

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

2. (112.) ÉVFOLYAM 2. SZÁM

2007. április

Dr. Boros István, Buzásné Nagy Zsuzsanna, Dr. Csutorás Lászlóné
A kiegészítő oltalmi tanúsítvány három éve Magyarországon

Dr. Pogácsás Anett
Szerzők és műveik a meggyőzés szolgálatában
– reklámalkotók és reklámarcok

Dr. Palágyi Tivadar
Érdekes döntések a disclaimerek alkalmazásáról

Dr. Vida Sándor
A védjegy „tényleges használata”
az Európai Bíróság gyakorlatában

Dr. Ficsor Mihály
FÓRUM – A Magyar Szabadalmi Hivatal észrevételei az új Polgári Törvénykönyv
tervezetének a „licencia szerződésre” vonatkozó fejezetére

Dr. Vidák Judit
A természet találmányai –
jegesmedve-technikák és egy nagyvárosi legenda

TARTALOM

<i>Dr. Boros István – Buzásné Nagy Zsuzsanna – Dr. Csutorás Lászlóné</i>	A kiegészítő oltalmi tanúsítvány három éve Magyarországon	5
<i>Dr. Pogácsás Anett</i>	Szerzők és műveik a meggyőzés szolgálatában – reklámalkotók és reklámarcok	21
<i>Dr. Palágyi Tivadar</i>	Érdekes döntések a disclaimerek alkalmazásáról	32
<i>Dr. Vida Sándor</i>	A védjegy „tényleges használata” az Európai Bíróság gyakorlatában	45
<i>Dr. Ficsor Mihály</i>	FÓRUM – A Magyar Szabadalmi Hivatal észrevételei az új Polgári Törvénykönyv tervezetének a „licencia szerződésre” vonatkozó fejezetére	55
<i>Dr. Vidák Judit</i>	A természet találmányai – jegesmedve-technikák és egy nagyvárosi legenda	93
<i>Dr. Palágyi Tivadar</i>	Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről	96
Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből		118
A 2007. évi Jedlik Ányos-díjak átadása		139
Könyv- és folyóiratszemle		142
Summaries		149

A folyóiratban megjelenő tanulmányok a szerzők véleményét tükrözik, amely nem feltétlenül azonos a szerkesztőbizottság álláspontjával.

CONTENTS

<i>Dr. István Boros – Zsuzsanna Buzás-Nagy – Dr. Klára Csutorás</i>	Three years of the supplementary protection certificate in Hungary 5
<i>Dr. Anett Pogácsás</i>	Authors and their works in the service of persuasion – creators of, and faces in advertisements 21
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	Interesting decisions on the use of disclaimers 32
<i>Dr. Sándor Vida</i>	„Effective use” of trademarks in the practice of the European Court 45
<i>Dr. Mihály Ficsor</i>	FORUM – Comments of the Hungarian Patent Office on the chapter about Licence contract in the draft new Civil Code 55
<i>Dr. Judit Vidák</i>	Nature’s inventions – polar bear techniques and a city legend 93
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	News in the field of industrial property protection abroad 96
Selection of advisory opinions of the Body of Experts on Copyright	118
Jedlik Ányos Prizes awarded in 2007	139
Review of books and periodicals	142
Summaries	149

A KIEGÉSZÍTŐ OLTALMI TANÚSÍTVÁNY HÁROM ÉVE MAGYARORSZÁGON

A gyógyszerek és növényvédő szerek kiegészítő oltalmi tanúsítványának (SPC) mint új oltalmi formának közel hároméves fennállását követően, számba véve a benyújtott kérelmeket, felmerülhet a kérdés: „Sok hűhó semmiért?” Eddig ugyanis összesen 120 tanúsítvány megadására irányuló kérelem érkezett a Magyar Szabadalmi Hivatalhoz.

Az európai uniós csatlakozásunkat követő átmeneti szabályok alá eső 70 kérelem (ezek közül néhány megfelelt mind az átmeneti szabályoknak, mind a közösségi rendeletek általános szabályainak) mellett a közösségi rendeletek normál szabályainak megfelelően 2004-ben 14, 2005-ben 21, 2006-ban 15 bejelentést nyújtottak be a szabadalmasok kiegészítő oltalmi tanúsítvány elnyerésére. Ezek a számok kissé elmaradnak a nemzetközi tendenciák alapján várt évi 20-30 gyógyszer- és 3-7 növényvédőszer-tárgyú bejelentéstől és a hozzánk hasonló fejlettségű országok bejelentői aktivitásától. Azonban a kérelmek kis száma ellenére a folyamatosan változó jogszabályi háttérben a tanúsítványokkal kapcsolatos feladatok, a közösségi rendeletek alkalmazása, az Európai Bíróság döntéseinek folyamatos nyomon követése és alkalmazása a bejelentések számával közel sem arányos munkabefektetést igényelt és igényelni fog a jövőben is.

Az elmúlt időszakban módosult a jogszabályi háttér eljárásjogi vonatkozásokban a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló törvény [2004. évi CXI. törvény (Ket.)] hatálybalépésével, amellyel egyidejűleg változtak az iparjogvédelmi jogszabályok, így az 1995. évi XXXIII. törvény a találmányok szabadalmi oltalmáról (Szt.) és a 26/2004. (II. 26.) Korm. rendelet is.

Az Európai Bíróság sem tétlenkedett, újabb döntésekkel mutatott irányt a nemzeti hatóságoknak, hogy bizonyos nehezen megítélhető, bonyolult esetekben egységesen értelmezzék a közösségi rendeleteket.

2007. január 26-án pedig hatályba lépett az Európai Parlament és a Tanács újabb, 1901/2006/EK számú rendelete, amely a gyermekgyógyászati felhasználásra szánt gyógyszerkészítményekre vonatkozik, magába foglalva az 1768/92/EGK rendelet, a 2001/20/EK irányelv, a 2001/83/EK irányelv és a 726/2004/EK rendelet módosítását is. Ez a rendelet olyan gyermekgyógyászatban (is) használható gyógyszertermékek esetében, amelyek az 1768/92/EGK rendelet szerinti kiegészítő oltalmi tanúsítvány vagy kiegészítő oltalmi tanúsítvány megadására feljogosító szabadalom oltalma alatt állnak, lehetőséget ad – bizonyos feltételek fennállása esetén – a kiegészítő oltalmi tanúsítvány időtartamának hat hónappal történő meghosszabbítására.

Ezzel párhuzamosan az MSZH, végezve a feladatát, hatósági tájékoztatást közölt a bejelentési nap elismerésének megfelelő bejelentésekről és a megadott kiegészítő oltalmi tanúsítványokról. Vizsgálta a bejelentéseket, döntött az EU más tagállamaiban is vitás jogalkalmazási kérdésekben, 45 bejelentésre kiegészítő oltalmi tanúsítványt adott, amelyek közül néhány már hatályba is lépett. Más kérelmeket pedig a vizsgálatot követően elutasított, mert azok a hivatal álláspontja szerint nem feleltek meg a jogszabályokban előírt feltételeknek.

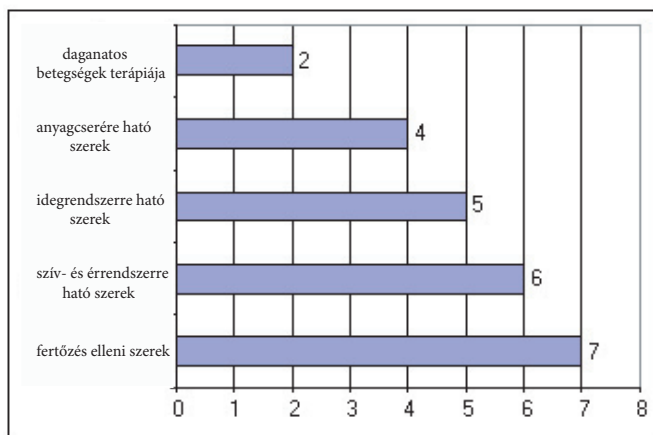
A Fővárosi Bíróság is meghozta az első végzést kiegészítő oltalmi tanúsítványra vonatkozóan, helyben hagyta a hivatal elutasító határozatát a 199156 lajstromszámú szabadalomra alapozott kérelem ügyében, mivel az nem felelt meg a közösségi rendeletben a kérelem benyújtására vonatkozóan előírt átmeneti rendelkezésnek, továbbá elutasította a szabadalmas kérelmét az Európai Bíróság előzetes döntéshozatali eljárásának kezdeményezésére vonatkozóan is. A végzés nem jogerős.

1. A kiegészítő oltalmi tanúsítványok szerepe

A tanúsítványok megadására irányuló kérelmek száma a szabadalmi bejelentések számához viszonyítva még a nálunk nagyobb, gazdaságilag fejlettebb EU-tagállamokban is feltűnő aránytalanságot, nagyságrendekben mérhető eltérést mutat.

A kiegészítő oltalmi tanúsítványok jelentősége azonban jóval meghaladja pusztán a kiadott tanúsítványok száma alapján várhatót. Ugyanis a kiegészítő oltalmi tanúsítványnak mint iparjogvédelmi oltalmi formának a bevezetésekor a célkitűzés a különösen hosszadalmas és költséges gyógyszerfejlesztési folyamat ellentételezése volt a kutatás-fejlesztés ösztönzése és az egészségügy finanszírozhatósága közötti egyensúly megtartása mellett. Ebből adódóan olyan különleges oltalmi forma jött létre, amely csak megvalósult találmányokat helyez védelem alá.

A szabadalmasoknak vagy jogutódjuknak találmányuk költséges és hosszadalmas gyógyszerkészítménnyé történő fejlesztését követően engedélyt is kell kapniuk a termék forgalomba hozatalára a gyógyszerek forgalombahozatali engedélyezését végző hatóságoktól. Az egyik módja az engedély megszerzésének a központosított (centralizált) eljárás, amelyet az Európai Közösség gyógyszerértékelő hatósága, az European Medicines Agency (EMA) végez, és a kiadott engedély érvényes az Európai Közösség tagállamaiban. Az EMA-hoz 2005-ben összesen 41 forgalombahozatali engedély megadására irányuló kérelmet nyújtottak be, a folyamatban lévő ügyek közül ugyanebben az évben 24 termék forgalomba hozatalát engedélyezték, egy kérelmet elutasítottak, 15 kérelmet pedig visszavontak a bejelentők a döntéshozatalt megelőzően. Tehát még az engedélyezésre benyújtott gyógyszerjelöltek jelentős hányadából sem lesz piacon forgalmazható termék.

1. ábra: Az EMEA által 2005-ben engedélyezett új gyógyszerek hatástani területek szerinti megoszlása
(forrás: <http://www.emea.eu.int/>)

Annak ellenére, hogy a forgalombahozatali engedély megadását követően piacra kerülő gyógyszerek az életpályájuk kezdeti szakaszában vannak a tanúsítvány megszerzésére irányuló kérelem benyújtásakor (a forgalombahozatali engedély kiadását, vagy ha az későbbi, a szabadság megadását követő hat hónapon belül), megjósolható, hogy azok valószínűleg a nagy forgalmú és/vagy a terápiában nagy jelentőségű készítmények közé fognak tartozni.

Ezt bizonyítják az Európai Közösség tapasztalatain túl a magyar átmeneti szabályok hatálya alatt benyújtott kérelmek alapját képező gyógyszerek forgalmazási adatai is. Ha csak az Országos Egészségbiztosítási Pénztár kiemelt támogatású, nagy forgalmú készítményeinek listáját elemezzük, akkor is több, az 1. számú táblázatban szereplő, SPC-bejelentés tárgyát képező hatóanyagot találunk rajta.

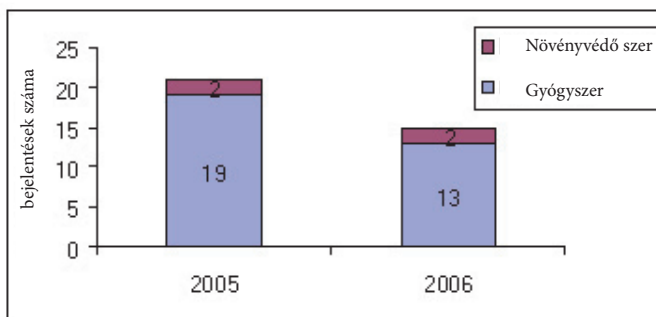
Hatóanyag	Gyógyszernév	Hatástani terület	Megadott tanúsítvány	Generikus helyettesíthetőség
Risperidon vagy annak gyógyszerészetileg elfogadható savaddíciós sói	Risperdal	antipszichotikum	nincs	igen
Rabeprazol és sói	Pariet	fekélyellenes szer	nincs	nem
Zoledronsav vagy hidrátja szabad vagy sóalakban	Zometa	csonttritkulás	2 tanúsítvány, 2 szabadalmas	nem
Inzulin glargin és fiziológiailag elviselhető sói	Lantus	inzulin	1 tanúsítvány	nem
Ezetimib és gyógyszerészetileg elfogadható sói	Ezetrol	koleszterinszint-csökkentő	1 tanúsítvány	nem
Salmeterol és Flutikazonpropionát kombináció	Seretide	asztma	nincs	nem

1. táblázat: Nagy forgalmú, kiemelt támogatású gyógyszerek, amelyek hatóanyaga kiegészítő oltalmi tanúsítvány megadására irányuló bejelentés tárgyát képezi (forrás: OEP, www.portfolio.hu; MSZH-PIPACS adatbázis)

Tehát a kiegészítő oltalmi tanúsítványok fontossága indokolja a velük kapcsolatosan felmerülő, látszólag a számukkal nem arányos munkaráfordítást.

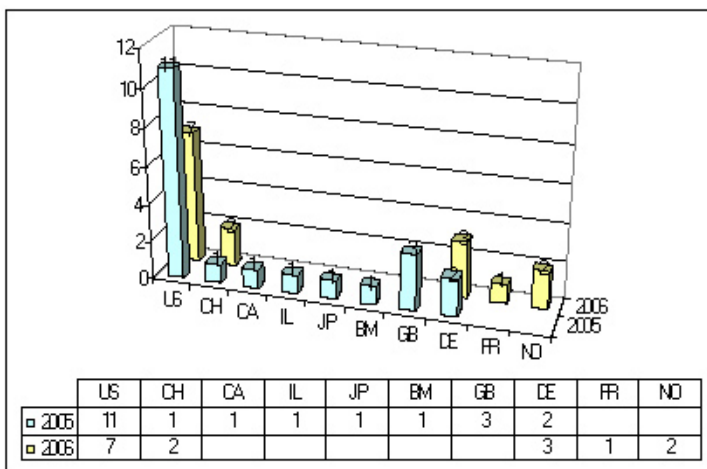
2. Bejelentői aktivitás

A Magyar Szabadalmi Hivatalhoz az elmúlt két évben 29 bejelentőtől 36 SPC iránti bejelentés érkezett.

2. ábra: SPC-bejelentések száma 2005 és 2006-ban (forrás: MSZH-PIPACS adatbázis)

Az SPC-bejelentések 50%-a az USA-ból, 31%-a EU-beli országból, 8%-a Svájcban, valamint Kanadából, Izraelből, Japánból és a Bermuda-szigetektől származik. Ezen időszak alatt a legaktívabb bejelentők a Protein Design Labs. Inc. (USA) és a Novartis AG (CH) (3 bejelentéssel) cégek voltak. Hazai bejelentőktől SPC iránti kérelem továbbra sem érkezett.

3. ábra: SPC-bejelentések megoszlása a bejelentők országa szerint 2005 és 2006-ban (forrás: MSZH-PIPACS adatbázis)

3. A gyógyszertermékek hatástani területek szerinti megoszlása

Az elmúlt két évben a gyógyszertermékekre vonatkozó kiegészítő oltalmi tanúsítvány iránti kérelmek között továbbra is a legtöbb termék a rákbetegség terápiájával volt kapcsolatos (Pemetrexed, Palonosetron, Bevacizumab, metil- és hexil-aminolevulinát). A daganatellenes szerek mellett nagy érdeklődés mutatkozott az AIDS és az AIDS következtében fellépő egyéb betegségek kezelésére szolgáló készítmények területén (Abacavir, Emtiricitabin, Proszakonazol). 2005-ben két bejelentés érkezett nem szteroid, gyulladáscsökkentő hatású ún. „coxib”-származéokra (Firocoxib, Celecoxib). A bejelentések között szerepelnek még vizeletürítési zavarok (Darifenacin, Solifenacin), depresszió (Duloxetin), Parkinson-kór (Rasagilin), szklerózis multiplex (Natalizumab), migrénes fejfájás (Eletriptan), asztma (Omalizumab), cukorbetegség (Rosiglitazon-maleát) kezelésére, valamint magas vérnyomás csökkentésére (Eplerenon) szolgáló készítmények, továbbá egy-egy antibiotikum (Tigeciklin), fogamzásgátló (Droszpirenon), szervkilökődés-gátló szer (Mikofenolsav), hányáscsillapító (Aprepitant), diagnosztikum (Gadoxetinsav), valamint egy állatgyógyászati készítmény (Ceftiofur). A növényvédő szerekre vonatkozó SPC-bejelentések között gyomirtó szerre (Toprimezon, Meztion + S-metolaktól + terbutilazin) és gombaölő szerre (Proquinazid, tebukonazol + protiokonazol) vonatkozó készítmények és kombinációk találhatók.

4. A termék megnevezése

A tanúsítvány iránti bejelentésekről és a megadott tanúsítványról szóló hatósági tájékoztatás kötelező tartalmát a 1768/92 EKG rendelet (GYR) 9. és 11. cikke határozza meg, e cikkek *d)* pontjai a termék megnevezésére vonatkozó minimális követelményként a belföldi forgalombahozatali engedély száma, kelte, valamint az abban szereplő termék megjelölését írják elő. A tagországok ezen túlmenően, az előírt adatokon felül, hivatalos kiadványuk szerkezetébe illeszkedő egyéb adatokkal is kiegészíthetik a tájékoztatást.

A nemzetközi gyakorlatban az iparjogvédelmi hatóságok egymástól eltérően, de a felhasználók igényeinek leginkább megfelelő tartalom közlésének szándékával hozzák nyilvánosságra az egyes oltalmi formákkal kapcsolatos információkat. A legtöbb ország elektronikus adatbázisában mégis csak alapszám vagy lajstromszám, esetleg bejelentő szerint keresve nyerhetünk információt a SPC-bejelentésekről és tanúsítványokról. Ha azonban egy forgalombahozatali engedéllyel rendelkező ismert gyógyszerkészítmény szabadalmjogi helyzetének tisztázása céljából arra vagyunk kíváncsiak, hogy annak hatóanyaga mely szabadalmak oltalma alatt áll, és az adott tagállamban kell-e kiegészítő oltalom lehetőségével számolni, általában nincs könnyű dolgunk. A törzskönyvekben ugyanis a hatóanyag nemzetközi szabadnevének (INN) van feltüntetve, míg ugyanez a vegyület a szabadalomban kémiai szerkezetével jellemezve, egy terjedelmes, több ezer vegyületet magába fogla-

ló vegyületkör tagjaként található meg. A nemzetközi szabadnév az ENSZ Egészségügyi Világszervezete (WHO) által nyilvántartásba vett gyógyszerhatóanyag-név. Az INN az International Nonproprietary Name, vagyis a „nemzetközi, nem tulajdonosi név” rövidítése. A „nem tulajdonosi” azt fejezi ki, hogy ezek a hatóanyagnevek nem lehetnek védjegyek, tehát tulajdonoshoz (meghatározott vállalathoz) nem kapcsolódnak. A nemzetközi szabadnév egykomponensű gyógyszerek nevéként használható (összetételekre sohasem), esetleg sók esetén ezen kiegészítéssel. A nemzetközi szabadnévre vonatkozó névjavaslatot általában a hatóanyagra szabadalommal rendelkező cég nyújtja be. A nevek képzésére a WHO szabályzatot ír elő, amely pl. -cillin végződést csak penicillinszármazékokra enged stb. A nevek nem utalhatnak pl. a szabadalmasra (szemben a védjegyekkel), és egyébként sem ütközhetnek lajstromozott védjegyekkel.

A tanúsítvány iránti bejelentésben jellemzően e nemzetközi szabadnéven jelölik meg a terméket anélkül, hogy utalnának annak kémiai elnevezésére, arról nem is beszélve, hogy a bonyolultabb szerves molekulák szabályos elnevezése sok fejtörést okozhat még a gyakorlott vegyészeknek is, így a szabadalmi leírásokban sem következetesen használják a szisztematikus IUPAC-nómenklatúrát.

A tanúsítvány iránti bejelentések vizsgálata során a fenti okok miatt ugyancsak komplex feladat annak megállapítása, hogy a forgalombahozatali engedélyben szereplő termék hatályos alapszabadalom oltalma alatt áll-e. Például a ZOMETA néven kereskedelmi forgalomba került, csontanyagcserére ható gyógyszerkészítmény hatóanyaga a törzskönyv tanúsága szerint a zoledronsav (INN), amely az alapszabadalom leírásában az (I) általános képletű difoszonsav-származékok körébe tartozó vegyületként kémiai nevén szerepel, a hatóanyagra adott kiegészítő oltalmi tanúsítvány címe (a termék megnevezése) „Zoledronsav, gyógyászatilag alkalmazható sói és hidrátjai”. Az engedélyezési eljárás lefolytatásának megkönnyítése érdekében célszerű tehát, ha a bejelentő már a kérelemben megfelelő adatokat szolgáltat arra vonatkozóan, hogy a megjelölt termék hol található az alapszabadalom oltalmi körében. Ilyen információ lehet például a termékre vonatkozó igénypont megjelölése, a termék valamely igénypont szerinti általános képletből történő levezetése vagy az oltalmi igényt alátámasztó kiviteli példára történő hivatkozás.

A Magyar Szabadalmi Közlöny és Védjegyértesítő kiegészítő oltalmi tanúsítványokkal foglalkozó rovata a WIPO 9. szabványának ajánlásait követve (92) és (95) INID-kód alatt külön-külön teszi közzé a termék belföldi forgalombahozatali engedélyében szereplő termék nevét, valamint annak a terméknek a megnevezését, amelyre a kiegészítő oltalmi tanúsítvány oltalmat kérték, illetve engedélyezték, és amely a forgalombahozatali engedélyben szereplő termék azon származékait is magában foglalja, amelyekre az alapszabadalom oltalmi köre kiterjed. A köz teljes körű tájékoztatása érdekében zárójelben a forgalomba hozott gyógyszerkészítmény kereskedelmi neve is feltüntetésre kerül a közleményben.

A Magyar Szabadalmi Hivatal valamennyi iparjogvédelmi oltalmi formára kiterjedő PIPACS adatbázisa nemzetközi viszonylatban is kiemelkedő keresési lehetőségeket biztosít

a kiegészítő oltalmi tanúsítványok bibliográfiai adatai között. Kutathatunk többek között a forgalombahozatali engedélyek száma, kiadásának dátuma, a gyógyszerkészítmény neve, a termék megnevezése vagy az alapszabadalom lajstromszáma szerint.

5. A termék hatályos szabadalmi oltalma

Az engedélyezési eljárás során a bejelentések benyújtására megszabott határidőre vonatkozó átmeneti szabályok értelmezésén túl a szabadalmasok és a hivatal álláspontja között a leggyakrabban annak megítélésében van különbség, hogy mi is áll szabadalmi oltalom alatt, azaz a forgalombahozatali engedélyben megnevezett termék kielégíti-e a GYR 3. cikkében foglalt, együttesen fennálló követelmények közül az *a)* pontban foglaltakat, amely szerint a terméknek hatályos oltalom alatt kell állnia.

Ennek a feltételnek a vizsgálatokor megállapítható, hogy a vitás esetek döntő hányada a tanúsítvány alapjául szolgáló szabadalmakat tekintve az átmeneti szabadalmi oltalmak körébe tartozik, vagy a termék hatóanyagok kombinációja.

5.1. Az alapul szolgáló szabadalom átmeneti szabadalmi oltalom

Mint az tudvalevő, átmeneti szabadalmi oltalmakat az 1994. évi VII. törvény 21. paragrafusára alapján engedélyezett a Magyar Szabadalmi Hivatal gyógyszertermékekre (hatóanyagokra és készítményekre) külföldön engedélyezett szabadalmak alapján, a vegyi úton előállított termékek és emberi vagy állati ételmezésre szolgáló termékek szabadalmi oltalmának bevezetésekor. A kérelmeket egy átmeneti időszakban, 2004. július 1-jétől (a törvény hatálybalépésétől) számított egy éven belül lehetett benyújtani. A szabadalmakat a hivatal érdemi szabadalmazhatósági vizsgálatot mellőzve, pusztán az átmeneti szabadalmi oltalom megszerzésének törvény által meghatározott feltételeit vizsgálva engedélyezte. A 752 bejelentés közül a Magyar Szabadalmi Hivatal 726-ra adott szabadalmat, s ezekből jelenleg 325 van érvényben.

Az ilyen hatályos átmeneti szabadalmi oltalmak közül eddig 25-re alapoztak kiegészítő oltalmi tanúsítvány megadására irányuló kérelmet a szabadalmasok. A kérelmek alapját a különböző országokban megadott szabadalmak képezték, így az nem is meglepő, hogy a külföldi országok szabadalmi törvényei, például a monacói, új-zélandi, dél-afrikai, ausztrál, japán vagy amerikai egyesült államokbeli törvények alapján engedélyezett szabadalmak esetén az oltalom terjedelmének a magyar szabadalmi törvény alapján (1994. évi VII. törvény 24. §) történő vizsgálata során adódhatnak problémák. Már önmagában az is gondot jelent, hogy az oltalom csak a termékigénypontokra vonatkozik, de a szabadalmi leírás, ami az alapul szolgáló külföldi szabadalmi leírás magyar nyelvű fordítása, tartalmaz oltalom alatt nem álló eljárási, alkalmazási vagy egyéb speciális, a magyar jogszabályok által meg sem engedett igénypontokat és ehhez tartozó feltárást a leírásban (például az amerikai

szabadalmi leírások emberi vagy állati test kezelésére vonatkozó igénypontokat). Előfordulnak olyan esetek is, amelyekben a forgalombahozatali engedélyben szereplő termék az átmeneti oltalom alatt nem álló igénypontokban szerepel, azonban nem szerepel a hatályos oltalom alatt álló termékigénypontban. Ilyen esetben a bejelentő hiába hivatkozik a GYR preambulumára, amely szerint: „.... mivel ezért kiegészítő oltalmi tanúsítvány bevezetésére van szükség, amelyet a tagállamok mindegyike ugyanolyan feltételekkel ad ki olyan gyógyszerre vonatkozó nemzeti vagy európai szabadalom jogosultjának kérelmére, amelynek forgalomba hozatalát engedélyezték, ...” Ez a célkitűzés azonban csak akkor valósulhat meg, ha a tagállamokban engedélyezett szabadalmak terjedelme azonos. Így aztán előfordulhat a jogharmonizációs törekvések ellenére, hogy ugyanarra a termékre Magyarországon nem, míg az Európai Unió más tagállamaiban kap a szabadalmas kiegészítő oltalmi tanúsítványt ugyanazon szabadalmi családba tartozó szabadalmak esetében.

A jövőben gondot okozhat néhány esetben az amerikai szabadalmakra alapozott átmeneti szabadalmi oltalmak alapján igényelt kiegészítő oltalmi tanúsítványok oltalmi idejének meghatározása is. Ugyanis az 1994. évi VII. törvény 23. §-a értelmében az átmeneti szabadalom az oltalom alapjául szolgáló külföldi szabadalom oltalmi idejével együtt jár le. Az amerikai szabadalmaknál általában a bejelentők kérelme alapján a bejelentés napjától számított 20 év vagy a megadás napjától számított 17 év került feltüntetésre a magyar nyilvántartásokban, iratokon. Azonban ezen amerikai szabadalmak egy része az ún. folytatólagos vagy részben folytatólagos kategóriába tartozik, amelyeknél az amerikai szabadalmi törvény szerint az oltalmi időt a legkorábbi bejelentési naptól kell számítani. Ennek következtében előfordulhat néhány olyan szabadalom, amelynek az oltalmi ideje korábban jár le, mint ahogy az a magyar nyilvántartásokban és iratokon fel van tüntetve. Ezeket az eltéréseket a kiegészítő oltalmi tanúsítványok engedélyezése során figyelembe kell venni.

5.2. Hatóanyag és a hatóanyagok kombinációja

Az egyik legvitatottabb kérdés az európai jogalkalmazásban a gyógyszerhatóanyagok kombinációjának kiegészítő oltalmi tanúsítványa. A magyar bejelentések közül 15 kérelem vonatkozik hatóanyagok kombinációjára, ezek között egyelőre két megadott tanúsítvány van.

Tipikus eset, hogy X hatóanyagra vonatkozik a szabadalmi oltalom, és X és Y hatóanyag kombinációjára a forgalombahozatali engedély. A Bizottság álláspontja szerint ilyen esetben kiadható a tanúsítvány, de az a GYR 4. cikk alapján csak a szabadalmi oltalom alatt álló X hatóanyagot védi. Ugyanis a közösségi rendelet 4. cikke korlátozza a forgalombahozatali engedéllyel rendelkező termék kiegészítő oltalmi tanúsítvánnyal történő védelmét a szabadalmi oltalom által meghatározott kereteken belülre. A Bizottság véleménye ellenére a nemzeti hatóságok eljárása nem egységes, nem minden ország ad ki kiegészítő oltalmi tanúsítványt a hatóanyagok kombinációját tartalmazó forgalombahozatali engedély alap-

ján a szabadalmi oltalom alatt álló hatóanyag-komponensre. A helyzetet tovább bonyolítja az, ha magára az X hatóanyagra vagy más, X hatóanyagot tartalmazó kombinációra is adtak ki forgalombahozatali engedélyt. Ugyanazon szabadalmas esetén egyrészt rangsorolni kell a forgalombahozatali engedélyeket, mert a GYR 3. cikk *d)* pontja alapján a termék első forgalombahozatali engedélye alapján adható tanúsítvány, másrészt ugyanarra a termékre (ez esetben a szabadalom alatt álló hatóanyagra) nem adható ki két tanúsítvány a 1610/96/EK rendelet 3. cikk 2. bekezdése értelmében.

Egyes szabadalmasok olyan esetekben, amikor a később kiadott, hatóanyagok kombinációját tartalmazó gyógyszerek forgalombahozatali engedélye alapján kérnek tanúsítványt (a kérelem benyújtására előírt jogvesztő határidők megkerülésére), azzal érvelnek, hogy a GYR 1. cikkének *b)* pontja szerint kell értelmezni a termék fogalmát, mely szerint a termék egy gyógyszer hatóanyaga vagy hatóanyagainak kombinációja. Eközben mellőzik azt a kérdést, hogy a terméknek többek közt hatályos szabadalom oltalma alatt kell állnia. Álláspontjuk szerint a termékek eltérnek egymástól a hatóanyag és a hatóanyagok kombinációja esetén, ezért megilleti őket a tanúsítvány a később kiadott forgalombahozatali engedéllyel bíró kombináció alapján is függetlenül attól, hogy korábban az alapszabadalom hatálya alatt álló hatóanyagra már kaptak forgalombahozatali engedélyt. Azonban ez az érvelés nem fogadható el, mert a szabadalmi oltalom hatálya alatt álló terméknek kellene különböznie.

Más szabadalmasok úgy közelítik meg a problémát, hogy annak ellenére, hogy a kombináció nincs megemlítve sem a szabadalmi leírásban, sem az igénypontokban, egy harmadik fél bitorolná a szabadalmukat, ha a kombinációt előállítaná, forgalomba hozná stb. Ezért véleményük szerint az X hatóanyagra vonatkozó szabadalom a GYR 3. cikk *a)* pontja szerint alapszabadalomnak minősül, s a kombináció is élvezheti a kiegészítő oltalmi tanúsítvány által nyújtott védelmet.

Azonban téves az érvelésük, mert a szabadalmi oltalom terjedelmét (Szt. 24. §) az igénypontok határozzák meg, amelyeket a leírás és a rajzok alapján kell értelmezni. Az oltalmi körbe tartozáshoz elengedhetetlen a kinyilvánítás és a szakember számára elegendő útmutatás a találmány megvalósítására. Az igaz, hogy az X hatóanyagra vonatkozó szabadalom megsértése nélkül harmadik fél nem hozhatja forgalomba az X és Y hatóanyagok kombinációját, mert pusztán egy jellemző hozzáadásával nem lehet megkerülni az X hatóanyagra vonatkozó oltalmat, de az már nem helytálló, hogy a szabadalom magát a kombinációt is oltalom alá helyezi.

Az Európai Bíróság több döntése és folyamatban lévő eljárása is foglalkozik gyógyszerek kiegészítő oltalmi tanúsítványával, köztük a hatóanyagok kombinációjára vonatkozó kérésekkel is.

6. Az Európai Bíróság legújabb iránymutatásai

6. 1. A Közösségben kiadott első forgalombahozatali engedély kelte

Ismert, hogy az Európai Bíróság 2005. április 21-én, a C-207/03 (Novartis AG), valamint a C-252/03 (Millenium Pharmaceuticals Inc.) összevont ügyekben hozott döntését – amely szerint a svájci forgalombahozatali engedélyt a közösségi rendelet 13. cikke szerinti első közösségi forgalombahozatali engedélynek kell tekinteni – követően a svájci és liechtensteini hatóságok új, kétoldalú megállapodást kötöttek a gyógyszer-forgalombahozatali engedélyek tekintetében. A megállapodás értelmében a Svájcban, 2005. június 1. után kibocsátott forgalombahozatali engedélyk 12 hónapos késéssel léphetnek hatályba Liechtenstein területén. Megalapozott kérelmek esetében a hatálybalépést lehet a 12 hónapon belül gyorsítani, de 12 hónapon túl késleltetni is. 2005. június 1. óta a liechtensteini gyógyszer-engedélyező hatóság [Amt für Lebensmittelkontrolle und Veterinärwesen (ALKVW)] egy ún. negatív listán (NCE-Negativliste) tartja nyilván a Liechtensteinben még nem hatályos, de Svájcban már engedélyezett gyógyszerkészítményeket. A listán szereplő gyógyszerkészítmények csak akkor kerülhetnek Liechtensteinben forgalomba, ha azokat törölték az NCE negatív listáról. A forgalombahozatali engedély keltének a listáról való törlés napja tekinthető. A lista internetről letölthető (http://www.llv.li/amtsstellen/llv-alkvw-arzneimittel/llv-alkvw-arzneimittel-zugelassene_arzneimittel.htm).

Szemléltető példaként említhető meg a deferazirox (deferazirox)-hatóanyag tartalmú, „EXJADE” nevű vas-kelátképző készítmény. A terméket Svájcban 2005. november 3-án engedélyezték, azonban Liechtensteinben csak 2006. augusztus 30., az EU/1/06/356/001-006 számon engedélyezett centralizált engedély kiadása után kerülhetett piacra. A terméket 2006. szeptember 15-én (azaz mintegy 11 hónapos késéssel) törölték az NCE negatív listáról. Ennek megfelelően a Novartis AG cég az EP0914118 szabadalomra olyan SPC-bejelentéseket tett (GB: SPC/GB07/002; IE: SPC035/2006; NO: SPC/NO 2006 017, stb.), amelyekben az első, Közösségen belüli forgalombahozatali engedélyként a fentiekben említett EU/1/06/356/001-006 engedélyt jelölte meg.

6. 2. A „termék” fogalmának értelmezése

Az Európai Bíróság 2006. május 4-én döntést hozott a C-431/04 (*Massachusetts Institute of Technology*) ügyben. A Massachusetts Institute of Technology (továbbiakban MIT) egy európai szabadalom jogosultja, mely többek között kiterjed két anyag, a polifeprozán, egy polimerikus, biológiailag lebomló kötőanyag és a karmusztin, egy a kemoterápiában az agydaganatok kezelésére már korábban intravénásan, semleges kötőanyagokkal és gyógyszeres adalékanyagokkal használt hatóanyag-kombinációjára.

Az MIT által kifejlesztett GLIADEL[®] polifeprozán mátrixba zárt, karmusztint tartalmazó új kisserelés (eszköz), amelyet a kiújuló agydaganatok kezelésére a koponyába ültetnek be, és hatását úgy fejt ki, hogy a karmusztint, amely alapvetően egy rendkívül mérgező hatóanyag, lassan és fokozatosan szabadítja fel a polifeprozán, amely biológiai lebomló állományként szolgál.

A Német Szabadalmi és Védjegyhivatal (Deutsches Patent- und Markenamt) elutasította a GLIADEL[®] termékre vonatkozó SPC-bejelentést. A Német Szabadalmi Bíróság (Bundespatengericht) 2002. november 25-i határozatával elutasította a fenti határozat ellen benyújtott megváltoztatási kérelmet. Mindkét esetben az elutasítás alapja az volt, hogy a polifeprozán nem tekinthető hatóanyagnak a GYR 1. cikk b) pontja és 3. cikke értelmében.

Az MIT ezt követően felülvizsgálati kérelmet nyújtott be a Német Legfelsőbb Bírósághoz (Bundesgerichtshof) azon az alapon, hogy a polifeprozán lényeges összetevője a GLIADEL[®] terméknek, mivel lehetővé teszi a karmusztin gyógyszerként megfelelő alkalmazását a rosszindulatú agydaganatok kezelésére, és így hozzájárul a gyógyszer hatékonyságához. Ebből következően a polifeprozán nem csupán egy kötőanyag vagy mellékes összetevő.

Az eljárás felfüggesztése után a Bundesgerichtshof két kérdést terjesztett az Európai Bírósághoz (EB) előzetes döntéshozatalra, amelyet az alábbi egy kérdés formájában lehet összegezni: a GYR 1. cikk b) pontja szerinti „gyógyszerkészítmény hatóanyagainak kombinációja” kifejezés kiterjed egy olyan, két összetevőt tartalmazó gyógyszerkészítményre is, ahol az egyik alkotórész egy meghatározott tünet kezelésére szolgáló, ismert gyógyászati hatóanyag, míg a másik alkotórész lehetővé teszi az első összetevő terápiás hatékonyságának nagymértékű növelését?

Az EB ítéletét megelőzte Léger főtanácsnok előzetes véleménye. A főtanácsnok arra a következtetésre jutott, hogy figyelembe véve az SPC-rendszer célkitűzéseit, a fentiekben feltett kérdésre olyan esetben engedélyezhető kiegészítő oltalom, amikor a hatóanyag és a segédanyag kombinációja meglepő hatást eredményező innovációhoz vezet.

Az EB-döntés ellentétet Léger főtanácsnok 2005. november 24-én közzétett véleményével. A bírósági ítéletnek megfelelően a gyógyszerészetben általánosan elfogadott álláspont szerint a „hatóanyag” kifejezés nem foglalja magába a gyógyszerek részét képező olyan anyagokat, amelyek önmagukban nem fejtnek ki hatást az emberi vagy állati szervezetre (EB-döntés, 18. pont).

A bírósági döntésnek megfelelően a „hatóanyag” kifejezést a legszorosabb jelentésében kell értelmezni. Ez a szigorú értelmezés kizárja tehát annak lehetőségét, hogy egy korábban engedélyezett hatóanyag új „kisserelése” (azonos indikációs területen) kiegészítő oltalomban részesüljön.

A szűkítő értelmezés mellett az EB döntése azonban felhívja a figyelmet arra, hogy nyilvánvalóan nem szokatlan, hogy olyan anyagok, amelyek egy gyógyszer bizonyos gyógyszerészeti formáját lehetővé teszik, befolyásolják az abban található hatóanyag kezelési hatékonyságát (EB-döntés, 28. pont). A bíróság tehát óvatosan kezelte az ismert hatóanyagok

„triviális” kiszerezésére adható SPC lehetőségét. A bírósági döntés után megválaszolatlanul maradt a kérdés, hogy részesülhet-e kiegészítő oltalomban egy korábban engedélyezett hatóanyag olyan új „kiszerezése”, amelyet új indikációs területen alkalmaznak. Ezt a kérdést vetették fel az Európai Bíróságon jelenleg folyó, C-202/05 számú, Yissum Research and Development Company of the Hebrew University of Jerusalem (továbbiakban Yissum) kontra Comptroller-General of Patents-ügyben.

A Yissum 2002. június 11-én SPC-bejelentést tett az Egyesült Királyság Szabadalmi és Védjegy hivatalánál (UKPTO) Kalcitriol (kémiai neve: 1-alfa-25-dihidroxikolekalciferol) termékére (SPC/GB02/023). A bejelentésben megjelölt alapszabadalom 1-alfa-dihidroxikolekalciferolt tartalmazó készítmény bőrbetegségek helyi kezelésére való alkalmazására vonatkozott (az EP0129003B2 szabadalom 2004. március 19-én lejárt). A kiegészítő oltalmi tanúsítvány alapjául szolgáló forgalombahozatali engedélyt (PL 10590/0047) a „SILKIS kenőcs” elnevezésű termékre adták meg, amely hatóanyagként kalcitriolt, valamint adalékanyagként folyékony paraffint, fehér lágy paraffint és alfa-tokoferolt tartalmaz, és „foltos psoriasis helyi kezelésére” szolgál.

Az UKPTO vizsgálata során megállapította, hogy kalcitriol-tartalmú készítményeket (CALCIJEX: hipocalcaemia kezelésére szolgáló intravénás injekció, ROCALTROL: krónikus veseelégtelenség és postmenopausalis osteoporozis kezelésére szolgáló lágyzselatin kapszula) már engedélyezték Nagy-Britanniában, ezért az SPC-bejelentést elutasították annak ellenére, hogy a Yissum SPC-bejelentését „Kalcitriol és egy kenőcsalapanyag kombinációja” termékre korlátozta. A Yissum fellebbezett az UKPTO határozata ellen azzal érvelve, hogy a jelen SPC-bejelentés tárgya a kalcitriol új terápiás alkalmazása (psoriasis helyi kezelésére), ami eltér a korábbiakban engedélyezett alkalmazásoktól, továbbá az engedélyezett termék, a kalcitriol és egy kenőcsalapanyag kombinációja, eltérő a korábbiakban engedélyezett termékektől.

Ezek után az Egyesült Királyság Legfelsőbb Bírósága – High Court of Justice (England and Wales), Chancery Division (Patents Court) – 2004. december 20-án előzetes döntéshozatal iránti kérelmet nyújtott be az Európai Közösségek Bíróságához, amiben a következő kérdésekben kért döntést.

- 1) *Ha egy alapszabadalom egy gyógyászati hatóanyag második gyógyászati alkalmazását oltalmazza, mit kell érteni „terméken” a rendelet 1. cikkének b) pontja értelmében, és különösen van-e szerepe a gyógyászati hatóanyag alkalmazásának a „termék” rendelet szerinti fogalommeghatározásában?*
- 2) *Feltételezi-e a „gyógyszer hatóanyagainak kombinációja” kifejezés a rendelet 1. cikkének b) pontja értelmében azt, hogy a kombináció minden egyes összetevője rendelkezik gyógyászati hatással?*
- 3) *„Gyógyszer hatóanyagainak kombinációjának” minősül-e, ha egy kétkomponensű anyagkombináció egyik összetevője gyógyászati hatóanyag meghatározott indikációra, a másik összetevője pedig a gyógyszer olyan módosulását teszi lehetővé, amely ennél az indikációnál a gyógyszer hatásosságát idézi elő?*

Az eljárás még folyamatban van, azonban az előző, C-431/04 számú (MIT, GLIADEL) ügyben hozott bírósági döntés valószínűleg kedvezőtlenül érinti az új kizselésekre vonatkozó innovációs tevékenységet és az SPC-bejelentési aktivitást. Az ítélet negatív hatását támaszthatja alá például az SPC/GB06/017 számú brit SPC-bejelentés. A GlaxoSmithKline (GSK) cég az EP616523 számú szabadalomra alapozva salmeterol hatóanyagot és 1,1,1,2-tetrafluretán hajtógázt tartalmazó, Serevent nevű aeroszolkészítményre 2006. április 24-én SPC-bejelentést tett (SPC/GB06/017). A 2006. júliusában közzétett EB-döntést követően a GSK 2006. október 23-án visszavonta a fenti készítményre vonatkozó SPC-bejelentését.

7. A kiegészítő oltalmi tanúsítvány oltalmi idejének meghosszabbítása a gyermekpopuláció körében folytatott vizsgálatok ösztönzésére

Az Európai Unió hivatalos lapjában 2006. december 27-én kihirdették az Európai Parlament és a Tanács 1901/2006/EK rendeletét a gyermekgyógyászati felhasználásra szánt gyógyszerkészítményekről, valamint az 1768/92/EGK rendelet, a 2001/20/EK irányelv, a 2001/83/EK irányelv és a 726/2004/EK rendelet módosításáról. A jogszabály (továbbiakban gyermekgyógyászati rendelet) a kihirdetését követő harmincadik napon lépett hatályba.

A rendelet alapján a szabadalmi oltalomban részesülő vagy kiegészítő oltalmi tanúsítvánnyal rendelkező termékek esetében ha valamennyi, a rendeletben meghatározott gyermekgyógyászati vizsgálati tervre vonatkozó követelménynek eleget tettek, ha a termék valamennyi tagállamban engedélyezett, és ha a vizsgálatok eredményeiről szóló lényeges információk szerepelnek a termék ismertetőjében, kérelemre a tanúsítvány oltalmi ideje hat hónappal meghosszabbítható. A gyermekgyógyászati vizsgálati terv bevezetése azt a célt szolgálja, hogy a gyermekpopuláció körében felhasználásra szánt gyógyszerek fejlesztése – a felnőtteknek szóló fejlesztési programba beépítve – a gyógyszerkészítmények fejlesztésének szerves részévé váljon. A tanúsítvány időtartamának meghosszabbítására akkor is jogosult a bejelentő, ha a vizsgálati terv megvalósítása nem vezet egy gyermekgyógyászati terápiás javallat engedélyezéséhez, viszont az elvégzett vizsgálatok eredményei bekerülnek az alkalmazási előírásba, és adott esetben az érintett gyógyszerkészítmény betegtájékoztatójába.

A ritka betegségek kezelésére használt gyógyszerek (orphan drugs) gyakran nem állnak szabadalmi oltalom alatt – tekintve, hogy kisebb forgalmú gyógyszerek, melyek nem képesek gyorsan nyereséget termelni – így a kiegészítő oltalmi tanúsítvány meghosszabbítása mint ösztönző nem alkalmazható, amennyiben viszont szabadalmi oltalommal védettek, a kiegészítő oltalom meghosszabbítása kettős ösztönzőt jelentene, ugyanis e gyógyszerekre egy korábbi közösségi jogszabály tízéves piaci kizárólagosságot biztosít. (Az Európai Unió szabályozása szerint ritka betegségnek az számít, amelyben 10 000 lakosra számítva kevesebb, mint öt ember szenved, az ilyen betegségek gyógyítására szolgálnak például bizonyos hormonkészítmények, vérképző rendszerre ható szerek vagy immunbiológiai készítmények.) Ezért a gyermekgyógyászati rendelet a ritka betegségek gyógyszerei esetében a

kiegészítő oltalmi tanúsítvány meghosszabbítása helyett e gyógyszerek tízéves piaci kizárólagossági időszakát tizenkét évre emeli fel, feltéve, hogy a gyermekpopuláció körében való felhasználással kapcsolatos adatszolgáltatási követelménynek teljes mértékben eleget tettek. Ezen intézkedések hatására a betegeknek egyre nagyobb reményük lehet, hogy ritka betegségükre is találnak majd gyógyírt.

A kiegészítő oltalmi tanúsítvány időtartamának meghosszabbítása iránti kérelmet az érintett tagállam tanúsítvány kiadására illetékes nemzeti hatóságánál kell benyújtani, a Magyarországon benyújtott kérelmek elbírálása a Magyar Szabadalmi Hivatal hatáskörébe tartozik majd. A kérelem csak abban az esetben fogadható el, ha a tanúsítványt az 1768/92/EGK rendeletnek megfelelően adták meg.

A gyermekgyógyászati rendelet 52. cikke tartalmazza a 1768/92/EGK rendelet szövegében végrehajtandó módosításokat, melyek célja, hogy meghatározzák a tanúsítvány időtartamának meghosszabbítása iránti kérelem tartalmára és benyújtásának módjára, valamint az eljárás lefolytatására vonatkozó előírásokat.

Az oltalmi idő hat hónapos meghosszabbítására irányuló kérelem a tanúsítvány iránti bejelentéssel egyidejűleg, vagy már folyamatban lévő eljárásban is benyújtható. Megadott tanúsítványok esetében a kérelem a tanúsítvány oltalmi idejének lejártá előtt két évvel fogadható el. A kétéves határidő megállapítására azért volt szükség, mert egy generikus gyógyszerkészítmény kifejlesztése, a forgalombahozatali engedély megszerzése megközelítőleg két évet vesz igénybe, így a gyártók még idejében értesülhetnek a piacra lépésüket késleltető kiegészítő oltalom meghosszabbításának eshetőségéről.

Mindazonáltal ettől eltérően a 7. cikk (5) bekezdése „átmeneti időszakot” vezet be, azaz a rendelet hatálybalépését követő öt éven át a kérelmet legkésőbb a tanúsítvány lejártá előtt hat hónappal kell benyújtani.

Ha a tanúsítvány iránti bejelentés időtartam meghosszabbítása iránti kérelmet is tartalmaz, be kell nyújtani a gyermekgyógyászati rendelet előírásai szerinti (36. cikk), jóváhagyott és végrehajtott gyermekgyógyászati vizsgálati tervnek való megfelelésről szóló nyilatkozat másolatát és, amennyiben szükséges, a termék belföldi forgalombahozatali engedélyének másolatán felül bizonyítékot arra vonatkozóan, hogy a termék az összes többi tagállam vonatkozásában forgalombahozatali engedéllyel rendelkezik. Ugyanis ha a 2001/83/EK irányelvben meghatározott, kölcsönös elismerésen alapuló vagy decentralizált törzskönyvezési eljárások alkalmazására került sor, a tanúsítvány időtartamának hat hónapos meghosszabbítása csak akkor adható meg, ha a terméket valamennyi tagállamban engedélyezték. A gyermekgyógyászati rendelet ezzel a követelménnyel kíván gondoskodni arról, hogy a Közöségi teljes lakossága hozzájuthasson az újonnan engedélyezett, gyermekeken biztonságosan alkalmazható gyógyszerekhez.

Ha a tanúsítvány iránti bejelentés elbírálása folyamatban van, az időtartam meghosszabbítása iránti kérelemben a fentieken kívül utalni kell a már benyújtott tanúsítvány iránti bejelentésre, megadott tanúsítvány esetében pedig csatolni kell a tanúsítvány másolatát.

A tanúsítvány időtartamának meghosszabbítására irányuló kérelemről, majd az időtartam meghosszabbításáról vagy a kérelem elutasításáról hatósági tájékoztatást kell közölni.

Az újonnan benyújtott SPC-bejelentésekről közölt hatósági tájékoztatásnak adott esetben ki kell terjednie arra, hogy a bejelentés időtartam meghosszabbítása iránti kérelmet tartalmaz. Ha a tanúsítvány iránti bejelentés elbírálása folyamatban van, vagy megadott tanúsítvány esetén az időtartam meghosszabbítására irányuló kérelemről külön hatósági tájékoztatást kell közölni.

A tagállamok a tanúsítvány időtartamának meghosszabbítása iránti kérelem benyújtását díjfizetéshez köthetik. Felmerül az egyes termékek kiegészítő oltalmára vonatkozó európai közösségi rendeletek végrehajtásához szükséges szabályokról szóló 26/2004. (II. 26.) számú kormányrendelet módosításának igénye abból a célból, hogy a tanúsítvány időtartamának meghosszabbítása iránti kérelemmel kapcsolatos olyan új kérdésekről is rendelkezzen, amelyekben a közösségi rendelet szabályozási szabadságot biztosít a tagállamok számára (ilyen a díjfizetés), vagy amelyekre nem állapít meg kifejezett szabályokat: ide sorolható az időtartam-meghosszabbításból adódó változások beépítése a tanúsítványokról vezetett nyilvántartások rendjébe.

Az 1768/92/EGK rendelet szövegében végrehajtandó módosítások szabályozzák azt is, hogy a meghosszabbítást vissza lehet vonni, amennyiben megállapítást nyer, hogy azt a gyermekgyógyászati rendelet rendelkezései alapján nem adhatták volna ki, valamint rögzítik, hogyan történik a visszavonás, és milyen a jogorvoslati rendszer.

A gyermekgyógyászati vizsgálatok és a vizsgálati terv tartalmának értékelése, annak véleményezése azonban évekig tartó, időigényes folyamat, ezért az első kérelmek beérkezésére valószínűleg csak néhány évvel a gyermekgyógyászati rendelet hatályba lépése után számíthatunk.

Összefoglalás

A kiegészítő oltalmi tanúsítvány mint új oltalmi forma bevezetését követő három évben összesen 120 SPC-bejelentés érkezett a Magyar Szabadalmi Hivatalhoz. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy a magyarországi bejelentői aktivitás egyelőre kissé elmarad a nemzetközi tendenciák alapján várttól. Mind ez idő alatt az MSZH a bejelentésekről és a megadott tanúsítványokról hatósági tájékoztatást közölt, vitás jogalkalmazási kérdésekben állásfoglalást tett közzé, 45 bejelentésre tanúsítványt adott, illetve néhány kérelmet elutasított. A hivatal mindennapi gyakorlatába ültette a jogszabályi háttérben [a Ket., az Szt. és a 26/2004. (II.26.) Korm. Rendelet] történt módosításokat, továbbá figyelemmel kísérte az Európai Bíróságnál folyó ügyeket, valamint annak döntéseit az engedélyezési eljárás során alkalmazta.

Az Európai Parlament és a Tanács 2006. december 27-én elfogadta az 190/2006/EK számú rendeletet a gyermekgyógyászati felhasználásra szánt gyógyszerkészítményekről. Az új rendelet további feladatokat utal a Magyar Szabadalmi Hivatal hatáskörébe.

Irodalom

A Tanács 1768/92/EGK rendelete (1992. június 18.) a gyógyszerek kiegészítő oltalmi tanúsítványának bevezetéséről

Az Európai Parlament és a Tanács 1901/2006/EK rendelete (2006. december 12.) a gyermekgyógyászati felhasználásra szánt gyógyszerkészítményekről, valamint az 1768/92/EGK rendelet, a 2001/20/EK irányelv, a 2001/83/EK irányelv és a 726/2004/EK rendelet módosításáról

Boros István, Buzásné Nagy Zsuzsanna, Csutorás Lászlóné: Az SPC-bejelentések első magyarországi tapasztalatai. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 110. évf., 6. szám, 2005. december, p. 14–24.

Ficsor Mihály: A gyógyszertermékek kiegészítő oltalmi tanúsítványa az Európai Közösségben. Iparjogvédelmi Szemle, 99. évf., IV. szám, 1994. augusztus, p. 38–51.

Ficsor Mihály: A kiegészítő oltalmi tanúsítványokkal kapcsolatos átmeneti szabályokról. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 1. (111.) évf., 1. szám, 2006. február, p. 71–80.

Summary of the annual report of the European Medicines Agency 2005 (www.emea.europa.eu/pdfs/general/direct/emeaar/SummaryAnnualReport2005.pdf)

Joined Cases C-207/03 and C-252/03: Novartis AG and Millennium Pharmaceuticals Inc. (Judgment of the Court of Justice of the European Communities of 21 April 2005)

Case C-431/04, Massachusetts Institute of Technology (Opinion of Advocate General Léger delivered on 24 November 2005)

Case C-431/04, Massachusetts Institute of Technology (Judgment of the Court of Justice of the European Communities of 4 May 2006)

Case C-202/05, Yissum Research and Development Company of the Hebrew University of Jerusalem v Controller-General of Patents

<http://pipacsweb.hpo.hu/>

<http://www.oep.hu>

<http://www.ogyi.hu>

<http://www.portfolio.hu>

<http://curia.europa.eu/>

<http://www.emea.eu.int>

SZERZŐK ÉS MŰVEIK A MEGGYŐZÉS SZOLGÁLATÁBAN
– REKLÁMALKOTÓK ÉS REKLÁMARCOK

1. „Egy szép napon a történészek és a régészek rájönnek majd, hogy reklámjaink tükrözik a leghívebben a társadalmi folyamatokat.”¹ A reklámok hatásairól, a fogyasztók és döntéseik befolyásolását célzó hirdetésekről számos, a kérdést szociológiai, pszichológiai, gazdasági, jogi szempontból megközelítő tanulmány számol be – napjaink egyik központi témájává vált e mondhatni mindannyiunkat érintő jelenség. Sőt, a társadalomban betöltött szerepének vizsgálata sem újkeletű dolog: „A reklám boldogtalanná teszi az embert, mert azt sugalmazza, hogy hiányzik az életünkből valami, ami annyira fontos, hogy nélküle nem lehetünk boldogok” – ezt az időtálló gondolatot Epikurosz Kr. e. 300-ban fogalmazta meg.²

Festmények, grafikák, fotók, filmek, szlogenek, dallamok a reklám eszközei – tehát szerzői alkotások azok, amelyek képesek ekkora manipulatív hatást kifejteni, gyakran jól csengő nevek és ismert arcok felhasználásával. *„A művészi alkotásokat mind saját belső értékük, mind az emberekre gyakorolt hatásuk miatt különösen meg kell becsülnünk. ... A művész alkotása képes behatolni ... az emberi lélek legmélyebb zugaiba”* – olvashatjuk a „Communio et progressio” kezdetű, médiáról szóló egyházi megnyilatkozásban.³ A vélemények megoszlának a reklámok létrehozási folyamatának természetéről. Egyesek teljesen számúznék a művészetek világából, viszont más meggyőződések szerint a reklám (a tudomány által csupán támogatott) intuíció és művészet.⁴ Akár a művészethez, akár a tudományhoz álljanak is közelebb, olyan alkotásokról van szó, amelyeket ha egyéni, eredeti jellegűek, szerzői jogi védelem illet meg. A szerzői jogi oltalom biztosítása azonban rendkívül összetett feladatot jelent ezen a területen – több egymásnak feszülő érdekre kell tekintettel lenni, szerteágazó lehetőségeket kell figyelembe venni maga a reklám mint alkotás, és az azt esetleg felépítő valamennyi egyéb szerzői mű, sőt az abban szereplő valamennyi személy védelmének biztosítása érdekében. A reklám világa így nemcsak az alkotóitól, hanem a szerzői jogi védelmet biztosítani igyekvő jogalkotóktól is magas fokú kreativitást követel. Az egyes, eltérő jogi szabályozást igénylő részkérdéseket külön-külön kell megvizsgálnunk.

¹ Marshall McLuhan gondolata in: Jeffrey Robinson: *The Manipulators. A Conspiracy to Make Us Buy*. Simon and Schuster, London, 1998. Gere István fordításában: Athenaeum Kiadó, Budapest, 2001, p. 32.

² L. Sas István: *Reklám és pszichológia*. Kommunikációs Akadémia, Budapest, 2006, p. 258.

³ Egyházi megnyilatkozások a médiáról. A Magyar Katolikus Püspöki Kar Tömegkommunikációs Irodája és a Magyar Katolikus Újságírók Szövetsége kiadásában. Budapest, 1997, p. 37. A „Communio et progressio” lelkipásztori határozat magyarul a következő mondattal kezdődik: „A társadalomban élő emberek *egysége és haladása*: ez a tömegkommunikációnak és az általa használt eszközöknek legfőbb célja” (kiemelés a szerzőtől).

⁴ Hollós Róbert és Bill Bernbach véleményének szembeállítását l. Sas István: i. m. (2), p. 54. és 72.

2. *Kifejezetten reklám céljára készített művek* esetében a szerző speciális helyzetben van: előre számolhat azzal, hogy alkotását meghatározott közegben mutatják majd be, és annak sajátos szerepet szánnak. Ilyen szituáció kialakulását eredményezheti egyrészt ha a szerző *munkaviszony keretében* (pl. egy reklámügynökség által foglalkoztatva), gyakorlatilag munkaköri kötelessége körében hozza létre alkotását. Ilyenkor megfelelően alkalmazni kell szerzői jogi törvényünk munkaviszonyban létrehozott művekre vonatkozó rendelkezéseit.⁵

Másrészt sor kerülhet arra, hogy különleges *felhasználási szerződés alapján*, a reklámozó egyedi igényeinek megfelelően lássa el munkáját a reklám készítője, azaz a kívánt kreatív tevékenység elvégzését erre vonatkozó megállapodás alapján végezze. Az ilyen kontraktusokat a szerzői mű felhasználására irányuló, a vállalkozási és a megbízási szerződés elemeivel kombinált szerződéseknek tekinthetjük. Az eredménykötelmek jegyeit ismerhetjük fel ugyanis magának az alkotásnak az előállítási folyamatán (tehát pl. meghatározott időre és minőségben kell létrehozni a művet), míg a gondossági kötelmek jellemzőjét hordozzák pl. abban a vonatkozásban, hogy a „reklámsiker” elérését az alkotó nem láthatja előre, nem vállalja.⁶

A szerződés aláírásával a jogosult (a szerző) a szellemi alkotás felhasználásának engedélyezésére, míg a felhasználó díj fizetésére kötelezi magát. A szerzői jogról szóló törvény ma már külön fejezetet szentel a reklámozás céljára megrendelt műveknek, biztosítva annak lehetőségét, hogy az említett speciális helyzetre tekintettel az alkotó – a szoftverre és az adatbázisra vonatkozó jogokhoz hasonlóan akár teljesen – a felhasználóra ruházhassa vagyoni jogait.⁷ Ennek megvalósítása során azonban a felhasználási szerződések általános szabályai mellett kötelező, műfajspecifikus tartalmi kellékek létével is számolnunk kell.⁸ A szerzőnek figyelemmel kell lennie arra a vélelemre is, miszerint annak írásba foglalása, hogy „vagyoni jogait átruházza a felhasználóra”, ellenkező kikötés hiányában teljes átruházásnak minősül. A következménye ennek az lesz, hogy a reklám felhasználója az átdolgozás vagy a mással való átdolgoztatás jogát is megszerzi, igaz, az így létrejött művek is kizárólag reklám céljára használhatóak fel (pl. egy reklámplakát alapjául szolgáló mű reklámfilmre való átdolgozása formájában).⁹

Ha a felek nem élnek a jogszabály által biztosított lehetőséggel, és a vagyoni jogok átruházása nem történik meg a reklám felhasználójára, ilyen – egyébként ritkán előforduló – esetben a mű minden további felhasználására csak a szerző engedélyével van lehetőség. Ez azért is életszerűtlen, mivel a felhasználók gyakran egy láncolatot alkotnak, pl. egy szöveg először dallamot kap, készül hozzá egy grafika, majd egy reklámfilm elemévé válik. Így általában kikötik, hogy a további felhasználás harmadik személy részére engedélyezett.¹⁰

⁵ 1999. évi LII. tv. a szerzői jogról (Szt.), 30. §

⁶ Pribula László: A reklám és a szerzői jog. Cég és Jog, 2002. 10. sz.

⁷ Szt. VIII. fejezet 63. §

⁸ Ilyennek minősíti különösen a felhasználás módját, mértékét, a földrajzi területet, az időtartamot, a reklám hordozójának meghatározását, valamint a szerzőnek járó díjazást az Szt. 63. § (2) bekezdése.

⁹ Kása Jolán: Reklámszerződések. Közgazdasági és Jogi Kiadó, Budapest, 1999, p. 36.

¹⁰ Pribula László: A reklám és a szerzői jog. Cég és Jog, 2002. 11. sz.

A reklámozás céljára megrendelt műre a közös jogkezelés nem terjed ki, tehát az engedélyt egyedileg kell a felhasználónak megszereznie a szerzői és szomszédos jogi jogosultaktól olyan felhasználási szerződésben, amely az eddig elmondottak szerint a vagyoni jogok teljes átruházására is irányulhat. Lehetőség van arra is, hogy előzetesen meglévő műnek reklámozás céljára történő felhasználása esetén a szerző és a felhasználó megállapodjanak abban, hogy a művet reklámozás céljára megrendelt műnek tekintik.¹¹ Ezt a jogalkotó abból a megfontolásból és csak abból a szempontból engedi, hogy alkalmazni lehessen ezen esetekben a reklám céljára készített művekre vonatkozó speciális szabályokat. Azonban ilyenkor a felek megállapodásától függ, hogy a közös jogkezelés szerephez jut-e. Ha úgy döntenek, hogy reklámozás céljára megrendelt műnek tekintik, a közös jogkezelés nem terjed ki rá, ennek hatályosulásához azonban a közös jogkezelő szervezetet írásban kell értesíteni. Viszont dönthetnek úgy is, hogy továbbra is igénybe kívánják venni az adott jogkezelő szervezetet, pl. egy már meglévő sláger reklámfilmbe való felhasználása esetén ezután is lássa el az ARTISJUS a tevékenységét.¹²

Az általános szabályok közül ebben a körben is alkalmaznunk kell az életműszerződés semmisségére vonatkozó rendelkezéseket, tehát meghatározatlan számú jövőbeli művének reklámcélú felhasználására nem köthet megállapodást az alkotó. Ehhez hasonlóan a szerzőt védi a bestseller-klauszulaként ismert intézmény is: lehetőség van a bíróság általi szerződésmódosításra, ha a felhasználás során a mű iránti kereslet jelentős növekedése folytán a felek szolgáltatásai közötti értékkülönbség feltűnően nagy lenne.¹³ A bizalmi viszonyokra építő reklámkapcsolatokban azonban erre általában nem kerül sor, hiszen döntően eleve a bevétel százalékában határozzák meg a szerzői díjakat. Ennek a díjnak egyébként egyre nagyobb hányada ered az internetre feltöltött tartalmakból, hiszen a reklámozás céljára készült művek szabályai az interneten lévő reklámokra, reklámcélú interaktív játékokra is irányadóak.¹⁴

Az elsődleges szerzői jogi ágazatok közé sorolható reklámok és hirdetések területe komoly hányaddal járul hozzá a GDP-hez és a foglalkoztatáshoz is.¹⁵ A reklámfilmek, reklámplakátok mint audiovizuális, illetve grafikai alkotások emellett még kellemes intellektuális élményt is nyújthatnak (bár be kell látnunk, hogy ennek igen gyakran épp az ellenkezőjét tapasztaljuk).¹⁶ Egy reklámalkotás szellemességéhez, kifizetődőségéhez, magas színvonalához túlnyomórészt egy briliáns ötletre van (lenne) szükség – érdemes szem előtt tartani, hogy önmagában egy reklámtípp, egy elképzelés még nem részesül szerzői jogi oltalomban.

¹¹ Verebics János: Az információs társadalom jogi kérdései. BME, Budapest, 2006, p. 195.

¹² Bővebben I.: Kommentár a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvényhez

¹³ Sztj. 48. §

¹⁴ Boytha György: Az Interneten hozzáférhető tartalom jogi védelmének szerveázó szabályozása. Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesület Közleményei, Budapest, 2000. 41. sz. p. 78.

¹⁵ Vö.: A szerzői jogi iparágak magyarországi helyzete címmel a Magyar Tartalomipari Szövetség XVI. Konferenciáján dr. Bendzsel Miklós és dr. Munkácsi Péter által 2006. november 21-én bemutatott prezentációval; www.mszh.hu

¹⁶ Bővebben I.: Max Sutherland és Alice K. Sylvester: Advertising and the mind of the consumer (A reklám és a fogyasztó elméje). Allen & Unwin, 2000, p. 4.

3. „A ma reklámosa már nem tárgyakat és prózai szolgáltatásokat, hanem örömet, reményt, létélményt, személyiséget, varázslatot kínál.”¹⁷ Mindezt gyakran *már meglévő szerzői alkotások felhasználásával* teszi, ismert vagy legalábbis korábban már létező műveket (pl. festményeket, grafikákat, dallamokat) épít be a reklámba.

A szerzői jogi oltalmat élvező mű reklámba foglalása előtt azonban meg kell szerezni az erre való jogosultságot, amire általában egyedileg, a szerzővel kötött felhasználási szerződés alapján kerül sor.¹⁸

Az engedély bizonyos esetekben az adott közös jogkezelő szervezettől is megszerezhető, bár mint láttuk, lehetőség van a szerző és a felhasználó azon megállapodására is – a művet ebből a szempontból reklám céljára készített műnek tekintve –, hogy a közös jogkezelő szervezetek tevékenységét nem veszik igénybe. Amennyiben ez a megállapodás a jogkezelő szerv erről való értesítésével hatályosul, az egyébként közös jogkezelés alá tartozó esetekben is a szerző egyedi engedélye alapján használható fel a mű.

A szabad felhasználástól a reklámok esetében sem tekinthetünk el, igaz itt a felhasználás jellegéből adódóan meglehetősen szűk körben lehet róla szó. Így ebben a körben is szabadon, a szerző beleegyezése nélkül használható fel egy mű részlete idézés formájában, a forrás és a szerző nevének feltüntetésével (pl. néhány verssort idézek, megjelölve a költő nevét és a vers címét). Lehetőség van arra is, hogy a szabadban, nyilvános helyen, állandó jelleggel felállított képzőművészeti, építészeti vagy iparművészeti alkotás látképe engedély és díjfizetés nélkül feltűnjön a reklámban (pl. József Attila Duna-parton lévő szobra jelenik meg benne). Az ötletek, jogszabályok, folklórelemek stb.¹⁹ ebben a vonatkozásban is kizsárolnak a védelem köréből, hiszen nem minősülnek szerzői alkotásnak, így szabadon beépíthetők egy reklámba. Amennyiben pedig az adott mű védelmi ideje lejárt, a felhasználás az általános szabályoknak megfelelően ilyen esetben sem járhat pl. a szerzőség elismeréséhez való jog megsértésével.²⁰

A már létező, az adott reklámozási tevékenységtől teljesen függetlenül létrehozott művek plakátokon, reklámfilmekben, rádiós bejátszásokban stb. való megjelenítése azonban általában nem teljes, nem feltétlenül annak eredeti formájában történik. „A szavak semlegesek. Az lesz belőlük, ami hozzájuk tapad” – Bartók Béla meglátása a reklám világára különösen ráillik. Gyakran csendül fel egy ismerős, de korábban egy adott termékhez, szolgáltatáshoz nem kötődő, az aktuális reklám igényeinek megfelelően finomított, módosított dallam; olyan alkotások jelennek meg, amelyeket arra a sorsa ítélték, hogy hozzáidomítva, hozzáalakítva egy reklámcélhoz, agyunkban egy áru vagy szolgáltatás hívószavaként működjenek. A sokak által ismert, hangzatos vagy épp tetszetős, illetve bármilyen egyéb szempont alapján a reklámozó célját elősegíteni képes alkotás a kívánalmaknak megfelelően általában

¹⁷ *Hankiss Elemér*: Új diagnózisok. Osiris Kiadó, Budapest, 2004, p. 21.

¹⁸ Szjt. 16. § (Vö. pl. a HUNGART Vizualis Művészek Közös Jogkezelő Társasága Egyesület díjszabásával)

¹⁹ Szjt. 1. § (4)–(7) bekezdés

²⁰ Szjt. 14. § (2) bekezdés

valamilyen szinten átdolgozásra kerül, amihez ugyancsak engedélyre van szükség.²¹ Igen érdekes kérdés, hogy hol húzódik az adaptáció határa, milyen fokú hasonlóság szükséges az átdolgozás megtörténtének megállapításához, azaz az engedély beszerzése mely esetekben nélkülözhetetlen. Így pl. ha egy magántulajdonban álló házról készült fényképet engedély nélkül reklámcélokból közzétesznek, akkor ezzel sérelem éri az építészeti alkotáson fennálló szerzői jog jogosultját. Ugyanakkor amennyiben egy ilyen fényképet grafikailag, digitálisan átdolgoznak úgy, hogy egy másik alkotás képét idézze, és ne emlékeztessen az eredeti alkotásra, már felmerül a kérdés, hogy engedélyköteles adaptációval vagy csak az ötletek felhasználásával készült egyéni, eredeti, a korábbi műtől független alkotásról van szó. Az ilyen, konkrét esetekben felmerülő kérdések eldöntésének feladata a Szerzői Jogi Szakértő Testületre és a bíróságokra hárul.²²

Természetesen arra is találunk példát, hogy maguk a reklámalkotások kerülnek átdolgozásra és engedély nélküli, új, egyedi alkotásként való nyilvánosságra hozatalra. Egyes vélemények szerint „a reklámalkotók kreativitása világszerte egyre inkább korábban már kitalált, zseniális reklámok új köntösbe bújtatásában, átformálásában nyilvánul meg”.²³ Talán éppen ezért is különösen fontos hangsúlyozni, hogy a reklámozás célját szolgáló művek alkotóit is megilleti a szerzői jogi oltalom. Ráadásul az ilyen jellegű utánzás a reklám világán is túlmutathat, hiszen van rá eset, hogy egy reklám céljára készült zenét egy másik zeneszerző saját, nem reklám céljait szolgáló műve bevezetőjében használ fel szolgai másolással.²⁴ Ez nem véletlen, hiszen némely igényesen elkészített reklámfilm zenéje gyakran igen kerekké, közkedveletté válik, sőt számos esetben pl. egy dal épp azáltal válik híressé, hogy felhasználták egy reklámban. Viszont akár kevésbé ismert, akár már befutott dallal kívánják a reklámot ígéretesebbé, kellemesebbé tenni, a nem reklám céljára készült mű reklámfilmben történő megjelenítése esetén megfilmesítési engedély szükséges a dal zenéjének és szövegének felhasználásához, másrészt a hangfelvétel-tulajdonos (általában egy hanglezkiadó) engedélye az adott hangfelvétel igénybeviteléhez.²⁵ Az utóbbira nincs szükség, amennyiben a dalt változatlan formában újrarögzíti a hangfelvétel tulajdonosa, ilyenkor csak a megfilmesítési engedélyt kell megszerezni a dal zeneműkiadójától.²⁶

A megfilmesítési szerződés alapján a reklámfilm felhasználásának és a felhasználás engedélyezésének jogát a szerző ellenkező kikötés hiányában az előállítóra ruhazza – ez azonban

²¹ Szjt. 29. §

²² BH 2005. 143.

²³ *Michelberger Miklós: Miért beteg a magyar reklám? In: Michelberger Miklós: A lyukacsos tehén. Aula Kiadó, Budapest, 2000, p. 335.*

²⁴ L.: Meglevő mű (reklámfilmzene) szolgai másolása címmel az SZJSZT 11/98 sz. véleménye

²⁵ Eszerint a megfilmesítés díját számos tényező alakítja dalok esetében: függ a film költségvetésétől, a felhasznált dalok számától és hosszától, a dal népszerűségétől, a felhasználás módjától (pl. hogy háttérzeneként fog funkcionálni, vagy előadott vokális zenéről van szó stb.), a területi és időbeli hatálytól. Vö. az EMI Music Publishing Magyarország Kft. Jogosítási útmutatójával.

²⁶ Erre azonban gyakran azért nem kerülhet sor, mert a felhasználási engedélyt az eredeti hangfelvétel felhasználásának feltételéhez kötik.

nem vonatkozik a zeneművek szerzőire. Az ő esetükben a filmelőállítók csak a megfilmesítéshez, reklámfilmbe való alkalmazáshoz szükséges felhasználási jogot szerzik meg, hiszen továbbra is közös jogkezelő látja el a már nyilvánosságra hozott, nem színpadra szánt zeneművek nyilvános előadása és bármely nyilvánossághoz közvetítése engedélyezésének jogát.²⁷ Arra pedig külön felhatalmazás nélkül semmiképpen nem szerez jogosultságot az előállító, hogy a filmbe felhasznált művet önálló nyereségforrásként hasznosítsa – hangzik a klasszikussá vált „VUK-eset” tanulsága. Ebben az ügyben ugyanis az előállító a film alapjául szolgáló regény állatszereplőinek rokonszenves figuráit – a filmre való utalás nélkül – másodlagos felhasználói tevékenység keretében is felhasználta azok különböző termékeken való megjelenítésével.²⁸ Ez azonban már átvezet bennünket a merchandising témakörébe.

4. A *merchandising* napjainkban szerteágazó gyakorlattal rendelkező intézmény. A reklámozás egyik különösen kedvelt eszközéről van szó, hiszen a szerzői mű jellegzetes figuráinak, karaktereinek felhasználása kiválóan alkalmas figyelemfelkeltésre, a vásárlók meggyőzésére és eladásösztönzésre. Ilyen arculatátvitelről csak egy adott művel azonosítható, azzal összeforrott, jellegzetes és eredeti alakra vonatkozó kereskedelmi jellegű hasznosítás esetén beszélhetünk.²⁹ Jó néhány reklám igyekszik az ilyenkor szükséges engedély beszerzése alól úgy mentesülni, hogy tagadja az adott művel való szoros összefüggést, és az alkotásban megjelenő kérdéses elemeket arculatátvitel helyett csupán „ötletátvitelnek” minősíti. Így egy sörreklám kapcsán a Szerzői Jogi Szakértő Testületnek meg kellett vizsgálnia, hogy azok a filmrészletek, amelyeket a *Mátrix* című filmből a reklámfilm alkotói átvettek, egyéni, eredeti jellegű, lényeges elemek-e, avagy csupán a filmből vett, szerzői jogi védelem tárgyának nem tekinthető ötletek felhasználásának minősülnek. Ebben a konkrét esetben az eljáró tanács megállapította, hogy a jellegzetes alakok felhasználása megtörtént, mégpedig kereskedelmi hasznosítás formájában, a termék minél nagyobb elismertségét és jobb eladhatóságát célozva – tehát a merchandising esetét tökéletesen példázza.³⁰ Ugyanakkor ezen sör egy másik reklámjában már sikerült a készítőknél az arculatátvitel fogalmát nem kimerítve, csupán az ötlet kategóriájába sorolható elemeket megjeleníteni egy James Bond-filmből, így annak engedély nélküli felhasználása nem minősült szerzőijog-sértésnek.³¹

²⁷ Szjt. 66. §

²⁸ BH 1986. 363.

²⁹ Szjt. 16. § (3) bekezdés: „A szerzőt megilleti a műben szereplő jellegzetes és eredeti alak kereskedelmi hasznosításának és az ilyen hasznosítás engedélyezésének kizárólagos joga is.”

³⁰ Az eljáró tanács azt is megvizsgálta az ügyben, hogy a reklám tekinthető-e a szóban forgó film átdolgozásának vagy paródiájának. Arra a következtetésre jutott, hogy a jogosulatlan felhasználás ebből a szempontból is megtörtént. L.: „Az átdolgozás jogának a megsértése filmalkotás elemeinek reklámfilm készítéséhez való felhasználásával. Szerzői műben szereplő jellegzetes és eredeti alak kereskedelmi hasznosításának és az ilyen hasznosítás engedélyezésének joga és annak sérelme” címmel az SZJSZT 13/03 sz. véleménye

³¹ „A műben szereplő jellegzetes és eredeti alak kereskedelmi hasznosításának és az ilyen hasznosítás engedélyezésének joga” címmel az SZJSZT 15/03 sz. véleménye

Az SZJSZT azt is megállapítja egy másik véleményében, hogy bár a kereskedelmi hasznosítás fogalmát sem az Szt., sem a törvény indokolása nem határozza meg (csak utal arra, hogy a korábbi szerzői jogi törvény bírói gyakorlatában alakultak ki a merchandisingjognak az előzményei³²), a kereskedelmi hasznosítás az eredeti, fő felhasználáson kívüli másodlagos, főleg reklámjellegű hasznosítás.³³ A fogalom nyelvtani értelmezéséből és a jellegzetes alak védelmének jogpolitikai céljából az következik, hogy amíg egy jellegzetes alak képét tartalmazó áru belföldön nem került forgalomba (az adott ügyben a jogsértőnek állított rágógumikat vámfelügyelet alá vonták), addig nem történhet meg a kereskedelmi hasznosítás sem – azaz a merchandising esete nem valósulhat meg, más felhasználással állunk szemben.

Mivel óriási gazdasági jelentőséggel bír ez a felhasználás (gyakran az elsődleges felhasználás bevételeit is megelőzi például egy rajzfilm figuráival népszerűsített termékekből származó bevétel), különösen fontos a szerző felhasználáshoz kapcsolódó bevétellel arányban álló díjazásra való jogosultsága.³⁴ A szerzői jog mindenestre nem áruforgalmi intézmény, így egyes szerzők célszerűnek tartják a feltételezhetően jól használható mesefigurák, képregényfigurák, filmhősök nevei, filmcímek stb. védjegytalomra való bejelentését, hiszen így időbeli, termékköri vonatkozásai mindig tisztázottak lennének, és a jogosult személye is mindig pontos meghatározást nyerhetne.³⁵ A gyakorlatban a merchandising szempontjából értékes, jellegzetes alakok nemzetközi kereskedelmi hasznosítására kizárólagos értékesítési rendszert építenek ki, amelyben földrajzi régióként feljogosítanak egyes gazdálkodó szervezeteket arra, hogy a jellegzetes alak kereskedelmi hasznosítását engedélyezzék, rendszerint előre kidolgozott „tarifa” alapján.³⁶

Amennyiben egy figura reklámban történő felhasználására engedélyt kap az előállító, fontos szem előtt tartani, hogy a másodlagos jog gyakorlása nem tartozik a reklámfilm felhasználási jogaihoz, legalábbis nem a megfilmesítési szerződés erejénél fogva történő jogát ruházásról van szó. Így megfilmesítési szerződés alapján létrehozott reklámban megjelenített jellegzetes karaktert, pl. egy jól ismert mesealakot a későbbiekben merchandisingcélokra felhasználni csak külön engedély fejében lesz jogosult az előállító.³⁷

Filmcímek, szerzői alkotások címei, képzeletbeli személyek nevei, alakja, mese- és rajzfilmfigurák mellett a merchandising világában népszerű személyek is megjelennek. Az AIPPI a merchandising következő fogalmát alkotta meg: „A merchandising szimbólumok, védjegyek, szerzői jogi alkotások részeinek, *valódi vagy képzeletbeli személyek* külső megjelenésének felhasználását jelenti abból a célból, hogy az áruk értékesítését, szolgáltatások

³² Vö. a korábban említett „VUK-esettel”: BH 1986. 363.

³³ A „DIGIMON” rajzfilmfigurákhoz fűződő szerzői jogok” címmel az SZJSZT 17/02 sz. véleménye

³⁴ Szt. 16. § (4) bekezdés

³⁵ *Tattay Levente*: A merchandising. Külgazdaság Jogi Melléklete, 2002. 6. sz.

³⁶ A szerzői jogi törvény magyarázata. Szerk.: *Gyertyánfy Péter*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 2000, p. 102.

³⁷ „Filmalkotásban szereplő jellegzetes és eredeti alak felhasználása reklámfilmekben” címmel az SZJSZT 19/04 sz. véleménye

nyújtását ösztönözzék, feltételezve, hogy a kérdéses megjelöléseket nem eredeti funkcióiknak megfelelően, a meghatározott áruk és szolgáltatások megjelölésére alkalmas megjelölésként, hanem más áruk és szolgáltatások értékesítésére használják fel a kérdéses figurák általános ismertsége, vonzereje alapján.³⁸ Ez a fogalom a képzelt és a valódi személyek külső megjelenésének felhasználását egyaránt a merchandising körébe sorolja. Igen érdekes tanulságokkal szolgálhat a meggyőzés érdekében valódi személyeket „bevető” reklámok világába való betekintés. A reklámarcok körül felmerülő szabályozási problémákra érdemes külön figyelmet fordítanunk, a merchandising egyéb területei közül kiemelve.

5. Ismert arcok, jól csengő nevek, híres sportolók, műsorvezetők, színészek, zenészek igyekeznek meggyőzni bennünket, hogy az adott termék, szolgáltatás méltó figyelmünkre. Állandó szereplők, hírességek, de akár kevésbé ismert személyek összekapcsolása egy reklámmal erőteljesebb hatást tud kifejtetni egyes szerzők szerint. „Egy emberre semmi nem hat jobban, mint egy másik ember” – olvashatjuk Paul Lazarsfeld véleményét a reklám világát a pszichológia szemszögéből vizsgáló egyik könyvben.³⁹ Több reklámszakember azonban kételyeinek is hangot ad: gyakran a híres emberre emlékeznek az emberek, de arra, hogy valójában mit is igyekezett kelendőbbé tenni, nem. Ezzel egyfajta „figyelemelvonó” hatást is tulajdonítanak ennek a reklámozási módszernek.⁴⁰ A megfizethetetlennek tartott hírességek felvonultatása pedig már új reklámozási stílust képvisel – az „Ad Force” típusú reklámok tekintélyre próbálnak szert tenni, mintegy az erejüket demonstrálva a nagy csillagok (pl. David Beckham, Brad Pitt, Claudia Schiffer) szerepeltetésével.⁴¹

Szinte bárki alkalmas lehet arra, hogy reklámok tökéletes alanya legyen. „Társadalmunkban a híres ember olyan személy, aki arról ismert, hogy sokan ismerik”⁴² – az információs társadalom, a globalizáció korában meglepően könnyű ismertté válni (gyakran éppen egy reklám révén kerül erre sor), ráadásul számtalan eszköz áll a reklámalkotók rendelkezésére ahhoz, hogy egy ismert embert a meggyőzés szolgálatába állítsanak. Így sok esetben a hírességek iránt érzett pozitív érzéseink áttevődnek az általuk reklámozott árura is. A feltűnően szép, csinos emberek szerepeltetésével azt sugallják, hogy ha a reklámozott árucikket megvásároljuk, mi is hasonlóan vonzó és sikeresek leszünk. Gyakran előfordul az is, hogy a híresség szakember szerepében jelenik meg, így felkelti a bizalmunkat az árucikk iránt.⁴³

³⁸ Az AIPPI 1995. június 25–30-án, Montrealban megrendezett konferenciáján; www.aippi.com

³⁹ Paul Lazarsfeld: *The Peoples Choice* 1946. L. Sas István: i. m. (2), p. 186.

⁴⁰ David Ogilvy: *Ogilvy on advertising*. Crown Publishers, New York, 1963 (Ogilvy a reklámról. Ford.: Török András, Park Kiadó, Budapest, 1997), p. 23.

⁴¹ Sas István: i. m. (2), p. 248.

⁴² Lee Iacocca gondolata in: *Max Sutherland & Alice K. Sylvester*: i. m. (16)

⁴³ Vö.: Salánki Ágnes: *Hasznos reklámfogások, avagy mi csábítja vásárlásra a fogyasztót?* In: *A reklámról – ma – Magyarországon*. Szerk.: Salánki Ágnes, Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2001, p. 118.

Azonosulás és kötődés – az identifikáció kiváltása érdekében rengeteg cég veti be „sztárok arcát” reklámjaiban.⁴⁴ Ehhez a reklám szereplőivel kötött szerződésre van szükség, s bár egyfajta merchandisingről van szó, a személyiségi jogoktól elválaszthatatlan ez a terület. Hazánkban általában vállalkozási és megbízási elemekkel vegyes szerződésekben meghatározott munkavégzést vállal az adott személy a reklámozó javára (pl. a reklámozó érdekeinek megfelelő közreműködést, bizonyos gondolatok nyilvánosság előtti kifejtését, adott szöveg elmondását, de igen gyakran egész egyszerűen felvételek készítését), illetve a képmása, neve, hangfelvétele, „személyisége” felhasználásában állapodnak meg.

A „posztumusz szerepeltetés” még nagyobb körütekintést igényel (például Audrey Hepburn halála után lett több ékszerreklám arca), ilyenkor sem hagyhatóak figyelmen kívül a személyiségi jogok, és a felhasználáshoz szükséges engedélyt be kell szerezni az engedélyezésre jogosultaktól. A történelmi személyiségek nevének felhasználására vonatkozó korlátozást a cégnyilvántartásról, cégnyilvánosságról és bírósági cégeljárásról szóló törvény tartalmazza, eszerint a történelem kiemelkedő személyiségeinek nevét csak a Magyar Tudományos Akadémia engedélyével lehet használni cégnévben. Ez azonban a legkevésbé sem tekinthető kimerítő szabályozásnak a merchandising vonatkozásában.⁴⁵ Külön figyelmet kell fordítanunk arra is, hogy bár a gyermekek szerepeltetése mindig nagy sikert ígér, ők fokozott védelmet igényelnek kiszolgáltatott helyzetükből adódóan. „Gyermekek és fiatalok nem szerepeltethetők az olyan termékek, szolgáltatások reklámjában, amelyek reklámozására alapvetően alkalmatlanok” – a Magyar Reklámetikai Kódex 11. cikke szamos, a gyermekek és fiatalok védelme érdekében kialakított szabályt tartalmaz.

Jól ismert személyek úgy is kötődhetnek termékekhez, szolgáltatásokhoz, hogy nem is ismerjük fel: reklámfilmeket láttunk. A különböző műsorokban, filmekben mára bevetté vált a termékszerpeltetés, pl. a főszereplő egy adott márkájú mobiltelefont használ, vagy egy létező, neves futárcéget alkalmaz.⁴⁶ A reklámszerződésekhez, merchandisingmegállapodásokhoz hasonló célokat szolgálnak a szponzorálási szerződések. Ezekben a szponzor arra vállal kötelezettséget, hogy támogatja az adott sporttevékenységet (pénz vagy természetbeli szolgáltatás formájában), ennek fejében felhasználhatja a szponzorált sportoló *sporttevékenységét* marketingcélokra (ez lényegében PR- és reklámtevékenységet jelent).⁴⁷ Alapjaiban külön-

⁴⁴ A rokonszenv összetevői: fizikai vonzalom, közelség, ismerősség, hasonlóság. Identifikáció (azonosulás): tartalmát tekintve az a folyamat, amelynek során valakihez fűződő, többnyire érzelmi kötődés folytán időlegesen vagy tartósan a szerepébe helyezkedik, hogy hasonlóan gondolkodjon, cselekedjen, illetve ezt képzeletben át is éli. Ez az azonosulás kiterjedhet tudatos magatartásmodellek elsajátításával is (pl. divatutánzás). L. *Virányi Péter*: A reklám fogalomtára. Gondolat Kiadó, Budapest, 2005, p. 125–126.

⁴⁵ 2006. évi V. törvény a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról, 4. § (5) bekezdés

⁴⁶ Van olyan vélemény, amely szerint a termékszerpeltetés lesz a reklámozók megoldása a digitális világ olyan szolgáltatásai ellen, amelyek segítségével a reklámok automatikusan kiszűrhetők az egyes műsorokból. Ez esetben ugyanis az adott reklámot nem lehet „átugrani”, hiszen a mű szerves része. Bővebben: *Jeffrey Robinson*: i. m. (1), p. 255. Ez egyébként érdekes viszonyba állítaná az alkotást és az azt megszakító reklámokat a szerzőnek műve integritásához való joga szempontjából is.

⁴⁷ *Gálik Mihály–Polyák Gábor*: Médiaszabályozás. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó, Budapest, 2005, p. 360.

bőzik tehát a piacépítési, arculatátviteli vagy imázs-szerződésektől, tehát a merchandising típusú felhasználástól. Ez utóbbi esetben ugyanis a *sportoló nevét, képmását*, illetve a sport-szervezet, sportszövetség vagy sportköztestület nevét, jelvényét használják fel ajándéktárgyakon, ruhákon, akár elektronikus úton, mégpedig a fogyasztói döntések befolyásolására. Ez esetben ráadásul a sportoló a sportszervezet, a sportszövetség vagy a sportköztestület által kötött szerződés alapján, közvetetten is alanya lehet egy ilyen arculatátviteli szerződésnek, természetesen magának a sportolónak az előzetes írásbeli engedélyére ez esetben is szükség van.⁴⁸

Bármelyik típusról legyen is szó, a jogosulatlan felhasználások elleni védelmet Magyarországon nem speciális szabályok biztosítják, hanem a személyiségvédelem általános eszközei. Így az érintett személy hozzájárulása szükséges nevének, képmásának, hangjának, hangfelvételének merchandising célú felhasználásához, ennek hiányában a személyiségi jog védelmi eszközeivel élhet.⁴⁹ A tanpéldává vált eset, melyben II. János Pál pápa fényképét használták fel reklámozásra, egyértelművé tette: tilos a más képmásával, hangfelvételével való visszaélés, az érintett személy hozzájárulása szükséges reklámokban való megjelenítésükhöz is.⁵⁰ A reklámtörvény alapján is világos, hogy tilos közzétenni olyan reklámot, amely személyhez fűződő jogokat, kegyeleti jogot, valamint személyes adatok védelméhez való jogokat sért.⁵¹

Míg Európa országaiban a személyiségi jogok általános szabályai kerülnek alkalmazásra a szellemi alkotások itt tárgyalt vonatkozásaiban, addig az Amerikai Egyesült Államokban már több mint ötven évvel ezelőtt megjelent a hírességek reklámozásához kapcsolódó common law jog.⁵² Jerome Frank fogalmazta meg az amerikai kontinensen kialakult *publicity right* alapjait,⁵³ melynek eredményeként ma a népszerűség kereskedelmi értéke sajátos védelemben részesül. Már Johann Wolfgang von Goethe panaszkodta, hogy a róla készült portrékkal kávéscsészéken találkozunk, hírnevének üzleti értékét széles körben kihasználják, de Benjamin Franklin is szóvá tett hasonló problémákat.⁵⁴ Tehát erre, már a XVIII. században

⁴⁸ Sarkady Ildikó: Reklámjogi szerződések a sportban. In: Sarkady Ildikó: Médiajogi írások. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest, 2005, p. 290–293.

⁴⁹ 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről, 84. §

⁵⁰ Bár az Alkotmány és Ptk. a személyhez fűződő jogok megsértése esetén a személyes fellépés lehetőségét biztosítja az 1997. évi LVIII. törvény a gazdasági reklámtevékenységről (Grtv.) 15. és 16. §-a alapján ebben az esetben az is megállapításra került, hogy személyiséget sértő reklám miatt nem kizárt a reklámfelügyeleti eljárás hivatalból történő megindítása; BH 2003.348

⁵¹ L. Grtv. 4. § (1) bekezdését

⁵² Zacchini v. Scripps-Howard Broadcasting, 433 U. S. 564 (1977)

⁵³ „We think that, in addition to and independent of that right of privacy, a man has a right in the publicity value of his photograph. ... For it is common knowledge that many prominent persons, far from having their feelings bruised through public exposure of their likeness, would feel sorely deprived if they no longer received money for authorising advertisements, popularising their countenances, displayed in newspapers, buses, trains and subways.” Healan Laboratories, Inc. v. Topps Chewing Gum, Inc. 202 F. 2d. 866. 1953

⁵⁴ Jan Klink: 50 Years of Publicity Rights in the United States and the never-ending Hassle with Intellectual Property and Personality Rights in Europe. Intellectual Property Quarterly, 2003. 4. sz.

égető kérdésre hazánkban a mai napig nem találhatunk egységes, a kérdést teljes körűen átfogó és kimerítő megoldást nyújtó szabályokat. Számos (egymásnak akár ellentmondó) rendelkezést kell a felmerült helyzetekhez idomítva alkalmaznunk minden egyes esetben. Védjegyek, szerzői jog, tisztességtelen piaci magatartás, reklámszerződések, kártérítés, névhez és képmáshoz való jog, sportjog, bírói gyakorlat – valamennyi részletre figyelemmel kell lennünk. A hírességek reklámokban való szereplésére vonatkozóan a különböző aspektusok összevetésével kaphatunk teljes képet, míg a *celebrity merchandising* az Egyesült Államokban összefogottan szabályozza a kérdést, kielégítő megoldásokat nyújtva. Jan Klink meglátása szerint Európa legtöbb országában az a probléma, hogy a hagyományos, nem kifejezetten erre a kérdéskörre kialakított eszközök nem mindig nyújtanak megfelelő védelmet, sőt néha épp azt láthatjuk, hogy erre a területre való alkalmazásuk még bonyolultabbá teszi a kérdést. Véleménye szerint ideje lenne megfontolni egy átfogó módosítást.⁵⁵

Mindenesetre a hazai szabályozás hagyományaira, alapjaira építő, de a kérdéskörre konkrétabb válaszokat nyújtó rendelkezések kialakításának lehetőségét érdemes megfontolnunk, tekintettel arra is, hogy a reklámozás fogalma is átalakulóban van a digitális korban, globalizálódó társadalmunkban. Az irányított, akár személyre szóló reklámok világa felé közeledve nem látszik haszontalannak a védelem bástyái megerősítésének, egységesítésének szorgalmazása.

⁵⁵ Uo.

ÉRDEKES DÖNTÉSEK A DISCLAIMEREK ALKALMAZÁSÁRÓL

A PPG Industries Ohio, Inc. 536 607 sz., „Hőkezelhető fémjellegű bevonatok” c. szabadalma ellen felszólalt a Saint-Gobain Glass France. A bejelentő két újdonságrontó nyomtatványtól való elhatárolás érdekében disclaimert iktatott be bejelentésének két önálló igénypontjába. A felszólaló ez ellen fellebbezést nyújtott be arra hivatkozva, hogy a disclaimer új anyagot vitt be a bejelentésbe, ami az ESZE 123(2) szakasza alapján nem megengedett.

Az üggyel a 3.3.4 sz. műszaki fellebbezési tanács foglalkozott, amely a disclaimer beiktathatóságára vonatkozó kérdés eldöntése érdekében a T 451/99 számú döntésében a Kibővített Fellebbezési Tanácshoz fordult. Ez utóbbi az ügyben a G 1/03 sz. döntést hozta.

A Genetic Systems Corporation 220 2273 sz., „Sztetikus antigének AIDS-szel összefüggő betegség kimutatásához” című szabadalma ellen újdonsághiány és feltalálói tevékenység hiánya miatt benyújtott két felszólalás alapján a felszólalási osztály a szabadalmat korlátozott oltalmi körrel tartotta fenn. E határozat ellen a szabadalmas és az egyik felszólaló is fellebbezést nyújtott be; az előbbi disclaimer beiktatásával korlátozott oltalmi körű igénypontjára kérte szabadalom megadását, míg az utóbbi a szabadalom megvonását kérte. A fellebbezést tárgyaló 3.3.5 sz. műszaki fellebbezési tanács 451/99 sz. döntésében ugyancsak a disclaimerrel kapcsolatos kérdéssel fordult a Kibővített Fellebbezési Tanácshoz, amely ebben az ügyben a G 2/03 sz. döntést hozta.

Mindkét tanács az Európai Szabadalmi Egyezmény (ESZE) 112(1)a) pontja alapján fordult a Kibővített Fellebbezési Tanácshoz, amely kimondja, hogy az egységes jogalkalmazás biztosítása érdekében, vagy ha elvi jellegű jogkérdés merül fel, a fellebbezési tanács bármely kérdést a Kibővített Fellebbezési Tanács elé terjeszthet, ha megítélése szerint arról határozni szükséges.

Az I–V. fejezetben a G 1/03 döntést, a VI. fejezetben az azon alapuló jogi helyzetet ismer-tjük.

I.

Mind a 3.3.4 sz., mind a 3.3.5 sz. műszaki fellebbezési tanács hasonló jogi kérdést terjesztett a Kibővített Fellebbezési Tanács elé.

A 3.3.5 sz. műszaki fellebbezési tanács T 507/99 sz. döntésében a következő kérdéseket terjesztette a Kibővített Fellebbezési Tanács elé (G 1/03 sz. ügy).

1. Megengedhető-e egy igénypont módosítása az ESZE 123(2) szakasza alapján disclaimer beiktatása által, ha sem a disclaimer, sem az általa az igénypont oltalmi köréből kizárt tárgy nincs megalapozva a benyújtott bejelentésben?

2. Ha a válasz az 1. kérdésre nemleges, milyen követelményeket kell alkalmazni annak meghatározása céljából, hogy egy disclaimer engedélyezhető-e vagy sem?
 - (a) Konkrét jelentőséggel bír-e az a tény, hogy az igénypontot el kell határolni egy 54(3) szakasz szerinti vagy egy 54(2) szakasz szerinti technika állásától?
 - (b) A disclaimer által kizárt tárgyat szorosan a technika állásában kinyilvánított tárgyra kell korlátozni?
 - (c) Van-e jelentősége annak, hogy a disclaimerre azért van szükség, hogy újjá tegye az igényelt tárgyat a technika állásához viszonyítva?
 - (d) Alkalmazható-e az a követelmény, hogy a korábbi kinyilvánításnak véletlennek (accidental) kell lennie, miként ezt a korábbi joggyakorlat megalapozta, és ha igen, mikor kell egy korábbi kinyilvánítást véletlennek tekinteni, vagy
 - (e) olyan megközelítést kell alkalmazni, hogy egy disclaimer, amely a korábbi kinyilvánítás kizárására korlátozódik, és nincs kinyilvánítva a benyújtott bejelentés leírásában, engedélyezhető az ESZE 123(2) szakasza alapján, de az igényelt tárgynak feltalálói tevékenységre való vizsgálatát ilyenkor úgy kell elvégezni, mintha a disclaimer nem is létezne?

A T 507/99 sz. döntés alapját képező eljárásban a szabadalmas bejelentése ellen két újdonságrontó anyagot hoztak fel, amelyek közül az első az ESZE 54(3) szakaszán alapult, vagyis az újdonságrontó nyomtatvány a bejelentés napja előtt benyújtott, de azt követően publikált anyag volt, míg a második újdonságrontó anyag az ESZE 54(2) szakasza szerint a szabadalmi bejelentés napja előtt már publikálva volt. Az újdonságrontás kiküszöbölése érdekében a szabadalmas két disclaimert iktatott be két független igénypontba. A műszaki fellebbezési tanács megállapította, hogy a benyújtott bejelentésben egyik anterioritás sem volt kinyilvánítva. A 2002. augusztus 28-án kelt, T 507/99 sz. döntésben, amely megelőzte a Kibővített Fellebbezési Tanácshoz való fordulást, a műszaki fellebbezési tanács azt állapította meg, hogy a bejelentés igénypontjai kielégítik az újdonság és a feltalálói tevékenység követelményét, és nem támasztott kifogást a módosítás ellen. Ezért az ügy elbírálása szempontjából döntő volt az a kérdés, hogy a disclaimerok az ESZE 123(2) szakasza szerint – amely kimondja, hogy az európai szabadalmi bejelentés vagy szabadalom nem módosítható úgy, hogy tárgya bővebb legyen a bejelentésnek az elismert bejelentési napon benyújtott tartalmánál – engedélyezhetőek-e.

A 3.3.5 sz. műszaki fellebbezési tanács áttekintette azokat a korábbi, T 323/97 sz. döntéseket, amelyek bizonyos körülmények között engedélyeztek olyan disclaimereket, amelyeknek nem volt alapjuk a benyújtott bejelentésben. Ezt a joggyakorlatot alapvetően megkérdőjelezte az a korábbi döntés, amely kimondta, hogy olyan negatív jellemzőnek az igénypontba való beiktatása, amely bizonyos kiviteli alakok kizárását eredményezi, olyan módosításnak tekintendő, amely az ESZE 123(2) és 123(3) szakaszának hatálya alá esik, és ezért az olyan disclaimereket megengedő joggyakorlat, amelyeknek nincs alapjuk az eredetileg benyújtott bejelentésben, nem megengedhető. A T 323/97 sz. döntés olyan esetre vonatkozott, amely-

ben a disclaimer célja az volt, hogy az igénypontot elhatárolja az ESZE 54(2) szakasza szerinti technika állásától. A döntés megállapításai azonban nem korlátozódtak ilyen helyzetre, hanem olyan esetekre is vonatkoztak, amikor a disclaimerrel az ESZE 54(3) szakasza szerinti korábbi bejelentéssel szemben kívánták elhatárolni a bejelentést. Annak következtében, hogy így a disclaimerek engedélyezhetősége terén bizonytalanság következett be, a 3.3.5 sz. tanács a felmerült kérdés tisztázását látta szükségesnek. Emellett ez a tanács a disclaimerekre vonatkozó kialakult joggyakorlatban is kétértelműséget látott. A disclaimerek szövegezése terén eltérő álláspontokat foglaltak el azzal a kérdéssel kapcsolatban, hogy a disclaimernek szorosan a technika állásában kinyilvánított tárgyra kell-e szorítkoznia. Az ún. véletlen újdonságrontás esetében eltérő követelményeket kellett kielégíteni annak megállapítása terén, hogy egy nyomtatvány véletlen jellegűnek tekintendő-e vagy sem.

A T 451/99 sz. döntésben a 3.3.4 sz. műszaki fellebbezési tanács a következő jogi kérdéseket terjesztette a Kibővített Fellebbezési Tanács elé (G 2/03 sz. ügy).

Megengedhető-e egy olyan disclaimer beiktatása egy igénypontba, amelyet a benyújtott bejelentés leírása nem támaszt alá, és az igénypont engedélyezhető-e az ESZE 123(2) szakasza alapján, ha a disclaimer célja újdonságiányra vonatkozó kifogás elhárítása az ESZE 54(3) szakasza alapján?

Igenlő esetben milyen követelményeket kell alkalmazni a disclaimer engedélyezhetőségének megállapításakor?

A Kibővített Fellebbezési Tanácshoz való folyamodásra okot adó eljárásban a szabadalomtulajdonosnak az ESZE 54(3) és (4) szakasza szerinti technika állására alapozott újdonságiánnyal kellett szembenéznie. E kifogás elhárítása érdekében a szabadalmas a főkérelem 1. igénypontjába olyan disclaimert iktatott be, amellyel egyes elemeket kizárt egy generikusan meghatározott csoportból. Sem a kizárt elemek, sem a csoport megmaradó tagjai nem voltak specifikusan említve a benyújtott bejelentésben. Minthogy a fellebbezési tanács az igénypontot a disclaimerrel együtt úgy tekintette, hogy az kielégíti a világos szövegezés és az újdonság követelményét, és a módosítással kapcsolatban nem volt más kifogása, a disclaimereknek az ESZE 123(2) szakasza szerinti engedélyezhetőségét az ügy végkifejlete szempontjából döntő jelentőségűnek kellett tekinteni.

A T 451/99 sz. döntés is levont következtetést a T 323/97 sz. ügy elemzéséből, és utalt az előző ügyből levonható következtetésekre, megállapítva, hogy az ESZE 112(1) szakasza alapján szükséges volt a disclaimerekkel kapcsolatos korábbi jogesetek áttekintése. A probléma megfelelő megfontolása céljából lényegesnek tekintette az alábbi pontokat.

- (i) A „disclaimer” szót a T 323/97 sz. ügyben meghatározottként kell tekinteni, vagyis egy már létező igénypont módosításaként, amely egy „negatív” műszaki vonás beiktatását eredményezi.
- (ii) A G 1/93 sz. döntésben lefektetett elvekre tekintettel egy hozzáadott vonást nem kellett olyan tárgynak tekinteni, amely az eredetileg benyújtott bejelentés tartalmán túlterjed, ha az csupán kizárja az oltalomból a benyújtott bejelentésben igényelt ta-

lálomány tárgyának egy részét anélkül, hogy bármilyen műszaki anyagot adna annak tartalmához.

- (iii) Ha a T 323/97 sz. döntést kellene megerősíteni, ez az ESZE 123(2) szakasza alapján érvénytelenítené a disclaimert tartalmazó igénypontokat, összhangban a korábbi eseti joggal. A „elkerülhetetlen csapda” helyzet következtében a hibát nem lehetne kiküszöbölni a disclaimer törlése által. Minthogy a disclaimerek használata széles körben alkalmazott gyakorlat volt, a felterjesztésre adott válaszok jelentős mértékben befolyásolhatnak már megadott számos szabadalmat.
- (iv) Az ESZE 54(3) szakaszára tekintettel figyelembe kell venni egy olyan bejelentő sajátos helyzetét, aki nem tudta bejelentését úgy megszövegezni, hogy elkerülje a számára a bejelentés napján ismeretlen technika állásával való ütközést.

II.

Ezután a döntés az eljárásban részt vevő felek helyzetét vizsgálja. Írásbeli beadványaikban és 2003. december 8-án a tanács előtti meghallgatáson a felek lényegileg az alábbiakat adták elő.

A szabadalmas a G 1/03 ügyben azt kérte, hogy a Kibővített Fellebbezési Tanácsnak feltett kérdéseket az alábbi módon válaszolják meg:

- 1. kérdés: nem;
- 2(a) kérdés: nem;
- 2(b) kérdés: igen, de az igénypontok világosságának és tömörségének megtartásával;
- 2(c) kérdés: igen;
- 2(d) kérdés: nem;
- 2(e) kérdés: igen.

Összefoglalva az volt a szabadalmas véleménye, hogy a disclaimert engedélyezni kell, ha az kielégíti az alábbi követelményeket:

- (i) egy, a technika állásához tartozó dokumentumban foglalt újdonságrontó anyagot ki kell zárni az újdonság helyreállítása érdekében, vagy pedig ki kell zárni az igényelt tárgynak azt a részét, amely nem valósítható meg;
- (ii) a disclaimer szövege a lehető legnagyobb mértékben a kizárni kívánt anyagra szorítkozzék anélkül, hogy az igénypontok tömörsége és világossága hátrányt szenvedne; és
- (iii) az igényelt tárgyat úgy kell vizsgálni feltalálói tevékenységre, mintha a disclaimer nem létezne.

Ez a megközelítés a szabadalmas szerint biztosítaná, hogy a bejelentő nem javíthatja meg a saját helyzetét az eredetileg benyújtott bejelentésben ki nem nyilvánított anyag hozzáadásával, mert ez indokolatlan előnyhöz juttatná, és károsíthatná az eredetileg benyújtott bejelentésre támaszkodó harmadik felek jogbiztonságát.

A G 2/03 ügyben a szabadalmas a G 1/03 ügyben részletesebben körvonalazott kérdések alapján határozta meg saját helyzetét. A feleletek megegyeznek a G 1/03 ügyben feltett kérdésekre adottakkal, kivéve a 2(d) kérdést. Anélkül, hogy erre a kérdésre konkrét választ adott volna, a szabadalmas előadta, hogy a felteendő első kérdés nem arra vonatkozik, hogy a disclaimer az igényelt tárgyat újjá teszi-e vagy sem, mert először azt kell meghatározni, hogy a disclaimer kizárja-e az igénypont tárgyának egy részét.

A felszólaló a G 1/03 sz. ügyben a kérdések alábbi megválaszolását kérte:

- 1. kérdés: nem;
- 2(a) kérdés: nem;
 az ESZE 54(3) szakasza szerinti technika állásától elhatárolandó
 igénypontokkal kapcsolatban: igen;
 vagy az ESZE 54(2) szakasza szerinti technika állásától való
 elhatárolással kapcsolatban: nem;
- 2(b) kérdés: igen;
- 2(c) kérdés: igen;
- 2(d) kérdés: nem;
- 2(e) kérdés: az ESZE 54(3) szakasza szerint nem alkalmazható a technika állására.

A felszólaló előadta, hogy a jogbiztonság érdekében harmadik felekkel tudatni kell a bejelentés közzétételével kezdődő hatállyal mindazokat az elemeket, amelyek szükségesek a szabadalom oltalmi körének megállapításához. A benyújtott bejelentés volt az alapja az oltalom terjedelmét meghatározó bármelyik igénypontnak. Egy disclaimer beiktatása olyan módosítást eredményezett, amelynek az alapja eltért a benyújtott bejelentésétől, és így ellentétes volt az ESZE 123(2) szakaszával. Ezért nem kell disclaimereket engedélyezni az ESZE 54(2) szakasza szerinti technika állásának kizárására. Nincs szükség véletlen újdonságrontásra vonatkozó kivételre, mert mindenfajta technika állása figyelembe veendő. Emellett pontos követelmények hiányában harmadik felek számára lehetetlen volt egy anterioritás esetleges jellegének kiértékelése.

A felszólaló azzal is érvelt, hogy a disclaimerek engedélyezésének liberális gyakorlata meggátolná a szabadalmi jog harmonizálását Európában. Figyelembe véve a ki nem nyilvánított disclaimerek bizonytalan határait, azt lehetett várni, hogy nem minden nemzeti jogalkotás követné az ESZH-t, és így jogbizonytalanságot okozó további elem keletkezne. Kivételt az ESZE 54(3) szakasza szerinti technika állása képez abból a célból, hogy a bejelentő számára lehetővé váljon olyan technika állásának a kizárása, amelyet a bejelentés benyújtásakor nem ismerhetett. A disclaimernek csupán a korábbi bejelentésben foglalt kinyilvánítást kell kizárnia, semmi egyebet. A disclaimerek engedélyezése egyéb esetekben arra ösztönözhetné a bejelentőket, hogy javítsák bejelentéseik minőségét, és ezáltal megkönnyítsék az engedélyezési eljárást.

A G 2/03 ügyben két felszólaló volt. Az első számú felszólaló azt kérte, hogy ennek az ügynek az első kérdése nemmel legyen megválaszolva. A 2. kérdés vonatkozásában a G 1/03 ügy kérdéseire utalt, és azoknak az alábbi módon való megválaszolását kérte:

1. kérdés: nem;
- 2(a) kérdés: nem;
- 2(b) kérdés: egy igénypont disclaimer nélküli részének fednie kell legalább a technika állásának újdonságrontó kinyilvánítását;
- 2(c) kérdés: egy disclaimert a következő feltételek mellett kell engedélyezni:
 – vissza kell állítania az újdonságot a technika állásához tartozó dokumentum vonatkozásában,
 – ki kell küszöbölnie az ESZE 52(4) és 53. szakasza szerinti kifogásokat,
 – ki kell zárnia azokat a különálló megvalósítási módokat, amelyek nem oldják meg a problémát,
 – a disclaimer nem segíti a feltalálói tevékenység értékelését;
- 2(d) kérdés: a véletlenszerű újdonságrontás kritériumát kell alkalmazni úgy, ahogyan azt a korábbi T 608/96 döntés esetében tették; és
- 2(e) kérdés: egy igényponttal kapcsolatban a feltalálói tevékenységet a disclaimer figyelembevétele *nélkül* kell megállapítani.

A G 2/03 ügyben a második felszólaló a következőképpen foglalta össze álláspontját:

- (i) Ha lehetséges, az igényelt tárgyat pozitív műszaki jellemzőkkel el kell határolni a technika állásától, összhangban az ESZE előírásaival, különösen a 84. szakasszal és a 29(1) szabállyal.
- (ii) Disclaimereket csak kivételes esetekben és az adott ügy gondos mérlegelése alapján kell engedélyezni, ha a disclaimer nélkül nem lehet biztosítani az igénypont világosságát és tömörségét, és biztosítva van, hogy a bejelentő nem nyer méltánytalan előnyt a disclaimer által.
- (iii) Egy disclaimert nem szabad engedélyezni, ha kizár a bejelentésből olyan tanítást, amelyet egy szakember nem tud azonnal és egyértelműen levezetni a technika állásából. Emellett jogbiztonsági okokból több disclaimert nem kell engedélyezni.

III.

Az alábbiakban az ESZH elnökének és érdekelt feleknek a megjegyzései következnek.

Az ESZH elnökét felkérték, hogy a Kibővített Fellebbezési Tanács eljárási szabályainak 11(a) szakasza szerint tegyen megjegyzéseket az ügygel kapcsolatban. Az ESZH vizsgálati irányelveire utalva kifejtette, hogy az első fok által követett joggyakorlat összhangban van a hivatal joggyakorlatával.

Hivatkozva a T 323/97 sz. döntésre megállapította, hogy a nem az eredeti kinyilvánításon alapuló disclaimerok megengedhetőségének kérdésében a helyes megközelítést a G 1/93 döntésben körvonalazott elvek alapján kell alkalmazni. Nem helyes a T 323/97 ügyben

kinyilvánított kategorikus nézet, hogy a ESZE 123(2) szakasza kizárja a megalapozatlan disclaimereket. Az igénypont oltalmi körének ilyen disclaimer beiktatása útján bizonyos körülmények között történő elhatárolásának engedélyezhetőnek kell lennie az ESZE 123(2) szakasza alapján, feltéve, hogy a disclaimer az igényelt tárgynak csak egy részét zárja ki az oltalomból, és egy kézenfekvő tanításhoz nem ad hozzá feltalálói lépést. Megalapozatlan disclaimer kivételes esetekben való engedélyezése fenntartaná a jelenlegi egyensúlyt a bejelentők gyakorlati szükségletei és harmadik személyek jogbiztonságra vonatkozó érdeke között. A disclaimer beiktatása megalapozott, ha a bejelentő olyan helyzetben találja magát, amelyet nem láthatott előre, amikor eredetileg megszövegezte bejelentését; például ilyen eset az, amikor az ESZE 54(3) szakasza szerinti technika állását vagy egy véletlenszerű újdonsággrontó anyagot tárnak fel. Emellett lehetővé kell tenni, hogy ki lehessen zárni a szabadalmazásból egy anyagot disclaimer beiktatásával, amit az ESZE vizsgálati irányelveinek C-II,4.12 és 4.6, különösen C-IV, 2a, 3 és 4.6 szakaszai ismertetnek.

Számos érdekelt fél is nyújtott be megjegyzéseket, így az ESZH előtt Hivatásos Képviselőre Jogosultak Intézete (epi), az Iparjogvédelmi Tanácsadók Nemzetközi Szövetsége (FICPI), az Angol Szabadalmi Ügyvivők Bejegyzett Intézete (CIPA, UK), a Vegyipari Szövetség (CA, UK) és a Biológiai Iparok Társaságának Szellemitulajdon-védő Tanácsadó Bizottsága (BIA, UK).

Valamennyi hozzászólás a disclaimer engedélyezése mellett foglalt állást olyan esetekben, amikor az ESZE 54(2) és 54(3) szakasza alapján a technika állására vonatkozó kifogások kiküszöbölése a cél. Ez az állásfoglalás főleg azon a szemponton alapult, hogy egy disclaimer a szabadsalomra vonatkozó jogról való részleges lemondás, nem szolgáltat műszaki hozzájárulást az igényelt találmány tárgyához, és nem tekinthető műszaki jellemzőnek.

A hozzászólások hangsúlyozták, hogy a disclaimer szükségesek ahhoz, hogy lehetővé tegyék a bejelentők számára olyan helyzetek megoldását, amelyeket a bejelentés leírásának megszövegezésekor még nem ismerhettek.

Számos hozzászólás érkezett képviselőre jogosult ügyvivőktől és az iparból. Ezek legnagyobb része alapvetően összhangban volt a szervezetektől kapott állításokkal.

IV.

Az alábbiakban a döntés indokolását ismertetjük.

Mindkét beadványt elfogadhatónak minősítették. Ez nyilvánvaló a G 1/03 ügy esetében, amelyben a felterjesztő műszaki tanács végső döntése közvetlenül függ a disclaimer elfogadhatóságától.

A G 2/03 ügyben a felterjesztő műszaki tanács nem vizsgálta az összes lényeges szabadalmazási követelményt. Végül a disclaimer elfogadhatósága mellékes lehet, ha az ügy nem elégíti ki a feltalálói tevékenység követelményét. A bejelentés azonban érdemi vizsgálat után került a tanács elé, ezért a felterjesztés megalapozott volt.

Az általános joggyakorlattal összhangban a döntés a „disclaimer” kifejezést a továbbiak során úgy használja, hogy az egy igénypont módosítását jelenti, aminek eredményeként egy „negatív” műszaki jellemző kerül az igénypontba, amely kizár egy általános jellemzőből egy sajátos kiviteli alakot vagy területet. Közelebbről a Kibővített Fellebbezési Tanácsnak olyan disclaimerek elfogadhatóságával kell foglalkoznia, amelyeket az eredeti bejelentésben nem nyilvánítottak ki. Ilyen összefüggésben az „alátámasztás nélküli” disclaimer kifejezést használják a T 451/99 sz. döntésben, a hivatal elnökének megjegyzéseiben, valamint a harmadik felek megjegyzéseiben is. A továbbiakban a döntés kerüli ezt a kifejezést, mert az „alátámasztás” kifejezés az ESZE 84. szakaszában mást jelent; ezért a „kinyilvánítatlan” kifejezést használja.

A disclaimerek mellett ismertetett legalaposabb érvelés, hogy egy disclaimer csupán önkéntes korlátozás, amellyel a bejelentő törli az igényelt tárgy egy részét, és ezért egy disclaimer *per se* nem képezi az igénypont műszaki jellemzőjét, nem sértheti az ESZE 123(2) szakaszában foglaltakat, és mindig engedélyezni kell.

A tanács nem érthet egyet ezzel a következtetéssel. Egy igénypont bármilyen módosításáról feltételezhető, hogy műszaki jelentése van; egyébként hiábavaló lenne az igénypontban való használata. Műszaki jelentés nélküli jellemző nem korlátozná az igénypont oltalmi körét.

Egy hasonló, de korlátozottabb kérdés, hogy egy technikai jelentéssel bíró jellemző hozzájárul-e a bejelentésben ismertetett műszaki tanításhoz vagy az igényelt találmány tárgyához; ezt a kérdést tárgyalják a G 1/93 és a G 2/98 sz., fentebb említett döntésben. A G 1/93 döntés az ESZE 123. szakaszának (2) és (3) bekezdése közötti viszonytal foglalkozik, és különbséget tesz az igényelt találmány tárgyához műszaki hozzájárulást nyújtó vagy azt nem nyújtó jellemzők között. A döntés szerint az ilyen hozzájárulást nem nyújtó jellemzők, amelyek csupán korlátozzák az oltalmi kört, nem tekintendők olyan tárgynak, amely a benyújtott bejelentésben kinyilvánított tárgyon túl terjed. A T 323/97 sz. döntés arra a következtetésre jut, hogy a G 2/98 sz. döntésben ismertetett megfontolások alkalmazhatók egy disclaimer beiktatására is, mert nem lehet biztonsággal megállapítani, hogy egy negatív jellemző révén létrejövő korlátozás az igényelt találmányhoz műszaki hozzájárulást nyújt-e.

Ezután a döntés a T 323/97 döntésben adott negatív választ vizsgálja a jelen eljárásokban felmerülő különböző helyzetekben. Ennek kapcsán az ESZE 54(3) és (4) szakasza szerinti technika állásával foglalkozik.

Mindkét vonatkozó döntés felteszi a kérdést, hogy egy ki nem nyilvánított disclaimer engedélyezhető-e, ha az a célja, hogy az ESZE 54(3) szakasza szerint eleget tegyen egy újdonság hiányára alapozott kifogásnak.

A törvény megfelelő értelmezése érdekében az ESZE 54(3) szakaszának célját kell figyelembe venni. Minden szabadalmi rendszerben felmerül az a kérdés, hogy egy későbbi bejelentést hogyan befolyásol egy korábbi bejelentés, amelyet nem publikáltak a későbbi bejelentés benyújtási vagy elsőbbségi időpontjában. Európában e kérdés megoldására két út létezett. A „teljes kiterjesztésű technika állása szerinti megközelítés” (whole content approach) szerint a

korábbi bejelentés a technika állásához tartozik. A szabadalmi hivatal számára már kinyilvánított tárgyra nem lehet szabadalmat adni. Európában az anyagi szabadalmi jog harmonizálása előtt ez volt az állásfoglalás a vizsgálatot nem végző Belgiumban és Franciaországban. Az „igényrontó kiterjesztésű technika állása szerinti megközelítés”-nek (prior claim approach) megfelelően a későbbi bejelentés igénypontjait össze kell hasonlítani az engedélyezett korábbi bejelentés igénypontjaival. E megközelítés célja a kettős szabadalmazás elkerülése. Ilyen megoldást alkalmaztak az elővizsgálati rendszerben, így Ausztriában, Hollandiában, Nagy-Britanniában és Németországban, és ez így is maradt Svájcban. Az 1963. évi Strasbourgi Egyezmény 4(3) és 6. szakasza mindkét megközelítést megengedi.

Hasonló viták folytak az ESZE előkészítő munkája során. Az érdekelt körök majdnem egyhangúan az igényrontó kiterjesztésű technika állása mellett foglaltak állást. Végül kompromisszum született: bár – legalább elvben – a teljes kiterjesztésű technika állását fogadták el, de a nem publikált bejelentéseket csupán az újdonság vizsgálata szempontjából tekintik a technika állásához tartozónak.

A döntés ezután az ESZE 54(2) szakasza szerinti véletlen újdonságrontást tárgyalja.

A fenti 2(d) kérdés felveti azt a további problémát, hogy egy disclaimer engedélyezhető-e véletlen újdonságrontás esetében.

A véletlen újdonságrontás fogalma rokon az ütköző bejelentések esetén felmerülő, már tárgyalt helyzettel. Abból kell kiindulni, hogy csupán újdonságrontást kell vizsgálni. Véletlen újdonságrontás többnyire a vegyészet és a biológiai területén fordul elő, de nem korlátozódik ezekre a területekre. Egy tipikus helyzet a következő: az igényelt találmány egy nagy vegyületcsoportra vonatkozik, amely egy sajátos célra előnyös tulajdonságokkal rendelkezik. A csoport egyetlen vegyületéről kiderül, hogy ismert egy teljesen eltérő felhasználásra, és ezért az új felhasználás szempontjából teljesen közömbös tulajdonságok ismertek. Ilyen helyzetben helytelen lenne, ha az egyetlen vegyület akadályozná a teljes csoport szabadalmazását, feltéve, hogy a bejelentésben semmiféle alapja nincs az ismert vegyületet kizáró módosításnak. Egy alkalmazási igénypont gyakran okozhat ilyen helyzetet. Az alkalmazási igénypontok azonban korlátozottabb oltalmi kört adnak, mint a termékigénypontok, és a gyógyhatású vegyületek területén kizárhatók az ESZE 52(4) szakasza alapján.

A véletlen újdonságrontás eltérő meghatározásai találhatók egyes döntésekben, például a T 507/99 sz. döntésben. Ezek hasonló kifejezésekkel azt mondják, hogy egy kinyilvánítás véletlenül újdonságrontó, ha a bejelentést kidolgozó szakember nem vette észre vagy azért, mert egy távoli műszaki területre tartozik, vagy pedig azért, mert a tárgya nem segítene megoldani a problémát. Így ezen döntések szerint a kinyilvánításnak teljesen lényegtelennek kell lennie a feltalálói tevékenység megállapítása szempontjából.

Nyilvánvalóan szükség van disclaimerekre a véletlen újdonságrontás esetén, és ez olyan gyakorlathoz vezetett, amelyet soha nem vontak kétségbe a T 323/97 döntés előtt. Emellett az ESZE 52(1) szakasza azt az általános elvet mondja ki, hogy találmányok a technika min-

den területén szabadalmazhatók, ha kielégítik a törvényi követelményeket. Ezt kell figyelembe venni alaki követelmények értelmezésekor.

A harmadik felek által tett legtöbb megjegyzés szerint egy disclaimer engedélyezhetősége tekintetében nem kell különbséget tenni a kizárandó technika állásának különböző típusai szerint. Annak érdekében, hogy a bejelentő ne jusson jogtalan előnyhöz, elegendőnek tekinthető, ha a disclaimert nem veszik figyelembe a feltalálói tevékenység vizsgálatakor.

A szabadalmazható találmányokra vonatkozó rendelkezések számos kivételt tartalmaznak a szabadalmazás alól. Példaként említhetők az ESZE 52(4) szakasza szerinti, orvosi kezelésre vonatkozó találmányok, valamint a közrendbe vagy közérkölcsebe ütköző találmányok.

Az ESZE-nek az iparilag alkalmazható találmányok meghatározását tartalmazó 57. szakasza nem technikai okok miatt is kizárhat tárgyakat a szabadalmazható találmányok köréből.

Az olyan helyzetekben, amikor egy disclaimer azért engedélyezhető, mert e kifogás elhárítására szolgál, ügyelni kell arra, hogy a disclaimert indokló ok ne legyen összefüggésben a találmány szerinti tanítással.

Az elmondottakból következik, hogy egy disclaimer kizárólag arra a célra szolgálhat, amely miatt beiktatták, és semmivel sem többre. Az ütköző bejelentések esetén beiktatott disclaimer célja, hogy helyreállítsa az újdonságot az ESZE 54(3) szakasza szerinti korábbi bejelentések esetén. Ilyenkor az ESZE 54(2) szakasza szerinti technika állására vonatkozó disclaimer célja, hogy egy véletlen újdonságrontással szemben biztosítsa az újdonságot. Ha egy disclaimer hatásai a fenti célt meghaladják, nem engedélyezhetővé válik.

A szabadalom átláthatósága érdekében a leírásból ki kell tűnnie, hogy a disclaimer ki nem nyilvánított, és az oknak is, amely miatt azt beiktatták. A disclaimer nem lehet rejtett például azáltal, hogy ki nem nyilvánított pozitív vonásokkal határozzák meg az eredeti igénypont és az újdonságrontó anyag közötti különbséget. A kizárt technika állását a leírásban jelezni kell, és utalni kell a technika állása és a disclaimer közötti viszonyra.

V.

A fenti okok miatt a Kibővített Fellebbezési Tanács az alábbi döntést hozta:

„A Tanács elé terjesztett kérdésekre az alábbi válaszokat adjuk:

1. Az Európai Szabadalmi Egyezmény 123(2) szakasza alapján nem lehet visszautasítani egy igénypontnak disclaimer beiktatásával történő módosítását csak azért, mert sem a disclaimernek, sem az általa az igénypont oltalmi köréből kizárt anyagnak nincs alapja az eredetileg benyújtott bejelentésben.
2. Az eredetileg ki nem nyilvánított disclaimer engedélyezhetőségének megállapításakor a következő kritériumokat kell figyelembe venni:
 - 2.1. Egy disclaimer annak érdekében engedélyezhető, hogy

- visszaállítsák az újdonságot olyan módon, hogy egy igénypontot elhatárolnak az 54(3) és (4) szakasz szerinti technika állásától;
 - visszaállítsák az újdonságot olyan módon, hogy egy igénypont oltalmi körét elhatárolják az 54(2) szakasz szerinti véletlen újdonságrontástól; egy újdonságrontás akkor minősül véletlennek, ha annyira távol áll az igényelt találmánytól, hogy egy szakember a találmány kidolgozásakor nem venné figyelembe; és
 - kizárjanak egy olyan tárgyat, amely az 52–57. szakasz alapján nem műszaki okok miatt ki van zárva a szabadalmazhatóságból.
- 2.2. Egy disclaimer nem zárhat ki többet, mint amennyi ahhoz szükséges, hogy az újdonságot helyreállítsák, vagy ahhoz, hogy kizárják azt a tárgyat, amely nem műszaki okok miatt ki van zárva a szabadalmazhatóságból.
- 2.3. Egy olyan disclaimer, amely a feltalálói tevékenység vagy a kielégítő kinyilvánítás meghatározása szempontjából figyelembe veendő, a 123(2) szakasz szerint meg nem engedhető tárgyat ad hozzá a leíráshoz.
- 2.4. Egy disclaimert tartalmazó igénypontnak ki kell elégítenie a 84. szakasz szerinti egyértelműség és tömörség követelményét.”

VI.

Az ESZH Kibővített Fellebbezési Tanácsának fent ismertetett döntése liberálisnak tekinthető, mert engedélyez disclaimereket az ESZE 54(3) szakasza szerinti technika állása esetén, vagyis olyan európai szabadalmi bejelentések vonatkozásában, amelyeket a bejelentő nem ismerhetett, mert azokat korábban nyújtották be, de később publikálták. Az ilyen technika állásával fennálló bármilyen ütközés (vagyis közös tárgy) törölhető az igénypontból disclaimer útján, és így az igénypont újdonsága biztosítható. A döntés azonban továbbra is igen megnehezíti kizáró szakaszok használatát egy korábban publikált [az Európai Szabadalmi Egyezmény (ESZE) 54(2) szakasza szerinti] dokumentum újdonságrontó hatásának megkerülése céljából, ha ez a dokumentum „véletlenül” merült fel.

Úgy tűnik, hogy az eseti jog fejlődése komoly csapdákat állít, amelyek közvetlenül vezethetnek a szabadalom megvonásához, ha egy későbbi felszólalási eljárásban a disclaimert nem találják engedélyezhetőnek. Az alábbiakban néhány esetet idézünk, amelyek az ilyen megvonások különböző példáit mutatják.

a) Ha az elővizsgáló kitar azon kifogása mellett, hogy az ESZE 54(3) szakasza szerinti dokumentum a bejelentés igényelt oltalmi körével egybeeső anyagot ismertet, a bejelentő kényszeríthető, hogy a szabadalom engedélyezése érdekében disclaimert iktasson be igénypontjába. Az is előfordulhat, hogy a bejelentő disclaimer beiktatásával kívánja biztosítani a saját nyugalma, amikor egyébként kétséges a dokumentum újdonságrontó jellege.

Később egy felszólaló eredményesen érvelhet azzal, hogy ez az egybeesés csupán a korábbi dokumentum szempontjából tűnt megalapozottnak, de az ügy teljes kiértékelése azt mutatja, hogy valójában nem volt egybeesés, vagyis megállapítható, hogy az igényelt jellemzőt a dokumentum nem közvetlenül és egyértelműen tárja fel. Ilyen esetben a szabadalomtulajdonos elkerülhetetlen csapdába esik: egyrészt az egybeesés hiányára vonatkozó megállapítás folytán a disclaimer megengedhetetlenné válhat; a tárgyalat döntés szerint lehet, hogy csak „az újdonság helyreállítása érdekében” használják, és így nem engedhető meg a használata, ha a disclaimer nélkül is biztosítva van az újdonság.

Másrészről a disclaimer törlése az engedélyezés után szükségszerűen tágítaná az oltalmi kört, mert az engedélyezett változatban a disclaimerrel kizárt anyag ismét az oltalmi körön belülre kerül, ami nem engedhető meg, mert nyilvánvalóan ütközik az ESZE 123(3) szakaszában foglaltakkal.

Így tehát az igénypont nem fogadható el sem a disclaimerrel, sem a nélkül, és a szabadalmat engedélyezhető igénypontszövegezés hiánya miatt meg kell vonni.

b) Ha egy vegyészeti tárgyú bejelentés igénypontja egy anyag 1–10%-ára vonatkozik, és a technika állása már leírja ugyanennek az anyagnak az 5,65%-át, a disclaimer szövege világos: ki kell vonni az oltalmi körből az 5,65%-ot („... 1–10%, kivéve az 5,65%-ot”).

Mit lehet azonban tenni nem számszerű, például szerkezeti jellemzők esetén? Egy egyszerű példa: igénylünk egy kötőelemet, és egy ESZE 54(3) szakasz szerinti dokumentum már bemutatja ilyen célra a csavart. Logikusnak tűnik a csavar kizárása a következő szövegezéssel: „... kötőelem, kivéve a csavart”.

Lehet azonban, hogy ez nem elég egy felszólalási eljárásban. Jelenleg az ESZH úgy értelmezi a G 1/03 sz. döntést, hogy csupán olyan dolgot lehet disclaimerrel kizárni, amit a technika állása ténylegesen kinyilvánít, és ennél semmivel sem többet. Ezért ha egy korábbi dokumentum jobbmenetes fémcsavart ismertet, túl tág lehet egy csavart kizáró disclaimer. Ha azonban egy jobbmenetes fémcsavart zárunk ki disclaimerrel, ezt egy fellebbezési tanács túl tágnak minősítheti, ha a technika állásában például az is ismertette van, hogy a csavar 3–5 cm közötti hosszúságú; itt a disclaimert mint túl tágat ismét el kell utasítani.

Végül is ez azt jelenti, hogy szerkezeti igénypontok esetén egy túl tág disclaimer elkerülése gyakran szükségessé teheti az újdonságrontó dokumentum rajzának az igénypontba való beiktatását azzal együtt, amit a leírás kinyilvánít, példánkban a csavar tulajdonságait. Ezt azonban az ESZE 84. szakasza alapján kifogásolhatják. És még mindig elmulaszthatunk valamit, így például a fémcsavarnak egy megerősítendő falemezzel – és nem bármilyen anyagból készült lemezzel – való kombinációját.

Ilyen okok miatt a nem számszerű szerkezeti jellemzők esetén sohasem lehetünk biztosak abban, hogy a disclaimer eléggé korlátozott mértékű-e ahhoz, hogy a hivatal mindegyik fóruma elfogadjja. Ha nem fogadják el, ismét az elkerülhetetlen csapda vár ránk: a disclaimer szövegét túlságosan tágnak találják, és ezért szűkíteni kell. Másrészről viszont a disclaimer

bármilyen szűkítése szükségszerűen tágítja az igénypont oltalmi körét. Ez nem engedhető meg az ESZE 123(3) szakasza miatt.

Következmény: sem a disclaimer tartalmazó, sem a disclaimer nélküli igénypont nem fogadható el, és a szabadalmat elfogadható igénypontoszövegezés hiánya miatt egyszerűen megvonják.

c) Vegyük a b) esetet, és tételezzük fel, hogy az egybeeső anyag (amelynek van egy csavarja) nemcsak az ESZE 54(3) szakasza szerinti, korábban nem publikált dokumentumban, hanem egy, az ESZE 54(2) szakasza szerinti, egyéb korábbi publikált dokumentumban is ismertetve volt. Tegyük fel továbbá, hogy ez a korábbi dokumentum a találmány általános területére esett, vagyis egyáltalán nem volt „véletlenszerű”. Ilyen esetben a tárgyalta döntés egyértelműen megállapítja, hogy nem engedhető meg a korábban nem publikált dokumentum disclaimerrel való kizárása, ha ugyanakkor a korábban publikált (és nem „véletlenszerű”) dokumentumot szintén kizártuk disclaimerrel.

Mi történik azonban, ha a korábban publikált és a korábban nem publikált dokumentumok mindegyike említi a csavart, de csupán a korábban nem publikált dokumentum nyilvánítja ki az igénypont valamennyi egyéb jellemzőjét (vagyis disclaimer kíván „az újdonság helyreállítása érdekében”), míg a korábban publikált dokumentum egy hasonló szerkezetben mutat csavart, de az a disclaimer nélkül sem újdonságrontó?

Ha a csavart disclaimerrel kizárjuk, azt gondolhatnánk, hogy csökkentjük az egybeesés mértékét a korábban publikált dokumentum és az igénypont között, úgyhogy a korábban publikált, nagyon közeli dokumentum a disclaimer révén távolabbivá válik. A G 1/03 sz. döntés azonban egyértelműen megállapítja, hogy egy disclaimernek sohasem szabad alátámasztania egy feltalálói érdemre utaló érvet. Így a hivatal a disclaimer elfogadhatatlannak minősítheti éppen azért, mert a találmány területére eső, korábban publikált dokumentum szintén hasonló helyen, de az igényelttől eltérő környezetben használ egy csavart (vagyis nem újdonságrontó). Ez csupán a felszólalás alkalmával válhat ismertté, amikor a felszólaló ilyen, egyébként nem újdonságrontó nyomtatványok után kutat.

Itt is az elkerülhetetlen csapda vár ránk: a disclaimer elfogadhatatlanná válik, mert olyannak tekintik, hogy korábban publikált anyagról is lemond, de nem szabad törölni sem, mert ez nyilvánvalóan bővítené az igénypont oltalmi körét, amit az ESZE 123(3) szakasza nem enged meg. Ilyen okok miatt sem a disclaimer tartalmazó igénypont, sem a disclaimer nélküli igénypont nem fogadható el, és a szabadalmat meg kell vonni megfelelő igénypontoszövegezés hiánya miatt.

A fentiekből látható, hogy a tárgyalta G 1/03 sz. döntés révén bevezetett liberális gyakorlat a korábban nem publikált [ESZE 54(3) szakasz szerinti] dokumentumok tekintetében a későbbi európai joggyakorlat folytán elkerülhetetlen csapdákhöz vezethet.

Ebből az a tanulság vonható le, hogy lehetőleg ne alkalmazzunk disclaimer, különösen számszerű adatokat nem tartalmazó igénypontokban, ha új és nem kézenfekvő találmányunkra fenntartatható európai szabadalmi oltalmat kívánunk nyerni.

*Dr. Vida Sándor**

A VÉDJEgy „TÉNYLEGES HASZNÁLATA” AZ EURÓPAI BÍRÓSÁG GYAKORLATÁBAN

A jogharmonizáció követelményeinek eleget téve a jogfenntartáshoz és jogérvényesítéshez szükséges „tényleges használat” fogalmát a hatályos védjegy törvény (1997. évi XI. tv.) 18.§-a vezette be. Ez annak idején radikális változást jelentett a korábbi törvény által megengedett „formai használat”¹ követelményével szemben.

A védjegyhasználati kényszer, pontosabban a védjegy tényleges használatának követelménye egyébként az EK régi tagállamai közül is csak az angolszász jogrendszerű országokban tekintett vissza hosszabb múltra, Franciaország csak 1964-ben vezette be, a német jogrendszerű országok pedig csak néhány évvel előzték meg hazánkat, amikor is az EK védjegy jogi irányelve² alapján azt bevezették. Ezért szinte természetes, hogy a „tényleges használat” jogi fogalma pontosításának szükségessége is csak az utóbbi években merült fel.

Az Ansul-ügy³

Tényállás

A holland Ansul cég 1971. szeptember 15-én jelentette be a Benelux Védjegy hivatalnál a MINIMAX védjegyet tűzoltó készülékekre. A készülékek forgalmazására kapott hatósági engedély 1988-ban lejárt, ezt követően azonban 1994-ig az általa korábban forgalmazott tűzoltó készülékek alkatrészeit forgalmazta olyan vevők számára, akik ezeknek a készülékeknek a karbantartását, javítását végezték. Sőt, saját maga is végzett ilyen karbantartást, javítást. A MINIMAX védjegyet szerepeltette a számlákon, a karbantartott, illetve javított készülékeket pedig öntapadó címkékkel látta le, amelyeken a védjegy és a „Gebruisklaar MINIMAX” (Minimax üzemképes) szöveg szerepelt. Ugyanilyen címkéket árusított a karbantartó vállalatok számára is.

Az Ajax cég a német Minimax nevű cég holland leányvállalata, amely utóbbi Németországban több mint 50 esztendeje jogosultja volt a MINIMAX védjegynek is. A MINIMAX védjegy használatát mind az anyavállalat, mind annak holland leányvállalata 1994-ben kezdte

* jogtanácsos, Danubia Szabadalmi és Védjegy Iroda, Budapest

¹ Annak az 1969. évi védjegy törvénnyel történt bevezetését a szocialista hiánygazdálkodás tette szükségessé: az áru-forgalom devizahiány és egyéb okok miatt korlátozott volt, a szocialista országok egymás közti viszonylatában pedig külkereskedelmi kontingensek szabták meg (korlátozták) azt.

² A védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló 89/109/EK Irányelv (CompLex CD Jogtár) 10. cikke az „usage sérieux”, „genuine use”, „ernsthafte Benutzung” stb. kifejezéseket használja.

³ C-40/01, GRUR, 2003, 425. sz.

meg. Egyidejűleg az Ajax cég a Benelux Védjegyhivatalnál be is jelentette a MINIMAX védjegyet, amely azt bejegyezte.

Ezt követően az Ajax cég pert indított, és kérte a holland cég korábbi védjegyének használat hiánya miatti törlését, valamint az Ansul cég újabb MINIMAX védjegyének (amelyet az a jogvita első lépésében vezetett be) törlését. Az Ansul cég viszontkeresetében kérte, hogy a bíróság tiltsa el a felperest a MINIMAX védjegy használatától.

A Rotterdami Törvényszék (Arrondissementsrechtbank) a felperes Ajax cég keresetét elutasította, s helyt adott a viszontkeresetnek.

Az Ajax cég a Hágai Fellebbviteli Bírósághoz fellebbezést nyújtott be. A másodfokon eljáró bíróság megváltoztatta az elsőfokú ítéletet, és megállapította a használat hiányát azaz, hogy a szóban forgó használat nem tekinthető rendes védjegyhasználatnak, különösen azért, mert a felperes nem hozott forgalomba új termékeket, csak a régieket javította, valamint végezte azok karbantartását. A tapadócímkéken szerepeltetett védjegy nem tekinthető rendes használatnak, mivel az nem abból a célból történt, hogy új piacokat biztosítson, vagy a már megszerzett piaci pozíciót megőrizze.

A holland Ansul cég a Legfelsőbb Bírósághoz nyújtott be felülvizsgálati kérelmet, amelyben a Fellebbviteli Bíróság ítéletének megsemmisítését kérte. Ez utóbbi, annak megállapítása mellett, hogy az eljárás kimenetele attól függ, hogy miként kell értelmezni a „rendes használat” fogalmát, az Európai Bíróság előzetes döntését kérte.

Ítélet

Az Európai Bíróság ítélete abból indul ki, hogy az EK-irányelv preambuluma 7. bekezdése szerint a jogharmonizáció célja, hogy „a védjegyre való jog megszerzésére és fenntartására minden tagállamban azonos feltételek vonatkozzanak ...” (ítélet, 28. pont).

Ezért az EK-irányelv 10. és 12. cikkében szereplő „tényleges használat” fogalmának egy-
sége értelmezése az Európai Bíróság feladata (ítélet, 31. pont).

A továbbiakban az ítélet az Európai Bíróságtól megszokott alapossággal elemzi a tényleges használat fogalmát. Eszerint

... az irányelv preambuluma 8. bekezdése értelmében „alapvető követelmény, hogy a bejegyzett védjegyeket valóban használják (annak érdekében), hogy azok oltalma ne szűnjék meg”. Ennek felel meg az irányelv holland nyelvű változata – „werkelijk wordt gebruikt” –, spanyol (uso efectivo), olasz (uso effettivo) vagy angol szövege (genuine use) – (ítélet 35. pont).

Tényleges használat alatt ezek szerint olyan használatot kell érteni, amelyik nem szimbolikus, valamint nem csupán abból a célból történik, hogy a védjegy által biztosított jogokat fenntartsa. Olyan használat szükséges, amely megfelel a védjegy alapvető funkciójának, nevezetesen, hogy a fogyasztó vagy végső felhasználó számára garantálja egy áru vagy szolgáltatás eredetének azonosságát, s ezáltal lehetővé tegye számára, hogy ezt az árut vagy szolgáltatást az összetévesztés veszélye nélkül egyéb eredetű áruktól vagy szolgáltatásoktól megkülönböztesse (ítélet, 36. pont).

A fentiekre tekintettel a védjegy tényleges használata azt feltételezi, hogy a védjegyet azon áruk és szolgáltatások tekintetében használják, amelyek vonatkozásában az oltalmat élvez, mégpedig a piacon, nem pedig csak az érintett vállalaton belül. A védjegyoltalom, amelyet a védjegy a bejegyzés alapján megszerzett, harmadik személyekkel szemben nem érvényesíthető, és nem maradhat fenn, ha a védjegy üzleti értelmét és célját elveszti. Ez utóbbi abban áll, hogy azon áruk és szolgáltatások tekintetében, amelyek a védjeggyel vannak ellátva, más vállalatok áruival vagy szolgáltatásaival szemben a piaci értékesítés bevezetését vagy biztosítását szolgálja. A védjegy használatának ezért olyan áruk és szolgáltatások tekintetében kell történnie, amelyeket már forgalmaznak, vagy amelyek forgalmazását a vevők megszerzése céljából különösen reklámkampányokban készítik elő, s amely forgalmazás a közvetlen jövőben várható. Az ilyen jellegű használat mind a védjegy jogosult által, mind – amint azt az irányelv 10. cikkének (3) bekezdése mondja – e védjegy jogosult engedélyével harmadik személy általi használatl is történhet (ítélet, 37. pont).

Végül, annak a kérdésnek vizsgálatánál, hogy a védjegy használata tényleges-e, különböző olyan körülményekre kell figyelemmel lenni, amelyek bizonyíthatják, hogy a védjegyet az üzleti forgalomban ténylegesen hasznosítják, különösen olyan alkalmazásokra tekintettel, amelyeket az adott gazdasági szektorban célszerűnek tekintenek ahhoz, hogy a védjeggyel oltalmazott áruk vagy szolgáltatások számára a piaci részesedést megtartsák vagy megszerzzék (ítélet, 38. pont).

Az eset körülményeinek vizsgálata ezért indokoltá teheti, hogy különösen a vonatkozó áru vagy szolgáltatás fajtáját, az adott piac jellegzetességeit és a védjegy használatának gyakoriságát figyelembe vegyék. Ezért a védjegy használatának nem mindig kell nagymértékűnek lennie ahhoz, hogy a használatot „ténylegesként” lehessen osztályozni, minthogy az ilyen osztályozás a vonatkozó áruknak és szolgáltatásoknak az adott piacon betöltött szerepétől függ (ítélet, 39. pont).

Az ítélet ismertetése kapcsán a francia *Durrande*⁴ azt mondja, hogy az Európai Bíróság – a Francia Fellebbviteli Bíróság⁵ gyakorlatához hasonlóan – helyesen jut arra a következtetésre, hogy a forgalmazott áruk mennyisége közömbös (az irányelv francia szövegében „komoly” használat). Ebben a kérdésben ugyanis az eset körülményei a döntőek, nevezetesen az áru jellege, valamint a piac szerkezete. Az ítéletnek a piaci bevezetést közvetlenül megelőző reklámozással kapcsolatos megállapításával kapcsolatosan ugyanakkor kifogásolja, hogy ez a feltétel nem elég határozott. Tény ugyanakkor – mondja –, hogy ez a megállapítás a „tényleges használat” köréből kizárja a két-három éven át tartó olyan reklámozást, amelyhez nem kapcsolódik a védjegyes áru forgalmazása – ez a védjegy oltalma fenntartásához nem elegendő.

⁴ Receuil Dalloz, 2003, p. 2692

⁵ CA Paris, 2003. május 28-i ítélet: a MILLENIUM, valamint a PRESIDENTE szóval ellátott cigaretta (28 doboz) értékesítése a Franciaországhoz tartozó Saint Martin-szigeteken elegendő volt a komoly használat bizonyításához.

Intermezzo: A Német Legfelsőbb Bíróság határozata a GALLUP-ügyben

A felszólalási eljárás során hozott GALLUP-határozat (21. pont) az Európai Bíróságnak az előbbieken ismertetett előzetes Ansul-döntésére utal. Az ügy tényállása szerint a GALLUP védjegyet marketingkutatás, közvéleménykutatás szolgáltatásokra jelentette be harmadik személy Németországban. A bejelentés ellen a nemzetközileg bejegyzett GALLUP védjegy jogosultja felszólalást nyújtott be. A felszólaló védjegye „nyomtatványok, folyóiratok, közvéleménykutatás stb.” árukra és szolgáltatásokra 1947 óta állt oltalom alatt Németországra is kiterjedően. A Német Szabadalmi és Védjegyhivatal az előzetesen bejegyzett későbbi védjegyet, a felszólalásnak helyt adva, törölte. A törlés ellen benyújtott jogorvoslati kérelem eredményre vezetett, és a Német Szabadalmi és Védjegyhivatal eljáró tanácsa a törlési határozatot hatályon kívül helyezte. A korábbi védjegyjogosult a felszólalás elutasítása ellen a Német Szabadalmi Bírósághoz nyújtott be megváltoztatási kérelmet.

A Német Szabadalmi Bíróság a felszólalást ugyancsak elutasította. Határozatában azt mondta, hogy igaz ugyan, hogy a felszólaló, a korábbi védjegyjogosult közvéleménykutatásokat végez, de az ezen tevékenységhez használt nyomtatványokon a Gallup szót nem védjegyként használta. A The Gallup Review folyóiratnak a védjegyjogosult üzletfelei körében történő terjesztése nem felel meg a védjegy üzletszerű használata követelményeinek. Hasonlóképpen nem tekinthető komoly védjegyhasználatnak az évente, illetve havonta megjelenő közvéleménykutatási összesítőkön: The Gallup Public Opinion, The Gallup Poll – Monthly Magazine kiadványokon történő védjegyhasználat.

A felszólaló védjegyjogosult felülvizsgálati kérelme alapján a Német Legfelsőbb Bíróság⁶ a Szabadalmi Bíróság határozatát hatályon kívül helyezte, és új eljárás lefolytatását rendelte el, amelyben az összetéveszthetőség veszélyét kell még tisztázni. A felülvizsgálati eljárást lezáró határozat indokolása szerint a Szabadalmi Bíróságnak az a nézete, hogy a szóban forgó használatot nem sikerült kellőképpen bizonyítani, mivel Németországban csupán tíz könyvtár fizet elő a hivatkozott kiadványokra, s azoknak speciális olvasóközönségük van, figyelmen kívül hagyja, hogy ezek a kiadványok a védjegyjogosultnál történő megrendelés alapján könyvkereskedések útján is beszerezhetők. De nem vette figyelembe a Szabadalmi Bíróság azt sem – mondja a Legfelsőbb Bíróság –, hogy ezeket a kiadványokat ingyen terjesztik, holott ennek az üzleti életben nincs jelentősége. Az 500 tényleges vagy potenciális megrendelő körében történő terjesztés nem „szimbolikus” jellegű. A közvéleménykutatásra adott megbízások ugyanis éppen ezektől a vevőktől érkeznek. Végül azt sem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy a reklámozási tevékenységet végző vállalat a közvéleménykutatás terén nemzetközileg sem elhanyagolható szerepet játszik – mondja a Legfelsőbb Bíróság.

⁶ WRP (Wettbewerb in Recht und Praxis), 2006, p. 102

Véleményem szerint – ellentétben *Berlittel*⁷ – a Gallup-ügyben hozott német határozat a korábban szigorú,⁸ a komoly (ernshafte) használatot megkövetelő *német joggyakorlat* enyhülésének, *eurokonformmá válásának* szemléletes példája.

LA MER⁹-ügy

Tényállás (egyszerűsítve)

A francia alperes tengeri algakészítményekre szakosodott „tengeri termékeket tartalmazó illatszerek, valamint test- és szépségápoló szerek” árukra jegyeztette be a LABORATOIRE DE LA MER védjegyet Nagy-Britanniában is.

A brit felperes, aki a LA MER (a tenger) védjegyet tervezte használni, a francia eredetű LABORATOIRE DE LA MER védjegy törlését kérte arra hivatkozással, hogy a Nagy-Britanniában történt védjegybejelentés óta több, mint öt esztendő telt el anélkül, hogy a támadott védjegy használata megkezdődött volna.

Az Egyesült Királyság Szabadalmi Hivatalának elbírálója (Hearing Officer) csupán az illatszerek vonatkozásában adott helyt a törlési kérelemnek, mire a felperes a Törvényszékhez (High Court of Justice) benyújtott keresettel támadta meg a határozatot.

A Törvényszék a „tengeri termékeket tartalmazó test- és szépségápoló szerek” vonatkozásában megállapította, hogy a védjegyjogosult alperes a skóciai székhelyű Health Scope Direct Ltd-et bízta meg termékeinek Nagy-Britanniában történő értékesítésével. Az üzleti forgalom azonban a tárgybani esztendőben nagyon alacsony volt, csupán néhány száz font értékű. Ez a helyzet azonban inkább az alperes védjegyjogosult üzleti sikertelenségére vezethető vissza, nem pedig arra, hogy az alperes ily módon akarta volna védjegyének fenntartását biztosítani. Egyébként a Törvényszék azt is megállapította, hogy az alperes nem sokkal később egy másik kereskedelmi képviselőt bízott meg annak érdekében, hogy az értékesítést növelje. Az adott tényállásra tekintettel a Törvényszék abból indult ki, hogy a jogvita eldöntése attól függ, hogy a tényleges használat fogalmát miképpen kell értelmezni, ezért e kérdésben az Európai Bíróság előzetes döntését kérte.

Ítélet

Az Európai Bíróság 2004. január 27-én kelt ítéletének¹⁰ meghozatala előtt – Bírósági Eljárási Szabályzatának 104. § 3. bekezdésének megfelelően – arról értesítette a megkereső brit bíróságot, hogy a C-40/01¹¹ ítélet értelmében kíván állást foglalni, valamint e vonatkozásban

⁷ W. Berlitz: Die Ernsthaftigkeit der Markenbenutzung unter Berücksichtigung der aktuellen EuGH Rechtsprechung. WRP, 2006, p. 1077

⁸ A KELLY's védjegy alatt forgalomba hozott földimogyoró, chips stb. által elért heti 1100 EUR forgalmat a Legfelsőbb Bíróság nem tartotta elegendőnek a használat komolyságának bizonyításához. WRP, 2003, p. 1439

⁹ Magyarul: „A Tenger”

¹⁰ C-259/02

¹¹ Anzul/Ajax-ítélet

nyilatkozattételre hívta fel az érdekelteket is. A megkereső nemzeti bíróság válaszában azt kérte az Európai Bíróságtól, hogy ne alkalmazza az eljárási szabályzat 104. § 2. bekezdését, a felek pedig közös kérelemben jelentették be, hogy egyetértének a megkereső nemzeti bíróság állásfoglalásával, s ugyanígy nyilatkozott Nagy-Britannia kormánya is.

Ilyen előzmények után hozta meg az Európai Bíróság ítéletét, amelynek – szerintem – legfontosabb mondanivalója:

A feltett kérdéseket úgy lehet összefoglalni, hogy a megkereső bíróság azt szeretné tudni, hogy milyen kritériumok és használati fajták teszik lehetővé, hogy egy védjegy tényleges használatát az irányelv 10. cikk 1. bekezdése és 12. cikk 1. bekezdése alapján meg lehessen állapítani. Különösképpen pedig azt, hogy már egy kismértékű használat is ténylegesként osztályozható-e, ha a védjegyjogosult egyedüli célja az, hogy a védjeggyel ellátott terméket értékesítse (ítélet, 18. pont).

Erre a kérdésre a válasz világosan következik az Ansul-ítélet 35–39. pontjából (azt követően az Európai Bíróság szó szerint idézi az Ansul-ítélet hivatkozott megállapításait).

Egyébként az Ansul-ítélet 39. pontjából következik az is, hogy a védjegy használata akkor is az irányelv értelmében történő használat lehet, ha az mennyiségileg nem jelentős (ítélet, 27. pont).

Ezt követően az ítélet példákat közöl a vizsgálandó szempontokra nézve: az áruk és szolgáltatások tulajdonságai, a védjegyhasználat gyakorisága vagy rendszeressége, az a kérdés, hogy a védjegyjogosult valamennyi árujának vagy azok közül csak egyiknek forgalmazása keretében használja a védjegyet, a használatra vonatkozó bizonyítékok, amelyeket a védjegyjogosult előterjeszt (ítélet, 22. pont).

Mint ahogy az az Ansul-ítélet 35–39. pontjából következik, a vonatkozó piac sajátosságai, amelyek a védjegyjogosult kereskedelmi stratégiáját közvetlenül befolyásolják, ugyancsak figyelembe jöhetnek a védjegyhasználat komolyságának értékelésénél (ítélet, 23. pont).

A védjegynek egyetlen vevő által történő használata, aki a terméket, amelyre nézve a védjegy be van jegyezve, importálja, ugyancsak bizonyíték lehet arra, hogy ez a használat komoly, ha a védjegyjogosult számára az ilyen eljárás üzletileg indokolt (ítélet, 24. pont).

A megkereső bíróság azt is tudni kívánja, hogy az irányelv lehetővé teszi-e, hogy az oltalommegszűnési kérelem benyújtását követően történt használati cselekményeket figyelembe lehet-e venni (ítélet, 28. pont).

Alapvetően abból kell kiindulni, hogy a tényleges használat vizsgálata alkalmával az irányelv csak olyan körülményekre van figyelemmel, amelyek a szóban forgó időben (= öt év – a fordító megjegyzése) történtek, vagyis amelyek az oltalommegszüntetési kérelem benyújtását időbelileg megelőzik (ítélet, 30. pont).

Mindazonáltal az irányelv nem zárja ki kifejezetten, hogy a használat vizsgálatánál adott esetben ne vegyenek figyelembe olyan körülményeket, amelyek az oltalommegszüntetési kérelem benyújtását követően történtek. Az ilyen tények szintén lehetővé teszik ugyanis, hogy a védjegynek a kritikus időszakban történő használata jelentőségét, valamint hogy a

védjegyjogosult szándékait megerősítsék, vagy jobb megítélését lehetővé tegyék (ítélet, 31. pont).

Megjegyzendő, hogy ez az utolsó pont az ítélet *rendelkező részében* is szerepel. Véleményem szerint ez képezi a tényleges többletet az Ansul-ítélthez képest, persze az Ansul-ítélet alapját képező tényálláshoz viszonyítva is.

VITAFRUT c/a VITAFRUIT¹²

Tényállás

A VITAFRUIT megjelölést közösségi védjegyként jelentették be többek között a 32. áruosztályba tartozó termékekre, nevezetesen „sör, ásványvíz, gyümölcs és vitamintartalmú üdítőitalok” árujegyzékkel.

A bejelentés ellen felszólalt a Spanyolországban bejegyzett VITAFRUT védjegy jogosultja, akinek védjegye ugyancsak a 32. áruosztályban volt bejegyezve „alkoholmentes italok, gyümölcstartalmú üdítőitalok, ásványvíz és jég” árukra.

A Belső Piaci Harmonizációs Hivatal, a bejelentő kérelmének megfelelően, a használat bizonyítására hívta fel a felszólalót. Ez utóbbi hat üvegcímkét nyújtott be, valamint 14 számlát és megrendelést, ezek közül tíz számla a bejelentés közzététele előtti időben volt keltezve. A Belső Piaci Harmonizációs Hivatal ezek alapján a közösségi védjegybejelentést – a sörök kivételével – elutasította.

A bejelentő jogorvoslattal élt, amelyet a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal Fellebbviteli Tanácsa elutasított mindenestre annak megjegyzésével, hogy a védjegyhasználat csupán a gyümölcskoncentrátumok tekintetében nyert bizonyítást.

A bejelentő a határozat ellen keresetet nyújtott be az EK Törvényszékehez (Elsőfokú Bíróság).

Az EK Törvényszék a keresetet elutasította azzal, hogy a növényi és gyümölcsitalok egyrészt nem gyümölcskoncentrátumok, másrészt ezek rendeltetése azonos, nevezetesen a szomjúság oltása, valamint mindkét védjegy esetében alkoholmentes italokról van szó, amelyeket hidegen fogyasztanak, márpedig az ilyen italok egymással komoly versenyben vannak. Ezért annak ellenére, hogy ezeknek az áruknak az összetétele eltérő, azok egymást helyettesíthetők, és ugyanazon igény kielégítésére szolgálnak.

Az ítélet ellen a bejelentő fellebbezést nyújtott be az Európai Bírósághoz.

Az Európai Bíróság ítélete

Az Európai Bíróság 2006. május 11-én kelt ítéletében¹² – akárcsak a legtöbb ország legfelsőbb bírósága – az előző bírósági fórum által tett ténymegállapításokat nem vizsgálta felül,

¹² C-416/04 P

s alapvetően annak felülvizsgálatára szorítkozott, hogy az előző fórum, azaz az EK Törvényszék (Elsőfokú Bíróság) jogalkalmazása helyes volt-e vagy sem.

Ugyanakkor persze elkerülhetetlen, hogy az egész ügyet alaposan meg ne vizsgálja, ami legalábbis az ítélet indokolásában a korábbi eljárások összefoglalását is jelenti. Eszerint:

A bejelentő egyrészt kifogásolta, hogy a becsatolt palackcímkéken nincs dátum, s így azok nem fogadhatóak el annak bizonyítására, hogy a releváns időszakban a jogosult használta védjegyét (ítélet, 57. pont).

Azzal is érvelt a bejelentő, hogy a szóban forgó áruk a napi fogyasztási cikkek körébe tartoznak, olcsók és könnyen értékesíthetőek, s a felszólaló csupán öt értékesítést tudott bizonyítani 11 hónapos időszak alatt, ami csak alkalmoszerű védjegyhasználatot jelent, nem pedig komoly használatot. Ezenfelül a becsatolt számlák címzettje minden esetben ugyanaz a vevő volt, s így az sem nyert bizonyítást, hogy a védjegyet annak az országnak (Spanyolország), amelyben az oltalom alatt áll, jelentős részében használták volna (ítélet, 60. pont).

Ezekkel, a fellebbezésben foglalt előadásokkal kapcsolatosan az EK Törvényszék azt állapította meg, hogy a felszólaló egyetlen spanyolországi vevőnek 1996. májustól számított egy év alatt 4800 EUR értékű árut szállított, ami 293 kartonnak felel meg, kartononként 12 dobozzal. Ezt a megállapítást a bejelentő nem vitatta. Ezért az e szállítások igazolására használt címkékkel kapcsolatos kifogása nem eredményezheti az EK Törvényszék ítéletének hatályon kívül helyezését (ítélet, 68–69. pont).

Ezenfelül az Európai Bíróság gyakorlata értelmében tényleges védjegyhasználatról akkor kell beszélni, ha a védjegyet alapvető funkciójának megfelelően használják, nevezetesen, hogy az az áruk vagy szolgáltatások származását szavatolja (vö. *Ansul*-ítélet, 43. pont, *LA MER*-ítélet, 27. pont – jelen ítélet, 70. pont).

Az a körülmény, hogy a használat mennyiségileg kielégítő-e, azon kritériumok egyike, amelyet a tényleges használat tényének vizsgálatánál kell értékelni ... (*LA MER*-ítélet, 22. pont – jelen ítélet, 71. pont).

... ezért még a kismérvű használat is, feltéve, hogy az megfelel a jelen ítélet 70. pontjában kifejtetteknek, a komoly használat bizonyítása körében gazdaságilag indokolhatónak és kielégítőnek tekinthető (*LA MER*-ítélet, 27. pont – jelen ítélet, 72. pont).

Amint az EK Törvényszék említette, az áruk vagy szolgáltatások hasonlóságának megítélésénél minden jelentős tényezőt figyelembe kell venni. Idetartozik különösen azok természete, rendeltetése, használata, azok sajátosságai, egymással versenyző jellege [irányelv, 4. cikk 1. bekezdés *b*) pont; EK védjegyrendelet¹³ 8. cikk, 1. bekezdése *b*) pont; *CANON*-ítélet,¹⁴ 23. pont; jelen ítélet, 85. pont].

¹³ A közösségi védjegyről szóló 70/94 EK sz. rendelet

¹⁴ C-39/97 *CANON*-ítélet, 23. pont:

„Az érintett áruk és szolgáltatások hasonlóságának mérlegelésénél minden olyan releváns körülményre tekintettel kell lenni, amely az árukra és szolgáltatásokra jellemző. Ilyen különösen azok jellege, rendeltetése és használata, valamint azoknak az a természete, hogy egymással versenyző vagy egymást kiegészítő szolgáltatások.”

Ezzel a joggyakorlattal összhangban az EK Törvényszék ítéletének 66. pontjában megállapította, hogy „a növényi és vitamintartalmú italok”, valamint „gyümölcsital-sűrítmények” rendeltetése azonos, nevezetesen a szomjúság oltása, ezek a termékek egymással versenyben állnak, a felhasználás azonos – hidegen fogyasztott, alkoholmentes italok –, és hogy ezen áruk összetétele azok helyettesíthetőségét nem befolyásolja, minthogy az a rendeltetésük, hogy ugyanazokat az igényeket elégítsék ki (ítélet, 86. pont).

A fellebbezésben foglalt azon előadás tehát, hogy az EK Törvényszék az áruk hasonlóságának kérdését tévesen értékelte, annak tulajdonítható, hogy a bejelentő az ítéletet nem olvasta el pontosan (nicht richtig), annak 67. cikke ugyanis tájékoztatást ad az e kérdés vonatkozásában történt vizsgálatról (ítélet, 87. pont).

Az, a fellebbezésben előadott szempont, hogy az EK Törvényszék szerint az áruk közötti különbségek súlyosabban nyomnak a latban, mint a hasonlóságok, valójában arra irányul, hogy az Európai Bíróság az Elsőfokú Bíróság által megállapított tényállást vizsgálja felül. A tényállás meghamisításának (distortion) esetét kivéve azonban ez nem jogkérdés, s így annak elbírálása nem képezi az Európai Bíróság feladatát (ítélet, 88. pont), miért is a fellebbezés nagyrészt alaptalan, másrészt pedig kizárt (ítélet, 89. pont).

Megjegyzések

1. Az irányelv hiteles fordításaiban a leggyakrabban a „komoly használat” (usage sérieux) kifejezés szerepel, a spanyol változat a „tényleges használat” (uso efectivo), a holland a „rendes használat” (normal gebruik), az angol a „valódi használat” (genuine use) szavakat használja. Az EK-védjegyrendelet a „tényleges használat” kifejezést használja, ezt vette át a magyar védjegy törvény is. A nyelvi eltérések ellenére – amint az az EK-védjegyrendelet preambuluma 9. bekezdéséből is következik – ugyanazt kell érteni.

2. Az itt tárgyalt ítéletekből következik, hogy vita esetén, különösképpen ha a védjegyhasználat mértéke vitatott, alapvetően két kérdés vizsgálata szükséges. Az első kérdés: vajon a csekély mérvű védjegyhasználat üzleti céllal történik-e? Az nem csupán kvázi formális, amely a védjegy jog fenntartását célozza? Ezt követi a második, a főkérdés: a csekély mértékű védjegyhasználat elegendő-e a védjegy jog fennmaradásához? Ez utóbbi kérdésnél az eset körülményei a döntőek. Sem az irányelv, sem az Európai Bíróság nem ad erre elvont választ, az utóbbi csupán a vizsgálandó szempontokat köti csokorba, amit persze nem lehet lebecsülni.

3. Az ismertetett ítéletekből – véleményem szerint – arra is lehet következtetni, hogy a védjegyhasználat mértékének megállapításához adott szempontok példálódzó felsorolásánál az Európai Bíróság tendenciáját a nagyvonalúság jellemzi, amikor a védjegy jogosult magatartását, annak objektív következményeit, a tényeket tekinti lényegesnek. Ez egyébként összhangban áll a jogszerzés vonatkozásában ugyancsak nagyvonalú, bejelentőbarát

koncepcióval. Ez utóbbival ugyanakkor többen (nálunk is!) nem értenek egyet – amit nem szeretnék elhallgatni.

4. Végül a teljesség kedvéért, bár az itt tárgyalt jogesetek közül csupán az Ansul-ítélet (37. pont) érinti azt, a védjegyhasználat elmulasztásával kapcsolatos még egy fontos kérdéséről, a mulasztás kimentése kérdéséről kell megemlékezni. Erről az irányelv 10. cikk 1. bekezdése csak annyit mond, hogy „a használat hiányának alapos oka” (áll fenn), az EK-vedjegyrendelet 15. cikk, 1. bekezdése pedig valamivel konkrétábban azt mondja, hogy „kivéve, ha a jogosult a használat elmaradását kellőképpen igazolja”. – Minthogy ezen kizáró feltétel megemlézése nélkül a védjegyhasználattal kapcsolatos problematika nem volna teljes, szükségesnek tartottam ennek a szabálynak egyszerű megemléését is, annak ellenére, hogy az Ansul-ítélet az előzetes, a védjegyhasználat megkezdése előtti reklámozást egészen más megközelítésben említi.

FÓRUM

A Polgári Jogi Szerkesztőbizottság elfogadta az új Polgári Törvénykönyv normaszövegének és indokolásának első teljes tervezetét. A tervezet megtekinthető az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium (IRM) honlapján (a [http://irm.gov.hu/ Jogszabályok, tervezetek/ Készülő előterjesztések/ Az új Polgári Törvénykönyv tervezete](http://irm.gov.hu/Jogszabalyok_tervezetek/Keszulo_eloterjesztések/Az_új_Polgári_Törvénykönyv_tervezete) elérési útvonalon). A tervezetet az IRM még nem hivatalos közigazgatási egyeztetés, hanem az „*azt megelőző széleskörű véleményezés*” céljából tette közzé. A tervek szerint „*a közigazgatási egyeztetésre ez év őszén kerül sor, a tervezet decemberben kerül a Kormány, jövő év tavaszán az Országgyűlés elé*”.

Az új Ptk. első két könyvének normaszöveg-tervezetét és az ahhoz kapcsolódó indokolást – kivonatos formában –, valamint a Magyar Szabadalmi Hivatalnak (az MSZH-nak) a tervezet e részeire tett észrevételeit az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 1. (111.) évfolyamának 3. számában (2006 júniusában) közzétük a Fórum rovatban. Mivel az új Ptk. normaszövegének és indokolásának ezúttal közzétett teljes tervezetében e szerkezeti egységek szövegezése a 2006 júniusában közöltekhez képest nem változott, eltekintünk e részek (és a rájuk vonatkozó MSZH-észrevételek) ismételt publikálásától.

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle e számában az új Ptk. normaszövegének és indokolásának első teljes tervezetéből az ún. „licencia szerződésekkel” foglalkozó fejezetet és az MSZH e fejezetre vonatkozó észrevételeit az internetről letöltött, változatlan formában közöljük – olvasóink így kapnak teljessé váló tájékoztatást az új Ptk. tervezetének az iparjogvédelmet és a szerzői jogot érintő részeiről.

A szerkesztőség örömmel fogadna és jelentetne meg további hozzászólásokat e témakörben.

KIVONAT AZ ÚJ POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYV TERVEZETÉBŐL ÉS AZ AHHOZ KAPCSOLÓDÓ INDOKOLÁSBÓL

IV. FEJEZET A LICENCIA SZERZŐDÉS

A Ptk. koncepciója szerint: „az új Polgári Törvénykönyv tartalmi határait elvben addig helyes tágitani, amíg a kodifikáció pozitív hatásai: az egységbe foglalt normák módszerbeli homogenitása, a terminológiai egység, a tömörítés és rövidítés lehetősége stb. megkönnyítik a jogalkalmazást. A szabályok egyazon törvénykönyvbe foglalása addig kívánatos és célszerű tehát, amíg az összefoglalandó normák módszerbeli egysége fennáll, és amíg a rendszerbe illesztés a kodifikáció előnyeit: a rendszertani racionalitást, az ökonomikus és ellentmon-

dásmentes törvényszerkesztést, a terminológia biztonságát, a világos és áttekinthető megoldásokat hozza magával.”

Ennek jegyében „az iparjogvédelmi és szerzői jogi törvények anyagát az új Kódex – a Ptk.-hoz hasonlóan – nem kívánja integrálni, noha a szellemi tulajdon jogviszonyaiban keletkező alanyi jogok (és megsértésük szankcióinak többsége) egyértelműen magánjogi jellegűek. A külön törvények jogágazati szempontból vegyes normákat foglalnak magukban, és azokat nem volna szerencsés jellegük különbözősége miatt szétbontani. A jelenlegi megoldás emellett megszokott, és nemzetközileg is elfogadottnak tekinthető. Az integrálás ellen szól végül az a körülmény is, hogy a szóban forgó jogok némelyike közigazgatási aktustól függően keletkezik.”

A szerzői jogi és iparjogvédelmi törvények tartalmazznak licencia szerződési szabályokat (Szt. 42-55. §, Szt. III. fejezet (27-30. §), Vt. IV. fejezet (23-26. §); a különböző műszaki alkotások iparjogvédelmi oltalmáról rendelkező törvények (ideértve a formatervezési minta oltalmát is) az Szt. szabályaira utalnak.) Ezek háttérszabályai a Ptk. általános szerződési rendelkezései. A bírói gyakorlat e szabályokat eddig aggálytalanul alkalmazta.

Ennek ellenére a licencia szerződés Ptk.-beli általános szabályozása mellett döntött a Koncepció. E döntést több körülmény is indokolja.

A licencia szerződés legáltalánosabb „képlete” alapján törvényben biztosított, nem dologi, vagyoni értékű kizárólagos jog jogosultja engedélyt ad arra, hogy az engedélyes olyan jogot gyakoroljon, illetve olyan cselekményt végezzen, vagy magatartást tanúsítson, amelyre a törvény szerint a kizárólagos jog kiterjed. A licencia szerződés ilyen általános fogalma és ehhez igazodó szabályai nemcsak a nevesített szerzői jogi és iparjogvédelmi oltalmi tárgyak hasznosítási engedélyezéséhez kínálnak rendezést. E körön kívül is léteznek ugyanis olyan, törvényben meghatározott, vagyoni értékű kizárólagos jogok, amelyek jogosultjai a licencia adás eszközével is értékesíthetik jogaikat függetlenül attól, hogy maga a kizárólagos jog lehet-e vagyoni forgalom (jogátruházás) tárgya, sőt törvényben meghatározott kizárólagos vagyoni jog nélkül is előfordulnak licencia szerződési konstrukciójú megállapodások (részletesen ld. a (3) bekezdés indokolásánál)

A nevesített szerzői jogi és iparjogvédelmi oltalmi tárgyak nem mindegyikére terjed ki a külön törvényi szabályozás. Nem rendelkezik a szerzői jogi törvény az ún. kapcsolódó jogi teljesítmények közül a hangfelvételek, a rádió- és televízió műsorok, a filmek, az adatbázisok felhasználására és a jogátruházásra kötött szerződésekről.

A szerzői jogi felhasználási szerződés sajátos szabályait mind a felhasználás engedélyezésére, mind pedig a vagyoni jogok átruházására (ahol ez lehetséges) csak a szerzői művekre és az előadóművészi teljesítményekre lehet alkalmazni (Szt. 55. §).

Hiányoznak továbbá a licencia szerződési szabályok a know-how-ra, noha a know-how hasznosítási szerződés a technológia-transzfer mindennapos technikája.

Az iparjogvédelem nemzetközi oltalmi rendszerének tárgya a kereskedelmi név védelme is, a névhasználati szerződés mögöttes jogát eddig csak a Ptk. általános szerződési szabályai jelentették.

A kódexben – annak jegyében, hogy a törvénykönybe foglalásnak lehetőleg csak az előnyei érvényesüljenek – nem szükséges a licencia szerződés minden létszakáról rendelkezni. A megalkotott szabályok tekintettel vannak arra, hogy hozzájuk képest a szerzői jogi és iparjogvédelmi törvények szerződési szabályai lex specialist jelentenek, és számos megoldást a szerződéstípus rendelkezései mögött a lex generalist jelentő általános szerződési szabályok adnak meg.

A nevesített szerzői jogi és iparjogvédelmi oltalmi formák körében a szabályozás kétszintű, de háromlépcsős: külön törvény – a Ptk. licencia szerződési fejezete – általános szerződési szabályok. A licencia szerződés egyéb tárgyai esetében (ld. az (1) bekezdéséhez fűzött indokolás) pedig egyszintű, kétlépcsős a szerződési jog: Ptk. – licencia szerződési fejezet – általános szerződési szabályok.

A nem szabályozott kérdések között meg lehet említeni pl. az érvénytelenséget, vagy a hibás teljesítéstől különböző szerződésszegést.

5:341. § [A licencia szerződés fogalma]

(1) Licencia szerződés alapján a törvényben és az Európai Közösség rendeleteiben meghatározott, szellemi alkotáshoz és egyéb szellemi javakhoz fűződő, kizárólagos vagyoni jogok jogosultja (engedélyező) más személynek (engedélyes) engedélyt (licencet) ad olyan cselekmény végzésére (hasznosítás), amelyre a kizárólagos joga kiterjed. Az engedélyes az engedélynek megfelelő terjedelmű hasznosítási jogot szerez, és ennek fejében köteles díjat fizetni.

(2) Know-how licencia szerződés alapján az engedélyező köteles a gyakorlati ismeretet azonosíthatóan rögzítő hordozó átadására is.

(3) Licencia szerződés a kereskedelmi név használatának engedélyezése, az egyéb, törvényben meghatározott, nem dolgon fennálló kizárólagos vagyoni jog jogosultja, mint engedélyező által adott hasznosítási engedély, valamint a személyhez fűződő jog gyakorlása körében a hozzájárulás megadása is, ha az az (1) bekezdés szerinti követelményeknek megfelel.

(4) Licencia szerződés az a szerződés is, amely alapján az engedélyes más személynek alhasznosítást enged, vagy a hasznosítás jogát egészben vagy részben átruházza.

(5) A jelen fejezetben hasznosításon a személyhez fűződő jogok gyakorlása körében az engedélyező hozzájárulásával tanúsított magatartást, a szerzői jogi törvény által védett művek és teljesítmények esetében felhasználást, a vállalat- és árujelzők (kereskedelmi név, védjegy) esetében használatot kell érteni.

1. Licencia szerződés alapján szellemi alkotáshoz és egyéb szellemi javakhoz fűződő, kizárólagos vagyoni jogok jogosultja (engedélyező) más személynek (engedélyes) engedélyt (licencet) ad olyan cselekmény végzésére (hasznosítás), amelyre a kizárólagos joga kiterjed. Az engedélyes az engedélynek megfelelő terjedelmű hasznosítási jogot szerez, és ennek fejében köteles díjat fizetni.

A törvény a licencia szerződést olyan önálló, több altípust átfogó szerződéstípusként nevesíti, amely modellezi mind a szellemi alkotások és egyéb szellemi javak (a szellemi tulajdon) oltalmi tárgyai, mind a kereskedelmi név és más személyhez fűződő jogok, valamint egyéb, törvényen alapuló nem dologi vagyoni értékű kizárólagos jogok tárgyai hasznosítási engedélyezésének gazdasági folyamatát.

A licencia szerződés fogalma főszabály szerint nevesített oltalomban részesülő szellemi alkotások, szellemi javak hasznosítására adott konstitutív hatályú, azaz hasznosítási jogot keletkeztető, ellenérték fejében adott engedély. Az engedély jogalapja a szellemi alkotások, szellemi javak (szellemi tulajdonjog) jogosultját törvény alapján illető kizárólagos jog. Ebből következően csak olyan cselekmény végzésére, vagy magatartás tanúsítására lehet érvényesen licencia szerződés útján engedélyt adni, amelyre az engedélyező kizárólagos joga kiterjed. A hasznosítási engedély konstitutív hatályát jelenti, hogy a hasznosítási jog az engedély terjedelméhez igazodik. Ennek következménye, hogy az engedély korlátjainak a túllépése a szerződésszegésen túlmenően a kizárólagos jog megsértésének is minősül.

Az általános fogalomban a kizárólagos joggal rendelkező, engedélyt adó személyt engedélyezőnek, az engedéllyel feljogosított személyt engedélyesnek, az engedélyt a szerződéstípus nevéhez igazodóan licencnek, az engedély alapján végezhető cselekményeket pedig a legtágabb értelemben vett hasznosításnak nevezi el a törvény. A engedélyező valójában a törvény alapján fennálló kizárólagos vagyoni jog jogosultját jelenti, és természetesen nem kötelmi jogi értelemben, hanem kizárólagos joggal rendelkező jogtulajdonosként (*Rechteinhaber, rights owner vagy right holder*) értendő.

Az engedélyező és engedélyes absztrakt fogalmának bevezetése azzal az előnnyel jár, hogy elvonatkoztat az egyes szellemi alkotások és javak illetve más kizárólagos jogok jogosultjainak törvényi fogalmaitól (pl.: szerző, szabadalmas), és könnyen lefordítható idegen nyelvre (*Lizenzgeber-Lizenznehmer, licensor-licensee*). Szóba jöhetett volna még a jogosult – hasznosító fogalom pár bevezetése is, azonban a jogosult egy szerződési viszonyban mindkét felet jelölheti, a „hasznosító” szakkifejezés pedig erősen kötődik a műszaki alkotások iparjogvédelmi oltalmához. A feleket „licencadóként”, illetve „licencvevőként” is lehetne jelölni, a gyakorlatban ez is használatos elnevezés. A javaslat a legáltalánosabb fogalmakat választja.

Az iparjogvédelmi oltalmi igények tárgyaira – az egyes törvények és közösségi rendeletek megfelelő rendelkezései szerint a bejelentés és az oltalom végleges megadása közötti időtartamban – ugyanúgy köthető licencia szerződés, mint az engedélyezett oltalommal védett oltalmi tárgyakra. Erről tehát általános szabályt alkotni nem szükséges. (Az ilyen szerző-

déseket pl. a szabadalmi bejelentés jogerős elutasítása esetére vagy megszüntető feltétellel, vagy know-how hasznosítási szerződéssé módosító rendelkezéssel kötik meg.)

A licencia szerződés fogalmának valamennyi nevesített oltalomra való utalását azonban – ahogy ezt a licencia szerződés nevesített altípusainak alábbi felsorolása is mutatja – érteni kell az európai szabadalmi igényre (a jogszabály szövege szerint: a bejelentésre) kötött hasznosítási szerződésre is. E hasznosítási szerződésről az európai szabadalmak megadásáról szóló 1973. október 5-i Müncheneri Egyezmény (Európai Szabadalmi Egyezmény) kihirdetéséről szóló 2002. évi L. törvény 73. Cikk rendelkezik, és a magyar törvényként való kihirdetés miatt lehet az (1) bekezdés általános utalásába beleérteni.

Az európai szabadalom megadása után nemzeti szabadalmakra bomlik, tehát a végleges oltalom magyarországi hatályossá válását követően a magyar szabadalmi jog szerint lehet hasznosítási szerződést kötni az európai szabadalommal védett találmányra.

A bejelentési eljárás folyamán azonban az igény az egyezmény kihirdetett szövege szerint lehet tárgya hasznosítási szerződésnek, amelynek területi hatálya kiterjedhet akár a megjelölt államok mindegyikére, vagy azok egy részére is, tehát lehetséges pl. csak magyarországi területi hatályú szerződést is kötni.

Az egyezmény kimondja, hogy a bejelentésekre, mint a vagyoni forgalom tárgyára fő szabályként a megfelelő nemzeti jogot kell alkalmazni (Európai Szabadalmi Egyezmény 74. cikk). Elsősorban ez indokolja, hogy az (1) bekezdés utalását az európai szabadalmi bejelentésekre is érteni kell.

A földrajzi árujelzők körében nem áll fenn egy, hatósági határozatban meghatározott jogosult személy javára kizárólagos jog. A jogosultság együttes, a „földrajzi árujelzőt csak a jogosultak használhatják, arra másnak használati engedélyt nem adhatnak” (Vt. 109. §). A licencia szerződés általános fogalma alól azonban nem szükséges emiatt kifejezett kivételt tenni, mert a fogalom eleve magában foglalja, hogy az engedélyezés alapját jelentő kizárólagos jog nevesített engedélyezőt illet meg.

A licencia szerződés szerzői jogi és iparjogvédelmi törvényekben nevesített altípusai a következők:

Altípus neve (a nevesített oltalomról rendelkező törvény meghatározása szerint)	Az altípus különös szabályai	A különös szabályokra utaló szabály
szerzői jogi (szerzői mű, és előadóművészi teljesítmény felhasználására kötött) felhasználási szerződés	Szjt. 42-55. §-ok	-
Szabadalom hasznosítási (szabadalmi licencia) szerződés	Szt. 27-30. §-ok	-

Altípus neve (a nevesített oltalomról rendelkező törvény meghatározása szerint)	Az altípus különös szabályai	A különös szabályokra utaló szabály
európai szabadalmi bejelentés (helyesen: igény) hasznosítási (szabadalmi igény licencia) szerződés	az európai szabadalmak megadásáról szóló 1973. október 5-i Müncheneri Egyezmény (Európai Szabadalmi Egyezmény) kihirdetéséről szóló 2002. évi L. törvény 73., 74. cikk	
növényfajta hasznosítási (fajtaoltalmi licencia) szerződés	Szt. 27-30. §-ok	Szt. 114/A. §
használati minta hasznosítási szerződés	Szt. 27-30. §-ok	a használati minták oltalmáról szóló 1991. évi XXXVIII. törvény 17. §
topográfia hasznosítási szerződés	a mikroelektronikai félvezető termékek topográfiájának oltalmáról szóló 1991. évi XXXIX. törvény 8. § (2) bekezdés, Szt. 27-30. §	a mikroelektronikai félvezető termékek topográfiájának oltalmáról szóló 1991. évi XXXIX. törvény 8. § (3) bekezdés
formatervezési minta hasznosítási szerződés (formatervezési mintaoltalmi licencia szerződés)	a formatervezési minták oltalmáról szóló 2001. évi XLVIII. törvény 21. § (2) bekezdés első mondat	a formatervezési minták oltalmáról szóló 2001. évi XLVIII. törvény 21. § (2) bekezdés második mondat
védjegy használati (védjegy licencia) szerződés	Vt. 23-26. §	-

Az (1) bekezdés szerinti fogalom a felsoroltakon felül átfogja a hangfelvételek, rádió-és televízió műsorok, filmek, adatbázisok felhasználására, és a know-how hasznosítására kötött licencia szerződéseket is, hiszen ezen oltalmi tárgyakra nevesített licencia szerződési altípus nem létezik.

E szabályozási technika nem idegen a Ptk.-tól. Például a vállalkozási szerződésnek is vannak nevesített (pl. építési szerződés), és „rejtett” altípusai (pl. a javító-karbantartó szolgáltatások elvégzésére kötött vállalkozási szerződések). Az első csoportba tartozó nevesített altípusokra csak a különös szabályok nemlétében kell a típus szabályait alkalmazni, míg a második csoportba tartozó szerződések esetében kellő szabályozást jelentenek az általános, természetesen diszpozitív szabályok.

A törvény által választott megoldással

- egyes, a 2:200. § utalása alapján külön törvényben meghatározott oltalmi tárgyakra a licencia szerződés Ptk.-beli szabályait csak annyiban kell alkalmazni, amennyiben a külön törvények nem rendelkeznek, esetenként a Ptk. kifejezetten utal eltérő külön törvényi szabályra,
- más, a 2:200. § utalása alapján külön törvényben meghatározott olyan oltalmi tárgyakra, amelyekre altípus szabályok nincsenek, csak a Ptk. tartalmaz licencia szerződési szabályokat,
- a 2:201. §-ban szabályozott know-how hasznosítási szerződés szabályait szintén a Ptk. tartalmazza.

A közösségi iparjogvédelmi oltalmi formákról rendelkező rendeletek alapján köthető tagállami területi hatályú licencia szerződés.³ E szerződésekre nem alkalmazhatók automatikusan a tagállami megfelelő nevesített oltalomra irányadó szabályok, mert más a közösségi oltalom jogalapja (a megfelelő közösségi rendelet). A rendeletek úgy kapcsolják be a vagyoni forgalom szempontjából a közösségi oltalmat az egyes tagállamok jogrendjébe, hogy kimondják, hogy a közösségi oltalmat úgy kell tekinteni, mint az oltalom jogosultja székhelye (lakóhelye), ennek hiányában telephelye szerinti tagállamban engedélyezett oltalmat. Ha pedig az oltalomnak a Közösségen kívüli székhelyű (lakóhelyű, illetve telephelyű) jogosultja van, akkor a közösségi oltalmat az engedélyező közösségi hivatal székhelye szerinti tagállamban engedélyezett oltalomnak kell tekinteni.⁴ (Így pl. a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (védjegyek és formatervezési minták) Alicanteban található.)

E rendelkezések alapján – figyelemmel arra, hogy a közösségi oltalmak jogosultjai tipikusan és döntő többségében külföldiek – egy közösségi védjegyre, vagy formatervezési mintára, vagy növényfajta-oltalomra magyarországi területi hatállyal kötött licencia szerződésre rendszerint külföldi jogot kell alkalmazni.

A hazai jog, így az adott nevesített oltalmi formára vonatkozó iparjogvédelmi törvény és mögötte a Ptk. alkalmazására az említett közösségi jogi „kollíziós” kapcsolóelv alapján csak akkor kerülhet sor, ha az oltalom jogosultjának a székhelye (lakóhelye), illetve telephelye a Magyar Köztársaságban van. Ekkor egyébként a magyar jog rendelkezései a Magyar Köztársaság területén kívül is, a közösségi oltalom területi hatályán belül bárhol érvényesülhetnek. E körülmények miatt indokolt a licencia szerződés fogalmának főszabályában utalni a közösségi oltalom alapján adható hasznosítási engedélyre.

Az nem a Ptk.-ra tartozó kérdés, hogy a magyar jog alkalmazási köre kibővíthető-e a közösségi rendeleti szabályozástól eltérő jogválasztással. Ha ez lehetséges, és a felek a magyar jogot választják, sor kerülhet a szóban forgó nevesített oltalom magyar szabályai mögött a Ptk. alkalmazására is. Ez indokoltnak tűnik, hiszen egy magyarországi területi hatályú hasznosítás, amelyre nagy valószínűséggel hazai székhelyű engedélyes kap engedélyt, közelebbi kapcsolatban áll a magyar joggal, mint a közösségi oltalom külföldi jogosultja, vagy az engedélyező hivatal székhelye szerinti joggal.

Említést kell tenni a közösségi oltalmi formák mellett, noha licencia szerződés tárgyai – az alkalmazandó szabályok szerint egyelőre – nem lehetnének, a .eu tartományba bejegyezhető internetes tartománynevekről, amelyeknek a bejegyzéséről (használatba adásáról) az Európai Unióban eddig a világon példátlanul jogforrások, mégpedig közösségi rendelet

³ 40/94/EK rendelet a közösségi védjegyről, 22. Cikk (1), 6/2002/EK rendelet a közösségi formatervezési mintáról, 32. Cikk (1), 2100/94/EK rendelet a közösségi növényfajta-oltalmi jogokról, 27. Cikk (1). Ez utóbbi rendelet kifejezetten nem rendelkezik a licencia szerződés területi oszthatóságáról, csak arról, hogy a növényfajta-oltalom egészben, vagy részben lehet a licencia tárgya. Mindazonáltal semmi nem szól az ellen, hogy a többi, hivatkozott rendelettel összhangban akár egy, akár több tagállam területére hatályos hasznosítási szerződést lehessen kötni a növényfajta-oltalomra is.

⁴ Lásd pl. a 40/94/EK rendeletet a közösségi védjegyről, (a továbbiakban: Kvr.) 16. Cikk. Az előző jegyzetben hivatkozott rendeletek is hasonlóan rendelkeznek.

és ezt végrehajtó bizottsági rendelet rendelkeznek.⁵ Ezekben felfedezhetők olyan szabályok, amelyek immár a tárgyi jogban is elismerik, hogy az internetes tartománynév a szellemi vagyon része, a kereskedelmi név egyik fajtája, és ekként a vagyoni forgalom tárgya lehet. A közösségi rendelet 7. cikke fenntart minden, a .eu felsőszintű tartománynévhez kapcsolódó szellemi tulajdonjogot, ideértve a tartománynevek nyilvántartására szolgáló adatbázisokhoz kapcsolódó jogokat. Ez annyit jelent, hogy az Európai Unió az „állami” (uniós) vagyon részének minősíti e létező jogokat, tehát ezekkel csak az Unió rendelkezhet (a gyakorlatban mintegy koncesszió útján).

Még inkább figyelemre méltó, hogy a bizottsági rendelet 19. cikke a tartománynév bejegyzett jogosultja halála, vagy jogutód nélküli megszűnése esetére állít fel értékesítési, jogátzállási szabályokat, és ismeri a tartománynév szankcióként alkalmazható átruházását is.

Az pedig tiltó szabály híján gyakorlat – a tartományneveket bejegyző szervezetek magánjogi szerződési feltételként érvényesülő szabályzatai tartalmazzák is – hogy tartománynév használata átruházható. Ez az átruházás nem minősíthető egyszerűen. Felfogható a tartománynevet használatba adó magánjogi szervezettel szemben fennálló követelés átruházásának, vagy kis csúsztatással a tartománynévre vonatkozó vagyoni értékű jog átruházásának. A licencia szerződés fogalomkörében, ha abból indulunk ki, hogy a tartománynévre „csak” használati jogot lehet szerezni, a névhasználat átruházást leginkább valódi kizárólagos használati jog átengedésnek és nem egyszerű, vagy egyedüli használati jogot engedő licencia szerződésnek kell minősíteni, mert a jogátengedő minden, a tartománynévhez fűződő jogát átengedi. Ennek az az oka, hogy a tartománynév valójában, eredetileg „telefonszám”, elektronikus hírközlési azonosító, és mint ilyen, fogalmilag egyedi: egy név két személyt nem jelölhet. Ugyanakkor a tartománynév a vagyoni forgalomban kereskedelmi névként viselkedik. Ez is indokolja említését.

Nem rendelkezik a közösségi jog a tartománynév használatának átengedésére köthető licencia szerződésekről, sőt, a valós tartománynév használat követelménye ennek, legalábbis a nem kizárólagos, vagy egyedüli használati jog engedésének ellentmond. Így tehát azt ma még nem lehet állítani, hogy az egyetlen, jogszabállyal létesített internetes tartomány alatt bejegyzett nevek nézve lehetne bármilyen licencia szerződést kötni. Már ma is azonban mind a nemzeti, mind a nemzetközi felsőszintű tartományok alá bejegyzett nevek jogosultjai gyakran más személynek – akár ellenérték fejében – lehetővé teszik, hogy az általuk használt tartománynévre, (a tartománynévvel, mint elektronikus hírközlési azonosítóval megjelölt honlapra) vagy annak belső részére vezető „linket”, utalást helyezzenek el. Egy ilyen megállapodás – lényeges tartalma szerint – valójában licencia típusú szerződés.

2. A know-how hasznosítási (licencia) szerződés fogalma egy elemmel bővebb, mint az általános fogalom. Az engedélyező – értelemszerűen az engedélynek megfelelő terjedelmű

⁵ Az Európai Parlament és a Tanács 733/2002/EK rendelete az a .eu felső szintű domain bevezetéséről, a Bizottság 874/2004/EK rendelete a .eu felső szintű domain bevezetésére és funkcióira vonatkozó általános szabályok, valamint a bejegyzésre irányadó elvek megállapításáról.

hasznosítási célú – átadásra is köteles, mégpedig a know-how-t tárgyasult formában köteles átadni az engedélyesnek. Ez az engedélyezői, a hasznosítási engedély adása mellett fennálló főkötelezettség következik a know-how törvényi fogalmi elemeiből. Megfelelően titokban tartott ismeret birtokába pedig csak az ismeret valamely hordozón történő átadásával kerülhet az engedélyes. Ennek a fordítottja is igaz: ha az engedélyes az ismeretről már a szerződéskötés előtt tudomással bír, és az ismeretet nem a know-how jogosultjától szerezte, annak hasznosítására érvényes know-how licencia szerződés nem köthető. Az ilyen szerződés az eset körülményeitől függően színlelt, vagy leplező.

Az átadás bármely módon, az eset körülményeitől függően elektronikus úton is történhet, kivéve a *brevi manu traditio*-t (ekkor az ismeret már a szerződés megkötése előtt az engedélyes birtokában lenne). A lényeg, hogy az ismeret a hasznosításhoz szükséges mértékben az engedélyes „uralma alá” kerüljön.

Noha a korábbi Ptk. know-how-ról szóló rendelkezése nem tartalmazta kifejezetten sem az azonosítható rögzítés, sem a titokban tartás követelményét, a bírói gyakorlat ilyen háttér előtt is egyértelművé tette az átadási kötelezettség fennállását (v.ö. áttételesen: BH 2005. 209., BH2000. 243., BH1989. 59., a társasági jogban: GK 52., és az arra épülő BH 2000. 219.).

3. A bekezdés a licencia szerződés fogalmának a szellemi alkotásokon és javakon túl történő kiterjesztéséről rendelkezik. Ide tartozik mindenekelőtt a kereskedelmi név, amelyhez fűződő kizárólagos jogot – ha a kereskedelmi név személyt jelöl – a Ptk. névjogi védelmet kimondó szabálya a Ptk. gyakorlata alapján biztosítja. (Ha a kereskedelmi név árut, vagy szolgáltatást jelöl, a Tpv. jellegbitorlási szabálya nyújt relatív hatályú, de a hozzájáruló nyilatkozat megadásával jogszerűvé tehető névhasználatot lehetővé tevő védelmet.) A kiterjesztés a kereskedelmi névhasználati szerződés különös szabályainak hiányát pótolja. A kereskedelmi név használatának engedélyezése tipikus tartalmi eleme a tömegesen előforduló franchise-szerződéseknek. Eddig e szerződések önszabályozó jellegűek voltak, noha a gyakorlatban a jogátruházási szerződés mellett is sűrűn előfordultak. A licencia szerződés diszpozitív szabályai jó hátteret, illetve eltérési kiinduló pontot teremtenek a névhasználati „altípus” lényeges kérdéseinek a rendezéséhez.

A személyhez fűződő jogok gyakorlásához is hozzá tartoznak a jogosult hozzájárulásához (a személyhez fűződő jogok gyakorlása körében tett, beleegyező tartalmú rendelkező nyilatkozathoz) kötött magatartások (cselekmények) engedélyezésére irányuló szerződések szabályai. Ha a hozzájárulást az engedélyező ellenérték fejében adja meg (ez a film-, a média-, a reklám, a divatiparban mindennapos), az egyoldalú hozzájáruló nyilatkozat főképpen az ellenértékben való megállapodás okán a licencia szerződés formáját ölti.

Egyéb esetekben is alkalmazhatók mintegy analógia alapján a licencia szerződés általános szabályai. Így például az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény 84. § (5) bekezdése megengedi – külön jogszabályban meghatározott esetekben és feltételekkel – a

közigazgatási határozat alapján kijelölt és megszerzett frekvenciahasználati jog polgári jogi szerződéssel történő átruházását. Ez a használati jogot engedő szerződés – típusa szerint – azzal az előfeltétellel, hogy a távközlési frekvencia kizárólagos állami tulajdon – használati jogot továbbengedő licencia szerződés. Meg lehet említeni az elektronikus hírközlési azonosítók használatának „átengedését” is. A vezetékes, vagy mobil telefonszolgáltató az általa használt azonosítók (telefonszámok) egy részére kizárólagos használati jogot enged egyes tartalomszolgáltatóknak (pl. mobil telefon csengőhang, vagy logo) szolgáltatás nyújtására, amelyet ún. értéknövelt szolgáltatásként az elektronikus hírközlési szolgáltató nyújt (pon-
tosabban: közvetít).

Amint ezt a kereskedelmi névnel írottak jelzik, a jellegbitorlás esetében⁶ is lehetséges a licencia szerződés „képlete szerint” szerződést kötni. A jellegbitorlási igény csak a versenytársal szemben érvényesíthető, hiányzik tehát az a törvényben meghatározott kizárólagos jog, amely a hasznosítási szerződés jogalapja. Ennek ellenére, abban az esetben, ha a jellegzetes külsőt, elnevezést stb. használó, korábban piacra lépett versenytárs ellenérték fejében hozzájárul ahhoz, hogy a később piacra lépő versenytársa szerződésben meghatározott módon és mértékben a jövőben is használja a szóban forgó jellegzetességet (feltéve, hogy a később piacra lépő versenytárs a jelleghez fűződő igényt elismeri), a megállapodás szinte minden elemében a licencia szerződés ismérveit ölti fel.

Ugyanez a képlet leírja a szintén a versenyjogban szabályozott üzleti titok jogszerű, tehát a titokjogosult által engedélyezett felhasználásának engedélyezését is. Ha az üzleti titok nem tartozik a törvényben szabályozott know-how tárgyi körébe, de más személynek azt érdekében áll ellenérték fejében jogszerűen megszerezni és felhasználni – tipikusan titoktartási kötelezettség és személyhez kötött felhasználási jog mellett – a szerződés szinte minden elemében megfelel a licencia szerződésnek.

4. Licencia szerződés az a szerződés is, amely alapján az engedélyes más személynek alhasznosítást enged, vagy a hasznosítás jogát egészben vagy részben átruházza.

Gyakori szerződés az olyan, fő szabályként csak az engedélyező engedélyével köthető szerződés, amellyel az engedélyes ad további engedélyt a hasznosításra. Lehetne ezért az alhasznosítási engedélyt (sublicense, Sublizenz) további hasznosítási engedélynek is nevezni, de ez nem fejezné ki, hogy az engedélyes nem a saját, engedély alapján fennálló hasznosítási jogát engedi át, hanem a saját jogán engedi meg (természetesen az engedélyező engedélye alapján), hogy harmadik személy általában az engedélyes hasznosítási jogába tartozó cselekmények egy részére kiterjedő hasznosítási cselekményeket végezzen. A szerzői és iparjogvédelmi törvények egyike sem rendelkezik e szerződések besorolásáról. Típusalkotó jegyei szerint e szerződéseknek is az engedély és az ehhez igazodó lényeges hasznosítási jog a lényege. A különbség a licencia szerződés fogalmához képest annyi, hogy a hasznosítási

⁶ A tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény 6. §.

jog nem közvetlenül a törvény alapján kizárólagos joggal rendelkező engedélyezőtől, hanem a jog továbbengedésére feljogosított engedélyestől származik, aki engedélyezői pozícióba lép. Emiatt licencia szerződési minősítésükről értelmező rendelkezésben kell szólni.

5. Elkerülhetetlen értelmező rendelkezés. A licencia szerződés fogalma a hasznosítást (hasznosítási cselekményt) tekinti az engedélyező által adott engedély tárgyának. Ez a szóba jöhető fogalmak közül a legáltalánosabb, amely használatos valamennyi műszaki alkotásra vonatkozó iparjogvédelmi oltalom körében, sőt, a szerzői jogi törvény szerinti felhasználás is a mű hasznosítását jelenti (Szjt. 16. § (1) bekezdés). Nem lehet eltekinteni azonban attól, hogy a licencia szerződéssel engedélyezett cselekmények a szellemi alkotások (szellemi javak) jellegétől függően az egyes törvényekben más-más fogalommal jelölt kizárólagos jog tárgyát képezik. A szerzői jogi törvény által védett művek és teljesítmények esetén a felhasználásra, a vállalat- és árujelzők körében a használatra áll fenn az engedélyező kizárólagos joga. A licencia szerződés kiterjesztett alkalmazása ((3) bekezdés) pedig a személyhez fűződő jog jogosultja által engedélyezett magatartásra (cselekményre: pl. képfelvétel készítése, használata, vagy név használata) vonatkozó értelmező rendelkezést is szükségessé tesz. Ahol egyéb törvény szerinti nem dologi kizárólagos jog jogosultja köt licencia szerződést, a hasznosítás tág értelemben vett fogalma pontosan tükrözi a szerződésben engedélyezett cselekmények (az egyszerű használaton túlmenő gyümölcsöztetés) jellegét.

5:342. § [A hasznosítás módja, mértéke, a hasznosítási jog területi és időbeli hatálya]

(1) A licencia szerződés létrejöttéhez a feleknek meg kell állapodniuk az engedélyezett hasznosítás módjáról, mértékéről, a hasznosítási jog területi hatályáról és időtartamáról. Ha a felek eltérően nem állapodnak meg, a hasznosítási jog a Magyar Köztársaság területére terjed ki.

(2) Ha az engedélyező kizárólagos jogának oltalmi idejéről törvény rendelkezik, a határozatlan időre kötött licencia szerződést a teljes, meghosszabbítható oltalom esetében a meghosszabbított oltalmi időre kötött szerződésnek kell tekinteni.

(3) A 2:200. §-ban meghatározott törvény az (1) bekezdéstől eltérően előírhatja, hogy eltérő megállapodás nemlétében a licencia szerződésben adott engedély milyen terjedelmű, időbeli és területi hatályú hasznosítási jogot keletkeztet.

(4) Semmis az az 5:341. § (1) bekezdés hatálya alá tartozó megállapodás, amely a gazdasági versenyt korlátozó megállapodások tilalmába ütközik, kivéve, ha a tilalom alól közösségi rendelet, vagy jogszabály alapján mentesül.

1-4. A szerződés létrejöttéhez elsősorban a törvény által lényegesnek minősített kérdésekben kell megállapodni. Az (1) bekezdés szerint ezek közé tartozik elsősorban a licencia szerződés esetében az engedély alapját jelentő kizárólagos jog fennállása és a szerződés fogalomba tartozó, jog keletkeztető engedély adás és ellenérték mellett a hasznosítás módjáról

és mértékéről való megállapodás. Ennek tárgya az, hogy milyen, egyébként az engedélyező kizárólagos jogának hatálya alá tartozó hasznosítási cselekményeket milyen mértékben végezhet az engedélyes (pl. a szabadalommal védett termék előállítás és belföldi forgalomba hozatala meghatározott mennyiségi határig, vagy védjegy használata az árujegyzékbe tartozó áruk egy részére, kereskedelmi név használata üzleti levelezésben, reklámozás során, árun és honlapon meghatározott módon és formában történő elhelyezése útján).

Ugyancsak rendelkezni kell a szerződésben a hasznosítási jog terjedelmét meghatározó hasznosítási területről. A hasznosítási jog területi hatályáról való rendelkezés módja attól függ, hogy milyen az engedélyező kizárólagos jogának területi hatálya. A legtipikusabb eseteket alapul véve: lajstromozott nemzeti iparjogvédelmi jogok, vagy know-how esetében csak az országos területi hatály szűkítéséről lehet szó. Európai szabadalmi bejelentés, közösségi iparjogvédelmi oltalom esetében az oltalom „regionális” hatályához képest lehet szűkíteni a „jogosított” területet. A szerzői és kapcsolódó jogi védelem esetén (a kapcsolódó jogok körében kivételekkel) a hasznosítási jog területi hatálya tetszőlegesen, minden korlátozás nélkül (gyakorlatilag az egész, a TRIPS egyezményrel „lefedett világra”), vagy szűkebb területre nézve is meghatározható. A bekezdés második mondata mintegy természetes diszpozitív szabály: a hasznosítási engedély eltérő megállapodás híján csak a Magyar Köztársaság területére szól. A területi hatályról való rendelkezés tehát elmulasztható, erről a lényeges kérdésről maga a törvény is rendelkezik.

A hasznosítási jog időtartama szintén lényeges kérdés. Ha a kizárólagos jognak nincs törvényben meghatározott „fix” oltalmi ideje (ez a 2: 200. § (2) bekezdése szerinti know-how-ra, és a licencia szerződés fogalmi kiterjesztése körébe tartozó, az 5:341. § (3) bekezdésében meghatározott kizárólagos jogokra igaz), akkor határozott, vagy határozatlan időre (a személyhez fűződő jogok körében adott hozzájárulás esetén legfeljebb az engedélyes életének tartamára) köthető a szerződés. Ha pedig a 2:200. §-ban meghatározott, oltalmi idővel korlátozott kizárólagos jog jogosultja köt licencia szerződést, akkor az az oltalmi időnél rövidebb határozott időtartam, vagy legfeljebb az oltalmi idő (meghosszabbítható oltalom, pl. védjegyoltalom esetén pedig a meghosszabbított időtartam) lejártáig tarthat, erről rendelkezik egy értelmező rendelkezés útján a (2) bekezdés.

Abból a célból, hogy a szóban forgó lényeges kérdésekről való megállapodás hiánya ne vezessen a szerződés létre nem jöttéhez, a szabadalmi, a védjegy- és a szerzői jogi szabályok diszpozitív szabályokat tartalmaznak. Ezek közül az iparjogvédelmi törvények a teljes, nem korlátozott hasznosítási illetve használati jog, a szerzői jogi törvény a szerző érdekében az igen erősen korlátozott felhasználási jog keletkezését tekintik az eltérést engedő főszabálynak.⁷ E törvények hatálya alá eső licencia szerződések esetében tehát a szerződés akkor is létrejön, ha a felek a hasznosítási jog tárgyalt kérdéseiben nem állapodnak meg. Emiatt szükséges a külön törvényekre utaló szabály, amely mintegy kibontja a 2:200. §-ban a kizárólagos jogok gyakorlása feltételeinek külön törvényi szabályozására történő utalást.

⁷ Szt. 28. § (83) bekezdés, Vt. 24. § (4) bekezdés, Szt. 43. § (4)-(5) bekezdés

A (4) bekezdés Ptk.-beli megjelenése új szemléletet tükröz. Arra utal, hogy semmis a meg nem engedett versenykorlátozó tartalmú licencia szerződés, vagy a szerződés megfelelő kikötése, amely az engedélyes jogállását úgy korlátozza, hogy az versenyjogi tilalomba ütközik.

Első pillantásra a rendelkezés fölösleges, hiszen bármely szerződésre, ha az ütközik a versenykorlátozás tilalmába, alkalmazni kell a tisztességtelen piaci magatartás és versenykorlátozás tilalmáról szóló törvény rendelkezéseit.

A licencia szerződés néhány „klasszikus esete”, a szabadalom, know-how hasznosítási, szoftverfelhasználási szerződés, és bármely, olyan szellemi alkotás, illetve javak hasznosítására vonatkozó kikötés, amely más szerződés részét képezi, sajátos versenyjogi elbánásban részesül. E szerződések, mint technológia-átadási megállapodások bizonyos feltételek mellett közösségi, illetve nemzeti csoportmentesítés hatálya alá tartoznak (A közösségi jogban: a Bizottság 2004. április 7-i 772/2004/EK Rendelete a Szerződés 81. cikke (3) bekezdésének a technológia átadási megállapodások csoportjaira történő alkalmazásáról (Hivatalos Lap, L. 123, 2004. 04. 27.); a belső jogban: 86/1999. (VI. 11.) Korm. rendelet a technológia-átadási megállapodások egyes csoportjainak a versenykorlátozás tilalma alól történő mentesítéséről⁸, és a szellemi tulajdonjogot érintő részében az 55/2002. (III. 26.) Korm. rendelet a vertikális megállapodások egyes csoportjainak a versenykorlátozás tilalma alól történő mentesítéséről). A csoportmentesítés sem abszolút hatályú, a szóban forgó megállapodásokat egyenként kell abból a szempontból minősíteni, hogy azok versenykorlátozó hatásúak-e. Ha az egyébként a csoportmentesítés hatálya alá eső licencia szerződés nem felel meg a csoportmentesítés feltételeinek, ahhoz a versenytörvény a sajátos versenyjogi következmények mellett a Ptk. szerinti semmisség jogkövetkezményét fűzi.

Az új szabály egyes, érintett licencia szerződések tartalmának külső, versenyjogi jogszabályi korlátozását belső, magánjogi korláttá is teszi. A korlátozás természetesen a Ptk.-beli szabály nélkül is létezik. A rendelkezés beiktatását két szempont indokolja. Az egyik az előzőekben kifejtett sajátos, csoportmentesítési megítélés, a másik a figyelem felhívás. A licencia szerződést kötő feleknek, és a jogalkalmazóknak tekintettel kell lennie a sajátos érvénytelenségi okra.

5.343. § [A hasznosítási jog kizárólagossága]

- (1) A licencia szerződéssel az engedélyes nem kizárólagos hasznosítási jogot szerez.
 (2) A felek megállapodhatnak abban, hogy az engedélyező a licencia szerződés fennállása alatt további licencia szerződést nem köthet, és az engedélyes
 a) egyedül jogosult a hasznosításra, ebben az esetben az engedélyező is gyakorolhatja a hasznosítás jogát a licencia szerződés fennállása alatt (egyedüli hasznosítási jogot szerző engedélyes), vagy

⁸ A belső jogi, a tisztességtelen piaci magatartás és versenykorlátozás tilalmáról szóló rendeletet még nem igazították hozzá a közösségi rendelethez.

b) kizárólagosan jogosult a hasznosításra, ebben az esetben az engedélyező sem gyakorolhatja a hasznosítás jogát a licencia szerződés fennállása alatt (kizárólagos hasznosítási jogot szerző engedélyes).

(3) Ha a 2:200. §-ban meghatározott törvény eltérően nem rendelkezik, a (2) bekezdésben meghatározott licencia szerződést írásba kell foglalni.

(4) A 2:200. §-ban meghatározott szellemi alkotások és javak hasznosítására kötött licencia szerződés alapján a Magyar Köztársaság területére kizárólagos hasznosítási jogot szerző engedélyes a kizárólagos hasznosítási jogot csak a 2:200. §-ban meghatározott törvénnyel, közösségi rendelettel és nemzetközi szerződéssel összhangban gyakorolhatja.

A szellemi alkotások és javak körében a főszabály a nem kizárólagos hasznosítási jog, ettől a törvény sem tér el. Újdonsága, hogy pontosítja a nem kizárólagosságtól való eltérést, és különbséget tesz két eset között. A kizárólagosság enyhébb formája, amikor az engedélyező csupán azt vállalja, hogy az engedélyesen kívül más személynek nem ad hasznosítási engedélyt a licencia szerződés fennállása alatt. Ez azzal jár, hogy az engedélyező nincs elzárva a saját hasznosítástól ((2) bekezdés a) pont). Ekkor egyedüli hasznosítási jogot szerez az engedélyes. A „teljes” kizárólagos hasznosítási jog kikötése esetében ((2) bekezdés b) pont) az engedélyező maga sem hasznosíthat.

A (3) bekezdés az egyedüli és a valódi kizárólagos hasznosítási jogot engedő licencia szerződésekre alaki érvényességi kelléket ír elő. A licencia szerződés alakjáról általában nem lenne szükséges rendelkezni, noha rendszerint tartós, visszatérő fizetési kötelezettséggel járó, az írásba foglalás biztonságát igénylő, komoly gazdasági jelentőségű ügylet. A szerzői művekre és előadóművészi teljesítményekre kötött egyszerű és kizárólagos felhasználási szerződésekre ugyanis az Szjt. alapján, az ott meghatározott kivételekkel (Szjt. 45. §, 60. § (5), 62. § (5) bekezdés) a törvény írásba foglalást ír elő. Az iparjogvédelmi törvények pedig közvetetten, a szerződés lajstromozásának az előnyös jogkövetkezményeivel (pl. Szt. 36. § (2), 54. § (3) bekezdés) ösztönzik a hasznosítási-használati szerződések írásba foglalását.

A forgalmi szokások szerint a szerzői joghoz kapcsolódó jogi teljesítmények jogosultjai (általában szervezetek) írásba foglalják jogátengedő szerződéseiket, és a know-how hasznosítási szerződéseket is rendszerint írásbeli alakban kötik meg, sőt, ha a know-how apport tárgya, akkor az ügyvédi ellenjegyzés is követelmény. Összességében állítható, hogy abban a körben is, ahol az írásba foglalást nem írja elő törvény, a felek ebben tipikusan megállapodnak.

A szerzői jogi és iparjogvédelmi törvények által eltérően nem szabályozott körben azonban indokolt előírni mind az egyedüli, mind a kizárólagos hasznosítási jogot engedő licencia szerződés kötelező, tehát érvényességi kelléket jelentő írásba foglalását. Ennek a tartós jellegnek kívül az is az indoka, hogy az említett esetekben az engedélyes jogállásának igazolására (pl. perbeli fellépés) szükséges az írásba foglalás.

Az előírás az iparjogvédelemben a know-how hasznosítására kötött licencia szerződésre nézve többletkövetelmény, amely azonban a gyakorlatban amúgy is érvényesül. A szerzői jog terén az előadóművészi teljesítményektől különböző kapcsolódó jogi teljesítmények fel-

használására kötött szerződéseket érinti. A kereskedelmi név használatára, és a személyhez fűződő jogok gyakorlása körében adott egyéb hozzájárulás megadására, és az egyéb licencia szerződésekre is vonatkozik az alaki követelmény.

A (4) bekezdés a szellemi alkotások és javak kizárólagos hasznosítására szerződés alapján szerzett jog gyakorlásának határáról, a jogkimerülésről rendelkezik, amely a ma hatályos jogban regionális hatályú, az EGT-ben részes államok területén érvényesül. Az engedélyező (a szellemi alkotásokhoz és javakhoz fűződő, a 2:200. §-ban meghatározott törvény szerinti oltalmi jogosultja) szempontjából a kizárólagos jog határa a regionális jogkimerülés, erről az egyes törvények, illetve közösségi rendeletek rendelkeznek (Pl.: Sztj. 23. § (5) bekezdés, Szt.20. §, Vt.16. §, Kvr. 13. cikk).

A jogkimerülés azonban nemcsak az engedélyező, hanem a kizárólagos hasznosítási jogot szerzett engedélyes szerződésen alapuló jogának gyakorlását is kizárja, ez következik a közösségi és külföldi bírói gyakorlatból.⁹ Más szóval a kizárólagos belföldi engedélyes fő szabályként nem tilthatja meg az EGT-ben részes államok területéről történő behozatalt, és a belföldi forgalomba hozatalt (a szerzői jogban), a további hasznosítási illetve használati cselekményeket (az iparjogvédelem területén), ha a külföldi (EGT-ben részes állam területén történő) hasznosítás az engedélyező engedélyével történt.

Emiatt szükséges a kódexben arról rendelkezni, hogy a kizárólagos hasznosítási jog gyakorlása a jogkimerülésnek van alávetve. A jogkimerülés szakkifejezést nem szükséges a Ptk.-ba bevezetni.

5:344. § [A korábban megkötött licencia szerződés és az engedélyező jogutódlásának hatása]

(1) A licencia szerződés megkötése nem érinti az ugyanazon engedélyező által ugyanazon hasznosítás engedélyezésére korábban kötött licencia szerződés alapján létrejött hasznosítási jogot.

(2) Az engedélyező jogutódlása az engedélyező által kötött licencia szerződés alapján létrejött hasznosítási jogot nem érinti, kivéve a természetes személy által a személyhez fűződő jogai gyakorlása körében kötött licencia szerződés alapján keletkező hasznosítási jogot. A természetes személy engedélyező által nevének kereskedelmi névként történő használata határozatlan, vagy az engedélyező életét meghaladó időtartamú engedélyezésére kötött licencia szerződés alapján keletkező hasznosítási jogot az engedélyező halála nem érinti.

(3) Az engedélyező jogutód nélküli megszűnése az engedélyező által kötött licencia szerződés alapján létrejött hasznosítási jogot nem érinti, kivéve, ha az engedélyező jogutód nélküli megszűnése az engedélyező kizárólagos jogát is megszünteti.

⁹ C-15/74, Centrafarm BV and de Peijper v. Sterling Drug Inc, [1974], C-187/80 (Merck), C-355/96. (Silhouette), C- 16/03, Peak Holding AB v Axolin-Elinor AB, C-44/2001 Pippig Augenoptik GmbH & Co. KG and Hartlauer Handelsgesellschaft mbH, Glaxo Group Ltd. V Dowelhurst and Taylor, E.I.P.R. [2004] 437.

1-3. Az ugyanazon engedélyező által ugyanazon kizárólagos jog körében ugyanazon hasznosításra adott engedélyek viszonyáról rendelkezik – a félreértéseket elkerülendő: diszpozitív szabállyal – az (1) bekezdés akként, hogy az engedélyező szerződések egymáshoz való kapcsolatát rendezi azzal a rendező elvvel, hogy a korábbi szerződés alapján keletkező hasznosítási jog élvez elsőbbséget, függetlenül attól, hogy egymást követő licencia szerződések melyike létesít egyedüli, vagy kizárólagos hasznosítási jogot. Az ilyen korábbi és későbbi licencia szerződések, és a szerződések alapján keletkező hasznosítási jogok egymással az alábbi viszonyban lehetnek.

Korábbi szerződéssel engedett hasznosítási jog kizárólagossága	Későbbi szerződéssel engedett hasznosítási jog kizárólagossága	A engedélyes tipikus igénye a korábban kötött szerződés alapján	A engedélyes tipikus igénye a később kötött szerződés alapján
Nem kizárólagos	Nem kizárólagos	-	-
Nem kizárólagos	Egyedüli	-	megtámadás tévedés / meg tévesztés miatt ¹⁰ , vagy jogszavatossági igény
Nem kizárólagos	Kizárólagos	-	megtámadás tévedés / meg tévesztés miatt, vagy jogszavatossági igény (a jogszavatossági helytállás kártérítés szempontjából súlyosabb)
Egyedüli, vagy kizárólagos	Nem kizárólagos	Jogszavatossági igény	-
Egyedüli, vagy kizárólagos	Egyedüli	Jogszavatossági igény	megtámadás tévedés / meg tévesztés miatt, vagy jogszavatossági igény
Egyedüli, vagy kizárólagos	Kizárólagos	Jogszavatossági igény	megtámadás tévedés / meg tévesztés miatt, vagy jogszavatossági igény (a jogszavatossági helytállás kártérítés szempontjából súlyosabb)

A lajstromozott iparjogvédelmi oltalmak esetében a szerződések alapján keletkező jogok ütközésének az esélye csekély, ha a licencia szerződések megkötését bejegyzik a lajstromba. A szerzői jogban, a know-how hasznosítás és a kereskedelmi névhasználat és az egyéb licencia szerződések területén már gyakrabban előfordulhatnak ütközések. A táblázat mutatja, hogy az ütközéseket nem kell a korábbi, vagy az „inkább kizárólagos” hasznosítási jogot engedő szerződés alapján keletkező hasznosítási jogot szerző fél javára feloldani, mert a később kötött szerződés tévedés vagy meg tévesztés miatt (kivételesen feltűnő értékkülönbség miatt) történő megtámadása, illetve jogszavatossági igény érvényesítése kellő rendezést kínálnak. (A megtámadásnak csak a szerződés megkötésekor fennálló érvénytelenségi ok mi-

¹⁰ Ha a megtámadás Ptk.-beli feltételei fennállnak. Igen kivételes esetben, elsősorban egyösszegű, előre fizetendő díj kikötése mellett elképzelhető, hogy a feltűnő értékkülönbség miatti megtámadás feltételei is adottak.

att, és csak a megtámadási időn belül van helye.) Nincs értelme a korábbi licencia szerződés és az annak alapján keletkező hasznosítási jog megbolygatásának. A korábban hasznosítási jogot szerzett engedélyes tipikusan nem tud, nem is tudhat az újabb szerződés megkötéséről, sőt, azt nem is tudja befolyásolni.

Az (1) bekezdés szabálya tárgya és megoldása szerint is általános rendelkezés az Szjt. hasonló, szűkebb körben érvényesülő szabályához képest, amely szerint a kizárólagos felhasználási szerződés megkötése előtt a szerző által kötött nem kizárólagos felhasználási jogot engedő szerződések fennmaradnak. Az iparjogvédelmi törvények – minden bizonnyal a lajstromozással járó előnyök miatt – nem rendelkeznek a licencia szerződések viszonyáról, holott a lajstromozási kötelezettséget, mint a szerződések alapján keletkező hasznosítási jog konstitutív feltételét nem írják elő.

A (2) bekezdés szabálya a hasznosítási jog engedélytől önállóvá váló létét tükrözi. A licencia forgalmi viszonyok egyik szükséges jogi biztosítója, hogy a licencia szerződés, és így az engedély által keletkező hasznosítási jog fennmarad akár a kizárólagos jog átruházása (különös jogutódlás), akár az engedélyező általános jogutódlása esetén. A gyakorlatban szükséges, hiányt pótló rendelkezésről van szó. Magától értetődően a licencia szerződésben kiköthető, hogy akár az engedélyező különös, akár általános jogutódlása kihat a hasznosítási jogra (pl. megszünteti a licencia szerződést, vagy felmondási okot jelent a jogutód számára).

Választható lett volna az a fordított megoldás is, amely szerint a jogutód – szintén diszpozitív szabály alapján – hosszú, például hat hónapos felmondási idővel, a naptári év végére felmondhatja a teljes (meghosszabbított) védelmi időre, illetve határozatlan időre szóló licencia szerződést, egyébként a jogutódlás nem hat ki a licencia szerződésre. Ez azonban csak feleslegesen bonyolította volna a szabályozást, hiszen a hosszú, de az oltalmi időnél rövidebb időtartamra kötött licencia szerződésre ez a rendelkezés nem hatott volna ki, noha ekkor is fennáll a tartós jogviszony. Emellett pedig a jogutódlás ténye a szabály célpontja, nem a licencia szerződés tartama. (A tartós jogviszonyban bekövetkező változások figyelembe vételére az általános szerződési szabályok, nevezetesen a bírósági szerződésmódosítás eszköze áll a felek rendelkezésére.

A természetes személy halálával személyhez fűződő jogai is megszűnnek. Ezért a licencia szerződés kiterjesztett fogalma alapján a személyhez fűződő jog természetes személy jogsultja által kötött licencia szerződés és az alapján keletkező hasznosítási jog az engedélyező halálával a szükségszerű vagyoni jogutódlás ellenére megszűnik, kivéve a természetes személy engedélyező által a neve kereskedelmi névként történő olyan használatát engedélyező szerződést, amelynek tartama az engedélyes életén túlnyúlik. A kereskedelmi névhez fűződő jog az örökhagyó hagyatékának része,¹¹ azt az örökhagyó engedélyező örököse megörökli. Az engedélyes szempontjából pedig ez a helyzet azonos azzal, mintha egy nem természetes személy engedélyező jogutódlásáról lenne szó.

¹¹ BH 1997. 476. (Pick)

A (3) bekezdés szintén a hasznosítási jog szerződéstől eltávolodó létét támasztja alá. Ha az engedélyező bármely okból jogutód nélkül megszűnik, az – hacsak a felek eltérően nem rendelkeznek – fő szabályként nem hathat ki a megkötött, és az engedély megadásával részben már mindenképpen teljesített licencia szerződés alapján keletkező hasznosítási jogra. Ha az engedélyező kizárólagos joga és az engedélyes díjfizetési kötelezettsége az engedélyező jogutód nélküli megszűnésekor még fennáll, akkor a fizetést az engedélyes annak a személynek köteles a jövőben teljesíteni, akire az engedélyező kizárólagos joga a jogutód nélküli megszűnés adott módja esetében átszállt. (Az engedélyező felszámolása esetében pl. tipikusan annak, akinek a kizárólagos jogot a felszámoló értékesítette, végelszámolás esetén pedig tipikusan a végelszámolással megszüntetett szervezet megfelelő tulajdonosá(i)nak/ tagjá(i)nak.)

Erre az eddig az iparjogvédelmi, és szerzői jogi törvényekben fel nem lelhető szabályra valószínűleg a kivétellel együtt van szükség, a védjegyoltalom ugyanis a védjegyjogosult jogutód nélküli megszűnésével megszűnik.¹²

5:345. § [A hasznosítási jog átruházása és átszállása]

(1) Az engedélyes a hasznosítási jogot csak akkor ruházhatja át, és alhasznosítási jogot csak akkor engedhet, ha ezt az engedélyező a licencia szerződésben engedélyezte.

(2) A hasznosítási jog örökölheto, és a nem természetes személy engedélyes jogutódlással történő megszűnése esetén a jogutódra átszáll.

1-2. Az (1) bekezdés a megszerzett hasznosítási jog terjedelmének egyik legfontosabb elemét tartalmazza. A rendelkezés lényeges tartalma, hogy az engedélyest a megszerzett jog személyesen illeti meg, azt csak az engedélyező kifejezett engedélye alapján ruházhatja át másnak (a hasznosítási jog személyhez kötöttsége). Tehát önmagában még a kizárólagos hasznosítási jog sem elegendő ahhoz, hogy azzal a kizárólagos engedélyes rendelkezhesen. Két esetet foglal magában a rendelkezés. Egyrészt a teljes, a licencia szerződés alapján megszerzett hasznosítási jog részben, vagy egészben történő átruházását, másrészt a megszerzett hasznosítási jog alapján további hasznosítási jog engedését. Ez utóbbi eset az alhasznosítási jog engedése. Mindkét esetre nézve külön-külön szükséges az engedélyező engedélye. Az első esetben ugyanis az engedélyes hasznosítási joga a megszerzett jog teljes átengedésével teljesen, részleges átengedésével részlegesen megszűnik, míg a második esetben az alhasznosítási jog engedése nem érinti az engedélyes hasznosítási jogának fennállását még akkor sem, ha valamennyi hasznosítási cselekményt az alengedélyes valósítja meg. Mindkét jogátengedés magától értetődően szigorúan alá van vetve a nemo plus iuris elvének. A engedélyes csak olyan terjedelmű jogot ruházhat át részben, vagy egészben, amelyet a licencia szerződés alapján maga megszerzett. Itt kapcsolódik e rendelkezés az 5:341. § (4) bekezdése szerinti értelmező szabályhoz.

¹² Vt. 30. § f).

A gyakorlatban elhatárolási, és értelmezési nehézségek adódhatnak abból, ha az engedélyes joga gyakorlásához közreműködőt vesz igénybe. Az alhasznosítási jog engedését ez utóbbi esettől az különbözteti meg, hogy a hasznosítási cselekményt a közreműködő nem saját jogán, hanem az engedélyes javára végzi. Ha például a gyártási jogot szerzett szabadalomhasznosító a hasznosítási joga gyakorlásához egy előállító (gyár) közreműködését veszi igénybe, a gyár az előállítást az engedélyes jogán végzi, ehhez nincs szükség alhasznosítási engedélyre. Ha az engedélyes – feltéve, hogy erre a licencia szerződés alapján joga van – engedélyt ad a gyárnak arra, hogy az előállított termékből értékesíthessen saját nevében egy bizonyos mennyiséget, jogátengedésről, mégpedig alhasznosítási jog engedéséről van szó.

A (2) bekezdés azt a szerzői jogban bizonyos más tartalommal¹³ meglévő, az iparjogvédelemben hiányzó szabályt teszi általánossá, hogy a hasznosítási jog főszabály szerint, tehát eltérő rendelkezés híján átszáll a jogutódra abban az esetben, ha az engedélyes meghal, illetve szervezet esetén jogutódlással megszűnik. E rendelkezés is a hasznosítási jog önállósult jellegét hangsúlyozza. Alapvetően az általános jogutódra történő átszállást jelenti. Nemcsak a jogutódlással való megszűnés ismert esetére, a gazdasági társaságok átalakulására (formaváltására, szétválására, kiválására, összeolvadására), hanem bármely más jogi személy és jogi személyiséggel nem rendelkező gazdálkodó szervezet jogutódlással való megszűnésére is irányadó, tehát például a költségvetési szervek vagyoni jogutódlása is ide értendő.

A szabály által átfogott esetek között vannak olyanok, amikor a jogutódlás terjedelmét, a jogok és kötelezettségek megosztását megállapodás, társasági határozat, illetve az erről készült okirat határozza meg (pl. kiválás). Az ilyen részleges jogutódlás esetén hasznosítási jog csak akkor száll át az átalakulással létrejött, részleges jogutódra, ha a gazdasági társaságok esetén az úgynevezett szétválási szerződés, más esetben a kiválásról szóló megállapodásról, illetve döntésről szóló okirat úgy rendelkezik, hogy a hasznosítást e szervezet folytatja tovább. Ha az a tevékenység, amelynek végzéséhez a jogelőd szervezet hasznosítási jogot szerzett, megmarad a jogelődnél, a hasznosítási jog értelemszerűen nem száll át.

A jogátszállás e szabálya ugyanakkor azt is jelenti, hogy ha természetes személy e minőségében szerez hasznosítási jogot, és meghal, a hasznosítási jog öröklés tárgya lehet. E ponton a Ptk. meghaladja az Szjt.-t, amely erről az esetről, noha a szerzői jogban sem életszerűtlen (pl. építészeti tervre természetes személy által szerzett felhasználási jog), nem rendelkezik.

Más szóval a hasznosítási jog, mint vagyoni értékű jog az örökhatályú hagyatékának része. A törvény a hasznosítási jog önállóságát, a szellemi alkotások és javak forgalomképességét előtérbe helyező megoldás mellett döntött.

A (2) bekezdés is természetesen diszpozitív, tehát a licencia szerződés kizárhatja a hasznosítási jog jogutódra történő átszállását. Ekkor az engedélyes halálával, jogutód nélküli megszűnésével a licencia szerződés és így a hasznosítási jog megszűnik.

¹³ Szjt. 46. § (2) bekezdés.

A licencia szerződés személyhez fűződő jogok gyakorlása körében történő kiterjesztése esetére is vonatkozik ez a rendelkezés. Ha a természetes személy egyes személyhez fűződő jogainak gyakorlását a „forgalom részévé teszi”, engedélyezi egyes, egyébként tilos magatartások tanúsítását, számoljon azzal, hogy ellenkező kikötés hiányában az engedély alapján keletkező jog átszáll az engedélyes jogutódjára. Ez nem jelent veszélyt, mert szerződésben kizárható, és az említett területen ritka a hosszú időtartamra kötött szerződés.

5:346. § [Kellékszavatosság]

Az 5:341. § (1) bekezdésben meghatározott szerződés alapján az engedélyező hibás teljesítése esetén fennálló kellékszavatossági helytállásáról a 2:200. §-ban meghatározott törvény rendelkezhet.

A hibás teljesítés, és az azért való helytállás (kellékszavatosság) sajátosan érvényesül a szellemi alkotások és javak hasznosítására kötött licencia szerződések körében. A sajátos szabályokat a jövőben megalkotandó szerzői művekre és előadóművészi teljesítményekre az Szt. (49. §), a szabadalmazható találmányokra az Szt. 28. § (2) tartalmazza, amely irányadó a topográfia és a mintaoltalom körében is. Nem értelmezhető azonban a kellékszavatosság a védjegy-, névhasználati szerződésekben, és a személyhez fűződő jogok gyakorlása körében adott hozzájárulásra nézve sem. Emiatt annyit tartalmaz a törvény, hogy a külön törvények a hibás teljesítés jogkövetkezményeiről rendelkezhetnek.

A jogszatavasságról és a jogszatavasság használati, hasznosítási szerződésekre vonatkozó általános alkalmazásáról a szerződésszegés általános szabályai rendelkeznek. Ez szükségessé teszi az erről rendelkező iparjogvédelmi törvények módosítását. Az általános szerződési szabály hatálya kiterjed a licencia szerződésekre is. A licencia szerződések körében érvényesülő legfontosabb sajátosság az, hogy a megkezdett hasznosítást követően az elállási jog már nem gyakorolható. Erről azonban az elállási jog fogalmát meghatározó általános szerződési szabály rendelkezik.

5:347. § [Az engedélyezett hasznosítási jog terjedelmének túllépése]

(1) A engedélyező a 2:200. §-ban meghatározott, illetve az 5:341. § (3) bekezdésben említett kizárólagos jogok megsértése esetére fennálló igényeit érvényesítheti

- a) az engedéllyel szemben, ha az engedélyes az engedélyezett hasznosítási jog terjedelmét túllépi,
- b) az engedélyestől jogot szerző személlyel szemben, ha az engedélyes az 5:345. § (1) bekezdésbe ütköző módon ruhazza át a hasznosítási jogot, vagy engedélyez alhasznosítási jogot,
- c) az engedélyes örökösével (jogutódjával) szemben, ha a jogátszállás az 5:345. § (2) bekezdésbe ütköző módon következik be.

(2) Az (1) bekezdés b) pontjában meghatározott esetben az engedélyes és a jogszerző egyetemlegesen felelnek az engedélyezővel szemben az engedély nélküli hasznosítás fejében járó ellenszolgáltatás és az azzal okozott kár megtérítéséért.

1-2. A szabály lényeges, eddig hiányzó szabályt pótol. Az a) pont szerint a licencia szerződés „egyszerű” megszegésének kötelmi jogi jogkövetkezményeit meg kell különböztetni a kizárólagos jog megsértésének jogkövetkezményeivel járó szerződésszegéstől. Ha az engedélyes engedély nélkül, vagy annak terjedelmét túllépve folytat hasznosítási cselekményeket, a túllépés erejéig – a szerződésszegés mellett – a kizárólagos jog ugyanolyan megsértését követi el, mint egy olyan személy, aki nem kötött licencia szerződést az engedélyezővel. (A engedélyes „egyszerű” szerződésszegésére a legnyilvánvalóbb példa a licencia díj megfizetésének késedelme, vagy jogos ok nélküli megtagadása). E kumuláció hangsúlyozása különösen fontos a szellemi tulajdonjogokkal összefüggő jogérvényesítést szigorító közösségi irányelv átültetése nyomán (2005. évi CLXV. törvény). Természetesen egy, mindkét jogcímen fennálló igény (tipikusan a kártérítés) csak egy jogcímen, mégpedig a jellemző, tehát a kizárólagos jog megsértésének jogcímen érvényesíthető. (Az külön vizsgálható kérdés, hogy ha az engedélyes szerződésszegés miatt objektív alapon, tehát könnyebben követelhet kártérítést, akkor választhatja-e a szerződésszegési jogalapot az igény érvényesítésére.) Lényeges ez a személyhez fűződő jogok gyakorlása körében kötött licencia szerződések engedélyezői számára is. A norma utalással határozza meg az engedélyező megfelelő kizárólagos joga megsértésének jogkövetkezményeit.

A b) pont arról rendelkezik, hogy a licencia szerződés megszegésével történő hasznosítási jogátruházás, illetve alhasznosítási jog engedése esetén a jogszerző hasznosítása – vétkességétől függetlenül – a kizárólagos jog megsértésének minősül.

A c) pont azt mondja ki, hogy abban az esetben, ha a licencia szerződés kizárja a hasznosítási jog öröklését, illetve a jogutódra történő átszállását – ez a normák diszpozitív volta miatt lehetséges – és ennek ellenére az örökös (jogutód) hasznosítási jogot gyakorol, a kizárólagos jogot megsérti.

A (2) bekezdésre azért van szükség, mert az (1) bekezdés b) pontja szerinti esetben az engedélyező az engedéllyel szemben alapvetően szerződésszegés, a jogszerző ellen a szerzői jogi és iparjogvédelmi törvények jogsértési rendelkezései alapján (a személyhez fűződő jogok gyakorlása körében kötött licencia szerződések kivételével) érvényesíthet igényt, amely emellett igazodik ahhoz is, hogy melyik fél volt vétkes, melyik nem. A jogsértési igények jelentős része (pl. megállapítás, abbaahagyás, eltiltás) nem érvényesíthetők az engedéllyel szemben. Ugyanakkor indokolt, hogy az engedélyes és a jogszerző egyetemlegesen feleljenek az engedélyezővel szemben az engedély nélküli hasznosítással összefüggő, pénz fizetésére irányuló igények kielégítéséért. Ezek: vétlen jogértés esetén gazdagodás megtérítés igény (kivéve a személyhez fűződő jogok gyakorlása körében kötött licencia szerződések

esetén) és kártérítési igény, amely szerződésszegéssel okozott kártérítési igény az engedéllyel és szerződésen kívül okozott kár megtérítés iránti igény a jogszerzővel szemben.

5:348. § [Az engedélyes perbeli fellépése]

(1) A 2:200. §-ban meghatározott törvény és a 2:201. § alapján fennálló kizárólagos jogok megsértése miatt

a) az egyedüli és kizárólagos engedélyes az engedélyező javára felléphet, ha harminc napos határidő tűzésével írásban felhívta az engedélyezőt, hogy a jogsértés abbahagyására irányuló igényét érvényesítse, és a határidő elteltéig az engedélyező nem intézkedett;

b) a nem kizárólagos engedélyes az engedélyező (1) bekezdésben meghatározott kizárólagos jogainak megsértése miatt csak a licencia szerződés kifejezett rendelkezése alapján léphet fel.

(2) Az 5:341. § (3) bekezdésben meghatározott egyéb licencia szerződés alapján az engedélyes csak akkor léphet fel a kizárólagos jog megsértése miatt, ha erre a szerződés kifejezetten feljogosítja.

(3) Az engedélyes kártérítési igényének érvényesítése végett az engedélyezővel együtt indíthat pert, illetve az engedélyező által indított perbe az engedélyező oldalán beléphet.

1-3. Az (1) bekezdésnek nagyjából megfelelő rendelkezés található a szerzői jogi és iparjogvédelmi törvényekben is. Mind a valódi kizárólagos, mind az egyedüli engedélyes rendelkezik erre irányuló szerződési kikötés nélküli a jogsértés miatt az engedélyező javára fellépési joggal, ha az engedélyező a fellépést felhívás ellenére elmulasztja. Emellett a szabály kiterjed a know-how engedélyesre is. Hangsúlyozni kell, hogy nem az engedélyes saját javára, tehát hasznosítási joga védelmében, hanem az engedélyező kizárólagos joga védelmében léphet fel, és érvényesítheti mindazokat az igényeket, amelyeket a szerzői jogi és iparjogvédelmi törvények (a know-how esetében a Ptk.) a jogosult javára biztosítanak. Ez a jog az un. jogérvényesítési irányelv (2004/48/EK irányelv) átültetése után figyelemre méltó fegyver az egyedüli és kizárólagos engedélyes kezében.

A (2) bekezdés valójában kivételt alkot az alól a szabály alól, hogy a személyhez fűződő jogok, így a kereskedelmi névjog is csak személyesen érvényesíthetők. Azokban az esetekben, ahol a név használata, és más személyhez fűződő kizárólagos jog hatálya alá tartozó magatartás a vagyoni forgalom tárgyává válik, indokolt lehet, hogy az engedélyes is fellépessen a kizárólagos jog megsértése miatt, természetesen csak akkor, ha erre a licencia szerződés feljogosítja. A egyéb licencia szerződések is feljogosíthatják az engedélyest (akár nem kizárólagos, akár egyedüli, akár kizárólagos engedélyest) a jogsértés miatt az engedélyező javára történő fellépésre.

Fel lehet e szabályt (az (1) bekezdéssel együtt) úgy is fogni, hogy az anyagi jog a szellemi alkotások és javak hasznosításának sajátosságaira tekintettel megengedi a törvényes illetve ügyleti perbizományt az engedélyező kizárólagos jogának megsértése esetében.

A (3) bekezdés új, külföldi példák alapján alkotott, pergazdaságossági szempontból igen hasznosnak bizonyult rendelkezés. Az engedélyesnek az engedélyező kizárólagos jogának a megsértése, mint jogellenes magatartás kárt okoz. Ha a jogsértés vétkes, a szerződésen kívüli kár megtérítésre irányuló igényt célszerű a jogsértési perben elbírálni. Emiatt az engedélyes a jogsértési pert az engedélyezővel együtt megindíthatja, illetve felperesként a perbe beléphet. A engedélyező és az engedélyes között egyszerű pertársaság keletkezik, amely a Pp. 51. § c) pont szerint minősül. A szabály arra az esetre is vonatkozik, ha az engedélyestől alhasznosítási jogot szerző, vagy a hasznosítási jogot megszerző személy túllépi a szerződéssel engedett hasznosítás kereteit.

5:349. § [A licencia szerződés megszűnése]

(1) A licencia szerződés a jövőre nézve megszűnik

- a) a szerződésben meghatározott idő elteltével, vagy feltétel bekövetkeztével,
- b) az a) pontban meghatározott kikötés hiányában, az oltalmi idő, meghosszabbítható oltalom esetében a meghosszabbított oltalmi idő elteltével, ha az engedélyező kizárólagos jogának oltalmi idejéről törvény rendelkezik,
- (c) az engedélyező jogutód nélküli megszűnésével, vagy halálával, ha a 2:200. §-ban meghatározott törvény alapján az engedélyező jogutód nélküli megszűnése, vagy az 5:341. § (3) bekezdés szerinti esetben az engedélyező halála az engedélyező kizárólagos jogát is megszünteti,
- d) az engedélyes jogutód nélküli megszűnésével, ha ez engedélyező a hasznosítási jog átruházását nem engedélyezte.

(2) Ha az engedélyező kizárólagos joga a 2:200. §-ban meghatározott törvény szerint hatósági határozat alapján keletkezik, a hatósági határozat jogerőre emelkedése előtt kötött licencia szerződés megszűnik, ha a kizárólagos jog megadására irányuló kérelmet jogerősen elutasítják, kivéve, ha a felek megállapodnak abban, hogy a szerződést más, fennálló kizárólagos jog alapján kötött licencia szerződésként fenntartják.

(3) Az engedélyező a licencia szerződést azonnali hatállyal felmondhatja, ha az engedélyes a szerződésben meghatározott, ennek híján az adott helyzetben elvárható időtartamon belül nem kezdi meg a hasznosítást, vagy a szerződéssel megszerzett jogait nyilvánvalóan a szerződés céljának megvalósítására alkalmatlan módon vagy nem rendeltetésszerűen gyakorolja.

(4) A felmondási jog gyakorlása helyett az engedélyező a kizárólagos hasznosítási jogot szerző engedélyes hasznosítási jogának kizárólagosságát a hasznosítás fejében járó díj arányos csökkentése mellett megszüntetheti.

(5) A (3) és (4) bekezdés szerinti jogok csak akkor gyakorolhatók, ha az engedélyező az engedélyest megfelelő határidő tűzésével és a következményekre való figyelmeztetéssel a hasznosítás megkezdésére, illetve a hasznosítási jog szerződés céljának megvalósítására alkalmas módon való, illetve rendeltetésszerű gyakorlására írásban felszólította, és az engedélyes a határidő elteltéig a felszólításnak nem tett eleget.

(6) Az engedélyező (3) és (4) bekezdés szerinti jogait érvényesen nem lehet kizárni, ha az engedélyes az 5:341. § (1) bekezdés alapján kötött licencia szerződés alapján szerez kizárólagos hasznosítási jogot. Az engedélyező e jogról, valamint, ha a 2:200. §-ban meghatározott törvény eltérően nem rendelkezik, e jog gyakorlásáról érvényesen nem mondhat le. A tilalomba ütköző szerződési kikötés, vagy egyoldalú nyilatkozat semmis.

1-2. Az (1) bekezdés a) és b) pontjában a kódex a licencia szerződés szerzői jogi és iparjogvédelmi törvényekből ismert megszűnési okait pontosítja. Az oltalmi idő eltelte (ideértve a meghosszabbított oltalmi időt is) csak egyéb kikötés híján vezet a licencia szerződés megszűnéséhez.

Külön rendelkezésekben kell figyelemmel lenni azokra az esetekre, amikor az engedélyező jogutód nélküli megszűnése, illetve a természetes személy halála megszünteti az engedélyező kizárólagos jogát ((1) bekezdés c) pont). Az előbbi esetet a Vt. szabályozza (Vt. 30. § f) pont. Az utóbbi eset a személyhez fűződő jogok gyakorlása körében kötött licencia szerződéseket érinti, ide nem értve a kereskedelmi névhasználati szerződéseket, hiszen a kereskedelmi névhez fűződő jog, mint vagyoni jog¹⁴ örökölheto.

A (d) pont elsődleges célja, hogy kifejezze: az engedélyes, mint adós hitelezőinek érdekei nem előzik meg a személyhez kötött hasznosítási jog engedéséhez fűződő engedélyezői érdeket, ha az engedélyes fizetéseképtelenné válik. A norma értelemszerűen nem részletezi, de hatálya alá tartozik

- az engedélyes, mint szervezet felszámolási, vagy a Tanács fizetéseképtelenségi eljárásokról szóló 1346/2000/EK rendelete alapján induló, és hasonló eljárások szerinti megszüntetése,
- a végelszámolás alapján történő megszűnése,
- olyan eljárás alapján történő megszüntetése, amely során a jogutód nélküli megszüntetés ellenére a vagyoni jogok és kötelezettségek tekintetében jogutódlásról kell rendelkezni. Ilyen eljárásokat a csőd- és felszámolási eljárások hatálya alá nem tartozó szervezetek (pl. költségvetési szervek) jogutód nélküli megszüntetése céljából folytatnak le (Áht. 90. § (3) bekezdés, 91. §). Ilyenkor a költségvetési szerv megszűnése ellenére a megszűnéskor fennálló vagyoni jogai, és kötelezettségei tekintetében jogutódlásnak van helye.

¹⁴ Ipari tulajdon a Párizsi Unió Egyezmény 8. Cikk, v.ö. BH 1997. 476. (Pick).

A szabály alapvetően az engedélyes fizetéseképtelenség miatti megszüntetésére összpontosít. Megerősíti, hogy a fizetéseképtelenség esetén sem lehet a felszámolás alá kerülő szervezet hasznosítási jogból álló vagyonelemét értékesíteni, ha a hasznosítási jog személyhez kötött. A fizetéseképtelenségi eljárás valójában végrehajtás, amelyhez fűződő jogérvényesítési érdek elvben megelőzhetné az engedéllyessel szerződő fél (az engedélyező) érdekeit. Arra kell azonban inkább tekintettel lenni, hogy egyrészt az engedélyező nem tudja ellenőrizni az engedélyes gazdálkodását, másrészt mindenképpen el kell kerülni, hogy a személyhez kötött hasznosítási jogot engedő engedélyező azzal találja magát szemben, hogy olyan személy szerzi meg a fizetéseképtelenség miatt indított eljárás során a hasznosítási jogot, akinek önszántából soha nem adott volna hasznosítási engedélyt (pl. versenytárs).

Ha tehát a fizetéseképtelenségi eljárással érintett engedélyes vagyonába személyhez kötött hasznosítási jog tartozik, és a hasznosítást az engedélyes már megkezdte, és a tipikus, a Cstv. szerinti eljárást vesszük alapul, a felszámoló választhat a licencia szerződés azonnali hatályú felmondása (Cstv. 47. § (1) bekezdés), és aközött, hogy a hasznosítási jogot a megszüntetés alatt álló szervezet a megszűnése időpontjáig tovább gyakorolja.

A választás attól is függ, hogy a szervezet gazdálkodásához (a megszüntetési eljárás során történő „életben tartásához”) milyen szorosan kapcsolódik a személyhez kötött hasznosítási jog gyakorlása, illetve milyen díjkikötés alapján kell licencia díjat fizetni (ha a díjat egy összegben előre kifizette az engedélyes, a döntés egyszerű, ha bevétel-arányos, visszatérő díjat kell fizetni, a felszámoló mérlegel).

Le kell szögezni, hogy a választást az is befolyásolja, hogy a számviteli szabályok szerint az engedélyes mérlegében az ún. immateriális javak között (itt is található lenne Szladits kifejezése: eszmei javak) vagyoni értékű jogként kimutatandó hasznosítási jog (a számviteli törvény nem túl szerencsés fogalom meghatározása szerint: „szellemi termék felhasználási joga”¹⁵) milyen értékű, illetve a licencia szerződés megszűnésig történő fenntartása esetén milyen összegű, még ki nem fizetett ellenértéket követelhet az engedélyező hitelezői igény bejelentés alapján.

Tehát nem ruházhatja át a felszámoló a személyhez kötött hasznosítási jogot a vagyonértékesítés keretében. A rendelkezés egyben „figyelmeztetés” a feleknek.

Ha az engedélyező „lemond” a hasznosítási jog személyhez kötöttségéről az engedélyes jogutód nélküli megszűnése esetére, erről lehet a szerződésben rendelkezni (egyáltalán nem életszerű kikötés, csak a logikai zártság kedvéért említjük).

Célszerű lehet azonban a licencia szerződésben a fizetéseképtelenségi eljárás megindulását, vagy a felszámolás Cstv. szerinti kezdő időpontját¹⁶ a szerződést megszüntető feltételként kikötni. Ezzel időben jelentősen meg lehet előzni a törvény szerinti szerződés megszűnési ok bekövetkeztét, és el lehet zárni a felszámolót a Cstv. szerinti választási lehetőségektől.

¹⁵ Számvtv. 25. § (6) és (7) bekezdés.

¹⁶ Cstv. 27. § (1) bekezdés. Ebben az esetben az ideiglenes vagyonfelügyelő (Cstv. 24/A. §) nincs elzárva a választási lehetőségektől.

A (2) bekezdés logikai zárást ad az iparjogvédelmi oltalmi igények alapján kötött licencia szerződésekre. Ha a végleges oltalom iránti bejelentést jogerősen elutasítják, e szerződéseknek, mivel tárgyukat elvesztik, meg kell szűnniük, hacsak nem minősül az igény más, a licencia szerződést megalapozó kizárólagos jognak, és erre mind a megkötésre visszamenőlegesen, mind a jövőre nézve fenntartják a felek a szerződést. Tipikusan ilyen eset a know-how hasznosítási szerződésként elismert és fenntartott szabadalmi igény licencia szerződés, ha a szabadalmi bejelentést jogerősen elutasítják.

Arról a megszűnés körében nem kell külön rendelkezni, hogy a szerződés megkötésére visszamenőleges hatállyal a hasznosítás megkezdése után (a hasznosítás irreverzibilis) a szerződést nem lehet megszüntetni. Ezt kimondják a szerződés megszűnésére vonatkozó általános szabályok.

A (3)-(5) bekezdés a hasznosítási joggal való visszaélés különös szankcióit iktatja a törvénybe.

A kizárólagos hasznosítási jog tekintetében hasonló szabályokat tartalmaz az Szt., a Vt. és az Szjt. is.¹⁷ Mindazonáltal nem fölösleges az általános szabályok megalkotása, azok jól egészítik ki a külön törvények szabályait a következő okok miatt.

A külön törvények többletjogot adnak az engedélyezőnek abból a szempontból, mert az egyedüli hasznosítási jog kikötése esetére is lehetővé teszik a kizárólagosság megvonását.

A Ptk. kiegészíti a külön törvények nyújtotta védelmet, mert

- egyszerű hasznosítási jogot engedő licencia szerződés esetén is biztosítja a felmondási jogot,
- valamennyi, licencia szerződéssel érintett kizárólagos jog jogosultja, mint engedélyező javára tartalmazza a felmondás jogát,
- a felmondási jog nemcsak a hasznosítási jog elvárható gyakorlásának elmaradása, hanem a rendeltetésellenes gyakorlás okából is fennáll (ez a szerzői művek és előadóművészi teljesítmények esetében nem jelent többletjogot),
- a szellemi alkotások és javak körében valódi kizárólagos hasznosítási jogot engedélyező javára kógens szabállyal tiltja a felmondás és a kizárólagosság megvonási jogának kizárását, és a jogról és a jog gyakorlásáról való lemondást (a szerzői művek és előadóművészi teljesítmények esetén a jog gyakorlásáról való lemondás nem feltétlen az Szjt. 51. § (4) bekezdés rendelkezése miatt).

E rendelkezések engedélyezőt fenyegető párhajai megtalálhatók az iparjogvédelemben. A műszaki alkotások körében a nem-hasznosítás jogkövetkezménye lehet a kényszerengedély, a védjegyjogban a használat hiánya az oltalom megszűnéséhez vezethet. A szerzőnek – magától értetődően – felhasználási kötelezettsége nincs (bizonyos feltételekkel a nyilvánosságra hozatalhoz adott hozzájárulását is visszavonhatja, illetve a további felhasználást is

¹⁷ Szt. 28. § (4) bekezdés, Vt. 24. § (5) bekezdés, Szjt. 51. § (5) bekezdés.

megtilthatja személyhez fűződő joga alapján), de a kizárólagos felhasználási jogot szerzett felhasználót már terheli a felhasználás megkezdésének a kötelezettsége.

A licencia szerződés, akár egyszerű, akár egyedüli, akár valódi kizárólagos hasznosítási jogot létesít, kötöttséget jelent az engedélyező számára. Ha elmarad a várt hasznosítás, az – attól függően, hogy a díj a hasznosítással elért eredményhez van-e kötve – jövedelem elmaradásával járhat. Emellett még az egyszerű, de nem gyakorolt hasznosítási jog megléte is zavarhatja az engedélyező üzleti lehetőségeit későbbi, akár egyszerű, akár egyedüli, akár kizárólagos hasznosítási jogot engedő licencia szerződések megkötésében. Ez akkor is tény, ha jogi értelemben az egymás után megkötött, akár ütköző licencia szerződések egymástól függetlenek, és az esetleges ütközést alapvetően a jogszavatosság, másodlagosan a tévedés, illetve a megtévesztés jogi eszközeivel lehet kezelni.

Emiatt a törvény minden olyan esetre nézve, amikor az engedélyes nem, nem határidőben, vagy nem rendeltetésszerűen gyakorolja a hasznosítási jogát, lehetővé teszi, hogy az engedélyező, előzetes, megfelelő, a felmondás okát jelentő mulasztás, illetve magatartás orvoslására történő, ehhez igazodó tartamú, megfelelő határidő kitűzését tartalmazó írásbeli felszólítást követően, annak eredménytelensége esetén azonnali hatállyal felmondja a licencia szerződést.

A felmondási szabály arra az esetre vonatkozik, amikor az engedélyes – a hasznosítás gyakorlása szempontjából a valódi kizárólagosság kikötésével az engedélyezett hasznosítási mód tekintetében az engedélyező monopolhelyzetébe kerül. Ha pedig a licencia szerződésben az engedélyező engedélyt ad valamennyi hasznosítási módra, a mérték korlátozása nélkül, a kizárólagos engedélyes a licencia szerződés hatálya alatt a hasznosítás tekintetében az engedélyező helyébe lép.

E monopolhelyzettel való visszaéléssel szemben alkalmazható belső (tehát nem versenyjogi, hanem polgári jogi) kiegészítő eszközről rendelkezik a (4) bekezdés. Az engedélyező a felmondási jog gyakorlása helyett követelheti a kizárólagosság feloldását. E rendelkezés a felmondási jog gyakorlása mellett azt hivatott biztosítani, hogy a kizárólagos engedélyes ne „blokkolhassa” az alkotást, teljesítményt, ne „tüntethesse el” az árujelzőt. Valójában a törvény itt az engedélyes terhére jogvesztés (a kizárólagosság elvesztése) kikötésének megfelelő rendelkezést ír elő. A jogvesztés természetesen nem a törvény erejénél fogva következik be, az engedélyező döntésétől függ, hogy érvényesíti-e a jogvesztési igényt.

A kizárólagosság megvonásának joga is csak az előzetes felszólítást követően gyakorolható.

Az utolsó bekezdés valójában a kizárólagos hasznosítási jogot szerző engedélyessel szemben „biztosíték”. Nem lenne ugyanis a felmondás és a kizárólagosság megvonásának joga az engedélyes monopolhelyzetével való visszaélés elleni fellépés hatékony eszköze, más szóval nem biztosíthatná a rendelkezés az engedélyező döntésétől függően a licencia szerződés közvetett tárgya hasznosítását, ha felmondás és a kizárólagosság megvonásának joga a szerződésben kizárható lenne, vagy a jogról a szerződésben (előzetesen), vagy pedig a jog

gyakorlásáról a hasznosítás elmaradása esetén az engedélyező akár ellenérték fejében is lemondhatna. A jog gyakorlásáról való lemondás tilalma a szerzői művek és előadóművészi teljesítmények körében nem feltétlen (Szt. 51. § (4) bekezdés, itt értelemszerűen a külön törvény szabálya megelőzi a Ptk. „általános” licencia szabályait.

Az utolsó bekezdés kógens, és a szabályba ütköző szerződéshez vagy egyoldalú nyilatkozathoz a semmisség következményét fűzi a törvény.

Nem indokolt megtiltani a felmondás és a kizárólagosság megvonása jogának kizárását és a joglemondást a licencia szerződés kiterjesztett alkalmazása körében, mert itt a kizárólagos jog nem gyakorlása sem vezet hátrányos jogkövetkezményhez (pl. egy kereskedelmi nevet nem köteles a névjogosult használni).

A MAGYAR SZABADALMI HIVATAL ÉSZREVÉTELEI AZ ÚJ POLGÁRI TÖRVÉNYKÖNYV TERVEZETÉNEK A „LICENCIA SZERZŐDÉSRE” VONATKOZÓ FEJEZETÉRE

1. Az új Polgári Törvénykönyv (Ptk.) tervezetének¹ az ún. „licencia szerződésekre” vonatkozó szerkezeti egysége – az V. könyv harmadik része IV. címének IV. fejezete – kétségtelenül (kodifikációs szempontból) kidolgozottabb és kiérleltebb, mint a tervezet szellemi tulajdonnal kapcsolatos másik szerkezeti egysége (a II. könyv hatodik része),² ez azonban nem változtat azon – legfeljebb nehezebbé teszi annak el- és felismerését –, hogy az ebben a fejezetben található szabályokra valójában nincs szükség.

Az V. könyv harmadik része IV. címének IV. fejezete arra tesz – pusztán kodifikációs-technikai szempontból talán nem is teljesen sikertelen – kísérletet, hogy közös nevezőre hozza az iparjogvédelmi licenciaszerződések és a szerzői jogi felhasználási szerződések szabályozását. Sőt, a tervezet *„a licencia szerződést olyan önálló, több altípust átfogó szerződéstípusként nevesíti, amelyet modellezi mind a szellemi alkotások és egyéb szellemi javak (a szellemi tulajdon) oltalmi tárgyai, mind a kereskedelmi név és más személyhez fűződő jogok, valamint*

¹ Az új Polgári Törvénykönyv tervezete, 2006. december 31.; a tervezet a <http://irm.gov.hu/> oldalon, a Jogszabályok, tervezetek/ Készülő előterjesztések/ Az új Polgári Törvénykönyv tervezete elérési útvonalon található meg. A következőkben a normaszöveg és az indokolás tervezetéből vett idézetek azonosítására e tervezet oldalszámait, illetve egyéb jelöléseit vesszük alapul. A tervezetben használt írásmódot és számozást (jelölést) akkor is követjük az idézetekben, ha azt helyesírási, illetve nyelvhelyességi szempontból egyébként vitathatónak tartjuk.

A Magyar Szabadalmi Hivatal itt közölt észrevételeiben és a kapcsolódó lábjegyzetekben a főbb jogszabályok megjelölésére a következő rövidítéseket alkalmazzuk: a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény: Szt.; a védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény: Vt.; a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény: Sztj.

² Kivonat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéből és az ahhoz kapcsolódó indokolásból; A Magyar Szabadalmi Hivatal észrevételei az új Polgári Törvénykönyv első két könyvének normaszöveg-tervezetére és az ahhoz kapcsolódó indoklásra; Fórum. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 1. (111.) évf. 3. sz., 2006. június, 94–131. old.

egyéb, törvényen alapuló nem dologi vagyoni értékű kizárólagos jogok tárgyai hasznosítási engedélyezésének gazdasági folyamatát” (246. old.). Az indokolásból kitűnik: „az egyéb kizárólagos jogok tárgyai hasznosítási engedélyezésén” a „közigazgatási határozat alapján kijelölt és megszerzett frekvenciahasználati jog polgári jogi szerződéssel történő átruházását” kellene érteni az elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény 84. §-ának (5) bekezdése alapján, valamint ide lehet(ne) sorolni „az elektronikus hírközlési azonosítók használatának átengedését” is” (254. old.).

Álláspontunk szerint sem elméleti, sem gyakorlati szempont nem indokolja, hogy „licencia szerződés” néven a jövőbeli Ptk.-val új szerződéstípust vezessünk be,³ és különösképpen nem indokolt, hogy ez az új szerződéstípus a szerződések ennyire széles körét, illetve ennyire heterogén csoportját fogja át. Valójában az új szerződéstípus ilyen tartalommal történő bevezetéséhez jóval több hátrány, mint előny kapcsolódna, ami azért is volna sajnálatos, mivel a tervezet e részének egyébként vannak olyan megoldásai, elemei,⁴ amelyek megfelelő helyen – azaz a szerzői jogi és iparjogvédelmi külön törvényekben vagy esetleg szerződésmintákban – üdvös hatásokkal járnának, előmozdíthatnák a hazai szerződéskötési gyakorlat megalapozottabbá, kimunkáltabbá tételét.

Mindenekelőtt azt kell megállapítani, hogy a „licencia szerződés” új szerződéstípusként való bevezetése nem fér össze a koncepció,⁵ illetve a tervezet egyéb részeiben kinyilatkoztatott elvekkel, általános tételekkel. Már a koncepció V. 1. pontja kinyilvánította: „az új Polgári Törvénykönyv tartalmi határait elvben addig helyes tágítani, amíg a kodifikáció pozitív hatásai: az egységbe foglalt normák módszerbeli homogenitása, a terminológiai egység, a tömörítés és rövidítés lehetősége stb. megkönnyítik a jogalkalmazást” (9. old.). Az indokolástervezetnek az V. könyv harmadik részét bevezető fejtegetései hasonlóképpen foglalnak állást: a „javaslat a Ptk.-nak az egyes szerződéstípusokra vonatkozó különös szabályait csak annyiban érinti,

³ Az MSZH az új Ptk. koncepciójával kapcsolatban már 2002-ben kifejtette ezt az álláspontját: „Felvethető tehát egyfelől az iparjogvédelmi licenciaszerződések, másfelől a szerzői jogi felhasználási szerződések önálló szerződéstípusokként való szabályozása az új Ptk.-n belül. Nem világos azonban a koncepció alapján sem, hogy e szerződési szabályoknak a külön törvényekből való kiragadása és a magánjogi kódexbe való beillesztése milyen elméleti és gyakorlati előnyökkel járna. Az iparjogvédelmi licenciaszerződések és a szerzői jogi felhasználási szerződések pedig aligha szabályozhatók egységesen, egyetlen szerződéstípusként.”; A Magyar Szabadalmi Hivatal észrevételei az új Polgári Törvénykönyv koncepciójára. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 107. évf. II. szám, 2002. április, 28. old.

⁴ Pl. az egyedüli és a kizárólagos licencia definíciója az 5:343. §-ban vagy az, ahogy az 5:344. § tisztázza a korábban megkötött licenciaszerződés és az engedélyező jogutódlásának hatásait, valamint az engedélyezett hasznosítási jog túllépésének jogkövetkezményeit szabályozó 5:347. §.

⁵ Az új Polgári Törvénykönyv Koncepciója és Tematikája. Budapest, 2003. február 10., a Magyar Közlöny különszáma [l. még: az 1003/2003. (I. 25.) Korm. határozatot és mellékletét a Magyar Közlöny 2003/8. számában]. A koncepcióra és a tematikára való hivatkozáskor a Magyar Közlöny e különszámának oldalszámait és számozási-jelölési rendjét vesszük alapul.

A koncepció szellemi tulajdonnal kapcsolatos részeihez l.: Boytha György: A szellemi alkotások joga és az új Ptk. Polgári Jogi Kodifikáció, 2000. 3. szám, 13–23. old.; Bacher Vilmos: A szellemi tulajdon védelme és a Ptk. Polgári Jogi Kodifikáció, 2000. 3. szám, 23–31. old.; Ficsor Mihály Zoltán: A szellemi tulajdon és a Ptk. (észrevételek és javaslatok a polgári jogi kodifikációhoz). Polgári Jogi Kodifikáció, 2001. 2. szám, 27–30. old.; Faludi Gábor: Faludi Gábor észrevételei a Polgári Törvénykönyv koncepciójához; kézirat. Bp., 2002. május, 4. melléklet az MSZTT 4/2002. (V. 29.) sz. testületi ülése jegyzőkönyvéhez; továbbá: MSZH, i. m. (3), 25–30. old.

amennyiben a gyakorlatban felmerült igények és problémák változtatást tesznek szükségessé” (11. old.). Az indokolás tervezetének ez a része „az egész reform egyik vezető szempontjaként” jelöli meg „a gazdasági (üzleti, kereskedelmi) forgalom szerződési jogi követelményeinek az eddiginél tökéletesebb kielégítését” (11. old.). E megfontolásokra hivatkozva veti el az indoklás a faktoring-, lízing- és franchise-szerződések önálló szerződéstípusként történő szabályozását, mivel a „*Javaslat nem kívánja mesterségesen egységes típusba gyúrni ezeket a különböző elemeket, nem alkot új szerződéstípust a változatos tartalmú*” ügyletekből, „a szerződések konkrét tartalmának variálása miatt” ugyanis „*nincs olyan kemény magja ezeknek a megállapodásoknak, amelyek típusképző mozzanatként volnának kikristályosíthatók*” (11–12. old.).

Ha a koncepció és az indoklás idézett elvi megfontolásait a „licencia szerződés” kapcsán is következetesen érvényesítenénk, könnyen belátható volna, hogy erre az új szerződéstípusra sincs szükség.

A tervezetnek a „licencia szerződésre” vonatkozó fejezete nem eredményez „módszerbeli homogenitást”: az 5:341. §-tól az 5:349. §-ig terjedő szabályozásban csupán egyetlen szakasz (az 5:345. §) található, amelyik homogén módon, egyformán vonatkozik a „licencia szerződés” valamennyi lehetséges változatára, altípusára. A többi § vagy a külön (szerzői jogi és iparjogvédelmi) törvények eltérő szabályaira utal, vagy maga állapít meg a „licencia szerződés” egyes változataira, altípusaira vonatkozó speciális rendelkezéseket, vagy mindkettőt megteszi. Ez a legnagyobb jóindulattal sem tekinthető „módszerbeli homogenitásnak”.

A „terminológiai egység” követelménye se látszik teljesülni. A tervezet – ha jól értjük – meghagyná (egyébként helyesen) a szerzői jogi és iparjogvédelmi törvények önálló, elkülönült és speciális terminológiáját. Épp emiatt kényszerül olyan (a megértést éppenséggel nem könnyítő) értelmező szabályok kimondására, mint amilyen pl. az 5:341. § (5) bekezdésében található.⁶ Ez a norma, illetve ez a szabályozási módszer azt szüli majd, hogy a jogalkalmazónak kétféle terminológiával kell „megküzdnie”: ugyanazt a cselekményt pl. az Sztj. felhasználásnak, a Ptk. hasznosításnak fogja nevezni. A „licencia szerződés” új szerződéstípusként történő bevezetése tehát valójában nem egységesíti (ahogy ezt a koncepció alapján várnánk), hanem megkettőzi és ezzel összekuszálja a terminológiát a szóban forgó szerződések szabályozásában.

Nehéz azt is belátni, hogy a „licencia szerződés” új szerződéstípusként történő nevesítése miként „könnyítené meg a jogalkalmazást” a „tömörítés és rövidítés” révén. Amint arra még kitérünk, valójában nincs mit „megkönnyíteni” a jogalkalmazásban, ugyanis nem ismert előttünk olyan súlyos joggyakorlati probléma vagy olyan hangsúlyos joggyakorlati igény, amelyre csak a „licencia szerződésnek” az új Ptk.-ban önálló szerződéstípusként való szabályozásával lehetne adekvát jogalkotási választ adni. Emellett viszont arra is rá

⁶ 5:341. § (5) bek.: a jelen fejezetben hasznosításon a személyhez fűződő jogok gyakorlása körében az engedélyező hozzájárulásával tanúsított magatartást, a szerzői jogi törvény által védett művek és teljesítmények esetében felhasználást, a vállalat- és árujelzők (kereskedelmi név, védjegy) esetében használatot kell érteni.

kell mutatni, hogy a tervezet semmiféle „tömörítéssel” vagy „rövidítéssel” nem járna az érintett szerződések szabályozásában. Éppen ellenkezőleg: szaporítaná a rájuk vonatkozó jogszabályi előírásokat, és egy újabb szabályozási szint beemelésével bonyolultabbá, nehezebben áttekinthetővé, következésképpen nehezebben értelmezhetővé és alkalmazhatóvá tenné a szabályozást. Jelenleg, a hatályos jog szerint a szabályozás kétszintű: a szerzői jogi és iparjogvédelmi törvényekben található különös szintű szerződési szabályokat egészítik ki a Ptk. általános szerződési szabályai. Ez a konstrukció bevált a gyakorlatban, nincs tudomásunk semmiféle jogértelmezési vagy jogalkalmazási zavarról, amely e szabályozási technikára volna – akár csak áttételesen – visszavezethető. Ehhez képest a tervezet háromszintű szabályozást eredményezne [közömbös ebből a szempontból, hogy az indokolás sajátosan erőltetett szimbolikáját követve különbséget teszünk-e a szabályozás „szintjei” vagy „lépcsői” (245. old.) között: valamelyikből eggyel több lesz a tervezet folytán – és így eggyel több a szükségesnél].⁷ Az új szabályozási szint bevezetése több jogértelmezési és jogalkalmazási problémát is előrevetít egyfelől a jövőbeni Ptk. e fejezete, másfelől a szerzői jogi és iparjogvédelmi törvények felhasználási, illetve licenciaszerződésekre vonatkozó rendelkezései közötti viszonyban. E problémákról a fejezet egyes rendelkezéseinek értékelésekor szólunk bővebben [l. a 2. a) alpontot].

A Magyar Szabadalmi Hivatal (MSZH) előtt nem ismert olyan, „gyakorlatban felmerült igény” vagy „probléma”, amely „változtatást tenne szükségessé” abban a hatályos jogi helyzetben, hogy jelenleg a Ptk. nem nevesít önálló szerződéstípust „licencia szerződés” gyűjtőnévvel, amely átfogná a szerzői jogi felhasználási és az iparjogvédelmi licenciaszerződéseket, sőt, mint láttuk, az egyéb kizárólagos jogok tárgyainak hasznosítására vonatkozó szerződéseket is. Valójában az indokolás sem azonosít ilyen gyakorlati, illetve „gazdasági (üzleti, kereskedelmi)” igényt. Sőt, elismeri: a szerzői jogi és iparjogvédelmi törvényekben foglalt „*licencia szerződési szabályokat*” és a háttérüket képező Ptk.-beli általános szerződési rendelkezéseket „*a bírói gyakorlat ... eddig aggálytalanul alkalmazta*” (244. old.). Az új szerződéstípus bevezetése mellett felhozott érvek vagy kívül esnek a szerzői jog és az iparjogvédelem tárgykörén (pl. a kereskedelmi név, a személyhez fűződő jogok, a tartománynév vagy a frekvenciahasználati jog esetében), vagy olyan vélt vagy valós hiányosságokra utalnak, amelyek alapvetően nem a Ptk.-ban orvosolhatók és orvosolandók, hanem az érintett külön törvényben [az pl., hogy „*nem rendelkezik a szerzői jogi törvény az ún. kapcsolódó jogi teljesítmények közül a hangfelvételek, a rádió- és televízió műsorok, a filmek, az adatbázisok felhasználására és a játéruházasra kötött szerződésekről*” (245. old.)], az Sztj.-re tartozó kérdés, és önmagában aligha szolgálhat az új szerződéstípusnak a Ptk.-val történő nevesítés-

⁷ Valójában – ha már szinteket, avagy lépcsőket számolgatunk – egyes szerzői jogi felhasználási szerződések szabályozása már ma is háromszintű, ami azt jelenti, hogy a „licencia szerződés” mint önálló szerződéstípus tervezet szerinti bevezetésével e felhasználási szerződések szabályozása négy szintűvé válna, vétképp túlzottan bonyolulttá téve e szerződések jogszabályi környezetét. L. pl. a kiadói szerződés szabályait az Sztj. 56. és 57. §-ában, illetve a megfilmesítési szerződés szabályait az Sztj. 66. §-ában.

se mellett szóló érvként]. Mivel határozottan ellenezzük, hogy a tervezet a know-how-val kapcsolatban szellemi tulajdoni természetű kizárólagos jogot ismerjen el és vezessen be,⁸ számunkra a know-how-ra vonatkozó kizárólagos jog alapján létrejövő „licencia szerződésekre” történő hivatkozások sem hatnak meggyőzően.

Megítélésünk szerint azok az – egyébként megalapozott – érvek, amelyekkel az indokolás elveti a faktoring-, lízing- és franchise-megállapodások új szerződéstípusként való nevesítését, a tervezet szerinti „licencia szerződésre” is „ráolvashatók”. A tervezet ugyanis éppen azt teszi a „licencia szerződés” esetében, amit elkerül a faktoring, a lízing és a franchise kapcsán: „mesterségesen egységes típusba gyúr” valójában „különböző elemeket”, és „új szerződéstípust alkot” „változatos tartalmú” ügyletekből, holott az érintett „szerződések konkrét tartalmának variálása miatt nincs olyan kemény magja ezeknek a megállapodásoknak, amelyek típusképző mozzanatként volnának kikristályosíthatók”. Ezt – röviden – a következőkkel támasztjuk alá. Az iparjogvédelmi licenciaszerződések és a szerzői jogi felhasználási szerződések gyökeresen eltérő gazdasági és társadalmi viszonyokat érintenek. Ez adódik mindenekelőtt a szabályozás, a jogi védelem (oltalom) eltérő tárgyköréből, illetve a jogi védelem keletkezésének különböző módjából. Következik továbbá abból is, hogy a szerzői jogi felhasználási szerződések szabályozását leginkább talán a szerző (más jogosult) mint gyengébb fél védelmének szempontja vezérli;⁹ ez a szempont hiányzik az iparjogvédelmi licenciaszerződések szabályozásából. Ezért állhat elő pl. az a helyzet (amire az indokolás is felhívja a figyelmet), hogy a licencia (felhasználási engedély) terjedelmét az Szjt. az iparjogvédelmi törvényekével épp ellentétes szemléletben szabályozza.¹⁰ Ehhez képest csupán jelentéktelen formai különbség, hogy az iparjogvédelmi licenciaszerződések közhiteľű nyilvántartásokba is bejegyezhetők (és az ilyen bejegyzéshez az iparjogvédelmi törvények számos joghatást fűznek),¹¹ míg a szerzői jogi felhasználási szerződéseknel ilyesmire nincs mód.¹²

Az Európai Bizottság megrendelésére a szabadalmak gazdasági és társadalmi értékéről az Európai Unió tagállamaiban készített felmérés szerint a licencia tárgyat képező szabadal-

⁸ L. a 2. lábjegyzetben megjelölt forrást.

⁹ L. pl. az Szjt. 42. §-ának (3) bek.-ét: ha a felhasználási szerződés tartalma nem állapítható meg egyértelműen, a szerző számára kedvezőbb értelmezést kell elfogadni. L. továbbá pl. az Szjt. 43. §-ának (5) bek.-ét, 44. §-át, 48. §-át és 51. §-át.

¹⁰ Vö. pl. az Szt. 28. §-ának (3) bekezdésével, amelynek értelmében a hasznosítási szerződés minden időbeli és területi korlátozás nélkül minden igénypontra, a hasznosítás minden módjára és mértékére kiterjed, az Szjt. 43. §-ának (3)–(5) bekezdésében, 44. §-ának (2) bekezdésében és 47. §-ában található rendelkezésekkel.

¹¹ L. pl. az Szt. 36. §-ának (2) bekezdését, valamint 54. és 55. §-át, továbbá a Vt. 29. §-ának (2) bekezdését, 47. és 48. §-át, valamint 61/B. §-a (1) bekezdésének a) pontját.

¹² Az MSZH már korábban is felhívta a figyelmet a szerzői jogi felhasználási és az iparjogvédelmi licenciaszerződések közötti különbségekre (amelyek meggátolhatják az egységes szerződéstípusként való kezelésüket): „Ilyen eltérésként ... említhető meg, hogy az iparjogvédelmi licenciaszerződések szabályozásából hiányoznak a felhasználási szerződésekre vonatkozó azok a rendelkezések, amelyek a szerző – mint többnyire 'gyengébb fél' – védelmére irányulnak. Az iparjogvédelmi közhiteľű nyilvántartásokra vonatkozó – a licenciaszerződések jogi hatásait is érintő – szabályok pedig a szerzői jogi felhasználási szerződéseknel maradtak értelemszerűen el”; MSZH, i. m. (3), 28. old.

mak aránya a vizsgált országok közül Magyarországon a legmagasabb (20%). Hasonlóképpen hazánk áll az élen a licenciadásra késznek mutató szabadalmasok arányát tekintve (az említett 20%-on felül további 27,8% volna hajlandó – megfelelő érdeklődés esetén – licenciaszerződést kötni).¹³ Ezek az adatok korántsem arra utalnak, hogy hatályos jogunk bármilyen módon is fékezne, akadályozná a hazai licenciaforgalmat (legalábbis a szabadalmak területén). Érdekes lehet talán az az adat is, hogy 2006-ban az MSZH 92 hasznosítási, illetve használati szerződést jegyzett be a különféle iparjogvédelmi oltalmi formák lajstromaiba (nyilvántartásaiba). Sem a publikált bírósági határozatokból, sem az MSZH mellett – többek között permegelőzés céljával – működtetett szakértői testületek (a Szerzői Jogi Szakértői Testület és az Iparjogvédelmi Szakértői Testület) szakvéleményeiből nem sejlik fel olyan joggyakorlati probléma, amelyre csak azzal lehetne megoldást kínálni, hogy a szerzői jogi felhasználási szerződéseket és az iparjogvédelmi licenciaszerződéseket (egyéb, hozzájuk még tárgykörükénél fogva sem kapcsolódó szerződésekkel együtt) egy nevezőre helyező új szerződéstípust vezetünk be a Ptk. újrakodifikálása során. Ilyesmire az indokolásnak a „licencia szerződésekkel” kapcsolatos része sem hivatkozik. Tudomásunk szerint a szerzői jogi és iparjogvédelmi szakmai szervezetek egyike sem jelzett ilyen szabályozási igényt.

A jogösszehasonlítás eredményei sem támasztják alá annak szükségességét, hogy az új Ptk.-ban önálló szerződéstípusként – a tervezet szerinti tárgykörben és tartalommal – kellene szabályozni az ún. „licencia szerződést”. Az indokolás helyesen utal azokra a közösségi oltalmi formákat szabályozó európai közösségi jogszabályokra, amelyek – igaz, szüksézávan és meglehetősen általános jelleggel – rendelkeznek a közösségi oltalom alapján megköthető licenciaszerződésekről. Szintén csupán helyeselhető, hogy az indokolás megemlékezik az Európai Szabadalmi Egyezménynek (az ESZE-nek)¹⁴ az európai szabadalmi bejelentés alapján adható hasznosítási engedélyre irányadó szabályairól (73. és 74. cikkéről).¹⁵ A közösségi jogszabályok¹⁶ és az ESZE e rendelkezései kijelölik az alkalmazandó jogot, és megállapítanak néhány alapvető – autonóm módon, adott esetben a nemzeti jog eltérő szabályai ellenében is érvényesülő – szerződési szabályt (amint arról később még szó lesz: a tervezet nem tisztázza

¹³ Alfonso Gambardella, Paola Giuri, Myriam Mariani: *Economic and Social Value of Patents in the EU*. Milan–Pisa, 2006, 11. old.

¹⁴ Az európai szabadalmak megadásáról szóló 1973. október 5-i Münchener Egyezmény [Európai Szabadalmi Egyezmény (a továbbiakban: ESZE), kihirdette: 2002. évi L. törvény].

¹⁵ ESZE

73. cikk

A hasznosítás engedélyezése szerződésben

Az európai szabadalmi bejelentés részben vagy egészben hasznosítási engedély tárgya lehet a megjelölt Szerződő Államok területének egésze vagy egy része tekintetében.

74. cikk

Irányadó jog

Ha az Egyezmény másként nem rendelkezik, mindegyik megjelölt Szerződő Államban – az érintett államra kiterjedő hatállyal – az európai szabadalmi bejelentésre mint a tulajdon tárgyára az ebben az államban a nemzeti szabadalmi bejelentésekre irányadó jogot kell alkalmazni.

¹⁶ Pl. a közösségi védjegről szóló 40/94/EK tanácsi rendelet (1993. december 20.) 16. cikke és 22–24. cikkei.

teljes körűen az utóbbiakhoz fűződő viszonyát), de semmilyen módon nem foglalnak állást abban, hogy a nemzeti jog miként, milyen kodifikációs módszerrel, mely törvény(ek)ben szabályozza a licenciaszerződéseket. Ami példaértékű lehet és következtetések alapjául szolgálhat e normákban, nem más, mint a szabályozás visszafogottsága: a licenciaszerződésekre csupán pár általános előírást állapítanak meg, főként olyanokat, amelyeket a közösségi oktatás, illetve az európai szabadalmi bejelentés sajátosságai indokolnak.

Mindez a nemzeti jogok feletti szemléhez vezet el minket. Az MSZH munkatársai által a rendelkezésre álló viszonylag rövid idő alatt elvégzett jogösszehasonlító vizsgálódás¹⁷ tanulsága egyértelműen az, hogy az Európai Uniónak, illetve az ESZE-nek nincs olyan tagállama (Észtország kivételével), amelyben a magánjogi kódex önálló szerződéstípusként (a szerzői jogi felhasználási, az iparjogvédelmi hasznosítási és használati, valamint a tervezetben említett egyéb kizárólagos jogokon alapuló licenciaszerződéseket együttesen kezelve) szabályozná a „licencia szerződést”. Az EU és az ESZE tagállamaiban vagy csak a magánjogi kódex általános szerződési szabályai, vagy csupán a szerzői jogi és iparjogvédelmi törvények speciális szabályai, vagy a magánjogi kódex általános szerződési szabályai (mint szubszidiárius jelleggel alkalmazandó háttérszabályok) a szerzői jogi és iparjogvédelmi törvények speciális szabályaival együttesen rendelkeznek a „licencia szerződésekről”. A tervezet szerinti konstrukcióra – azaz önálló szerződéstípusnak a magánjogi kódexben való nevesítésére, illetve a szerzői jogi felhasználási szerződések és az iparjogvédelmi licenciaszerződések szabályozásának háromszintűvé tételére – nem találtunk példát. Ez önmagában – pusztán jogi szempontból – még nem volna baj, nem gátolná a magyar magánjogi kodifikációt abban, hogy különutas vagy éppen úttörő megoldással kísérletezzon. Csakhogy annak nyilvánvalóan megvannak a gazdasági, üzleti, licenciatörzsi okai, hogy ilyesféle kísérletbe még egyik európai ország magánjogi jogalkotása sem fogott bele. Emellett a kivételes, a megszokott jogi környezettől elütő megoldások nem feltétlenül mozdítják elő a gazdaságnak ebben a magas kockázati hányaddal működő szektorában az üzleti élet és a forgalom biztonságát, a befektetői bizalmat. A tervezet és az eddigi előkészítő munka legfőbb hiányossága ezen a ponton ütközik ki: a szabályozást semmiféle hatásvizsgálat, a várható előnyök és hátrányok semmiféle elemzése nem támasztja alá. Ilyen vizsgálatok, elemzések hiányában viszont rendkívül kockázatosnak tűnik, hogy a licenciatörzsi viszonyai egy Európában eddig példátlan kodifikációs megoldással kísérletezve avatkozzunk be.

Mindezekre tekintettel javasoljuk a „licencia szerződésekre” vonatkozó fejezet (az V. könyv harmadik része IV. címe IV. fejezetének) teljes elhagyását a tervezetből.

2. Mivel a fejezet teljes elhagyását indítványozzuk (l. az 1. pontot), a következőkben a „licencia szerződésekre” vonatkozó normaszöveg- és indokolástervezetre csupán az általunk legfontosabbnak ítélt kérdésekben teszünk néhány alapvető észrevételt.

¹⁷ E jogösszehasonlító vizsgálat részletes eredményei és a kapcsolódó iratok az MSZH Jogi és Nemzetközi Főosztályán férhetők hozzá.

a) A tervezet nem rendezi kellően egyértelműen a „licencia szerződésre” vonatkozó, Ptk.-beli normáknak a szerzői jogi és iparjogvédelmi külön törvényekben található szerződési szabályokhoz fűződő viszonyát. Az 5:342. § (3) bekezdése és az 5:346. § a Ptk.-beli szabályoktól való eltérésre „hatalmazza fel” a szóban forgó külön törvényeket (mintha ilyen felhatalmazás híján azok nem tartalmazhatnának eltérő szabályokat vagy ezek az eltérő szabályok nem lennének alkalmazhatók a Ptk. „licencia szerződésre” vonatkozó fő- avagy általános szabályai ellenében), miközben e fejezet más rendelkezései csak a külön törvényekben foglalt eltérő szabályok hiányában lépnének be [l. pl. az 5:343. § (3) bek.-ében foglaltakat]. Ez utóbbi megközelítést látszik magáénak vallani az indokolás is: „*a megalkotott szabályok tekintettel vannak arra, hogy hozzájuk képest a szerzői jogi és iparjogvédelmi törvények szerződési szabályai lex generalist jelentenek*” (245. old). Mindazonáltal még az e megközelítés jegyében fogant normák is vetnek fel értelmezési kérdéseket (és vetítenek előre ezáltal jövőbeli joggyakorlati problémákat). Az 5:343. § már említett (3) bekezdése ugyanis pl. a következőképpen fogalmaz: „*ha a 2:200. §-ban meghatározott törvény eltérően nem rendelkezik, a (2) bekezdésben meghatározott licencia szerződést [tehát az egyedüli és a kizárólagos hasznosítási jogot engedő licenciaszerződést] írásba kell foglalni*”. Eltekintve ezúttal attól az apróságtól, hogy a 2:200. § valójában nem „határoz meg” semmiféle törvényt, e rendelkezés leginkább azért tűnik aggályosnak, mert nem egyértelmű: az a tény, hogy az iparjogvédelmi törvények nem rendelkeznek a hasznosítási, illetve a használati szerződések írásba foglalásáról mint e szerződések érvényességének alaki feltételéről, vajon „eltérő rendelkezésnek” számít-e a tervezet e rendelkezésének alkalmazásában. Mivel az iparjogvédelmi törvények nem követelik meg a licenciaszerződések írásba foglalását (az egyedüli vagy a kizárólagos licencia esetén sem), erről a kérdésről egyszerűen „hallgatnak”, azaz egyáltalán nem rendelkeznek; de vajon ez a „hallgatás”, ami jelenleg elegendő a hatályos Ptk. általános szerződési szabályai [a Ptk. 216. §-ának (1) bek.-e] alapján, elégséges lesz-e egyedüli vagy kizárólagos licencia esetén a tervezet 5:343. §-ának (3) bekezdésével egybevetve? Lehet-e majd az alaki követelményt rögzítő szabály hiányát az új Ptk. alaki követelményt támasztó szabályától „eltérő rendelkezésként” értékelni? Gondok forrása lehet továbbá az is, hogy míg a tervezet 5:343. §-ának (3) bekezdése csupán az egyedüli és a kizárólagos licencianál követeli meg – alaki érvényességi kellékként – az írásba foglalást, és csak az ettől való eltérést, vagyis az írásba foglalás meg nem követelését engedi meg, az Szjt. (amint arra maga az indokolás is felhívja a figyelmet¹⁸) főszabályként¹⁹ ennél szélesebb körben követeli meg – az egyszerű felhasználási jogot engedő szerződéseknel is előírja – a felhasználási szerződések írásba foglalását.

b) A tervezet 5:342. §-ának (4) bekezdése – véleményünk szerint – feleslegesen tér ki a licenciaszerződések versenyjogi megítélésére. Ezt közvetve maga az indokolás is elismeri, amikor arról szól, hogy a „*külső, versenyjogi jogszabályi korlátozás*” „természetesen a Ptk.-

¹⁸ L. az indokolás 259. oldalát.

¹⁹ Szjt. 45. § (1) bek.

beli szabály nélkül is létezik” (258. old.). Hogy ennek ellenére e rendelkezés „beiktatására” miért is volna szükség, azt az indokolás két szemponttal magyarázza. Az egyik a „*sajátos, csoportmentesítési megítélés*”, ami valójában nem más, mint a „külső, versenyjogi jogszabályi korlátozás” része, illetve e korlátozás korlátozása a versenyjogon belül – ez tehát nem tűnik meggyőző szempontnak. A másik a „*figyelem felhívás*” (sic!). Nos, ez utóbbi végképp kevésbé fogadható el kodifikációs rendezőelvként. A figyelemfelhívás ugyanis oktatási, tájékoztatósi, tudományos ismeretterjesztési – és nem kodifikációs – feladat. A magyar szabadalmi jog történetéből ismert egyébként az a kodifikációs kísérlet, amely a licenciaszerződések versenyjogi megítélésére utaló szabályok kimondására irányult: az Szt. 1995-ben elfogadott eredeti szövege – a 27. § (2) és (3) bekezdésében – tartalmazott ilyen tárgyú normákat; ezeket azonban a 2002. évi XXXIX. törvény 38. §-a (1) bekezdésének a) pontja – az ESZE-hez és az EU-hoz való csatlakozás előkészítésének részeként – hatályon kívül helyezte.

c) A tervezet 5:341–5:349. §-ai is a 2:200. § nyakatekert és hibás terminológiáját használják, és abból a 2:201. §-ban tükröződő – téves – feltevésből indulnak ki, hogy a know-how-ra szellemi tulajdoni természetű kizárólagos jogot kellene biztosítani. A tervezetnek ezekkel az elemeivel természetesen a „licencia szerződés” szabályozása kapcsán sem értünk egyet, a korábban már kifejtett indokokból.²⁰

d) Még abban az esetben is, ha az új Ptk. – álláspontunkkal ellentétesen – önálló szerződéstípusként szabályozná a „licencia szerződést”, különösen aggályosnak találnánk a szabályozás tárgyi hatályának az 5:341. § (3) bekezdésével bekövetkező kiterjesztését. Az ezzel kapcsolatos kifogásainkat az 1. pontban már kifejtettük.

e) A normaszövegre és az indoklásra röviden a következő főbb szövegezési észrevételeket tesszük:

- 5:341. § (4) bek.: a tervezet definíció nélkül használja az „*alhasznosítás*” kifejezést, ez a *terminus technicus* hatályos szerzői jogi és iparjogvédelmi törvényeinkből sem ismert;
- 5:341. § (5) bek.: az „*A jelen fejezetben*” szövegezés helyett az „*E fejezetben*” megfogalmazást javasoljuk;
- indoklás az 5:341. §-hoz (248. old.): az ESZE 73. cikkéből nemcsak az következik, hogy az európai szabadalmi bejelentés alapján „*lehetséges ... csak magyarországi területi hatályú szerződést is kötni*”, hanem az is, hogy az ilyen szerződés területi hatálya korlátozható akár valamely szerződő állam területének – pl. Magyarország területének – egy részére is;²¹

²⁰ L. a 2. lábjegyzetben megjelölt forrást.

²¹ Ezt az értelmezést erősíti meg az ESZE egyik mérvadó kommentárja is: „*In contrast with an assignment in accordance with Article 71, a contractual licence does not have to be for the whole territory of a Contracting State, but can instead be restricted to specific areas within that State, or to individual States.*”; Romuald Singer: *The European Patent Convention – A Commentary*, London, 1995, 73.03 pont, 278–279. old.

- indokolás az 5:341. §-hoz (255. old.): tévesnek tűnik az indokolásnak az az okfejtése, hogy „a szerzői és iparjogvédelmi törvények egyike sem rendelkezik” az „alhasznosításról” (pontosabban: az allicenciáról) és az allicencia-szerződések besorolásáról: az allicenciára vonatkozó rendelkezés található az Szt. 46. §-ának (1) bekezdésében, az Szt. 28. §-ának (6) bekezdésében és a Vt. 24. §-ának (6) bekezdésében; ráadásul e normák lényegében azonos tartalmúak: a licencievevő csak a jogosult kifejezett engedélyével adhat további felhasználási (hasznosítási, használati) engedélyt, azaz allicenciát, terminológiájuk pedig egyértelművé teszi, hogy az allicencia is felhasználási (hasznosítási, használati) engedélynek számít;
- 5:342. § (2) bek.: az oltalmi időről rendelkező jogforrások megjelölését célszerű volna kiegészíteni (a „törvény”) mellett az európai közösségi jogszabályra történő utalással, hiszen a közösségi oltalmi formákat és a kiegészítő oltalmi tanúsítványokat – oltalmi idejükkel együtt – európai közösségi rendeletek szabályozzák (meg kell azt is jegyezni, az oltalmi idő „meghosszabbításáról” jelenleg sem közösségi, sem hazai jogszabály nem rendelkezik,²² a védjegy- és a mintaoltalom megújítható, a kiegészítő oltalom pedig nem tekinthető egyszerűen a szabadalmi oltalmi idő „meghosszabbításának”);
- 5:342. § (3) bek.: az a) pontban már előadott rendszertani kifogás mellett javasoljuk a „nemléteben” szó helyett a „hiányában” kifejezés használatát;
- 5:343. § (2) bek. a) pont: miközben helyeseljük, ahogyan e § tisztázza az egyedüli és a kizárólagos licencia fogalmát [mivel ezt szabatosabban és a gyakorlatban használatos terminológiához jobban közelítve teszi, mint pl. az Szt. 28. §-ának (4) bekezdése], jeleznünk kell, hogy a (2) bekezdés a) pontja az egyedüli licenciát logikai és nyelvtani döccenővel határozza meg: ha az engedélyes „egyedül jogosult a hasznosításra”, akkor az engedélyező már nem „gyakorolhatja a hasznosítás jogát”; valójában arról van szó, hogy a licencia ezen válfajánál egyedül az engedélyes kap hasznosítási engedélyt, más tehát nem kaphat, vagyis az engedélyezőt az ilyen szerződés csak attól zárja el, hogy másnak (is) licenciát adjon, attól nem, hogy maga hasznosítson; a normaszövegben ezt kellene kifejezni;²³

²² Az egyetlen kivétel az Európai Parlament és a Tanács 1901/2006/EK rendelet 52. cikke, amely a kiegészítő oltalom meghosszabbításáról rendelkezik gyermekgyógyászati indikáció esetén.

²³ A Védjegyjogi Szerződés 2006-ban Szingapúrban felülvizsgált szövegéhez kapcsolódó szabályzat 1. szabálya jó analógiát kínál ehhez:

Rule 1- Abbreviated Expressions

[Abbreviated Expressions Defined in the Regulations] For the purposes of these Regulations, unless expressly stated otherwise: ...

(iii) "exclusive license" means a license which is only granted to one licensee and which excludes the holder from using the mark and from granting licenses to any other person;

(iv) "sole license" means a license which is only granted to one licensee and which excludes the holder from granting licenses to any other person but does not exclude the holder from using the mark;

(v) "non-exclusive license" means a license which does not exclude the holder from using the mark or from granting licenses to any other person.

- 5:342. § (2) bek. a) pont: félrevezetőnek ítéljük az egyedüli licenciára vonatkozó rendelkezésnek azt a fordulatát is, hogy *„ebben az esetben az engedélyező is gyakorolhatja a hasznosítás jogát a licencia szerződés fennállása alatt”*, mivel az engedélyező a „hasznosítás jogát” – természetesen – a licenciaszerződés megkötése előtt és megszűnése után is gyakorolhatja;
- 5:342. § (4) bek.: ellentétben e bekezdés szövegezésével, a tervezet 2:200. §-a nem *„határoz meg”*, de még csak nem is említ meg semmilyen közösségi rendeletet vagy nemzetközi szerződést;
- 5:349. § (4). bek.: javasoljuk, hogy e rendelkezés vonatkozzon az egyedüli licencia esetére is [ahogy arról ma is rendelkezik az Szt. 28. §-ának (4) bekezdése];
- megítélésünk szerint a „licencia szerződés” kétszeresen összetett szó, amelyet a magyar helyesírás szabályai szerint egybe kellene írni, tehát a „licenciaszerződés” írásmód volna a helyes.²⁴

2007. március

Összeállította: *Ficsor Mihály*

²⁴ „A két egyszerű közszóból alakult összetételeket egybeírjuk.”; Magyar Tudományos Akadémia: A magyar helyesírás szabályai, tizenegyedik kiadás. Budapest, 1999, 138. szabály, 54. old.

Dr. Vidák Judit

A TERMÉSZET TALÁLmányai – JEGESMEDVE-TECHNIKÁK ÉS EGY NAGYVÁROSI LEGENDA

*Jégországban jég a háza,
jég az ablaka,
párát fújó fehér kályha
a mackó maga.*

(Nagy László: A jegesmedve)

A medvék (Ursidae) családja mintegy 15-20 millió évvel ezelőtt, azaz a miocénban alakult ki az őskutyafélékből. A jegesmedve (*Ursus maritimus*), a család legfiatalabb, de természet tekintve leg súlyosabb egyénisége, a középső pleisztocén óta létezik. Testhossza meghaladja a 2,5 métert, vállmagassága az 1,2 métert, a nőstény testtömege 300-400 kg, a hímé 400-600 kg. Természetes körülmények között egyetlen helyen, az északi félteke sarkvidéki területeinek lassan sodródó jégtabláin fordul elő. Élete szinte folyamatos vándorlás, állandó teritória nincs.

Az Arktisz táplálékláncának csúcsragadozója. Bár alkalmanként egy-egy példány rozmár, kardszárnyú delfin vagy grönlandi cápa áldozatává válik, természetes ellensége úgyszólván nincs is. Az ember és a globális felmelegedés sodorta a veszélyeztetett állatok közé. Az előbbi húsa, zsírja és bundája miatt vadászta, az utóbbi miatt az elmúlt húsz év alatt mintegy 15%-kal csökkent az Északi Jeges-tenger jégborítása, veszélybe került a vidék ökoszisztémája.

(Az IPCC, az ENSZ klímaváltozással foglalkozó kormányközi bizottságának legutóbbi közlése szerint a sarki jégsapkák gyorsabban olvadnak, mint azt 2001. évi jelentésükben prognosztizálták. Egyes klímakutatók szerint 1°C átlagos hőmérséklet-emelkedés a pólusokon 3°C hőmérséklet-emelkedéssel jár. A jégtakaró területének csökkenése visszacsatolós folyamat. Az olvadás következtében csökken a jó fényvisszaverő képességű fehér felület nagysága, és nő a sötétebb föld- vagy vízfelület, azaz nő a terület hőabszorpciója, ennek következtében a hőmérséklet tovább növekszik.)

Annak ellenére, hogy testfelépítése tökéletesen alkalmazkodott élőhelyéhez, a jegesmedve hosszú időn át tartható szubtrópusi, sőt trópusi állatkertekben is, ha biztosítják számára a fürdés, úszás lehetőségét. Rövidebb a nyaka, kisebb a füle, mint a többi medvéé, ami kevesebb hővesztésért eredményez. Orra, szeme, bőre fekete. Testét mindenütt szőr borítja. A medvék között a jegesmedve az egyetlen faj, amelynek a talpa is szőrös. Ez egyrészt a hideg elleni védelmet szolgálja, másrészt kiváló csúszásgátló.

Bundája valójában szintelen. Azért tűnik fehérnek, mert a szőrszálak visszaverik a látható fényt. A fiatal bocsok hófehérnek látszanak, az idősebb állatok általában sárgás árnyalatot öltenek, de egynémely állatkert jegesmedvéjének a színe, különösen párás és nedves nyarakon, az állat szőrzetének üregeiben felszaporodott algák miatt zöldes árnyalatúra változhat. Bundáját két réteg alkotja. A felső réteg a vízálló „dzseki”. A hosszú, durva szálú, olajjal átitatott fedőszőrök még úszás közben is szárazon tartják az alsó réteg pihecsálait. Az alsó réteg a pulóver és a mentőmellény. A csőszerű pihecsálakban, valamint a szálak között megrekedt levegő egyrészt kiválóan szigetel, másrészt úszás közben a víz felszínén tartja az állatot. Nemkülönb a jegesmedve bőre alatti, gyakran a tíz centimétert is meghaladó vastagságú zsírréteg, ami ezen felül tartalék tápanyagként is szolgál, és mechanikai védelmet is jelent. A jegesmedve szigetelőrétegei olyan jól működnek, hogy infravörös kamerával készített felvételeken jóformán csak a leheletük látszik.

Bármilyen furcsán hangzik, a jegesmedvét még a hó is melegíti. Amikor havazás közben elalszik a szabadban, a testét borító hópelyhek közötti réseket ugyanúgy levegő tölti ki, mint a pehelyszőrök közötti, illetve a szőrszálakban lévő üreget. Tagadhatatlan, hogy a 0°C, bár hidegnek hangzik, kellemesebb, mint a -20°C. Egy vastag hóréteg megvédi az állatot mind a hidegtől, mind a széltől. A jegesmedvék gyakran be is ássák magukat alváshoz a hóba, hogy testhőmérsékletüket megőrizték.

A bocsok születésükkor meztelenek, mégsem fáznak meg. Életük első négy hónapját az anyamedve által hóba és jégbe vájt odúban töltik. Az odú levegőjét a medvemama a saját testével és leheletével melegíti fel. Az állandó, kellemes hőmérsékletet a belső tér és a külső környezet közötti szintkülönbség, valamint a hideg és meleg levegő sűrűsége közötti eltérés biztosítja.

A jegesmedve találmányát, az üreges szálát hosszú idő óta gyártják és alkalmazzák a konfekcióiparban, az építőiparban és egyéb területeken, kezdve a Société Alsó S. A.   ltal a múlt század huszas éveiben gyártott,   nyes,   rege   m  selyemsz  lt  l a Monsanto Co. hetvenes évekbeli szervetlen anizotróp sz  lain keresztül napjaink legkorszerűbb term  keiig.

A Helly Hansen cég munkaruházati és sportruházati termékei több mint egy   vs  zad   ismertek. Egy norvég hajóskapitány, Helly Juell Hansen,   szaki tengeri hal  szhaj  j  nak leg  nyes  g  t – a jegesmedve mintájára – olajjal átitatott v  szonruh  ba öltöztetve próbálta megvédeni az esőtől és a sz  lkorb  csolta tengerv  zt  l. Találmányát szabadalmaztatta, majd 1877-ben céget alapított, és megkezdte a vízhatlan tenger  szruh  k gyártását. A vállalkozás sikerét mi sem jelzi jobban, mint hogy már az 1878-as párizsi vil  gki  ll  t  s  n termékei nagydíjat kaptak. A folyamatos fejlesztés új termékeket és folyamatos piaci jelenlétet biztosít a vállalkozásának több mint száz év eltelte után is.

A vállalat 1949-ben dobta piacra az első, PVC alapanyagból készült vízhatlan ruhát. 1970-ben elsőként hozott forgalomba egy egyszerre vízhatlan és lélegző anyagot, amelynek a neve Helly Tech lett. 1986-ban vezette be a Lifa márkanevű, polipropilén alapú als  ruh  zati termékeket, amelyek az alapanyag alacsony vízmegkötő képessége miatt szinte elvezetik az izzadságot a test felületéről.

2000-ben ugyancsak a Helly Hansen volt az, amely a világon elsőként sorozatgyártásban alkalmazta az ún. „Dynamic Body” szabásformát, ami a sportolóknak teljes mozgásszabadságot biztosít. 2004-től kezdődően alkalmazzák sorozatgyártásban az event® technológiát, ami a „direct venting”-nek nevezett szellőzési folyamat segítségével mind a sportruházatot, mind magát a sportolót szárazon tartja edzés vagy verseny közben.

2006-ban kerültek forgalomba a Lifa Thermic Tube Technology (T3) alapján készült termékek. Az alapréteg a jegesmedve szőrével azonos módon üreges szálból készül, az alapréteget pedig egy új-zélandi merinógyapjú-réteg borítja. A két anyag együttes használata következtében az emberi testtel közvetlenül érintkező ruhadarabok tökéletes komfortérzetet biztosítanak: melegek, puhák, jól szellőznek és elvezetik a verejtéket.

A jegesmedve bundájával kapcsolatban hosszú ideig tartotta magát egy nagyvárosi legendává terebélyesedett feltételezés. A hetvenes évek közepén egy kanadai és egy norvég kutató felfedezte, hogy a jegesmedvék bundája kevés ultraibolya fényt ver vissza. Néhány évvel később egy bostoni kutatócsoport feltevése, miszerint az ultraibolya fényt a jegesmedvék bőre nyeli el, mégpedig a szálóptikaként viselkedő szőrszálak révén, mindennemű ellenőrzést nélkülözve bekerült a köztudatba. (A szálóptika a fény vezetésére alkalmas vékony üvegszálak kötege. A köteg egyik végén belépő fény a szálak falán teljes visszaverődést szenvedve jut végig. A fény a meghajlított szálóptika útját is követi.)

A történet végeire egy New York-i fizikaprofesszor tett pontot, aki laboratóriumi vizsgálatokkal ellenőrizte a hipotézis helyességét. Azt tapasztalta, hogy a vörös fény 0,001%-a jut át a jegesmedveszőr teljes hosszán, az ibolyaszínű fényből még kevesebb, s végül az ultraibolya fényből a legkevesebb. Legvégül pedig kiderült, hogy az ultraibolya fényt a szőrszálakat alkotó fehérje, a keratin nyeli el.

Irodalom:

D. Meadows: Jegesmedvék és hároméves gyerekek a vékonyodó jégen. Fizikai Szemle, 2001. 4. sz.

N. Rozell: Debunking the Myth of Polar Bear Hair. Alaska Science Forum (<http://www.gi.alaska.edu>)

URANIA Állatvilág. Emlősök. Gondolat Kiadó, Budapest, 1973

<http://hellyhansen.com>

<http://www.hhworkwear.com>

KÜLFÖLDI HÍREK AZ IPARJOGVÉDELEM TERÜLETÉRŐL

Amerikai Egyesült Államok

A) Az Amerikai Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala 2006. augusztus 24-én ötéves stratégiai tervet publikált, amely a szabadalmi és a védjegybejelentések vizsgálati eljárásának tervezett változtatásait ismerteti. A hivatal az érdekelt szakmai köröktől kritika és megjegyzések közlését várja.

A tervezet szerint a jelenleg 8000 dolgozót foglalkoztató hivatal 2007-től kezdve öt éven át évi 1000 új elővizsgálót fog alkalmazni, és tervezi regionális hivatalok felállítását.

A hivatal azt is tervezi, hogy az elővizsgálók számára különleges célok elérése esetén pénzbeli jutalmat ad, és a technika állásának megállapításához szükséges elektronikus eszközök maximális kihasználását biztosítja.

A védjegyvizsgálati eljárás minőségének javítása érdekében is növelni kívánja a vizsgáló szakemberek számát, és teljes mértékben át kíván térni a papírmunkáról az elektronikus ügyvitelre.

A hivatal a szabadalmi törvények globális harmonizációja és a madridi védjegyrendszer megjavítása érdekében javaslatokat fog tenni. A végleges tervet 2007. első felében kívánja nyilvánosságra hozni.

B) Az Amerikai Egyesült Államok Képviselőháza 2007. február 12-én megszavazta azt a javaslatot, hogy az államok bizonyos kerületi bíróságainál a bírók közül egyeseket kiképezzenek szabadalmi szakértővé, amivel elő kívánják mozdítani, hogy a körzeti bíróságok szabadalmi ügyekben is szakszerű döntéseket hozzanak.

C) Az amerikai és a japán kereskedelmi miniszter 2007. január 8-án megbeszélést tartott Washingtonban, amelynek során megállapodtak abban, hogy mindkét ország meggyorsítja a szabadalmazási eljárást. Ehhez szabványosítják a szabadalmi bejelentések formai követelményeit, közlik egymással a szabadalmak elővizsgálatának eredményeit, és meggyorsítják a dokumentumok elektronikus cseréjét.

D) A Szövetségi Fellebbezési Bíróság (Court of Appeals for the Federal Circuit, CAFC) 2006 márciusában két ügyben [*Kao Corp. (Kao) v. Unilever United States, Inc.*; *Atofina v. Great Lakes Chem. Corp.*] kimondta, hogy a tisztességtelen magatartásra (inequitable conduct) vonatkozó ügyekben a megtevesztési szándékot bizonyítani kell. Mindkét ügyben a hozott döntés tartalmazza a következő figyelmeztetést: „A megtevesztési szándékot nem lehet csupán arra a tényre alapozni, hogy elhallgattak valamilyen információt; a megtevesztési szándék megállapításának tényeken kell alapulnia.”

* Danubia Szabadalmi és Védjegy Iroda Kft.

A *Kao-ügyben* a körzeti bíróság megállapította, hogy a szabadalmas az elővizsgálati eljárás során csupán pozitív vizsgálati anyagokat közölt egy eskü alatti nyilatkozatban annak érdekében, hogy „váratlan eredményeket” bizonyítson, és megalapozzon egyéb benyújtott bizonyítékokat. A ki nem nyilvánított vizsgálati eredmények a technika állásához tartozó megoldásokhoz viszonyítva javulást mutattak, de nem olyan mértékben, mint a kinyilvánított eredmények. Emellett a szabadalmas nem közölte a vizsgálatok hibahatárát. A feltalálók nem tudták megmagyarázni, hogy miért nem közölték mindezeket az eredményeket. A körzeti bíróság az adatok elhallgatását „lényegesnek” minősítette, de nem állapított meg becsapási szándékot, mert az elhallgatott vizsgálati eredményeket végül bemutatták az elővizsgálónak (bár csak az eskü alatti nyilatkozat után egy évvel).

A CAFC megállapította, hogy „van olyan bizonyíték, amelyből a bíróság arra következtethetett volna, hogy a Kao megtévesztési szándékkal cselekedett”, és hogy „tisztá lapból kiindulva a bizonyítékot másként értékelhetné”, de elutasította azt az álláspontot, amely az alsófokú bíróság döntését arra használná fel, hogy megállapítsa a szándékosságot.

Az *Atofina-ügyben* a körzeti bíróság megállapította, hogy a szabadalmas tisztességtelen magatartást tanúsított, mert nem közölte egy japán irodalmi hely teljes fordítását, helytelenül értékelte ezt az irodalmi helyet, és visszatartott ezzel kapcsolatos vizsgálati eredményeket. A CAFC megváltoztatta a döntést anélkül, hogy az ügyet visszautalta volna a körzeti bíróságnak, mert úgy találta, hogy az utóbbi bíróság helytelenül értékelte a szabadalmas szándékát. A CAFC szerint a szabadalmas a japán irodalmi hely kivonatát közölte, és azt a teljes irodalmi hely tartalmával összhangban tárgyalta. „Ebben az ügyben a fő kérdés a kötelező őszinteség (duty of candor), nem pedig a kötelező fordítás”. A CAFC megállapította továbbá, hogy a japán irodalmi hely nem tartalmaz olyan elemeket, amelyekre alapozva a körzeti bíróság jogosan állíthatta, hogy a szabadalmas állításai félrevezetőek. Ilyen szándékra utaló tények hiányában a CAFC úgy találta, hogy nem állapítható meg tisztességtelen magatartás.

Argentína

A) A TRIPS-megállapodás 15. szakasza szerint a színkombinációk lajstromozhatók védjegyként. Az argentin védjegy törvény 1. szakasza is lajstromozhatónak minősíti a színkombinációkat, ha azokat termékeken vagy csomagolóeszközökön, meghatározott helyen alkalmazzzák. A 2. szakasz kimondja, hogy a termék természetes színe vagy az azon alkalmazott egyetlen szín nem lajstromozható.

2006. február 2-án a *Kraft Jacobs Suchard (Kraft) v. Chocholates Bariloche*-ügyben a Polgári és Kereskedelmi Ügyek Szövetségi Kerületének Harmadik Fellebbezési Bírósága elutasította a Kraft keresetét, amelyben kérte az alperes eltiltását a lila szín használatától.

A Kraft azzal érvelt, hogy az általa forgalmazott csokoládéárak azonosítására széles körben használt lila szín valószínűvé teszi, hogy a fogyasztók az alperes termékeit összetévesztik az általa forgalmazott termékekkel.

A védjegy törvény 1. szakasza alapján a bíróság megállapította, hogy a Kraft nem volt jogosult egyetlen szín kizárólagos használatára. A bíróság azt is megjegyezte, hogy a csomagoláson feltüntetett szavak a fogyasztók szemében megkülönböztethetővé teszik a Kraft termékeit.

B) A *Pfizer Inc. (Pfizer) v. Microsules y Bernabó (Microsules)*-ügyben a Szövetségi Kerület Első Fellebbezési Bírósága elismerte, hogy a Pfizer kizárólagos joggal rendelkezik kék színnel azonosított gyógyszerpirulákra. A Pfizer pert indított a Microsules ellen, kérve annak eltiltását a kék színű és háromdimenziós, gyémánt alakú pirulák gyártásától és forgalmazásától.

Döntésében a bíróság elismerte, hogy a felperes által lajstromoztatott védjegy eredeti volt, minthogy a pirula kék színe és sajátos alakja különleges kombinációt alkotott. Emellett a bíróság megállapította, hogy a Pfizer által forgalmazott termék világszerte „kék pirula”-ként vált ismertté mint sajátos gyógyászati hatékonyságú gyógyszer. Ezért az alperes az azonos gyógyhatású, alakú és színű gyógyszer forgalmazásával a tisztességtelen versenyt tiltó jogszabályba ütközött.

Ausztrália

A módosított védjegy törvény 2006. évi tervezete, amelyet nemrég terjesztettek a szenátus elé, az 1995. évi védjegy törvényben 103 változtatást javasol. Ezek közül a legfontosabbakat az alábbiakban foglaljuk össze.

Felszólalási ok az is, hogy a védjegy lajstromozását rosszhiszeműen kérték.

Az olyan védjegyet, amely ellen sikeresen nyújtottak be felszólalást azon az alapon, hogy jogtalanul fogadták el hibás módosítás miatt, újra kell vizsgálni, nem pedig elutasítani.

Megengedik a több osztályban való lajstromozást bejelentések sorozatánál, vagyis két vagy több nagyon hasonló védjegybejelentés benyújtásakor.

Lehetővé teszik több olyan védjegylajstromozás összevonását, amelyek most benyújtva többosztályos (multiclass) bejelentésnek minősülnek.

A védjegymegújításkor a türelmi idő 12 hónapról 6 hónapra csökkent.

Azerbajdzsán

Azerbajdzsán kormánya 2007. január 15-én letétbe helyezte a védjegyek nemzetközi lajstromozására vonatkozó Madridi Jegyzőkönyvhöz való csatlakozás okmányát. Ennek megfelelően a nemzetközi egyezmény Azerbajdzsánra nézve 2007. április 15-én lép hatályba.

Bahrein

Bahrein kormánya 2006. december 18-án letétbe helyezte a Védjegyjogi Szerződéshez (Trademark Law Treaty, TLT) való csatlakozás okmányát. Ennek megfelelően ez a nemzetközi egyezmény Bahreinre nézve 2007. március 18-án lépett hatályba.

Brazília

A vizsgálatlan szabadalmi bejelentések nagy tömege komoly gondot okoz a Brazil Nemzeti Iparjogvédelmi Hivatalnak; jelenleg a legtöbb szabadalmi bejelentést csak a benyújtást követő 7. vagy 8. évben engedélyezik. Egy kormányrendelet segíteni kíván azoknak, akik számára különleges körülmény indokolja a szabadalom gyorsabb engedélyezését. A rendelet három ilyen csoportot említ:

- a 60 évnél idősebb természetes személyeket,
- azokat a bejelentőket, akiknek találmányát engedély nélkül használják és
- azokat, akiknek azért van szükségük megadott szabadalomra, mert a találmány gyakorlatbavételétől anyagi segítséget remélnek.

Az ilyen bejelentések elővizsgálatára vonatkozó kérelmeket egy speciális bizottság vizsgálja, de a hivatal igazgatója hozza meg a végső döntést, és azt publikálják a hivatalos közlönyben.

Ha egy bejelentő bitorlásra hivatkozva kéri a soron kívüli vizsgálatot, a kérelem benyújtása előtt köteles a vélt bitorlót értesíteni a kérelem benyújtásáról.

Dél-Korea

A) A Koreai Szellemijogvédelmi Hivatal (KIPO) 2006 szeptemberében módosította a szabadalmakra vonatkozó végrehajtási utasítást, mert az először Japánban, majd azt követően Koreában benyújtott szabadalmi bejelentésekkel kapcsolatban is lehetővé tette a gyorsított vizsgálatot. Ehhez csatolni kell az újdonságkutatási jelentést, az abban megnevezett dokumentumok másolatát, valamint a feltárt dokumentumok és a szabadalmi bejelentésben ismertetett találmány összehasonlító értékelését. Ez a módosítás 2006. október 1-jén lépett hatályba.

B) 2006. november 27-én a KIPO és a Japán Szabadalmi Hivatal vezetői megállapodtak abban, hogy 2007. április 1-jétől kezdve a bejelentőknek nem kell benyújtaniuk az igényelt találmány és a technika állásához tartozó nyomtatványok összehasonlító értékelését, ha a találmányra vonatkozó szabadalom az egyik hivatalban már lajstromozva van, és mindkét hivatalnál azonos igénypontok vannak benyújtva. Ehelyett a bejelentőknek a másik ország hivatalánál be kell nyújtaniuk az engedélyezett szabadalom igénypontjainak fordítását, valamint az engedélyezett szabadalom vizsgálatára vonatkozó iratokat.

Így mindkét ország bejelentői csökkenthetik a szabadalmazási költségeket, és egyúttal meggyorsíthatják a szabadalmazási eljárást is.

C) 2006. október 1-jén módosított használatiminta-törvény lépett hatályba, amely szerint a használati mintákat csak érdemi vizsgálat után lajstromozzák. Korábban a használatiminta-bejelentéseket csak alaki vizsgálatnak vetették alá, és a lajstromozott mintára alapozott jog érvényesítéséhez a használati minta műszaki értékelését kellett kérni a hivataltól.

D) 2006. október 1-jétől kezdve Dél-Koreában az aszexuálisan szaporodó növényeken kívül a szexuálisan szaporodó növények is oltalmazhatók szabadalommal.

E) 2007. július 1-jétől kezdve a szabadalmi bejelentések benyújthatók igénypontok nélkül is. Az igénypontokat a bejelentés közrebocsátásáig lehet pótlólag benyújtani; ennek elmulasztása esetén a bejelentést visszavontnak tekintik. A közrebocsátás a bejelentés napjától számított 18 hónapot követően történik.

A védjegy törvény 2007. július 1-jén hatályba lépő módosítása tágítja a lajstromozható védjegyek körét, és kiterjeszti a védjegyvoltalmat a korábban lajstromozatlan védjegyek első használóira is. Ez annyit jelent, hogy egy védjegy első használójával szemben nem érvényesítheti a jogát egy később lajstromozott azonos vagy hasonló védjegy tulajdonosa, ha az első használó folyamatosan használta a védjegyet.

A módosított törvény a védjegylajstromozás elleni felszólalás határidejét a korábbi 30 napról a publikálás időpontjától számított két hónapra hosszabbította meg.

F) A KIPO elnöke bejelentette, hogy hivatala 2007 első felében a szabadalmi bejelentések vizsgálatának időtartamát átlagosan 9,8 hónapra csökkentette. 2005-ben ez az átlagos időtartam az Amerikai Egyesült Államokban 21,1 hónap, az Európai Szabadalmi Hivatalban 24 hónap és a Japán Szabadalmi Hivatalban 26 hónap volt. Így tehát a KIPO legalább 11 hónappal gyorsabban képes lefolytatni a szabadalmi bejelentések elővizsgálatát.

A KIPO-nál a szabadalmi bejelentések elővizsgálatának időtartama 2002-ben 22 hónap volt. Ezt az időtartamot úgy sikerült csökkenteni, hogy növelték az elővizsgálók számát, az elővizsgálat terhet részben külső ügynökségekre ruházták át, és bevezették a Sigma 6 rendszert, amely lehetővé tette a papír nélküli számítógépes működést a teljes elővizsgálati folyamatban, vagyis a bejelentéstől a kiértékelésen át az elővizsgálati végzések kiadásáig.

A bejelentők költségeinek jelentős csökkenése is várható. Az elővizsgálati időtartam csökkenése az ipari innovációt is kedvezően fogja befolyásolni, ami elősegíti a kutatást és a fejlesztést, és egyúttal erősíti a koreai gazdaságot.

Egyiptom

A The Scotch Whisky Association (Scotch) felszólalt az egyiptomi Jenakris Vineyards Drinks Co. (Jenakris) három ábrásvédjegy-bejelentése ellen, amelyek közül kettőnek a középső képe egy skót dudán játszó férfit mutat, a védjegyek felső harmadában BLACK SCOTTS WHISKY felirat olvasható, a védjegy alsó harmadában pedig „200 ml” vagy „750 ml SCOTCH WHISKY 43% vol.” felirat van; a harmadik védjegy középső ábrája azonos, felette RED SCOTTS WHISKY felirat, a védjegy alsó harmadában pedig arab szöveg olvasható. A Jenakris a 33. és a 35. áruosztályban kérte a védjegyek lajstromozását; a bejelentéseket 2006. március 6-án publikálták felszólalás céljából.

A felszólaló Scotch arra hivatkozott, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegyek középső részén ábrázolt, dudán játszó férfi megtevesztően hasonlít a Bacardi and Company Limited

DEWAR'S SCOTCH WHISKY ábrás védjegyen látható dudás férfihez, ami félrevezeti a fogyasztókat, és megtéveszti őket a termék valódi származását illetően.

A felszólaló további érve volt, hogy a „Scott” szót a Skóciában élő emberek megjelölésére használják, és az hasonlít a „Scotch” és a „Scotland” szavakhoz, ami szintén megtéveszti a közönséget a termék eredetét illetően.

A hagyományos skót öltözképet viselő, dudán játszó férfi ábrázolása a „Scott” szó használatával együtt azt a hiedelmet keltheti a fogyasztóközönségben, hogy a termék Skóciából származik.

A Felszólalási Tanács a Scotch javára döntött, és megtiltotta a Jenakris által benyújtott védjegyek lajstromozását.

Európai Unió

A) Charlie McCreevy, a szellemi tulajdon-jogokért is felelős belső piaci biztos 2006 elején felszólította az ipari, politikai és fogyasztói köröket, hogy közöljék véleményüket: hogyan lehetne az európai szabadalompolitikát megjavítani az innováció fokozásával, a szabadalmazás olcsóbbá és könnyebbé tételével és a jogvédelem költségeinek csökkentésével.

McCreevy felhívása alapján több, mint 2500 válasz érkezett, majd 2006 júliusában egy nyilvános bizottsági meghallgatáson 350 felhasználó és szakember vett részt, akik előterjesztették reformjavasolataikat. Egybehangzóan azt közölték a Bizottsággal, hogy kiváló minőségű szabadalmakat és nagyobb jogbiztonságot kívánnak, és a többség azzal érvelt, hogy az Európai Szabadalmi Bíraskodási Megállapodás (European Patent Litigation Agreement, EPLA) segíthetne e célok elérésében.

A meghallgatáson McCreevy elismerte, hogy az EPLA „sokat ígérő út egy egységesebb jogalkotás felé”, és megígérte, hogy a Bizottság tervet dolgoz ki az előrehaladás érdekében.

Ezután az Európai Parlamenten volt a sor: 2006 októberében a parlamenti képviselők közül 494, vagyis a döntő többség arra szavazott, hogy sürgetni kell a Bizottságot, „vizsgálja meg az összes lehetséges utat az európai szabadalmi és jogérvényesítési rendszer megjavítására, ideértve az EPLA-ra vonatkozó további tárgyalásokban való részvételt”.

A szavazás előtt a szövegtervezettel kapcsolatban számos módosítást javasoltak alapvetően abból a célból, hogy biztosítsák a rendszer „demokratikus ellenőrzését”.

Több hozzászóló kifejtette, hogy az innováció rendkívül nagy fontosságú, ha Európa versenyezni kíván a korszerű világgal, és ehhez kulcsfontosságú annak eredményes elősegítése, amihez hatékony szabadalmi rendszerre van szükség. Jelenleg az európai szabadalmi rendszer létrehozásának két fő akadályja van: a nyelvi kérdés és a jogérvényesítés. Az EPLA az utóbbi probléma megoldásában nyújthat segítséget.

A jelenlegi terv szerint az egyik szerződő állam bírósága által hozott döntés az összes többi szerződő államban is kötelező érvényű lenne. Emellett létrehoznának egy európai fellebbezési bíróságot, amely hozzásegítené a peres feleket ahhoz, hogy elkerülhetőek legyenek az

ellentmondó döntések. Jelenleg nincs lehetőség a bírósági döntések harmonizálására, és az EPLA ennek a gondnak a megoldásában is segítene.

Az EPLA elfogadása a költségek vonatkozásában is jelentős előnnyel járna, különös tekintettel arra, hogy a *Roche v. Primus*-döntés után nagyon nehéz egy országhatáron túl is érvényesíteni bitorlás esetén a szabadalmas jogait.

Többen aggályukat fejezték ki amiatt, hogy az elsőfokú központi bíróság a nemzeti bíróságoktól venne el munkát. Az egyik angol hozzászóló kifejtette, hogy Nagy-Britanniában nagyon jók a szabadalmi bírók, akik gyorsan és színvonalasan dolgoznak. Félő, hogy egy központi elsőfokú szabadalmi bíróság műszaki és jogi képességei nem érnék el a gyakorlott angol bírók színvonalát.

Az Európai Parlament egyes képviselői a McCreevy-val folytatott megbeszélésük során azt a véleményüket közölték, hogy egyetlen európai szabadalmi bíróság költségesebbé teheti a szabadalmi bíraskodást, ami a kis- és közepes vállalatok számára lenne hátrányos. Azzal kapcsolatban is fenntartásaikat hangoztatták, hogy az EPLA lehetővé tenné az ESZH alkalmazottai számára, hogy az EPLA bíróságában bíróként is működhessenek, ami a bírói függetlenség szempontjából elfogadhatatlan.

2006 novemberében 26 európai szabadalmi bíró egyhangúlag megegyezett a javasolt európai szabadalmi bíróság eljárási irányelveiben, amelyeket a bírók egy kisebb bizottsága szövegezett meg a londoni Fellebbezési Bíróság bírójának, Lord Jacobnak az elnöklétével; a bizottságban részt vett Franciaország, Hollandia, Nagy-Britannia, Németország, és Olaszország képviselője.

Úgy tűnt, hogy növekszik az EPLA elfogadása iránti lendület. A Bizottság kiadott egy közleményt szabadalomstratégiai tervéről, amelyben azt javasolta, hogy az Európai Unió tagállamai támogassanak egy Európában érvényes szabadalmi bírósági rendszert.

Jelenleg azonban, fél évvel a júliusi meghallgatás után, úgy tűnik, hogy az európai szabadalmi bírósági rendszerre vonatkozó tervek megvalósulásának számos akadálya van.

A tényleges nehézségek azzal kezdődtek, hogy a francia kormány 2006 decemberében azt közölte az Európai Versenytanáccsal, hogy az EPLA Franciaország számára alkotmányossági szempontból komoly nehézségeket okoz, amelyeket nem tudnak megoldani.

A franciák azt is közölték, hogy támogatják ugyan a szabadalmi reformot, de azt kívánják, hogy a szabadalmi jogérvényesítés bármilyen európai rendszere része legyen a létező európai törvénykezési keretnek [az Európai Bíróságnak (European Court of Justice) és az Elsőfokú Európai Bíróságnak (Court of First Instance)]. Úgy tűnik, hogy a francia álláspontot számos egyéb tagállam, köztük Olaszország, Spanyolország és Luxemburg is támogatja.

A francia kormány színrelépése folytán az EPLA eredményes megvalósítása kétségesnek tűnik annak ellenére, hogy az EPLA-ba való belépés önkéntes lenne. Franciaország egyike a szabadalmi jogérvényesítés fő központjainak Európában, és emellett egyike a legfontosabb piacoknak is. Ennek következtében egy EPLA-n alapuló bíróság sokkal vonzóbb lenne a

peres felek számára, ha hatásköre lenne a Franciaországban lajstromozott európai szabadalmak fölött is.

A francia szakemberek azt mondják, hogy számos okuk van annak megakadályozására, hogy egy olyan bíróságot létesítsenek, amely a jelenlegi európai jogszolgáltatási kereten kívül esik. Egy vezető francia tisztségviselő azzal védte meg kormánya álláspontját, hogy az EPLA nem nyújt „reális perspektívát” a szabadalmi jogérvényesítés egységesítésére Európában.

A francia Igazságügyi Minisztérium egy igazgatója, Marc Guillaume kijelentette: „Az iparjogvédelmi pereskedések jövője azt kívánja, hogy egy közösségi bíróságot létesítsenek az európai szabadalmak számára”, majd hozzátette: „Az EPLA egy szabadon választható rendszer maradhatna, amelyet a tagállamok tetszésük szerint ratifikálhatnának, de nem lenne beillesztve a közösség jogrendjébe. Ezért annak kockázatával járna, hogy a szabadalmak bitorlásával és érvényességével kapcsolatban összeegyeztethetetlen döntések születnének”. Az EPLA alkotmányossági nehézségeket okozna, mert Franciaország csak olyan szabadalmi bírósági rendszerre lenne hajlandó átváltani jelenlegi rendszerét, amely tiszteletben tartja a bírói függetlenséget, a bírósághoz való hatékony hozzáférést, a peres felek egyenjogúságát és az üzlethez szükséges titkosságot. Emellett az EPLA költséges lenne a felhasználók számára. Ezután egy, az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) által a múlt évben készített kimutatásra hivatkozva kijelentette, hogy a pereskedési költségek Franciaországban kétszeresre emelkednének.

Marc Guillaume ezután ismertette az európai szabadalmi jogérvényesítési rendszerre vonatkozó francia javaslatot. Eszerint az ESZH által engedélyezett szabadalom érvényességét első fokon nemzeti szinten kellene vizsgálni. A fellebbezést központilag, a luxemburgi bíróságon kellene benyújtani. Szerinte ez a javaslat három előnyt is nyújtana: közösségi alapja lenne, egységes jogi megközelítés mellett figyelembe venné a nemzeti jogi tradíciókat, és erős jogbiztonságot nyújtana az Európai Bíróság (ECJ) garanciája mellett.

Az EPLA-val szembeni, Franciaország által vezetett ellenállás az Európai Tanácsban arra késztette McCreedy-t, hogy 2006. december 7-én kijelentse: nem optimista sem a közösségi szabadalom, sem az EPLA-val kapcsolatos megegyezés vonatkozásában.

Ilyen körülmények között McCreedy 2006 vége előtt – ígéretével ellentétben – nem hozta nyilvánosságra a szabadalmi reformra vonatkozó javaslatait, és erre valószínűleg csak 2007 első felében kerül sor.

A francia javaslat csalódást okozott az EPLA-t támogató országokban, így Hollandiában, Nagy-Britanniában, Németországban és Svédországban. Elsősorban azt bírálják, hogy a francia javaslat nem részletez olyan fontos területeket, mint a regionális bíróságok szerepe és a rendszer által használt nyelvek száma.

A színpalak mögött Németország, amely június végéig az EU elnökségi feladatait látja el, arra ösztönzi a tagállamokat, hogy találjanak közös megoldást.

Nem minden üzleti kör támogatja feltétel nélkül az EPLA-t. A gyógyszeripar komoly fenntartásokat tanúsít a rendszerrel szemben, amelyben egyetlen bíróság Európában meg-

semmisíthetne egy olyan szabadalmat, amely több milliárd dollár értékű lehet. A komoly tőkével rendelkező gyógyszervállalatok ugyanis megvásárlhatják azt a bíróságot, amelynél szabadalmi pert folytatnak, ami azzal az előnnyel jár, hogy több fronton is harcolhatnak szabadalmi jogaikért.

Időközben a Bizottság figyelme tágabb körű kérdések felé fordult. Még ebben az évben egy másik közlemény kiadására készül, amely Európa egyéb szellemi tulajdon-védelmi kérdéseire irányul, így többek között az alternatív vitafeloldásokra, a szellemi tulajdon-védelmi rendszer alkalmazására kis- és közepes vállalatoknál, a közösségi védjegy illetékeire és a szabadalmi jogvitákra vonatkozó biztosításra.

2006 decemberének végén az ESZH elnöke, Alain Pompidou azt közölte újságírókkal, hogy az ESZH támogatja az erőfeszítéseket olyan egységes közösségi szabadalom bevezetésére, amely az egész Európai Unió területén érvényes. „Időközben – tette hozzá – az ESZH támogatja az EPLA-t és a Londoni Egyezményt, mert azok csökkentik a költségeket, és nagyobb jogbiztonságot nyújtanak Európa számára egy harmonizált szabadalmi jogérvényesítési rendszerben.”

Pompidou hangsúlyozta, hogy a Londoni Egyezmény megvalósítása a bejelentők számára azonnal költségcsökkentést okozna, és megjegyezte: „ha Franciaország is ratifikálná, a fordítási költség 45%-os csökkenése reálisnak lenne tekinthető”.

B) Az Európai Emberi Jogi Bíróság (European Court of Human Rights, ECHR) teljes tanácsa egy fontos döntésben megerősítette, hogy a szellemi tulajdon „mint olyan” hasznot húzhat az 1950. évi Európai Emberi Jogi Egyezmény által biztosított jogokból, de 15:2 arányban megállapította, hogy az amerikai Anheuser-Busch sörfőző által folytatott peres ügyben nem sértettek meg emberi jogokat.

Arra a kérdésre, hogy az 1950-es konvenció rendelkezései mikor terjednek ki a szellemi tulajdonra, az ECHR egy elsőfokú tanácsa 2005 októberében azt a véleményt nyilvánította ki, hogy a szellemi tulajdon-jogok érintve lehetnek, de nyitva hagyta azt a kérdést, hogy ez a vélemény egy védjegyoltalomra vonatkozó bejelentésből származó „törvényes várakozásokra” is vonatkozik-e.

A teljes tanács döntése szerint lehetséges a védjegybejelentésekre vonatkozó ilyen oltalom.

Az Anheuser-Busch igazgatója szerint a teljes tanács döntése történelmi jelentőségű, mert megállapítja, hogy védjegybejelentések oltalmat élveznek az 1950-es konvenció alapján. Mindez megerősíti azt az irányzatot, amely elismeri a védjegyjogok erősségét és fontosságát.

Egyesült Arab Emírségek

Az Egyesült Arab Emírségekben a hivatalos hétvége napjait 2006. szeptember 1-jétől kezdve csütörtök-péntekről péntek-szombatra helyezték át.

Észtország

A Legfelsőbb Bíróság egy újkeletű döntésében elemezte a védjegytulajdonosnak azt a jogát, hogy kérje olyan doménnev törlését, amely a védjegy egy részét vagy a teljes védjegyet tartalmazza.

A felperes az alperes által lajstromoztatott „gulfoil.ee” doménnev törlését kérte.

A bíróság megállapította, hogy a felperes jogosan birtokolta a GULF ábrás védjegyet, majd leszögezte, hogy a doménnev nem csupán egy cím, hanem egyéb funkciókat is hordoz. A doménnevek emlékeztetnek a védjegyekre, mert megkönnyítik az emlékezést, tájékoztatást nyújtanak, eredetre utalnak és hirdetési célokra is szolgálnak. Ezért a doménnevnek pénzbeli értéke is van, és szellemi tulajdon-jognak is tekinthető.

A bíróság szerint a védjegy törvény egy védjegytulajdonos számára jogi oltalmat biztosít hasonló megjelöléseknek doménnevben való használata ellen. A doménnevnek üzleti tevékenységben való használata ütközhet a védjegytulajdonos kizárólagos jogával, ha fennáll a fogyasztók megtévesztésének valószínűsége.

A Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy a doménnevekkel foglalkozó jogi precedensek hiányára tekintettel az észt bíróságoknak figyelembe kell venniük a nemzetközi gyakorlatot is amikor ilyen ügyekben döntenek, és az észt törvények értelmezésekor számolniuk kell a Szellemi Tulajdon Világszervezetének Döntőbíróvási és Közvetítési Központja által hozott döntésekkel.

Hongkong

A Hongkongi Védjegy hivatal elutasította „Az élet szükségleteinek szolgáltatása” szlogen lajstromozását arra hivatkozva, hogy az nem rendelkezik a kérdéses áruk vonatkozásában megkülönböztető jelleggel.

A hivatal elfogadta, hogy a megkülönböztető jelleg vizsgálatára az Egyesült Királyság Szabadalmi Hivatala által a *British Sugar Plc v. James Robertson & Sons Ltd.*-ügyben 1996-ban hozott döntés szerinti próbát alkalmazzák. E próba szerint egy védjegynek alkalmasnak kell lennie megkülönböztetésre anélkül, hogy először közölnék a vonatkozó közönséggel, hogy védjegyről van szó, és arra is képesnek kell lennie, hogy egy terméket egy adott vállalatól származóként azonosítsa.

A hivatal ilyen alapon lajstromozhatónak tekinthet egy szlogent, ha az megkülönböztető jellegű. A hivatali ügyintéző azonban megjegyezte, hogy a szlogenekkel kapcsolatos probléma abban rejlik, hogy a fogyasztók kevésbé ismernek fel egy szlogent a kereskedelmi származás megjelölőjeként, mint más típusú védjegyeket, mert a szlogeneket általában hirdetési célokra használják.

A hivatali elővizsgáló véleménye szerint a kérdéses védjegy arra utal, hogy a védjegytulajdonos a fogyasztók életéhez nélkülözhetetlen javakat és szolgáltatásokat nyújt. Így a

szlogen forgalomművelő mondatnak tekinthető, nem pedig a kereskedelmi származásra utalónak.

A bejelentő azzal próbált érvelni, hogy a fogyasztók a szlogent a kereskedelmi származás megjelölőjének tekintenék, mert azt – ellentétben szó szerinti jelentésével – olyan áruk és szolgáltatások vonatkozásában, így például az iparban adalékanyagokként szándékoztak használni, amelyek nem lényegesek az élet megőrzéséhez. Ezért a szlogen használata a védjegynek mint egésznek megkülönböztető jelleget kölcsönöz a kérdéses áruk és szolgáltatások vonatkozásában.

A hivatali elővizsgáló elutasította ezt az érvelést, mert szerinte az érdekes és túlzó szlogeneket a kereskedelem rendszerint hirdetésre használják. A védjeggyel találkozó fogyasztók azt olyan állításként vennék figyelembe, amely az élethez nem szükséges áruk és szolgáltatások reklámozására szolgál. Az a tény önmagában, hogy egy védjegy nem deszkriptív a bejelentő áruival és szolgáltatásaival kapcsolatban, nem teszi azt megkülönböztető jelleghé.

Ilyen okok miatt a hivatal elutasította a szlogen lajstromozását.

India

A) A *Biswaroop Roy Choudhary v. Karan Johar*-ügyben a felperes filmproducer keresetet nyújtott be a szintén filmproducer alperes ellen, és kifogásolta, hogy az utóbbi a „Kabhi alvida naa kehna” (Soha ne mondj végleg búcsút) címet adta az általa forgalomba hozni kívánt, hindi nyelvű filmnek. Ezt a címet azonban nem az alperes találta ki, de a felperes sem, mert az egy múltbeli népszerű hindi filmdalnak volt a refrénje.

A felperes azt állította, hogy 2005 májusában kérte a kifogásolt cím lajstromozását. Az alperes azonban 2005 januárjában kért engedélyt a Mozgóképfilm- és tévéproducer Társaságánál a kifogásolt cím használatára, és azt 2005 májusában meg is kapta. A kereset benyújtásának időpontjában a felperes filmjének 40%-ával volt kész, szemben az alperessel, aki teljesen elkészült a filmmel, amely így forgalmazásra kész állapotban volt.

A bíróság különbséget tett ugyan a címek és védjegyek között, de megállapította, hogy a különbség ellenére megalapozott egy címet tulajdonként kezelni, és ezért egy későbbi használatnak nem lehet megengedni a cím használatát, mert az megtevesztheti az illetékes közönséget a cím forrásával kapcsolatban. A bíróság azt is leszögezte, hogy ha valaki a közbeszédben kizárólagossággal kíván használni szavakat vagy kifejezéseket, a bíróságnak gondosan meg kell határoznia, hogy melyik fél használta hosszabb ideig a kérdéses szavakat védjegyként vagy címként. Szemben az alperessel, akinek a filmje forgalmazásra kész volt, a felperes filmjének még a felével sem készült el. Ezért a bíróság elutasította a felperes keresetét, rámutatva, hogy annak védjegylajstromozási kérelmét figyelmen kívül kell hagyni, mert az alperes korábban kezdte el a védjegy tényleges használatát.

B) Az Ahmedabad-i bíróság 2006. november 30-án ideiglenes intézkedést hozott a *McDonald's Corporation USA* (McDonald's) v. *McFills Enterprises Pvt Ltd.* (McFills)-ügyben a felperes ellen. Az alperes McFills indiai cég csomagolt élelmiszereket gyárt, amelyeket kiskereskedők árúsítanak. E cég MCFILLS megjelöléssel ellátott termékei jó hírnévnek örvendenek, és igen kelendők.

A McDonald's termékeit Indiában nem kiskereskedelmi élelmiszerboltokban, hanem ételbárokban és éttermekben árúsítják.

A McDonald's felszólította a McFills-t, hogy szüntesse be termékein a MCFILLS védjegy és az „MC” betűk használatát.

A McFills válaszként kétségbe vonta a felszólítás megalapozottságát, pert indított a McDonald's ellen, és ideiglenes intézkedést kért kifogásolva a McDonald's alaptalan fenyegetését és beavatkozását üzleti ügyeibe.

A tárgyaláson a bíró megállapította, hogy a McFills által a 30. és 31. áruosztályban benyújtott védjegylajstromozási kérelmet a hivatalos lapban már meghirdették. Emellett az „MC” betűk generikus jellegűek, és nem a McDonald's-tól származnak. A McDonald's nincs tulajdonosként lajstromozva, és kereskedelmi neve nem biztosít kizárólagos jogot az „MC” betűk használatára. Ezért a bíróság megállapította, hogy az MC betűknek a „fills” szóval való együttes használata, továbbá a MCFILLS szónak védjegyként és kereskedelmi névként való használata a McFills termékein nem kifogásolható.

A McFills jogosan hivatkozott az 1999. évi védjegytvény 142. szakaszára amikor kifogásolta az alaptalan fenyegetést. Ezért a bíró megalapozottnak tekintette a McFills ideiglenes intézkedésre vonatkozó kérelmét, és azt a per befejeztéig hatályban tartja.

A per még folytatódik, és a bíróság döntése ellen fellebbezés nyújtható be. Addig azonban a McFills jogosan használhatja a MCFILLS védjegyet.

C) A *Hindustan Pencils Limited* v. *M/s J. N. Ghosh & Bros. Pvt. Ltd.*-ügyben a bíróság úgy döntött, hogy az alperes nem használhatja a NATARAJ védjegyet, mert az fonetikusan és alakilag is hasonlít a felperes hasonló áruosztályban lajstromozott NATARAJ védjegyéhez.

Japán

A) A Japán Szabadalmi Hivatal 2006. december 27-én bejelentette, hogy a szabadalmi bejelentések ügyében kiadott végzések megválaszolásának határidejével kapcsolatban új rendszert vezet be.

A korábbi rendszerben külföldi bejelentők számára a hivatal a végzés keltétől számított három hónap határidőt engedélyezett a végzések megválaszolására. A hosszabbítási kérelmet a megadott határidőn belül kellett benyújtani. Az elővizsgálók három hónap hosszabbítást engedélyeztek, és nem volt szükség a hosszabbítás indokolására.

Az új rendszerben, amely 2007. április 1-jén lép hatályba, az elővizsgáló csupán egy hónap határidőhosszabbítást engedélyez. Háromszor van lehetőség egy hónapos hosszabbítás

kérésére, mindegyik esetben illeték lerovása mellett. A hosszabbítási kérelemben mindig közölni kell a hosszabbítás okát.

A fentiekből következik, hogy egy végzés megválaszolására 2007. április 1-jétől kezdve összesen legfeljebb hat hónap áll a bejelentő rendelkezésére.

A határidő elmulasztása esetén a bejelentést a hivatal elutasítja, de lehetőség van a hivatal Fellebbezési Tanácsánál fellebbezés benyújtására.

B) Japánban a bírósági ügyek elintézésének átlagos időtartama 1995-ig két év volt, és ez az idő 1995-ben 13 és fél hónapra, míg a szellemi tulajdonra vonatkozó fellebbezések bírósági tárgyalásáig eltelt idő a korábbi 15 hónapról 10 hónapra csökkent.

Kanada

A) A Kanadai Szabadalmi Fellebbezési Tanács (Patent Appeal Board, PAD) nemrég hozott ítéletében üzleti módszerek szabadalmazhatóságát tisztázta.

A szóban forgó szabadalom igénypontjai gazdaszámítógéppel kommunikáló távoli számítógépekről folytatott gyémántkereskedelemre szolgáló rendszerre vonatkoztak, amelynél adatstruktúrákat használtak fel a gyémánt tulajdonságainak rendezett és strukturált módon való ábrázolására. Az elővizsgáló elutasítása megfelelt annak az irányzatnak, amelyet a kanadai elővizsgálók követnek olyan igénypontok esetén, amelyek nem teljesen megfogható találmányokra vagy közelítően üzleti módszereknek nevezhető tárgyakra vonatkoznak.

Az elővizsgáló az igénypontokat három okból utasította el, mert azt gondolta, hogy *a)* az igénypontok üzleti módszerrel egyenértékűek; *b)* az igénypontok szakmai jártasság gyakorlását is igénylik; *c)* az igénypontok nem használnak semmiféle új hardvert.

A PAD felülbíráltta ezeket az elutasításokat, tisztázva, hogy Kanadában mi lehet szabadalmazható tárgy. A tanács egyértelműen megállapította, hogy mi képez üzleti módszert, és milyen típusú találmányok szabadalmazása van tiltva azon az alapon, hogy szakmai jártasságot igényelnek. Legfontosabb azonban, hogy a tanács leszögezte: nincs tudomása olyan követelményről, hogy egy eljárást új és innovatív berendezéssel kell megvalósítani ahhoz, hogy szabadalmazható legyen.

Úgy tűnik, a PAD jelezni kívánta, hogy az elővizsgálóknak precízebbeknek kell lenniük, ha a szabadalmazható tárgyra vonatkozó törvényeket alkalmazzák. Ez, egyéb újabban publikált fellebbezési tanácsi döntésekkel együtt, valószínűleg fékezni fogja az elővizsgálóknak azt a törekvését, hogy elutasítsanak egy szabadalmat egyszerűen azért, mert az üzleti módszernek látszik. Így az ilyen találmányok kanadai szabadalmazása feltehetően könnyebbé válik majd.

B) A *celecoxib*-ra (CELEBREX-re) vonatkozó *Searle & Pfizer v. Novopharm and Minister of Health*-üggyel kapcsolatos bírósági eljárásban a Novopharm azzal érvelt, hogy a felperes szabadalma érvénytelen, mert ejtették (abandoned) az elővizsgálati eljárás alatt. A kanadai szabadalmi törvény 73. szakasza szerint ugyanis egy bejelentést ejtettnek kell tekinteni, ha a bejelentő nem jóhiszeműen (in good faith) tesz eleget az elővizsgáló kívánságának. A

Novopharm szerint a Searle félrevezette a szabadalmi hivatalt, mert hallgatott az elővizsgáló által egy végzésben megnevezett anterioritás bizonyos részleteiről.

A bíró egyetértett a Novopharmmal, megállapítva, hogy a Searle nemcsak hogy nem tájékoztatta a Kanadai Szellemitulajdon-védelmi Hivatalt arról, hogy egy megnevezett nyomtatvány vegyületei közül legalább az egyik az igényelt vegyületekéihez hasonló tulajdonságokkal rendelkezik, hanem ezt a tényt a kanadai szabadalmi bejelentés benyújtása előtt már nyilvánosságra is hozta. A bíró megállapítása szerint „lényeges körülmény, hogy a vonatkozó összes tényt ki kellett volna nyilvánítani a szabadalmi bejelentésben, és közölni kellett volna a hivatallal, hogy az elővizsgáló megfelelően értékelhesse a tényeket”. Ezért a bíró arra következtetett, hogy a bejelentő nem tanúsított jóhiszeműséget sem a bejelentés benyújtásakor, sem a vonatkozó anterioritással kapcsolatban a hivatalnak adott válaszaiban.

A bíró a Novopharmnak azzal az állításával is egyetértett, hogy a Searle bejelentése kézenfekvőség miatt is érvénytelen.

Katar

A katar kereskedelmi és ipari minisztérium 2006. augusztus 7-én szabadalmi törvényre vonatkozó rendeletet bocsátott ki, első ízben ebben az országban. Az új törvény összhangban van a Világkereskedelmi Egyezményvel, és a TRIPS-megállapodás szabadalmi vonatkozású rendelkezéseit tükrözi.

Ennek az új törvénynek a hatálybalépése előtt Katarban nem volt szabadalmi törvény, és ezért az Öböl-menti Kooperációs Tanácson keresztül lehetett szabadalmat lajstromoztatni. Bizonyos mértékű oltalmat lehetett kapni figyelmeztető megjegyzések (cautionary notices) szabályos időközönkénti publikációjával helyi újságokban.

Az új törvény a kereskedelmi és ipari minisztérium által elkészítendő és kibocsátandó végrehajtási utasítással együtt lép hatályba. Fontosabb rendelkezéseit az alábbiakban ismertetjük.

Szabadalmi bejelentéseket a minisztérium egy külön hivatalában lehet majd benyújtani.

Szabadalmazható minden találmány a technika minden területén, ha új, feltalálói tevékenységen alapszik és iparilag alkalmazható.

A szabadalom feljogosítja tulajdonosát arra, hogy harmadik feleket eltiltsa a szabadalmazott találmány gyakorlatbavételétől.

A szabadalomtulajdonos jogosult szabadalmát átruházni és licenciaszerződéseket kötni.

A szabadalom engedélyezését meghirdetik a hivatalos közlönyben, és ellene 60 napon belül felszólalást lehet benyújtani.

A megadott szabadalom oltalmi ideje az engedélyezés napjától számított húsz év.

A szabadalmat gyakorlatba kell venni. Ha a szabadalmas az engedélyezéstől számított három éven belül elmulasztja a gyakorlatbavételt, a szabadalomra kényszerengedélyt lehet kérni.

A törvény feljogosítja a szabadalomtulajdonost, hogy a bitorlók ellen polgári és büntető-jogi pert indítson. A bitorló 10 000 ryad (kb. 2700 USD) kártérítés megfizetésére kötelezhető, valamint legfeljebb két év börtönbüntetéssel sújtható.

Kína

A) 2006-ban Kínában az Állami Szellemitulajdon-védelmi Hivatalnál 573 178 szabadalmi bejelentést nyújtottak be, ami rekordnak számít, és 20,3%-kal magasabb a 2005-ben benyújtott bejelentések számánál (Kínában a szabadalmi, a használatiminta- és az ipariminta-bejelentéseket egyaránt szabadalmi bejelentésként könyvelik el). E bejelentések közül 470 342 származik hazai és 102 836 külföldi bejelentőtől. A szabadalmi bejelentések közül 210 490 volt találmányi bejelentés, 161 366 használatiminta-bejelentés és 201 322 mintabejelentés. A találmányi bejelentések közül 122 318-at nyújtott be hazai bejelentő.

A védjegyhivatalnál 2006-ban 700 000-nél több védjegybejelentést nyújtottak be, de ezek közül csak 260 000-et lajstromoztak.

B) A pekingi 1. számú Közepfokú Bíróság 2006. december 27-én kelt döntése megállapítja, hogy két kínai vállalat bitorolja a Pfizer Viagrával kapcsolatban lajstromozott háromdimenziós mintaszabadalmát, valamint védjegyét, és ezért a két vállalatot a gyémánt alakú kék tabletták gyártásának megszüntetésére és 300 000 RMB (38 000 USD) kártérítés fizetésére kötelezi.

Az alperesek nem nyújtottak be fellebbezést a döntés ellen.

Koszovó

A koszovói ipari és kereskedelmi minisztérium iparjogvédelmi részlegének tisztviselői 2007 januárjában közölték, hogy készek megnyitni a szabadalmi és védjegyhivatalt, mihamar az Egyesült Nemzetek főtitkáranak különleges megbízottja jóváhagyja az erre vonatkozó törvényt, amelyet a koszovói törvényhozó testület 2006. december 18-án hagyott jóvá.

Az említett tisztviselők jelezték, hogy a hivatal megnyitása után a szerbiai lajstromozások tulajdonosai 12 hónapon belül lesznek jogosultak Koszovóban újra érvényesíteni Szerbiában szerzett jogaikat. Az erre irányuló kérelmekhez csatolni kell a szerbiai Szabadalmi és Védjegyhivatal érvényes lajstromozást bizonyító igazolását.

Litvánia

A vilniusi Kerületi Bíróság 2006. szeptember 27-én elutasította a *Mars Inc.* (Mars) arra irányuló kérelmét, hogy töröljék az *Ulker Gida Sanayi* (Ulker) 36 856 számmal lajstromozott METRO védjegyét. A felperes azt állította, hogy az alperes védjegye hasonló az ő háromdimenziós ábrás MARS védjegyéhez, amelyet Litvániában azonos és hasonló árukra

5692, 20 941 és 26 604 számmal lajstromoztak. Ezért fennáll a köz megtévesztésének valószínűsége.

A felperes azt is állította, hogy az alperes a védjegy lajstromozásával a tisztességtelen versenyt tiltó törvénybe is ütközött.

A bíróság megállapította, hogy a „mars” és a „metro” szavak – amelyek a védjegyek észlelésekor döntő elemeknek tekintendők – eltérő jelentésűek, és mind vizuálisan, mind fonetikusan különböznek. A védjegyek hasonló színe és tükörképe csak másodlagos jelentőségű. Emellett a fekete, vörös, arany és sárga színeket különböző gyártók használják azonos áruk csomagolásánál, ezért a színek hasonlósága nem tekinthető döntőnek az áruk kiválasztásánál.

A bíróság azt is megállapította, hogy az alperes a METRO védjegy lajstromoztatásakor nem ütközött a tisztességtelen versenyt tiltó törvénybe, mert ezt a védjegyet már több mint tíz éve használja, és a felperes több, mint öt évig tűrte a védjegy lajstromozását és használatát. A döntésnek ezt a részét nem fellebbezték meg, és így az jogerőre emelkedett.

AzalpereshasználathányárahivatkozvaellenkérelmetnyújtottbeafelperesMARSvédjegyek törlése iránt, mert a MARS védjeggyel ellátott és Litvániában árusított csokoládérudakat nem maga a felperes gyártotta, hanem annak egy vállalata. A litván védjegy törvény szerint egy védjegy használatára vonatkozó engedélyt harmadik fél nem támadhat meg, ha azt nem lajstromozták a védjegy hivatalban. Minthogy a felperes védjegyeire vonatkozó használati engedélyeket nem lajstromozták, az alperes állítása szerint a védjegyeket nem lehet vele szemben használni, illetve azok nem használhatók a védjegyhasználat bizonyítékeként.

A bíróság az alperes ellenkérelmét elutasította, megállapítva, hogy a felperes védjegyei használatban voltak, és egy licencia lajstromozásának elmaradására nem lehet ellenkérelmet alapozni.

A döntés e része ellen az alperes fellebbezést nyújtott be arra hivatkozva, hogy a bíróság tévedett, amikor a licenciaszerződés lajstromozása elmaradásának jogi következményeit értékelte, mert az ilyen mulasztás csak azokra a felekre nézve bír jogi következményekkel, akiknek engedélyezték a védjegy használatát.

Málta

Málta kormánya 2006. december 1-jén letétbe helyezte az Európai Szabadalmi Egyezményhez (European Patent Convention, EPC) és az EPC-t felülvizsgáló, 2000. november 29-i törvényhez (revíziós törvény) való csatlakozás okmányát. Ennek megfelelően az EPC Máltára nézve 2007. március 1-jén lépett hatályba.

Így az Európai Szabadalmi Szervezet jelenleg a következő 32 tagállamot foglalja magában: Ausztria, Belgium, Bulgária, Ciprus, Cseh Köztársaság, Dánia, Észtország, Finnország, Franciaország, Görögország, Hollandia, Írország, Izland, Lengyelország, Lettország, Liechtenstein, Litvánia, Luxemburg, Magyarország, Málta, Monaco, Nagy-Britannia, Németor-

szág, Olaszország, Portugália, Románia, Spanyolország, Svájc, Svédország, Szlovákia, Szlovénia és Törökország.

Montenegró

Montenegró kormánya lépéseket tett a Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) szerződéséhez való csatlakozás érdekében. Ennek következtében Montenegrót (ME) meg lehet jelölni a Madridi Megállapodás vagy az ahhoz csatlakozó Jegyzőkönyv alapján benyújtott nemzetközi védjegybejelentések esetén.

A Madridi Megállapodás szabályai szerint ha egy utódállam (Montenegró) csatlakozik a rendszerhez, a nemzetközi lajstromozás olyan birtokosa, aki a megelőző államot (Szerbia és Montenegró) megjelölte, értesítést kap a Nemzetközi Irodától; ezt követően az értesítés kézhezvételétől számított hat hónapon belül csupán kérelmet kell benyújtania a nemzetközi lajstromozásból eredő jogoknak az utódállamban való folytatása iránt, és le kell rónia az előírt illetéket.

Nagy-Britannia

Nagy-Britanniában 2006. május 1-jén lépett hatályba a szabadalmi törvény új 60(5)(i) szakasza, amely a 2001/82/EC és a 2001/83/EC európai irányelvek alapján a gyógyszerértárgyú találmányokra vonatkozó ún. Bolar-kivételt szabályozza.

Az új szakasz értelmezéséhez a szabadalmi hivatal olyan közleményt hozott nyilvánosságra, amely szerint a kivétel a következő tevékenységekre vonatkozik:

a) Olyan szintetikus vegyi és biológiai eljárások megvalósítása, amelyek alkalmasak hatóanyagok előállítására, kezelésére vagy raktáron tartására, ideértve olyan mennyiségek gyártását vagy importját, amelyek elegendők az orvosi termék kutatási célokra való felhasználásához és az eljárásoknak az illetékes hatóságoknál való érvényesítéséhez.

b) A fentiekhez szükséges analitikai technika kifejlesztése, vizsgálata és alkalmazása.

c) A végső gyógyászati kompozíció és gyártási eljárások kifejlesztése az orvosi termék forgalmazásához.

d) A fentiekhez szükséges analitikai technika kifejlesztése, vizsgálata és alkalmazása.

e) A hatóanyag, annak prekurzorai vagy közbenső termékei és a kész termékminták gyártása és a hatóanyagok mintáinak az illetékes hatóságok számára való átadása.

f) Forgalmazási engedély kérvényének elkészítése és ilyen engedély kérvényezése.

Vonatkozó jogeset hiányában a fentiek alapján kell a Bolar-kivételt elbírálni. Lehetséges, hogy a szabadalom, amely alá a generikus készítmény esik, többet véd, mint a referenciatermék maga (a forgalmazási engedély tárgyát képező gyógyszer). Ezért nem esik a Bolar-kivétel alá az olyan gyógyszer, amelyre nem illik pontosan a vonatkozó rendelkezések szerinti

meghatározás. Fontos megjegyezni, hogy bitorlásnak minősül szabadalommal védett generikus termékek szállítása vagy felajánlása klinikai próbák céljára.

Németország

A német használatiminta-törvény szerint csupán termékek oltalmazhatók használati mintával, módszerek nem. Mostanáig vita folyt arról, hogy egy bizonyos termék sajátos felhasználását lehet-e oltalmazni használati mintával. A kérdés most azzal kapcsolatban merült fel, hogy egy ismert oldószermentes, nyomásra érzékeny, tetőmembránok rögzítésére szolgáló ragasztóanyag alkalmazása tetőgerendákon szigetelés céljára védhető-e használati mintával. A többségi vélemény szerint mostanáig erre nemleges választ kellett adni.

A Német Legfelsőbb Bíróság (Bundesgerichtshof, BGH) most eltérő döntést hozott. A döntést vita előzte meg egy kardiovaszkuláris betegségek kezelésére szolgáló hatóanyag használati mintával való oltalmazhatóságáról. A Német Szabadalmi Hivatal elutasított egy ilyen tárgyú használatiminta-bejelentést arra hivatkozva, hogy a törvény nem rendelkezik alkalmazásra vonatkozó használati mintákról.

A BGH eltérő álláspontot képviselő döntésében arra a következtetésre jutott, hogy az alkalmazási igénypontok a termékigénypontok elemei. Az alkalmazási igénypontnak a termékigényponttal való összefüggése annak alapján nyilvánvaló, hogy a szabadalmi törvény szerint egy termékigénypontnak alkalmazási igénypont alakjában megnyilvánuló korlátozott védelme megengedhető egy megsemmisítési kereset esetén, mégpedig azért, mert korlátozáshoz vezet, nem pedig a szabadalmi oltalom bármilyen irányban való eltolásához. A termékigénypont mint olyan minden lehetséges felhasználást felölel.

A BGH ezt az elvet most a használati mintákra is alkalmazta. A döntés közvetlenül veszi figyelembe a használati mintákat gyógyszerek bizonyos orvosi célokra történő felhasználása szempontjából. Számítani lehet arra, hogy mostantól fogva alkalmazási használati minták is lajstromozhatók lesznek hasonlóan a fentebb említett használati mintához, amely nyomásra érzékeny ragasztók bizonyos célra való alkalmazását védi.

Olaszország

A 2007. január 2-án publikált módosított pénzügyi törvény hatályon kívül helyezte azt a 2006. január 1-jén hatályba lépett törvényt, amely eltörölte a szabadalmak, használati minták és minták kapcsán fizetendő illetékeket. Így 2007. január 1-jétől kezdve ismét kell díjat fizetni az olasz szabadalmak, használati minták és minták bejelentésével és lajstromozásával kapcsolatban, továbbá ismét kell fenntartási díjat fizetni az olasz szabadalmak, valamint az Olaszországban megerősített európai szabadalmak után.

A kutatórészzelleggel rendelkező egyetemek és közintézmények mentesülnek a szabadalmak és használati minták bejelentési illetékének fizetése alól.

Pakisztán

Pakisztánban 2006. augusztus 3-i hatállyal úgy módosították a szabadalmi törvényt, hogy eltörölték azt a rendelkezést, amely szerint a szabadalmi bejelentések vizsgálatát a bejelentés napjától számított 18 hónapon belül le kell folytatni. Ennek következtében a bejelentőnek is megszűnt az a kötelezettsége, hogy a bejelentést 18 hónapon (vagy hosszabbítási kérelem esetén 21 hónapon) belül elfogadásra kész állapotba helyezze. Egyúttal az elővizsgálónak sem kell a bejelentési iratok alapján 18 hónapon belül döntenie a bejelentés elfogadásáról vagy elutasításáról.

Spanyolország

A Madridi Fellebbezési Bíróság (Audencia Provincial de Madrid, APM) fontos döntést hozott, amely befolyásolni fogja Spanyolországban a gyógyszerek elosztását és forgalmazását, mert megállapítja, hogy a TRIPS-megállapodásban foglaltak figyelembevételével az amerikai Pfizer cég atorvastatin szabadnevű hatóanyagára vonatkozó szabadalom, amelyet 1990. július 29-én nyújtottak be az Európai Szabadalmi Hivatalnál, érvényes Spanyolországban. A szabadalmat azonban a spanyol szabadalmi törvény rendelkezései alapján érvénytelennek kellett volna nyilvánítani.

Az 1986. évi spanyol szabadalmi törvény, valamint az Európai Szabadalmi Egyezmény ratifikálásakor a spanyol kormány által törvénybe iktatott fenntartások kizárták a gyógyszerekre vonatkozó termékszabadalmat az 1992. október 1-je előtt benyújtott bejelentések esetén. Ez annyit jelent, hogy 2012-ig az Európában szabadalommal védett gyógyászati termékek Spanyolországban nem oltalmazhatók, ha a bejelentést 1992. október 1-je előtt nyújtották be, vagyis az ilyen európai szabadalmak Spanyolországban nem érvényesíthetők.

A spanyol törvény rendelkezéseitől eltérően a TRIPS-megállapodás lehetővé teszi a gyógyászati termékek szabadalmi oltalmát, mert 27. szakasza szerint szabadalmat kell adni „a technika minden területén minden találmányra – legyen az termék vagy eljárás –, ha új, feltalálói tevékenységen alapszik és iparilag alkalmazható”.

Ennek következtében azok a tagországok, amelyek nem engedélyeztek termékoltalmat gyógyászati anyagokra, a TRIPS-megállapodás hatálybalépésekor kötelesek voltak a 27. szakasz tágabb rendelkezéseit alkalmazni, és így szabadalmi oltalmat adni a bejelentési naptól kezdve.

Spanyolország a TRIPS-megállapodást 1994. december 30-án ratifikálta, és ezt 1995. január 24-én hirdette meg a hivatalos közlönyben; így a megállapodás Spanyolországban 1995. január 25-től kezdve hatályos. Ezt az időpontot követően a spanyol törvények 1992. október 1-jéig visszamenőleg engedélyeznek szabadalmi oltalmat gyógyászati termékekre. A probléma az 1992. október 1-je előtt benyújtott bejelentésekre vonatkozó szabadalmak érvényességével vagy érvénytelenségével kapcsolatos, amikor a gyógyászati termékek sa-

badalmazása tiltva volt, de függött az 1995-ben ratifikált TRIPS-megállapodás hatálybalépésétől.

Így az a kérdés merült fel, hogy a TRIPS-megállapodást lehet-e közvetlenül alkalmazni olyan esetekben, amikor olyan korábbi törvények léteznek, amelyeket nem hatálytalanítottak. Az APM a TRIPS-megállapodás 70. szakaszát értelmezve igenlő módon válaszolta meg ezt a kérdést.

A TRIPS-megállapodás 70.1 szakasza kiterjeszti az oltalmat a megállapodás hatálybalépésekor létező minden tárgyra: „kivéve az eltérő szabályozást, ez az Egyezmény kötelezettségeket ír elő az ezen Egyezmény alkalmazásának napján a kérdéses tagországban létező minden tárgyra, ha az illető tárgy az említett napon védve van ebben a tagországban, vagy ha az a jelen Egyezmény előírásainak megfelelően kielégíti vagy később ki fogja elégíteni az oltalmi követelményeket ...”.

A TRIPS-megállapodás 70.7 szakasza szerint „olyan szellemi tulajdonjogok esetében, amelyek oltalmához lajstromozásra van szükség, engedélyezni kell, hogy tágabb oltalmat igényeljenek a kérdéses országban a jelen megállapodás előírásai szerint. Az ilyen módosítások nem tartalmazhatnak új anyagot”.

Itt az a kérdés, hogy a „fokozott oltalom” fogalma lehetővé teszi-e a termékre vonatkozó oltalmat a TRIPS-megállapodás hatálybalépésének napján függőben levő eljárási szabadalmak esetében. Az e kérdésre adott válasz nagy fontosságú. A TRIPS-megállapodás közvetlen alkalmazása visszamenőleges hatásokat is eredményezhetne olyan harmadik személyek által korábban szerzett jogokkal szemben, akik ezeket a termékeket a gyógyászati termékekre vonatkozó szabadalmak 1992. október 1-ig tartó spanyolországi kizárása idején forgalmazták.

A gyógyszergyártó vállalatok szerint a TRIPS-megállapodás 70.7 szakasza annak a sajátos felismerését is magában foglalja, hogy a szabadalmi bejelentőnek joga van termékigénypontokat beiktatni a TRIPS-megállapodás hatálybalépésének időpontjában függő eljárási szabadalmi bejelentésekbe. Valójában a TRIPS-megállapodás hatálybalépése mintegy 1000 olyan, európai, gyógyszer tárgyú szabadalmi bejelentés módosítását tette lehetővé, amelyet 1992. október 1. előtt nyújtottak be, és amelyben Spanyolországot megjelölték.

Az elsőfokú bíróság 2005. december 9-én hozott döntése, amelyet az APM most megerősített, elutasította a felperes Ratiopharmra vonatkozó beadványát, amelyben azt kérte, hogy az európai szabadalom alapján spanyolra lefordított és Spanyolországban megerősített, ES 2 167 306 B1 sz. spanyol szabadalom 1–6. igénypontját minősítsék semmisnek, mert azokat 1992. október 1. előtt nyújtották be. Az APM teljes terjedelmében elutasította a felperes kérelmét, kimondva, hogy „a TRIPS-megállapodás 70.7 szakasza a vegyi és gyógyszer tárgyú szabadalmak termékigénypontjainak a védelmére is vonatkozik, és a tágabb oltalom kiterjed azokra a szabadalmi bejelentésekre is, amelyekre nem engedélyeztek oltalmat, még ha 1992. október 1. előtt nyújtották is be azokat. Valójában az érvényes nemzetközi szerződések a hivatalos állami közlönyben való publikálástól kezdve részét képezik a nemzetközi jognak

(az alkotmány 96.1 szakasza és a polgári törvénykönyv 1.5 szakasza alapján), és közvetlenül alkalmazhatók, hacsak nem igényelnek végrehajtási utasítást, és az eseti jog szerint ezek a nemzetközi szerződések a belső törvények fölött állnak.”

Ennek az ítéletnek a megerősítése különösen fontos a spanyolországi, gyógyszer-tárgyú termékoltalom szempontjából, mert első ízben történt, hogy az APM elismerte: a TRIPS-megállapodás 70.7 szakasza közvetlenül alkalmazható. A TRIPS-megállapodás ilyen alkalmazása döntő a közel 1000 gyógyszer-tárgyú és a TRIPS-megállapodás hatálybalépésekor módosított európai szabadalmi bejelentés által védett gyógyszer-termék spanyolországi gyártása, forgalmazása és elosztása szempontjából.

Szingapúr

A Szingapúri Szellemtulajdon-védelmi Hivatal az első hangvédjegyet a Nokia számára lajstromozta annak sajátos, „Nokia-dallam” elnevezésű hangjaira.

A hangvédjegy lajstromozását a védjegy-törvény 2004. július 1-jén hatályba lépett módosítása tette lehetővé, amely törölte azt a követelményt, hogy a védjegynek látás útján felfoghatónak kell lennie. A hangvédjegy akkor lajstromozható, ha hangjegyekkel ábrázolható.

Szíria

Az elsőfokú szíriai bíróság a BUGLES (latin betűkkel) védjegyet birtokló felperes General Mills Inc. javára döntött. Ez a felperes egy helyi cég ellen indított keresetet, mert az ugyanezt a BUGLES védjegyet lajstromoztatta arab betűkkel.

A bíróság megállapította, hogy a fonetikai ütközés a két védjegy között elegendő ahhoz, hogy a fogyasztókat megtévevse. Ezért az alperes védjegyének lajstromozása harmadik felek jogainak bitorlását jelenti, és a tisztességtelen versenyt tiltó törvénybe is ütközik. Ilyen okból a bíróság elrendelte az alperes arab betűkkel írt BUGLES védjegyének törlését.

Tajvan

A) 2006 októberében a Tajvani Szellemtulajdon-védelmi Hivatal bejelentette, hogy módosították a szabadalmi bejelentések vizsgálati irányelveit, aminek következtében az aláírások és pecsétek vizsgálata egyszerűsödött.

A módosított eljárásnak megfelelően minden olyan esetben, amikor egy iraton az aláírás vagy a pecsét nem azonos a hivatalnál korábban benyújtott aláírásmintával vagy pecsétmintával, a hivatal felszólítja a bejelentőt a kifogásolt aláírás vagy pecsét kijavítására vagy annak kérelmezésére, hogy a hivatal fogadja el a megváltozott aláírást vagy pecsétet.

A módosított irányelvek szerint a hivatal ezt az eljárást követi átruházási és a bejelentés visszavonását kérő iratokon vagy a képviseleti meghatalmazáson szereplő aláírások és pe-

csétek esetében. Más típusú iratok esetén a hivatal nem vizsgálja az aláírás vagy a pecsét hitelességét.

B) A hatályos tajvani szabadalmi törvény 24. szakaszának 1. bekezdése szerint nem engedélyezhető szabadalom állatokra, növényekre, valamint azok előállítására, kivéve a mikroorganizmusok előállítását. Ezt a rendelkezést a Tajvani Szellemitulajdon-védelmi Hivatal rövid időn belül törölni szándékozik, ami annyit jelent, hogy állatok és növények is szabadalmazhatók lesznek, ha kielégítik a szabadalmazhatóság általános követelményeit, vagyis az újdonságot, a feltalálói tevékenységet és az ipari alkalmazhatóságot.

Továbbra sem kívánják szabadalmazhatóvá tenni az emberi klónozást, mert az közrendbe és közérkölsbe ütközik.

C) A tajvani képviselőház 2007. január 9-én első olvasásban elfogadott egy törvényjavaslatot, amelynek alapján szellemitulajdon-védelmi bíróságot lehet létrehozni. E bíróság tagjai különlegesen képzett bírók lennének, akiket műszaki képzettségű szakemberek segítenének az ítékezésben.

A törvényjavaslatot három olvasás után terjesztik fel az elnöknek jóváhagyás végett, és az új törvény az elnök jóváhagyása után lép hatályba.

Az új bíróság szellemi tulajdonra vonatkozó ügyekkel foglalkozik majd, függetlenül attól, hogy azok a polgári jog, a büntetőjog vagy az államigazgatási jog területére esnek.

Ukrajna

Ukrajna kormánya 2006. december 19-én letétbe helyezte az új növényfajták oltalmára létrehozott unióhoz (UPOV) való csatlakozás okmányát. Ennek megfelelően az egyezmény Ukrajnára nézve 2007. január 19-én lépett hatályba.

VÁLOGATÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

BANKJEGY LÁTVÁNYTERVÉNEK VÉDELME ÉS FELHASZNÁLÁSA

SZJSZT-34/06

A Fővárosi Bíróság megkeresése

A Fővárosi Bíróság által feltett kérdések

1. A Fővárosi Bíróság előtt 2006. március 28-án tartott tárgyalásról készült jegyzőkönyvben (26.640/2005/4.) rögzített végzés szerinti kérdések:
 - 1.1. A felperesi látványterv egészében vagy egyes részeiben szerzői jogi védelmet élvező műnek minősül-e?
 - 1.2. Ha igen, a felperesi látványterv a megvalósult bankjegyen bármilyen mértékben felhasználásra került-e, vagy sem?
2. A felperes által a 2005. február 21-én kelt fellebbezésben feltett kérdések:
 - 2.1. A felperesi mű és az alperes által a B. Rt. bevonásával megvalósított bankjegy grafikai összképe között van-e hasonlóság, azaz az utóbbi az előző felhasználásával készült-e?
 - 2.2. Tekinthető-e a felperesi mű a megvalósított mű alapul szolgáló művének?
 - 2.3. Amennyiben a hasonlóság fennáll, szerzői jogilag relevánsnak minősül-e, azaz az alperes elrendelése útján a B. Rt. megvalósította-e a felperesi grafikai mű felhasználását olyan mértékben, amelyhez a felperestől felhasználási szerződéssel engedélyt kellett volna kérnie a kivitelezés jogszerű megindításához?
 - 2.4. Megsértette-e az alperes, illetve rajta keresztül a perből időközben elbocsátott B. Rt. a felperes szerzői jogát azzal, hogy nem kért engedélyt a perbeli grafikai látványterv mint a szerzői jog által védett mű felhasználásához, amely felhasználás átdolgozás és többszörözés útján valósult meg?
 - 2.5. Amennyiben a felperesi mű bizonyos fokú felhasználása megállapítható, megilleti-e a felperest névjogának gyakorlása?
3. Az alperes által a 2006. április 4-én kelt előkészítő iratban (elnevezése szerint: nyilatkozat) feltett kérdések:
 - 3.1. Ha a Szerzői Jogi Szakértő Testület (SZJSZT) a felperesi látványtervet az Szjt. hatálya alá tartozó műnek minősítené, akkor – figyelemmel a kötelező bankjegykellékekre – a teljes felperesi látványterv, vagy csak bizonyos részei állnak szerzői jogi védelem alatt?

- 3.2. Ha a felperesi látványtervnek csak bizonyos részei állnak szerzői jogi védelem alatt, melyek ezek a részek?
- 3.3. Van-e az esetlegesen védelem alatt álló látványterv vagy annak részei és a bankjegy között olyan hasonlóság, amely az ötlet szintjén való felhasználásnál magasabb szintű felhasználást valószínűsít?
- 3.4. A felperesi látványterv alkalmas-e arra, hogy abból olyan rézkarc készüljön, amely alkalmas bankjegy gyártására?
- 3.5. Ha a felperesi látványterv alperesi felhasználása valószínűsíthető, az SZJSZT 09/01. sz. vélemény alapján ez a felhasználás szerzői jogi értelemben vett felhasználásnak minősül-e?

Az eljáró tanács szakvéleménye

I. Általános eljárási kérdések

1. A Fővárosi Bíróság kirendelő végzése nem tartalmazza, hogy az SZJSZT-nek választ kellene adnia a felek által a 2. és 3. alatt írt, a felek által feltett kérdésekre is [Pp. 180. § (2) bek.]. A Pp. 180. §-ának (3) bekezdése alapján a „szakértőhöz egyes kérdések feltevését a felek is indítványozhatják”. Az eljáró tanács e körbe tartozónak látja a 2. és 3. alatt feltett kérdéseket, és figyelemmel arra, hogy a szóban forgó per – ideértve az előzetes levelezést is – 2000 óta folyik, válaszol azokra a kérdésekre is, amelyeket a felek indítványoztak azzal a megszorítással, hogy a válaszokat csak olyan kérdésekre adja meg külön, amelyek tekintetében az SZJSZT jogosult véleményt nyilvánítani, és amelyek túlmennek a bírósági kirendelő végzésben feltett kérdéseken.

2. Az Szjt. 101. §-ának (1) bekezdése alapján szerzői jogi jogvitás ügyben felmerülő *szakkérdésekben* a bíróságok és más hatóságok szakvéleményt kérhetnek a Magyar Szabadalmi Hivatal mellett működő szakértő testülettől. A (3) bekezdés szerint a Szerzői Jogi Szakértő Testület felkérésre peren kívül is adhat szakvéleményt a felhasználási jog gyakorlásával kapcsolatos kérdésekben.

3. A Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 1. §-ának (1) bekezdése alapján a Szerzői Jogi Szakértő Testület az Szjt. 101. § (1) és (3) bekezdésében megjelölt ügyekben szakértői véleményt ad bírósági vagy hatósági megkeresés vagy megbízás alapján.

4. A (2) bekezdés szerint szerzői jogi jogvitás ügy az Szjt.-ben szabályozott szerzői, szomszédos és adatbázis-előállítói jogok érvényesítésével összefüggő bármely jogvita.

5. A (3) bekezdés a megbízásra/felkérésre adható szakvélemények tárgyára nézve akként rendelkezik, hogy „e rendelet alkalmazásában a felhasználási jog gyakorlásával kapcsolatos kérdésnek számít az Szjt.-ben szabályozott vagyoni jog gyakorlásával kapcsolatos kérdés”.

6. A fenti jogszabályi rendelkezésekből megállapítható, hogy bírósági kirendelés alapján *szakkérdésekben*, felkérésre/megbízásra pedig a felhasználási jog gyakorlásával kapcsolatos kérdésekben adhat az SZJSZT szakvéleményt. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a felkérésre/megbízásra adott szakvélemény kiterjedhet jogi minősítésre, a bírósági kirendelésre adott szakvélemény pedig nem.

7. Ebből a jelen kirendelés alapján való eljárásra nézve az adódik, hogy a felek által feltett, szakkérdésnek nem minősülő, a bíróság által eldöntendő jogkérdések (jogi minősítés) körében az eljáró tanács nem alkothat véleményt.

8. Emiatt az eljáró tanács nem adhat választ a 2.4., 2.5., 3.5. számú kérdésre.

9. Az eljáró tanács álláspontja szerint a bírósági kirendelő végzésben feltett kérdések körébe tartoznak, illetve azokkal megegyeznek az alábbi, a felek által a szakértőnek feltenni indítványozott kérdések: 2.1., 2.2., 2.3. (a kérdés megválaszolása részben bírósági hatáskörbe tartozó jogi minősítést is kíván), 3.2., 3.3.

10. A fentiek alapján az eljáró tanács válaszol az 1.1., 1.2., 3.1. számú kérdésre. Kitér a 3.4. számú kérdésre is.

II. Az eljáró tanács kiinduló álláspontja

1. Az eljáró tanács fenntartja az SZJSZT 09/01 számú, felkérésre/megbízásra készített, tehát *a felhasználási jog gyakorlásával kapcsolatos* kérdésekre adott szakvéleményben kifejtett valamennyi álláspontot, és az alábbi, a III. pont alatt kifejtett, egyes kérdésekre adott válaszokat a megjelölt szakvélemény keretei között érti.

2. A kiinduló álláspont lényege abban áll, hogy a pénzürméhez/bankjegyhez szükséges, illetve ahhoz hétköznapi, tehát nem szerzői jogi értelemben felhasznált szerzői művek a pénzkibocsátás teljes folyamata alatt és a hivatalos fizetőeszközként megvalósuló használatban hivatalos iratnak minősülnek [hatályos Szjt. 1. §-ának (4) bekezdése], és e minőségükben nem esnek szerzői jogi védelem alá.

3. Ez azzal jár, hogy attól az időponttól kezdve, amelytől a kivétel, tehát a hivatalos irati minőség fennáll, mindaddig, amíg a fizetőeszközként való használat meg nem szűnik, a szerzői műnek minősülő pénzürmé/bankjegyelemekre sem vagyoni, sem személyhez fűződő jogok nem gyakorolhatók. Ez következik abból, hogy a védelem nem terjed ki a hivatalos iratokra.

4. A hivatalos irati kivétel sajátossága a pénzürmén/bankjegyen való műfelhasználás körében az, hogy míg a tipikus hivatalos irat funkcionális mű (általában szakirodalmi mű, pl. jogszabály előterjesztése, indokolása, bírósági határozat), addig a jelen esetben nem funkcionális, tehát esztétikai mű (grafikai mű, illetve annak terve) esik a kivétel alá. Az Szjt. 1. §-ának (4) bekezdése szerinti kivétel azonban egyformán vonatkozik minden műre, amely a „közérdekű funkció” miatt kiesik a védelemből.

5. A 3. és 4. szerinti kivétel azonban nem terjed ki az egyébként szerzői jogi védelem alá

tartozó mű pénzkibocsátás, fizetőeszközként való alkalmazás körén kívül eső, egyébként szerzői jogi értelemben felhasználásnak minősülő cselekményekre. Tehát amíg nem születik döntés egy szerzői mű hivatalos pénzeszközhöz való alkalmazására (szolgálati mű esetén a munkáltatónak való átadást követő elfogadásig, felhasználási szerződéses jogviszonyban a mű felhasználó által történő elfogadásáig), illetve a pénzürmén, bankjegyen rögzített mű nem fizetőeszközként való felhasználása során (pl. játékpénz, reklámalkotáson többszörözés stb.) a szerzői jogi védelem fennáll, tehát a szerző mind személyhez fűződő, mind vagyoni jogokat gyakorolhat.

6. Az 5. pont alapján az következik, hogy ha egy szerzői művet csak pénzkibocsátás, hivatalos pénzeszközként való alkalmazás körében használnak fel (szerzői jogi értelemben), akkor a mű elkészítése fejében járó díjazáson kívül (amely megbízás/vállalkozás jogcímén jár) a szerző szerzői vagyoni és személyhez fűződő jogokat nem gyakorolhat.

III. Az eljáró tanács válaszai a feltett kérdésekre

1. Válasz az 1.1. számú kérdésre, amely magában foglalja a 2.2., 3.1. és 3.2. kérdésre adott választ is

A felperesi látványterv egészében vagy egyes részeiben szerzői jogi védelmet élvező műnek minősül-e?

A felperesi grafikai terv (1998. november 28.) azon részeiben, amelyek egyéni-eredeti jelleggel bírnak, szerzői műnek minősül, továbbá a teljes bankjegykép grafikai arculata is tükrözi a felperes (szerző) saját szellemi alkotására visszavezethető egyéni-eredeti jegyeket.

A felperesi bankjegykép az Sztj. 1. §-a (2) bekezdésének h) pontja szerint minősülő műfajta, „a rajzolás, festés, szobrászat, metszés, könyomás útján vagy más hasonló módon létrehozott alkotás és annak terve” körébe tartozik.

„A szerzői jogi védelem fennállásának másik pozitív feltétele, hogy az alkotás, mint a szellemi tevékenység eredménye, egyéni, eredeti jelleggel bírjon. Ez egyben az egyetlen „minőségi” követelmény, ha az alkotás létrehozatala területének behatárolását (irodalom, tudomány, művészet) „területi” követelménynek tekintjük. Ez másfelől azt jelenti, hogy „a védelemnek a mű egyéni, eredeti jellegén kívül más feltétele nincs, nem is lehet.” (A szerzői jogi törvény magyarázata. KJK-Kerszöv, Budapest, 2000, szerk. Gyertyánfy Péter, 25. és köv. o.).

A felperesi grafikai terv egészében egyéni, eredeti jelleget mutató képzőművészeti alkotás, melynek elemei a következők:

A felperesi grafikai terv összetett, a felperes saját szellemi alkotását tükröző egyéni-eredeti teljesítmény. A felperes alkotó módon állította össze a bankjegykép grafikai tervét, azon belül az alapnyomat mintázatait, színvilágát és a színek közötti átmeneteket (áttünéseket). A felperes a hátlapon felhasznált egy eredetileg szerzői jogi védelem alatt álló képzőművészeti

alkotást, amely azonban a felhasználás idején már a közkincsbe tartozott. Ez a felhasználás védett mű esetén átdolgozásnak minősülne. Ez az „átdolgozás” szintén egyéni, eredeti jellegű, a felperes a képzőművészeti alkotást számítógépes effektek útján tette kontúr nélkülivé, így „építette össze” az alapnyomattal. E folyamat eredményeképpen az eredeti képzőművészeti alkotás egyes elemeit elhagyta. A felperes az előlapon felhasználta mind a vízjelmezőben, mind az előlap jobb oldali részén a magyar korona képét.

2. Válasz az 1.2. kérdésre, amely magában foglalja a 2.1., 2.3. (eltekinthető a jogi minősítésre vonatkozó kérdésrésztől) és a 3.3. kérdésekre adott választ is

Ha igen, a felperesi látványterv a megvalósult bankjegyen bármilyen mértékben felhasználásra került-e, vagy sem?

A felperesi műnek mint grafikai tervnek csak olyan részei kerültek a megvalósult bankjegyen felhasználásra, amelyek önmagukban mint műrészek nem állnak szerzői jogi védelem alatt. Ezeket az elemeket az alperes a felperesi grafikai tervtől függetlenül, annak ismerete nélkül is beépíthette a megvalósult bankjegyképbe.

Az eljáró tanács az alábbiak szerint összehasonlította a felperesi grafikai terv képét a megvalósult bankjegyképpel. Pozitív értelemben az összehasonlítás az összetett művek egyéni, eredeti jellegzetességeire terjed ki. Nem tér ki a kötelező tartalmi és biztonsági elemekre (pl. sorszám, Magyar Nemzeti Bank, átnézőjel stb.).

Különbségek a megvalósult mű és a felperesi mű között¹

<i>Megvalósult bankjegy</i>	<i>Felperesi grafikai terv</i>
Előoldal fehér színű, összehatása világosabb barna, elütő színekkel (bordó, okkersárga, zöld).	Előoldal aranybarnás, drappos alapszínű, összehatása őzbarna eltérő színhatás nélkül.
Előoldalon képnymat részeként barnás rozettában ellipszis rajzolatú rejtett kép.	Előoldalon őzbarna rozettában fehér színű „2000”, benne-alatta „aranyforint” felirat.
Előoldalon alsó, jobb oldali szegélyen, hátoldalon alsó szegélyen hullámvonalas minta.	Sem az elő-, sem a hátoldalon nincs az alapnyomattól elütő szegélyminta.
Többszínű, többféle, a bankjegy széléig kifutó, írisz-szerűen nyomtatott alapnyomat.	Csak a barna árnyalataiból álló, többféle, a bankjegykép széléig kifutó alapnyomat.
Előoldalon a címerkép bordó-bíbor.	Előoldalon a címerkép barna.
Előoldalon a szövegtükör képnymati színe bordó.	Előoldalon a szövegtükör képnymati színe sötétbarna-fekete hatású.
Előoldal jobb oldali részén szürke hatású, ovális talpazattal ellátott rozettában szürke-kék hatású Szent Korona, a korona nézete eltér a felperesi korona nézetétől, a rozettában „A Szent Korona” felirat látható.	Előnyomat jobb oldali részén világosbarna hatású, világosdrapp mezőben elhelyezett, kör alakú, talpazat nélküli barna rozettában melegbarna színű Szent Korona, a rozetta nyomata beér a korona alá. „A Szent Korona” felirat nincs.

¹ A bankjegyképeket lásd a szakvélemény végén.

<i>Megvalósult bankjegy</i>	<i>Felperesi grafikai terv</i>
Az előoldal bal oldali alsó része nem tartalmaz képnymatot.	Az előoldal bal oldali alsó részén drapp-világos alapon, alulról őzbarnából világos drappba áttűnő háttér előtt barna összhatású Szent Korona kép található. Alatta fehér színű „magyar millennium” felirat látható.
Hátoldal többszínű alapnyomatának összhatása barna és bordó, elütő színekkel (világos okkersárga, kék, zöld).	Hátoldal aranybarnás, drappos alapszínű, összhatása őzbarna, eltérő színhatás nélkül, eltérő csak a sötétbarna „2000” képnymat.
A képnymat fő része Benczúr Gyula Vajk megkeresztelése c. képe átdolgozásával készült metszet, amely szürkés hatású, körhöz közeli ovális, rozettás mezőben van elhelyezve. A rozettából, annak mintájával azonos díszítőelemekből álló párhuzamos két díszítő sor indul ki, a képtől jobbra a „magyar millennium” felirat van a díszítőelemekkel határolt sorban elhelyezve. A metszet mellett balra lent a képet azonosító felirat van elhelyezve. A kép háttere alapvetően eltér a felperesi metszet szerinti kép háttérétől.	A képnymat fő része Benczúr Gyula Vajk megkeresztelése c. képe átdolgozásával készült metszet, amely nem üt el az alapnyomat barnás hatásától, és nincs az alapnyomattól éles kontúrokkal elválasztva. Rozettás minta a metszet mellett nem található. A metszethez tartozó kereszt fölfelé benyúlik az alapnyomatba írt „kétezer forint” feliratba. Párhuzamos díszítőelemek a képnymaton nem találhatók. Nincs a képen „magyar millennium” felirat, és hiányzik a képet azonosító felirat.

Összesítve megállapítható, hogy a megvalósult bankjegyképen nem került felhasználásra a felperesi mű, illetve a felperesi mű azonosítható részei. Az azonos, vagy összetéveszthetőségig hasonló bankjegyképelemek nem esnek szerzői jogi védelem alá. A felperesi grafikai terv szemléletében is eltér a megvalósult bankjegyképtől abban, hogy a felperesi grafikai terv Benczúr Gyula festményét felhasználó része eltávolodik az eredeti képzőművészeti alkotástól, és ezzel is egyéni, eredeti elemet mutat, míg a megvalósult bankjegykép az eredeti képzőművészeti alkotás pontos, valóságghű, lehatárolt részlete.

3. Válasz a 3.4. alatti kérdésre

A felperesi látványterv alkalmas-e arra, hogy abból olyan rézkarc készüljön, amely alkalmas bankjegy gyártására?

A kérdés a felperesi grafikai terv szerzőimű-minősítését, és e mű alperes által a megvalósult bankjegyképen történő vitatott felhasználását nem érinti.

*Dr. Gyertyánfy Péter, a tanács elnöke
Dr. Faludi Gábor, a tanács előadó tagja
Sárkány Győző, a tanács szavazó tagja*

Tervezet

Megvalósult bankjegy

WÜRTZ ÁDÁM GRAFIKÁINAK JOGOSULATLAN FELHASZNÁLÁSA MIATT A JOGUTÓD ÁLTAL SZERZŐI JOGI JOGSÉRTÉS ÜGYÉBEN INDÍTOTT PER

SZJSZT-36/06

A Fővárosi Bíróság megkeresése

A Fővárosi Bíróság által feltett kérdések

1. Nyilatkozzon a szakértő arról, hogy a felperes jogelődje és a II. r. alperes között 1957-ben és 1959-ben létrejött szerződések milyen jellegű és tartalmú felhasználást tettek lehetővé a II. r. alperes számára!
2. Nyilatkozzon arról is, hogy a szerzői jogban bekövetkezett jogszabályváltozások befollyásolták-e a II. és III. r. alperesek jogosultságait, és ha igen, milyen tartalommal!
Válaszolja meg a felperes által a 19.P.22.006/2005/8. számú, 2006. április 26-án kelt előkészítő irat 1–4. oldalán szereplő, 3–9. számú azon kérdéseket, amelyek az 1–2. pontban nem szerepeltek, és amelyek a szakértő kompetenciájába tartoznak!

A felperes által feltett kérdések

3. Terjeszthették-e az alperesek külföldön a perbeli két diafilm bármelyikét a szerző, illetve a szerzői jog jogosultjának engedélye, erre vonatkozó szerződés hiányában? Ilyen – esetleges – alperesi felhasználás keletkeztet-e díjtöbbletigényt a felperes részére?
4. Bármely kiadó – a konkrét esetben a perbeli D. Kft., illetve a gazdasági társaság elsőrendű alperes ügyvezetője – járhat-e el oly módon egy kiadó vezetőjével szemben a tőle elvárható magatartást (nem a személytől, hanem a kiadót vezető szakembertől) is figyelembe véve, hogy a Würtz Ádám által készített alkotások felhasználásához (többszörözés, árusítás, interneten elhelyezés kereskedelmi ajánlatként) nem a jogutódtól, a szerzői jogok jogosultjától, hanem helyette „harmadik személytől” kér és „kap” engedélyt?
5. Elfogadható-e a konkrét, perbeli tényállásnál az a gyakorlat, hogy az O. „őrzésében” lévő, szerzői jogi védelem alatt álló diafilmek korábbi eredeti műpéldányairól korlátlan példányszámú, folyamatos utángyártással többszörözés, forgalomba hozatal, értékesítés történjék ez irányú, írásos, az adott kiadásra vonatkozó példányszámot is feltüntető felhasználási szerződés mellőzésével, pusztán az alkotások, műpéldányok egymás közötti (O.–D. Kft.) átadásával?
6. A harmadrendű alperes főigazgatójának, illetve munkatársainak közlése, megerősítve a periratok között található O. 1877/K/2005. iktatószámú, 2005. szeptember 8-án kelt, a fő-

igazgató által aláírt levél 2. oldal első bekezdésében írt szövegrészével, összhangban áll-e a hatályos Szjt. előírásaival:

„...az eredeti megállapodásoktól (ti.: a mintegy 30 éve létező diafilm újabb kiadása esetén) eltérő esetben I. r. alperesnek engedélyt kell kérnie a tulajdonosi jogokat gyakorló O.-tól...”

7. Würtz Ádám perbeli alkotásainak az új kft. által többszörözött, anyagi adathordozóra (diafilmszalagra) másolt példányai esetén miként minősül:

– új évszám, új kiadói név, új székhely feltüntetése?

8. Würtz Ádám jogutódja és a Nemzetközi Würtz Alap képviselői az interneten értesültek arról, hogy a két perbeli diafilm interneten történő kijánlása és automatikus megrendelhetősége mint az Szjt. rendelkezéseit sértő, írásos felhasználási szerződés hiányában történt felhasználáson túl 3+3 db, hat alkotást (hat képet) színes, elektronikus formában a netre kitett az első- és másodrendű alperes – elfogadható-e, kártérítési következmények nélküli-e az, hogy a netező nyilvánosság tagjai számára lehetővé tették az alperesek, hogy a hozzáférés helyét és idejét önállóan határozhassa meg bármely netező – minden díjfizetés, szerzői engedély és feltétel nélkül?

9. A D. Kft. és O. részére meghatározhatta-e az ÁPV Rt. képviselője az adott formájú és tartalmú levelében – a Művelődési és Köznevelési Minisztérium egyetértésével – a diafilmgyártás, -többszörözés, -forgalombahozatal és -terjesztés során követendő eljárás rendjét olyan módon, hogy ezen eljárással „örök időkre elvonja” pl. Würtz Ádám, illetve jogutódjának engedélyezési, rendelkezési jogosítványát, feltételeket meghatározó akaratát „kikerülje” az egyébként adott 70 év védelmi időn belül is?

Az eljáró tanács válasza a bíróság által feltett kérdésekre

Ad 1. Az eljáró tanács a kérdésre adott válaszában mindenekelőtt leszögezi, hogy a megjelölt szerződéseket a Szerzői Szakértői Testületet kirendelő bírósági végzéshez csatolt iratok nem tartalmazzák.

Az első- és másodrendű alperes nyilatkozata szerint a felperes jogelődje és a másodrendű alperes jogelődje között 1957-ben és 1959-ben létrejött szerződések már nem állnak az alperesek rendelkezésére. A felperes a szerződések rendelkezésre állásáról nem tett nyilatkozatot, azokat az eljárás során – a szakértő testületnek megküldött iratanyag teljességét feltételezve – a per aktáihoz nem csatolta.

Mivel a Szerzői Jogi Szakértői Testületnek bizonyítás lefolytatására nincs hatásköre, és így nem keresheti meg felperest a szerződések rendelkezésre állásával kapcsolatosan, az eljáró tanács mindössze annak megállapítására szorítkozhat, hogy a szerződések vizsgálata a jelenleg rendelkezésére álló iratok alapján, a szerződések hiányában nem lehetséges.

Az eljáró tanács a szerződések hiányára tekintettel pusztán az alábbiak megállapítására szorítkozhat.

A diafilmre mint sajátos műfajra és az e célra alkotandó vagy felhasznált grafikai művekre vonatkozó önálló szabályok első alkalommal 1970-ben jelentek meg a 12/1970. (VI. 30.) MM rendelet – a megfilmesítési szerződések feltételeiről és a szerzők díjazásáról – részeként.

Azt megelőzően – így a szerződések megkötésének időszakában is – a diafilmhez alkotandó vagy e célra felhasznált grafikai műre vonatkozóan speciális szerzői jogi szabály nem létezett. Ezért a szerződésekben (feltehetően) szabályozott szerzői jogi kérdések tekintetében az azok megkötésének időszakában hatályos, a szerzői jogról szóló 1921. évi LIV. törvény (1921-es Sztj.) vonatkozó, általános szabályait kellett alkalmazni. Ezeket a törvény a képzőművészet és iparművészet alkotásairól rendelkező negyedik fejezete és az abban utalt egyéb, fejezeten kívüli törvényi szabályok tartalmazták.

A szerződések ismeretének és így mindenféle támpontnak hiányában az eljáró tanácsnak nem áll módjában az 1921-es Sztj. által a képzőművészeknek biztosított jogosultságok közül „kiválasztani” a kérdéses, a meg nem ismert szerződésekben „feltehetően fellelhető” szerzői jogi rendelkezéseket.

Végezetül az eljáró tanács jelzi, hogy már az 1921-es Sztj. is kizárólagos jellegű és abszolút szerkezetű, mindenkiel szemben védelmet biztosító jogosultságokat biztosított a képzőművészek számára:

1921. évi LIV. tv. 60. § „A képzőművészet – rajz, festés, építészet, szobrászat, metszés, könyomás stb. – alkotásainak egészben vagy részben többszörösítésére, közzétételére, forgalomba helyezésére és mechanikai vagy optikai készülékek segítségével való üzletszerű bemutatására a jelen törvényben meghatározott védelmi időn belül (11–17. §) a mű szerzőjének van kizárólagos joga.”

Ebből a tényből pedig az eljáró tanács szerint következik, hogy az e törvény hatálya alatt keletkezett szerződések – és így a jelen eljárásban vizsgálandó szerződések – esetében is a felhasználót terhelte (és terheli) annak bizonyítása, milyen körben és tartalommal szerzett a felhasználásra a kizárólagos jogok gyakorlójától jogosultságot.

Ad 2. A szerződések ismeretének hiányában nem állapítható meg, milyen felhasználási jogosultságokat szerzett azokon keresztül a másodrendű alperes. Az eljáró tanács ezért nyilvánvalóan nem tud választ adni arra sem, hogy a nem ismert tartalmú és mértékű jogosultságokat esetlegesen befolyásolták-e a szerzői jogban bekövetkezett jogszabályváltozások.

A fentiek mellett annyi azonban megállapítható, hogy magukat a szerződések (azok tartalmát, teljesítését, díjazását és esetleges megszegését) az 1921-es Sztj. szabályai szerint kell(ett) elbírálni. Az 1921-es Sztj.-t felváltó 1969. évi III. szerzői jogi törvény 56. § (1) bekezdésének harmadik mondata szerint ugyanis az 1969-es Sztj. nem érintette a hatálybalépése előtt létrejött felhasználási szerződéseket.

A harmadrendű alperes vonatkozásában az eljáró tanács mindössze annak megállapítására szorítkozhat, hogy a harmadrendű alperes a másodrendű alperestől csak olyan jogokat

szerezhetett meg, amelyekkel a másodrendű alperes jogelődje a felperes jogelődjével kötött szerződések alapján maga is rendelkezett. Mivel azonban – a fentebb említett okokból – a másodrendű alperes által megszerzett jogok tartalma és mértéke nem ismert, érdemi válasz a harmadrendű alperes jogosultágai és azok tartalma tekintetében sem adható.

Válasz a felperes által feltett kérdésekre

Ad 3. Feltéve, hogy a szerző, illetve a szerzői jog egyéb jogosultja a külföldön (Magyarország területén kívül) történő terjesztésre (az 1921-es Szt. fogalomhasználatával: forgalomba helyezésére) engedélyt valóban nem adott, az alperesek természetesen nem terjeszthették külföldön a kérdéses diafilmeket. Az eljáró tanács ugyanakkor itt ismételten felhívja a figyelmet arra, hogy a diafilmek felhasználási jogait rendező szerződések tartalma nem ismert.

Pusztán a diafilmek általános felhasználási módjából (példányonként terjesztés, főként bolti forgalomban és magánhasználatra) is megállapítható azonban nagy valószínűséggel az, hogy szerződéseknek valamilyen körben eredetileg is tartalmazniuk kellett rendelkezést az alkotó műveinek felhasználásával készült diafilmek terjesztésére vonatkozóan. Az azonban, hogy ez az engedély milyen terjedelmű volt, így kiterjedt-e a diafilm külföldön történő terjesztésére is, a szerződések ismerete nélkül nem állapítható meg. E körben a terjesztési jog területi terjedelmének mértékét a felhasználó köteles bizonyítani.

A külföldön történő terjesztés után járó esetleges díjtöbblet igényre vonatkozóan általánosságban elmondható, hogy ha erre a felhasználó alperesek valóban nem szereztek jogosultságot, abban az esetben a szerzői jog jogosultja a szerzői jog megsértésének következményeinek alkalmazását kívánhatja meg.

Ad 4. Főszabály szerint a szerzői művek felhasználására engedélyt kérni elsősorban magától a jogosult szerzőtől kell. Amennyiben bármilyen oknál fogva a szerző a műve feletti szerzői jogokkal nem rendelkezik (pl. elhunyt, munkaviszonyban alkotta a művet, vagy jogait átruházta stb.) a szerző jogutódjától vagy a szerzői jog egyéb jogosultjától kell engedélyt kérni a felhasználásra – így a szerző jogutódjának vagy a szerzői jog más jogosultjának nem minősülő „harmadik személy” nyilvánvalóan nem adhat szerzői művek felhasználására engedélyt.

Ad 5. A kérdés a konkrét, perbeli tényállás tekintetében a szerződések ismerete nélkül nem válaszolható meg. Nem tudható ugyanis, milyen rendelkezést tartalmaztak e szerződések a kérdésben felsorolt felhasználási módokra vonatkozóan, így az sem állapítható meg, megalapozott-e az alperes azon állítása, hogy a kérdésben meghatározott felhasználási módok tekintetében nem jött létre a felperes jogelődje és a másodrendű alperes között megállapodás.

Ad 6. A kérdés megválaszolása nem lehetséges, mivel a levélből (amely valójában a bíróságnak címzett beadvány) kiragadott részlet alapján még az is kérdéses, hogy az abban idézett

nyilatkozat érint-e egyáltalán olyan szerzői jogi jogosultságot, amellyel kapcsolatos kérdés megítélése esetleg a Szerzői Jogi Szakértői Testület kompetenciájába tartozik.

A „III. rendű alperes munkatársának közléseként” a felperes – bár ezt nem jelölte meg – feltehetően a harmadrendű alperes 2005. szeptember 8-i beadványának 6. mellékletében található feljegyzésre gondolt, melyet K. Z., az O. Mikrofilm és Fényképtár vezetője írt 2002. június 3-án. Ez azonban lényegében a fenti kiragadott idézetet ismétli meg, így a szakértői testület kompetenciája ez alapján sem állapítható meg.

Ad 7. Az alperesi kérdés („miként minősül”) nem értelmezhető, ezért azt az eljáró tanács jelen formájában megválaszolni nem tudja.

Ad 8. A jelenleg hatályos, szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 26. §-ának (8) bekezdése értelmében: „A szerzőnek az is kizárólagos joga, hogy művét – másként, mint sugárzással vagy a (7) bekezdésben szabályozott módon – a nyilvánossághoz közvetítse, és hogy erre másnak engedélyt adjon. E joga kiterjed különösen arra az esetre, amikor a művet vezeték útján vagy bármely más eszközzel vagy módon úgy teszik a nyilvánosság számára hozzáférhetővé, hogy a nyilvánosság tagjai a hozzáférés helyét és idejét egyénileg választhatják meg.”

Amennyiben tehát ilyen jellegű felhasználás történt, és e felhasználására a szerzőtől, illetve a szerző jogutódjától nem kértek engedélyt, kijelenthető, hogy a felhasználás engedély nélkül történt, és így a szerzői jog megsértésének következményei a jogsértővel szemben alkalmazhatók.

Az ugyanis a szerződések ismerete nélkül is megállapítható, hogy az alkotó az 1957-es, illetve 1959-es szerződések megkötésekor műveinek lehívásos hozzáférhetővé tételére (ún. internetes felhasználására) még az esetleges teljes jogátzállás esetében sem adhatott engedélyt.

Az eljáró tanács idézi ezzel kapcsolatosan a szerzői jogi törvény magyarázatának [Gyertyánfy Péter (szerk.): A szerzői jogi törvény magyarázata. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti kiadó Kft., Budapest, 2000, pp. 232–233.] vonatkozó részeit: „A szerződés megkötésekor előre nem látható, ismeretlen felhasználási módra vonatkozó jogszerezés tilalmát elfogadja még a teljes jogátzuházást engedő 1921-es Szjt. bírói gyakorlata is (Kúria P.I. 3444/1931.). A régi [ebben az értelemben az 1969-es – eljáró tanács] Szjt. hatálya alatt fennmaradt az 1921-es törvény szerint kötött szerződések hatálya: 'semmiképpen sem terjed tehát ki ... olyan felhasználási módokra, amelyek a technika akkori állása szerint ismeretlenek voltak (pl. televízió-sugárzás, videofelvétel)' [Petrik Ferenc (szerk.): A szerzői jog. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1990, p. 67.]”.

A szerződéskötéskor nem ismert felhasználási módok tekintetében az eljáró tanács ugyan csak utalni kíván az SZJSZT 33/03 számú ügyben hozott szakvéleményének alábbi részére:

„Az már 1945 előtt kikristályosodott a bírói gyakorlatban, hogy 'nem tekinthetők átruhá-zottaknak az oly jogosultságok, amelyekre a felek a szerződés megkötésekor nem is gondolhat-tak, amelyek lehetőségével nem is számolhattak, hacsak a szerződés tartalmából s a fennforgó

körülményekből a feleknek ezzel ellenkező akaratára nem lehet következtetést levonni’ – idézi Faludi Gábor a korabeli jogirodalom összegzését és a Kúria P.I. 3744/1931. számú, iránymutató ítéletét (Faludi Gábor: A szerzői jog átruházhatósága a régi magyar jogban. Magyar Jog, 1995. 3. sz. p. 146.)”.

Ad 9. A kérdéses levél a Szerzői Jogi Szakértői Testületnek megküldött iratanyagból hiányzik, abban olyan levél nem található, amelyet az ÁPV Rt. – a kérdésben egyébként név szerint meg nem jelölt – képviselője írt. A felperes a jelen kérdéseket is tartalmazó 19.P.2-2.006/2005/8. számú, 2006. április 26-án kelt előkészítő iratában ugyan korábban utal egy, „Dr. F. L., az ÁPV Rt. képviselője” által írt levélre, azonban az iratanyag ezt a levelet sem tartalmazza. Kétséges az is, hogy a jelen kérdés egyáltalán erre a levélre vonatkozik-e, mivel a kérdés semmi olyan konkrétumot nem tartalmaz, ami alapján a levél azonosítható lenne (pl. dátum vagy a képviselő neve). Az eljáró tanács mindezek figyelembevételével nem tudja a kérdést megválaszolni.

*Dr. Győri Erzsébet, a tanács elnöke
Dr. Gondol Daniella, a tanács előadó tagja
Benczúr Gyula, a tanács szavazó tagja*

GYŰJTEMÉNYES MŰ SZERZŐI JOGI VÉDELME

SZJSZT-38/06

A Fővárosi Bíróság megkeresése

A Fővárosi Bíróság által feltett kérdés

1. A felperes által készített, saját vételi tapasztalatai alapján összeállított, így a teljes körű magyarországi vételi lehetőségeket bemutató, annak technikai paramétereit ismertető, részletes frekvenciátáblázatok, valamint az áttekintő térkép és táblázat összeválogatása, elrendezése és szerkesztése gyűjteményes műnek tekinthető-e, és ezáltal mint gyűjteményes mű szerzői jogvédelem alatt áll-e?

T. P. felperes által feltett kérdések

2. A felperes által – a szerződéses megbízást követően – 1999. novemberétől 2000. december hó 31-ig terjedő időszakban végzett szakirodalmi munkásság szerzői jogi védelemben részesül-e, és ha igen, milyen körben?

3. A felperes által a szerződéses megbízása alatt, 2001. január 1-jétől 2003. közepéig terjedő időszakban végzett egyéni és eredeti jellegű, és e formában sehol fel nem lelhető szakirodalmi munkásság szerzői jogi védelemben részesül-e, és ha igen, milyen körben?
4. Megsértette-e az alperes a felperes szerzői jogait akkor, amikor a felperes megbízási szerződését és eseti megbízásait is 2003. évben megszüntetve, a felperes által a saját vételi eredményeire, műszaki tapasztalataira támaszkodóan a korábban készített táblázatokkal megegyező, attól el nem térő táblázatos összeállításokat készíttetett az alperes saját szerkesztőségi munkatársával, és megjelentette az alperes által kiadott Telehold című műholdas műsorújságban úgy, hogy a táblázatos összeállítások alapját képező adatok, adatsorok az alperes hivatkozásától eltérően üzleti célra szabadon sehol nem érhetőek el?

A Fővárosi Bíróság 17.P.29.527/2005/24. számú határozatával elrendelte, hogy a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményét a felperes 2006. szeptember 29-én kelt beadványa, illetve ez alapján a felperes 2006. október 11-én kelt beadványa figyelembevételével készítse el.

Az LMI Kft. alperes által feltett kérdések

5. Tekintettel arra, hogy az alperesi kiadó munkatársai a perbeli időszakot megelőzően is, valamint a felperesi közreműködés befejezését követően is készítettek és megjelentettek a felpereséhez teljesen hasonló, csak attól némileg eltérő tartalmú táblázatosokat ugyanabban a műsorújságban, ily módon azok is gyűjteményes művek, és ugyanígy szerzői jogi védelmet képeznek?
6. Amennyiben az alperesi táblázatok is védelmet élvező gyűjteményes művek, úgy valószínűleg melyik fél sértette meg a másik fél szerzői jogait?
7. Tekinthetőek-e a felperesi táblázatok egyéni, eredeti jellegűnek, mivel a felperes azokat az internetről mások által is hozzáférhető, közérdekű adatokból válogatta össze, és az egész világon ismert táblázatos formába rendezte?

Az eljáró tanács szakértői véleménye

Ad 1. Az eljáró tanács megvizsgálta a „Telehold TV-Műsor Magazin” című kiadvány (a továbbiakban: Telehold) rendelkezésére bocsátott számait, és megállapította, hogy azok a Magyarországon fogható műholdak, illetve műholdas műsorok egyes adatait két különböző módon tartalmazzák.

Az „Áttekintő térkép a Magyarországon területén vehető műholdas tv-programokról” elnevezést viselő összeállítás A3 lapméretű, a címének megfelelő adatokat tartalmazza a nyilvánossághoz közvetítő műholdak szerinti csoportosításban. Az áttekintő térkép az egyes

műholdak adatait azok földrajzi elhelyezkedése szerinti sorrendben tartalmazza. Az említett adatok kitérnek a műholdas adások vételéhez szükséges műholdvevő antenna, illetve az azok megfelelő beállításához szükséges műszaki ismeretekre, továbbá a nyilvánossághoz közvetített műsorok alapvető műszaki jellemzőire, amelyeket a kiadvány összetett színkóddal tesz áttekinthetővé. Az áttekinthető térkép eleinte néhány, majd – a felperes 2006. május 11-én kelt beadványa 4. pontja szerint – valamennyi Magyarország területéről ténylegesen látható, elérhető- és így vehető műhold, illetve műsor adatát tartalmazza. Áttekinthető térkép a peres felek szerződéses viszonyát megelőzően, az alatt, illetve azt követően is megjelent a Teleholdban.

A különböző megnevezésekkel ellátott *részletes frekvenciátáblázatok* közös jellemzője, hogy egyes kiválasztott műhold(ak) által nyilvánossághoz közvetített műsorok vételéhez szükséges részletes műszaki adatokat (műhold megnevezése, frekvencia, polaritás, képforma stb.) tartalmazzák. A peranyaghoz csatolt frekvenciátáblázatok több altípusa különböztethető meg az alábbiak szerint:

- a) egy vagy több műhold által nyilvánossághoz közvetített valamennyi műsor részletes adatsora (pl. XVI. évfolyam, 11. szám);
- b) több ország műhold útján nyilvánossághoz közvetített műsorainak részletes adatsora (pl. XVII. évfolyam, 1. szám).

Frekvenciátáblázat a peres felek szerződéses viszonyát megelőzően, az alatt, illetve azt követően is megjelent a Teleholdban.

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szt.) 7. §-a szerint „szerzői jogi védelemben részesül a gyűjtemény, ha tartalmának összeválogatása, elrendezése vagy szerkesztése egyéni, eredeti jellegű (gyűjteményes mű). A védelem a gyűjteményes művet megilleti akkor is, ha annak részei, tartalmi elemei nem részesülnek, illetve nem részesülhetnek szerzői jogi védelemben.”

A fentiek alapján egyértelműen megállapítható, hogy a különböző összeállítások – gyűjteményes műként – akkor is szerzői jogi védelmet élvezhetnek, ha részei ugyan szerzői jogi védelemben nem részesülnek, de a gyűjtemény elemeinek összeválogatása, elrendezése kreatív szerkesztői munka eredménye. A gyűjteményes művekre vonatkozó védelem feltétele – az Szt. megfogalmazása szerint – azonos a szerzői művek esetében általában alkalmazandó egyéni, eredeti jelleg követelményével, a magyar jogalkotó ugyanis e két fogalommal azonosította az irányadó nemzetközi egyezmények „intellectual creations” fordulatát [Berni Unió Egyezmény 2. cikk (5) bekezdése; TRIPS-megállapodás 10. cikk (2) bekezdése; WIPO Szerzői Jogi Szerződés 5. cikk] Az Szt. terminológiája összhangban van továbbá az Európai Közösség vonatkozó meghatározásával, amely szerint pl. a számítógépi program is akkor védendő, „ha eredeti abban az értelemben, hogy a szerző saját szellemi alkotása” (91/250/EGK irányelv 1. cikk 3. pont). Az adatbázis mint olyan pedig akkor részesül szerzői jogi védelemben, ha tartalmának válogatása vagy elrendezése okán „a szerző saját szellemi alkotása” (96/6/EK irányelv, 3. cikk 1. pont).

Az összeválogatás alkalmazott elve elsősorban akkor tekinthető egyéninek, eredetinek, ha a gyűjtemény valóban válogatás eredményeként született meg, vagyis egy műveket, adatokat tartalmazó nagyobb halmazból a szerkesztő valamilyen egyéni, eredeti szempont alapján válogatja össze gyűjteménye egyes elemeit. Ez alapján az összeválogatás nem rendelkezik egyéni, eredeti jelleggel, ha az valamennyi, bizonyos tulajdonsággal rendelkező elemet (művet, adatot) tartalmaz (például valamennyi budapesti telefon-előfizető adatai). Ugyancsak nem tekinthető összeválogatásnak a „gyűjtemény”, ha az csupán egy, vagy az összes elem számához képest elenyésző számú tételt tartalmaz.

Az elrendezés elsősorban akkor tekinthető egyéninek, eredetinek, ha az meghaladja a nyilvánvaló sorrendbe illeszthető tulajdonságok alapján (például kezdőbetű, súly, hossz) történő automatikus rendezést.

Az eljáró tanács a fentiek előrebocsátását követően megállapítja, hogy az áttekintő térkép gyűjteményes műnek minősül elemei sajátos szempont szerinti válogatása és az elrendezésében megmutatkozó egyéni, eredeti megoldások, így elsősorban az alkalmazott színkódolási technikák miatt. Ebből következően az áttekintő térkép szerzői jogi védelemben részesül, a gyűjteményes mű egészére vonatkozó szerzői jog jogosultja az Sztj. 7. §-ának (2) bekezdése szerint a gyűjteményes mű szerkesztője, aki a gyűjteményes művet megalkotta. Az eljáró tanács hozzá kívánja tenni, hogy a szerkesztőt megillető jogosultságok kizárólag a gyűjteményes mű egészére vonatkoznak, ilyen védelem a szerkesztőt sem a gyűjteménybe felvett egyes elemek, sem az összeválogatás elve, sem pedig az elrendezés módja vonatkozásában külön-külön nem illeti meg.

Az eljáró tanács ugyancsak megállapítja, hogy a fenti a) és b) pont szerinti frekvenciátáblázatok csak akkor minősülhetnek gyűjteményes műnek, ha azok összeválogatása, illetve elrendezése egyéni és/vagy eredeti jelleget mutat. Az eljáró tanács megállapítja, hogy ilyen egyéni, eredeti jelleget mutatnak azok a frekvenciátáblázatok, amelyeket olyan kombinált szempontok szerint állítottak össze, mint a (1) szerkesztő által kiválasztott külföldi országokból sugárzott, továbbá (2) Magyarországon szabadon fogható műholdas műsorok (3) egyes műszaki adatai.

Ad 2. Az eljáró tanács megállapítja, hogy a kérdés által érintett időszakból (1999. november – 2000. december) az alperesi kiadvány egyetlen száma sem található meg a peres iratok között. Mivel a Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 8. §-ának (1) bekezdése szerint az eljáró tanács szakvéleményét a benyújtott iratok alapján alakítja ki, a tények megállapítására bizonyítást nem folytat, így a feltett kérdésre az eljáró tanács nem tud választ adni. Az eljáró tanács hozzá kívánja tenni, hogy a gyűjteményes művek védelmére vonatkozó általános szabályokat az első kérdésben adott válaszában részletesen ismertette.

Ad 3. A felperes kérdése által érintett időszak (2001. január 1.–2003. közepe) vonatkozásában az alperesi kiadványokban közölt és a peres iratokhoz csatolt áttekintő térkép és frekvenciatablázat védelméről az eljáró tanács az 1. kérdésre adott válaszában kimerítő feleletet adott.

Ad 4. Az eljáró tanács előjáróban megállapítja, hogy a peres iratokhoz csatolt szerződések és egyéb dokumentumok között olyan nem található, amely a peres felek közötti korábbi jogviszony megszüntetésére irányult volna, válaszában ezért a kérdés e tényre vonatkozó hivatkozását figyelmen kívül hagyta.

Tekintettel arra, hogy a Telehold peres iratokhoz csatolt példányai a peres felek közötti szerződéses időszakot megelőzően is tartalmaztak áttekintő térképet, például a IX. évfolyam 44. számában,² ezért az összeállítás elrendezésében megmutatkozó egyéniség, eredetiség kérdése legkésőbb a gyűjtemény szerkesztője vonatkozásában merülhet fel. A peres iratokhoz csatolt későbbi lapszámok ugyanis – bár a felvett adatok száma jelentősen növekedett – alapvetően a hivatkozott lapszámban megjelent összeállítás szerkezetét követik, esetükben tehát egyéniségről, eredetiségről e tekintetben nem beszélhetünk. Az eljáró tanács ezzel együtt rögzíteni kívánja, hogy a peres iratok nem tartalmaznak elégséges információt abban a kérdésben, hogy az alperes számára ki és milyen jogviszony alapján készítette el a már hivatkozott áttekintő térképet első ízben, ezért az sem állapítható meg egyértelműen, ki tekinthető a gyűjteményes mű szerkesztőjének. Ennek eldöntéséhez az eljáró tanács megítélése szerint ugyanis nem elégséges annak rögzítése, hogy azt az alperes „munkatársai” készítették (lásd például az alperes fenti, 5. szám alatt idézett kérdését), tisztázandó, munkaviszony vagy megbízás alapján készültek-e, volt-e jogfenntartó kikötés stb. Az ugyanakkor valószínűsíthető, hogy annak jogosultja nem a felperes.

Az eljáró tanács ezt követően hivatkozik az 1. kérdésre adott válaszára, amely során részletesen kifejtette, hogy a gyűjteményes mű szerzőjét a gyűjtemény egésze vonatkozásában illetik meg a szerzői jogok. Ebből következően nem szükséges a gyűjteményes mű szerkesztőjének felhasználási engedélye önmagában ahhoz, hogy harmadik személy a gyűjtemény elrendezésével azonos, de tartalmát tekintve teljesen eltérő gyűjteményt állítson össze. A szerzői jog gyűjteményes mű esetében is annak kifejezését védi, nem pedig a kifejezés módját, módszerét. Az utóbbi átvétele önmagában tehát engedélyhez nem kötött, ugyanakkor az így elkészített összeállítás pusztán annak elrendezése folytán szerzői jogi védelemben már nem részesülhet, hiszen az összeállítás egyéninek, eredetinek – a szolgai átvételnek köszönhetően – nem minősíthető.

Az eljáró tanács arra is felhívja a figyelmet, hogy a peres iratokhoz csatolt gyűjteményekben rögzített adatok – tehát a műholdakra és műholdas műsorokra vonatkozó műszaki in-

² A Telehold magazin hivatkozott száma megjegyzésként azt tartalmazza, hogy az abban publikált áttekintő térkép a IX. évfolyam 42. számában megjelent összeállítás utánközlése. Ez utóbbi lapszám nem került a periratokhoz csatolásra.

formációk – önálló szerzői jogi védelemben az Szjt. 1. §-a szerint nem részesülnek. Így önmagában az adatok átvételéhez nem szükséges szerzői jogi engedély.

A peres iratok – túl a felperes bizonyítékkal alá nem támasztott vélekedésén – nem tartalmaznak abban a kérdésben információt, hogy az alperes saját összeállítását milyen adatok alapulvételével készítette el. Ha azonban az eljáró tanács el is fogadná, hogy az alperes a Lyngsat internetes oldaláról (www.lyngsat.com) szerezte be az összeállításhoz szükséges adatokat, annak jogszerűségét akkor sem vizsgálhatja, hiszen az említett honlap felhasználási feltételeit a peres iratok nem tartalmazzák.

A felperes beadványaiban több alkalommal hivatkozott az összeállítások adatbázisként történő minősítésére és ez alapján történő védelmére. A jelenleg hatályos Szjt. 61. § (1) bekezdése szerint a gyűjteményes műnek minősülő adatbázis szerzői jogi védelemben részesül, amely alapján engedélyköteles tevékenységnek minősül az adatbázis felhasználása, így tehát – összhangban az adatbázisok jogi védelméről szóló 96/9/EK irányelv 5. cikkével – annak többszörözése, átdolgozása, átalakítása stb. A 60/A. (1) bekezdése szerint azt az összeállítást kell az Szjt. alkalmazása során adatbázisnak tekinteni, amely önálló művek, adatok valamely rendszer vagy módszer szerint elrendezett gyűjteménye, ha annak tartalmi elemeihez egyedileg hozzá lehet férni. Az eljáró tanács megállapítása szerint sem az áttekintő térkép, sem a frekvenciatáblázatok az Szjt. alkalmazása során adatbázisnak nem tekinthetők, ennek megfelelően szerzői jogi védelemben ekként nem részesülhetnek. A gyűjteményes mű és a szerzői jogi műnek minősülő adatbázis között lényegi különbség, hogy az utóbbi elemeihez egyedileg lehessen hozzáférni, ami kézenfekvő módon azt jelenti, hogy az egész gyűjtemény megjelenítése nélkül, az egyes részeket közvetlenül lehessen megismerni. A frekvenciatáblázatok és az áttekintő térkép lényegében válogatásra és a különböző adatok összevető táblázására irányul részben koordináta-rendszerben kifejezve, részben pedig az adatsorokban történő keresést igényelve. A gyűjteményes mű lehet szerzői jogilag védett adatbázis is, de a kifejezés sajátosságainál fogva nem szükségképpen az. Az adatbázis szerzői jogi minősítéséhez csupán a gyűjteményes mű kritériumainak fennforgása szükséges. Ahhoz azonban, hogy adatbázisként is lehessen védeni, ezen túlmenően annak a feltételnek is eleget kell tennie, hogy a benne foglalt egyes adatok közvetlenül is hozzáférhetőek legyenek.

Ad 5–6. Az áttekintő térkép és a frekvenciatáblázat szerzői jogi védelmére vonatkozó kérdésre az eljáró tanács korábban részletes feleletet adott, arra ezen a helyen csak utalni kíván.

Az eljáró tanács korábban rögzítette, hogy az áttekintő térkép, illetve a frekvenciatáblázat szerkesztőjének személye a peres iratok alapján egyértelműen nem állapítható meg, így az sem állapítható meg egyértelműen, hogy bármely peres fél megsértette-e a másik fél szerzői jogát. Ha azonban az eljáró tanács elfogadja, hogy az áttekintő térkép és a frekvenciatáblázat vonatkozásában az alperes „munkatársaitól” megszerezte annak vagyoni jogait, úgy szerzői jogi jogsértésről a felperes vonatkozásában nem beszélhetünk. Ennek alapvető oka, hogy a peres felek számos – általuk megbízási szerződésnek nevezett – olyan megállapodást

kötöttek, amelyek tárgya – egyebek mellett – épp az összeállítások naprakészen tartása volt, így az áttekintő térkép és frekvenciatáblázat átdolgozása, kiegészítése a felperes számára engedélyezett tevékenység volt.

Ad 7. Mint arra az eljáró tanács korábban részletesen kitért, a gyűjteményes művek akkor is szerzői jogi védelmet élveznek, ha – az Szjt.-ben meghatározott egyéb feltételek teljesülése esetén – tartalmuk (már) nem áll, vagy nem is állhat szerzői jogi védelem alatt. Ebből következően a perbeli ügy szerzői jogi megítélése szempontjából irreleváns, hogy felperes a gyűjteményes művében (áttekintő térkép, frekvenciatáblázat) megjelentetett szerzői jogilag nem védett adatokat milyen forrásból szerezte be.

Dr. Boytha György, a tanács elnöke
Dr. Békés Gergely, a tanács előadó tagja
Dr. Wéber Judit, a tanács szavazó tagja

FÉNYKÉPEN ÁBRÁZOLT SZEMÉLY JOGAI

SZJSZT-41/06

A Fővárosi Bíróság megkeresése

A Fővárosi Bíróság által feltett kérdés

1. Az 1960-as években hatályos, a szerzői jogról szóló 1921. évi LIV. törvénycikk 69. §-a alapján mi számít „első megjelenésnek”, az, amikor a mű először, a szerzői jogok jogosultjának engedélyével a nyilvánosság számára hozzáférhetővé válik, vagy valamely egyéb körülmény (is) befolyással lehet arra, hogy egy megjelenés a mű első megjelenésének minősüljön a törvény szerint? Mi a tartalma e tekintetben a „nyilvánosság számára hozzáférhető” kifejezésnek?
2. Az 1960-as években hatályos, szerzői jogról szóló 1921. évi LIV. törvénycikk 68. § és 69. §-a alapján a fényképezési művek a 69. §-ban meghatározott védelmi idő leteltével (tehát az első megjelenés évét követő 15 év elteltével) szabad felhasználásúvá válnak-e?
3. A törvénycikk 68. §-ában meghatározott tevékenységek (pl. többszörösítés, forgalomba helyezés, közzététel stb.) bárki által szabadon végezhető-e a védelmi idő leteltét követően?

4. Az 1960-as években hatályos jogszabályoknak megfelelő gyakorlat szerint volt-e a fotós által valamilyen kötelezően alkalmazandó formája a fotóalanyok adatai, elérhetősége rögzítésének? Amennyiben volt ilyen, mennyi ideig volt köteles a fotós megőrizni ezeket az iratokat?
5. Az 1960-as években a fényképészeti művek felhasználásával kapcsolatosan volt-e a fotóalanyok hozzájárulásának beszerzésére vonatkozó kötelező előírás?
6. A fényképészeti mű negatívjának a fotós tulajdonában hagyása (nem megvásárlása) ráutaló magatartásként értékelhető-e a további felhasználáshoz adott hozzájárulásként, vagy szükséges-e a fotóalany kifejezett (írásbeli) hozzájárulásának beszerzése a fényképfelvételek további felhasználásához?

Az eljáró tanács szakvéleménye

Ad 1. Az 1960-as években hatályos, a szerzői jogról szóló 1921. évi LIV. törvénycikk 68. §-72. §-ig terjedő fejezete foglalkozik a fényképészeti művekkel. A törvénycikk 68. §-a a fényképészeti mű szerzőjét megillető kizárólagos jogokat sorolja fel, míg 69. §-a a fényképészeti mű védelmi idejét és a védelem kezdő időpontját határozza meg. A védelmi időt attól a naptári évtől kell számítani, amikor a fényképészeti mű először megjelent. A megjelenés fogalmát illetően a törvénycikk 77. §-a igazít el: *„megjelent művek a jelen törvény értelmében azok, amelyek nyilvános forgalomra szánt példányokban (többszörösítésekben, másolatokban, lenyomatokban, filmlevonatokban stb.) jogosan kiadattak.”*

A forgalomba helyezés alatt nemcsak a példányok forgalmazása (eladása, bérbeadása stb.), hanem a műről készült példányok forgalomba bocsátásának megindítása is értendő. Dr. Alföldy Dezső *A magyar szerzői jog* (1936, Grill Károly Könyvkiadó, p. 16–17.) című művében a kir. Kúria ítéleteit idézve támasztja alá azt a ma is élő gyakorlatot, amely szerint a művet forgalomba helyezi az is, aki ennek példányát az üzletben eladás céljára készen tartja.

Ugyancsak Alföldy Dezső a törvénycikk 1. §-ához fűzött magyarázatában rámutat arra is, hogy a művet csak a jogos kiadás esetén lehet megjelentnek tekinteni, tehát akkor, ha a nyilvános forgalomra szánt reprodukció a szerző akaratából vagy beleegyezésével jut nyilvános forgalomba.

„A nyilvánosság számára hozzáférhető” kifejezésnek a védelmi idő lejártá szempontjából nem volt szerepe az 1921. évi LIV. tc.-ben.

Ad 2. A 60-as években hatályos 1921. évi LIV. törvénycikk 68. és 69. §-a alapján a fényképészeti művek a védelmi idő lejártát követően a szerzői jog szempontjából bárki által szabadon felhasználhatóak. E törvény szerint a fényképészeti művek védelmi ideje vagy a megjelenés évétől számított 15 év, vagy – megjelenés hiányában – a szerző halálának éve utáni 15 év. A jelenleg hatályos 1999. évi LXXVI. szerzői jogi törvény (Szt.) szerint a fényképek szer-

zőinek védelmi ideje is az általános szabályok szerinti, vagyis 70 év a szerző halálának évét követő év január elsejétől számítva (31. §). Ez érvényes azokra a fényképekre is, amelyek védelmi ideje korábbi szerzői jogi törvények hatálya alatt kezdődött, és 1999. szeptember 1-én még nem járt le (Szt. 108. §-a).

Ad 3. A kérdésre az előző pontban adott válasz vonatkozik.

Ad 4–5. Az eljáró tanács más fotóművészek szóbeli tájékoztatásán alapuló ismeretei szerint az 1960-as évek első felében nem volt sem jogszabályi előírás, sem általánosan követett gyakorlat, hogy a magánműtermekben rögzíteni kellett volna a fényképezésre megbízást adó, a műterembe látogató ügyfelek adatait. Szokás volt viszont, hogy a fényképnek a műterem kirakáiban való bemutatásához szóban engedélyt kértek és kaptak a lefényképezett személytől (illetve gyermek esetében a megbízótól).

Ad 6. Az 1921. évi LIV. tc. nem kívánta meg az írásbeliséget a felhasználási szerződésekhez, azok engedélyezéséhez. Így az 1970 előtti felhasználásoknál elvileg szerepe lehetett a szerződéskötés értelmezésénél annak, hogy történt-e rendelkezés a negatívról, mi lett a negatív sorsa. Minthogy azonban a negatívnak a fényképszínnél hagyása mindig is szokásos volt, az erről való rendelkezés elmaradásának nem lehet olyan értelmet tulajdonítani, hogy a megrendelő ezáltal engedélyezte volna az üzleti célú felhasználást. A szerző általi jogszerű felhasználáshoz ugyanis 1970 előtt szükség volt a megrendelő kifejezett hozzájárulására is (1921. évi LIV. tc. 64. §). Az 1969. évi III. törvény hatálya alatt ugyanehhez az ábrázolt személy hozzájárulására volt szükség (48. §). Ha viszont a vitatott felhasználás az 1999. évi LXXVI. tv. időbeli hatálya alatt (1999. szeptember 1. után) történt, a megrendelőnek nincs ilyen hozzájárulási joga sem a még védett, sem a már nem védett fényképszíni művek a szerző vagy jogutóda általi szerzői jogi hasznosítása tekintetében. A megrendelésre készült fényképszíni mű esetében az ábrázolt személy személyiségi jogainak esetleges megsértése a Polgári Törvénykönyv szabályai szerint ítélandó meg.

Az eljáró tanács megjegyzi, hogy a perbeli fénykép 2004-ben a Magyar Fotóművészek Szövetsége által kiadott „Hórusz Archívum” című fotóalbumban, annak 20. oldalán kiadásra került.

Dr. Gyertyánfy Péter, a tanács elnöke
Dr. Koltay Krisztina, a tanács előadó tagja
Dr. Bán András, a tanács szavazó tagja

A 2007. ÉVI JEDLIK ÁNYOS-DÍJAK ÁTADÁSA

A Jedlik Ányos-díjat a Magyar Szabadalmi Hivatal elnökének kezdeményezésére az ipari és kereskedelmi miniszter alapította 1996-ban, a magyar szabadalmi rendszer centenáriumi évében, a kimagaslóan sikeres feltalálói tevékenység, valamint a kiemelkedő színvonalú és hatékonyságú iparjogvédelmi munkásság elismerésére.

A 2007. évi díjak átadására 2007. március 13-án került sor a Magyar Szabadalmi Hivatalban Egyed Géza gazdasági és közlekedési minisztériumi szakállamtitkár jelenlétében. A díjakat dr. Bendzsel Miklós, a Magyar Szabadalmi Hivatal elnöke adta át.

A 2007. év díjazottai

DR. FAIGL FERENC vegyészmérnök, a kémiai tudomány doktora, a BME Vegyészmérnöki és Biomérnöki Kar Szerves Kémiai Technológia Tanszékének egyetemi tanára

Vegyészmérnöki oklevelét 1977-ben vehette át a Budapesti Műszaki Egyetemen, amely mindmáig munkahelye, hivatása magas színvonalú művelésének fő színtere tudományos kutatóként és oktatóként egyaránt. 1997-ben egyetemi tanári kinevezést és tanszékvezető-helyettesi megbízást kapott. Két évvel később a Vegyészmérnöki Kar gazdasági dékánhelyettese, 2003-tól a Kari Doktori Tanács tagja lett. Oktatóként a biológiaiilag aktív anyagok szintézise, az ipari szerves kémia, a poláris fémorganikus vegyületek kémiája és technológiája, a gyógyszerkémiiai alapfolyamatok, illetve a gyógyszerkémiia alapjai című tárgyak előadója. Főbb kutatási területei az optikailag aktív vegyületek előállítása, a sztereoselektív reakciók kutatása, a poláris fémorganikus vegyületek kémiájának és technológiájának kutatása. Tudományos eredményeit eddig 63 közleményben, valamint 90 előadásban publikálta. 28 szabadalomban szerepel feltalálónként, ezek közül 12 hasznosult ipari alkalmazás, illetve licencelés formájában. A kutatásokhoz kapcsolódóan eredményes, az említett szabadalmakban is megnyilvánuló módon gyümölcsöző az együttműködése számos hazai kutatási intézménnyel. Az Akadémia köztestületének 1996 óta tagja. 1999-ben elnyerte a Széchenyi Professzori Ösztöndíjat, korábban – két alkalommal is – a Kiváló Feltaláló kitüntetés arany fokozatának odaítélésével ismerték el kiemelkedően sikeres alkotótevékenységét.

HAVASI JÁNOS okleveles villamosmérnök, a Magyar Szabadalmi Hivatal Védjegy és Min-taoltalmi Főosztályának helyettes vezetője

A Budapesti Műszaki Egyetem Villamosmérnöki Karán 1971-ben szerzett diplomát. Az Egyesült Villamos Gépgyár és a Villamosipari Kutatóintézet kötelékében végzett szakmai és kutatómérnöki munka után 1981-ben csatlakozott a Magyar Szabadalmi Hivatalhoz mint erősáramú találmányok szabadalmi elbírálója. 1986 és 1993 között a szabadalomen-gedélyezési hatósági tevékenység egységességi és minőségi ellenőrzését végezte; 1993-tól az

Iparjogvédelmi Ügyviteli Főosztály vezetője 2000-ig. Az európai uniós jogharmonizációs csatlakozási erőfeszítések és az újjászervezett hatósági ügyvitel és lajstromvezetés fejlesztési munkálatainak részese. Vezetői munkásságában az állhatatos, emberközpontú és motiváló stílus, személyes tehervállalásában a rendszerelvűség mellett a részletekkel kapcsolatos műgond letéteményese.

2003-tól – eredményes szakmai munkájának elismerése mellett – a Védjegy és Mintaoltalmi Főosztály függetlenített főosztályvezető-helyettese. A közösségi védjegy- és dizájnoltalmi rendszerek meghonosításában, a módszertanok és az ügyviteli modernizáció összehangolásában járult hozzá a sikeres illeszkedés programjához.

Negyedszázados hivatali működése az iparjogvédelem minden jelentős ágában hozzájárult az MSZH immár nemzetközi viszonylatban is elismert hatósági rangjához.

DR. HIDVÉGI MÁTÉ biológus-mérnök, a kémia habilitált doktora, a kémiai tudomány kandidátusa, a Biomedicina – Első Magyar Rákkutatási Részvénytársaság elnöke

Diplomáját a Budapesti Műszaki Egyetemen szerezte, amelynek később oktatója is volt a Biokémiai és Élelmiszertechnológiai Tanszéken. Több éven át a gabonaiparban dolgozott, két évet Kanadában töltött e témakör kutatójaként. E munkájához fűződik a számos országban szabadalommal védett, gyógynövénykivonatot tartalmazó, az emelkedett vérkoleszterin-, illetve trigliceridszint csökkentésére, az érlelmeszedési folyamat lassítására alkalmazható gyógyhatású készítmény, az Esterin. Legismertebb eredménye, amelyet több kutató-feltaláló társával együtt dolgozott ki, az Avemar. 1993-ban olyan búzacsíra-kivonatot állított elő, amelyről bebizonyosodott, hogy a benzokinonokat optimális mennyiségben és arányban tartalmazza ahhoz, hogy szignifikáns mértékben gátolja, citosztatikumokkal együtt alkalmazva megakadályozza malignus tumorok áttétképzését. Az Avemar hatásmechanizmusával kapcsolatosan a mai napig mintegy tíz, jól definiált daganatellenes hatást írtak le. Igazolást nyert, hogy daganatgátló hatása kivételesen széles spektrumú. A szabadalmazott készítmény a világ tíz országában van jelen. Az Amerikai Egyesült Államokban 2006-ban elnyerte a NutrAward díjat, amelyet létesítése óta először ítéltek oda európai innovációnak. Hidvégi Máté 10 magyar szabadalmi bejelentésben szerepel feltalálóként, ebből 3 megadott szabadalom.

SIPOS JÓZSEF okl. gépészmérnök, magyar és európai szabadalmi ügyvivő

1970 és 1974 között állami ösztöndíjasként a Freibergi Bányászati Akadémián (Bergakademie Freiberg) végezte felsőfokú tanulmányait, ahol kalorikus mérnöki diplomát szerzett. Szűkebb szakterülete a gáz- és olajtüzelés volt.

1974-től 1977-ig a Prometheus Tüzeléstechnikai Vállalat gázégőszervizében, majd égisztéchnikai részlegénél dolgozott. Innen került 1977-ben a Danubia Szabadalmi és Védjegy Irodába, ahol a megfelelő továbbképzések elvégzése után 1981-ben szabadalmi ügyvivői minősítést szerzett. Szabadalmi ügyvivőként a legkülönbözőbb szakterületekhez tartozó

gépészeti találmányok szabadalmaztatásával foglalkozott és foglalkozik, többek között tüzelőberendezések, bányászati berendezések, mezőgazdasági eszközök és építőipari megoldások szabadalmaztatásával. Kiváló német nyelvismerete mellett munkájában rendszeresen használja az angol és a francia nyelvet is. Hobbiként elsajátított finn nyelvtudása révén különösen szoros és gyümölcsöző kapcsolatokat tart fenn különböző finn szabadalmi irodák munkatársaival. Műszaki és iparjogvédelmi tudása, korrekt és alapos munkája az ügyfelek és a hatósági partnerek körében is elismerést szerzett számára.

Tagja a Magyar Szabadalmi Ügyvivői Kamarának, a Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesületnek, valamint több külföldi szakmai szervezetnek.

DR. VEDRES ANDRÁS okleveles vegyész, a Magyar Feltalálók Egyesületének főtitkára, a Feltalálók Egyesületének Nemzetközi Szövetsége (IFIA) elnöke

Csaknem három évtizedes (1963–1991) gyógyszerkéimiai kutatópályáját és ökológiai találmányait 23 szabadalom fémjelzi. Kétszer nyerte el „Az év feltalálója” címet, számos külföldi és nemzetközi kitüntetés elismertje, 1996-ban az ENSZ Szellemi Tulajdon Világszervezetének aranyérmével tüntették ki.

A Magyar Feltalálók Egyesületének megalapítását 1989-ben kezdeményezte, s annak a kezdetektől főtitkára. Az elmúlt másfél évtizedben közel száz külföldi kiállítás, találmányi szalon és innovációs fórum hazai részvételét koordinálta. Az immár hat, általa szervezett „GENIUS-rendezvénnyel” – találmányi vásárral, feltalálóolimpiával – Budapest ismert és elismert innovációs házigazdává vált a világ feltalálóinak társadalmában. Az IFIA, több mint 80 ország feltalálószervezetének szövetsége a 2006 és 2010 közötti időszakra elnökévé választotta.

Munkásságának érdekvédelmi és infrastruktúra-teremtő jelentősége, az alkotótevékenység támogatásért folytatott lankadatlan erőfeszítései számos közéleti és szakmai kezdeményezéssel kötődtek össze személyét; szervezői teljesítménye meghatározóan hozzájárult hazánk nemzetközi innovációs elismertségéhez.

KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATSZEMLE

Bruce Berman (szerk.): *Making Innovation Pay (Az innováció termőre fordítása)*. John Wiley & Sons, 2006; ISBN 978-0-471-73337-9

„A világtörténelemben bizonyos találmányok és felfedezések attól kaptak különös értéket, hogy nagy hatékonysággal segítették létrejönni az újabb találmányokat és felfedezéseket. Közéjük tartozott az írás, a nyomtatás, Amerika felfedezése és a szabadalmi jog bevezetése” – Abraham Lincoln, 1859.

„Az új elmélet, új ötlet újabbhoz vezet, az ismét újabbhoz, és ez így megy tovább az idők során, amíg valaki, akinek egyikük megszületéséhez sem volt köze, valamennyit összeilleszti, és létrehozza azt, amit joggal neveznek új találmánynak” – Thomas Jefferson, Director of First U.S. Patent Board, 1813 körül.

„Egészen biztos, hogy amióta csak vizet forraltak fedett edényben, az emberek látták annak fedelét kissé emelkedni és süllyedni a gőz erejének hatására. Ám mindaddig, amíg ezt nem figyelték meg, gondolták végig tudatosan, és végeztek vele célzatos kísérleteket, az egész nem vezetett sehová” – Abraham Lincoln, 1859.

„Egy ország szabadalmi hivatal nélkül és jó szabadalmi törvény nélkül csak egy rák, és nem tud haladni semerre, csupán oldalazva és visszafelé” – Mark Twain, 1889.

Az idézetek természetesen az újabb kitűnő Wiley-kötetből valók. Méltán elmondhatjuk róla, hogy különösen figyelemreméltó. Vezérmotívuma kissé sarkított fogalmazással a következőképpen összegezhető: Pokolba az innovációra és az eredményei hasznosítására vonatkozóan a tényleges gyakorlattól távol fabrikált elméletekkel, hitekkel és tévhitekkel, pokolba az „olvastam róla könyveket, írok róla könyvet” típusú sápatag alkotásokkal, tanuljunk mindenekelőtt azoktól, akik a legsikeresebben gyakorolják ezt a mindinkább növekvő gazdasági jelentőségű, ugyanakkor nagy felkészültséget igénylő szakmát! Az ő véleményük helytállóságát, szellemi és gyakorlati – gazdasági – értékét az e téren elért eredményeik igazolják.

A kötet fejezeteit az idetartozó szakterületek legjobb gyakorló szakemberei írták, köztük a bitorlási ügyek kiemelkedő tárgyalói, nagy tudásalapú cégek – mint a Microsoft, az IBM, a Hewlett Packard, az Intel, a Lucent – szellemivagyon-főnökei/-stratégái, az egyik legsikeresebb feltaláló, továbbá az Amerikai Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegyhivatala leghosszabb ideig szolgáló vezetője. És említsük itt meg közöttük külön is azt az embert, aki szellemi vagyonra specializált befektetési bankot hozott létre, és meg tudta győzni Ross Perot, hogy csaknem 200 millió dollárt fektessen egy szellemi vagyonra specializált befektetési alapba. E fejezetek arról szólnak, hogyan kezelik és aknázzák ki a legkiválóbb szakemberek az innovációs fejlesztési eredményekben és azok iparjogvédelmi oltalmában rejlő lehetőségeket, hogyan kezelik a hasznosításra vonatkozó szabadalmi jogügyleteket és -vitákat, hogyan építenek fel ehhez optimális stratégiákat, és hogyan teszik ezzel részvényesi

értékké a cég szellemi vagyonát. Mindennek a gazdasági súlya valóban hatalmas – sokkal nagyobb, mint ahogy a legtöbben gondolják. A részvényesi érték mára az egyik legfontosabb mércéjévé vált mind a vállalatok megmértetésének, mind a vállalatvezetés teljesítménye értékelésének. Többnyire jelentős hatása van a cégek tőzsdei árfolyamának alakulására, és szintúgy azok vezetőinek árfolyamára. A részvényesi értéknek pedig az élenjáró cégeknél mind nagyobb részét adja a cégek immateriális vagyona – és benne, általában annak legfőbb alkotójaként, szellemi vagyonuk –, amely napjainkra már a tőke mellett, sőt azt megelőzve is jövedelemtermelő képességük legfontosabb tényezőjévé vált, és a vele való gazdálkodás fontosságában gyakorta felülmúlja a vállalati pénzügyek menedzselését is. Berman is kiemeli itt, hogy az 500 legnagyobb USA tőzsdei cég piaci értékének 80%-át immateriális vagyonuk teszi ki. Úgy is kellene lennie, hogy az innovációs eredményekkel való gazdálkodás és ennek eszközeként az iparjogvédelem eszköztárának szakszerű felhasználása ennek megfelelő figyelmet kap a cégek gazdálkodásában, s ezért azt a komoly cégek vezetése tevékenysége homlokterében tartja. Itt azonban igen sokat tanulhatunk arról, hogy mennyi még ebben a kiaknázatlanul hagyott lehetőség, és hogyan látják/javasolják olyan szakemberek ezek kiaknázását, akik élvonalbeli cégeknél már kiugróan sikeresnek bizonyultak ebben.

Amit itt elmondanak, az a szó legjobb értelmében innovatív utakat és módokat jelent az innovációs eredmények – találmányok, know-how, technológiák – vállalati hasznosításában és ehhez az iparjogvédelem eszköztárának optimális felhasználásában. Megmutatják, hol és hogyan kell kilépniünk a megszokott gondolkodás és az arra támaszkodó, illetve azt újratermelő gyakorlat kereteiből, és olyan hasznosítási-üzleti konstrukciók alkalmazásához folyamodnak, amelyekről az előbbiek híveit ugyan kirázza a hideg, viszont jelentős gazdasági eredményeket hozhatnak. Tény, hogy ehhez sok kreativitás kell, és az a fajta szemlélet, amelyet a De Gaulle-nak tulajdonított mondás összegez a legjobban: „ha nem tudod legyőzni, tedd a szövetségeseddé”, vagy a Winston Churchill-féle változat: „ha nem tudod legyőzni, vezesd”. Kiemelkedő példa erre az a szemlélet, amelyet a szabadalmak felhasználására javasolnak. Eszerint a valóban értelmes célkitűzés ebben nem az, hogy a szabadalom tüzes pallasával kergessük el a versenytársakat a kisajátítani kívánt területről, és ehhez gyakran igen költséges és kockázatos kimenetelű peres küzdelmekbe bocsátkozzunk. A valóban értelmes célkitűzés, hogy a szabadalom adta jogaink és lehetőségeink felhasználásával olyan együttműködések, érdekszövetségek hozzunk létre másokkal, amelyek az előbbieknél lényegesen több haszonhoz és egyéb előnyhöz juttatnak. Ehhez a gondolatmenethez kapcsolódik annak a kritikus fontosságú kérdésnek a kezelése is, vajon a saját játéktérrel való lemondást és ezzel járó veszteségeket jelent-e, ha a cég egy fontos találmány, technológia, know-how hasznosítási jogát részben-egészben átengedi másnak, és ezzel erősíti maga ellen a konkurenciát, vagy ez éppen a licencadó javára szolgálhat azzal, hogy új, gyümölcsöző lehetőségeket nyit meg a számára. E könyv szerzői ez utóbbi mellett állnak ki. Megfontolásra feltétlenül érdemes stratégiai tanácsuk az is, hogy sokkal gyümölcsözőbb lehet egy cég számára, ha technológiáját kellő ellenszolgáltatásért átengedi másnak, mintha ezt

nem teszi, és ezzel a másikat arra az útra küldi, hogy az maga fejlesszen ki vele szemben is versenyzőként adó saját technológiát. És szintúgy okosan eretnek álláspontjuk, hogy a cég szabadalomportfólióját nem gyűjtögetni-ápolgatni kell, hanem úgy kell kezelni, hogy az mindig a cég tevékenysége szerint optimális méretű és tartalmú legyen. Ez természetesen azt is jelenti, hogy kifizetődőbb lehet annak bizonyos elemeit a tartogatás helyett másnak hasznosításra átengedni vagy éppen eladni – annál is inkább, mert manapság kevés eszköz avul el gyorsabban, mint a szabadalom mögött álló, nemrég még élenjáró megoldás. Az értelmes stratégia tehát az, ha a cég szabadalomportfólióját nem úgy kezeljük, mint valamiféle high-tech kerítést, amellyel bizonyos műszaki, végső soron piaci területeket elkeríteni igyekszünk magunknak – és keményen küzdünk azok ellen, akik azt áthágják vagy éppen lerombolni igyekeznek –, hanem sokkal inkább olyan értékek készleteként, amelyek segítségével szövetségeket építhetünk, pozíciókat vásárolhatunk, például kölcsönös licencadások, hasznosítási együttműködések révén. Bruce Berman szavával, aki maga is e terület kiváló szakembere – és feltehetőleg ezért tudta megszólaltatni a szakma kiválóságait –, s aki a bevezető fejezetet írta, a szabadalmi oltalmat nem útakadályként, hanem építőelemként célszerű kezelni. Ez azután egy további fejezetnek is a vezérgondolata. Ő fejti ki itt azt is – teljes joggal –, hogy a szabadalombitorlókkal szembeni fellépés egy nagy tétre menő pókerjátszma, s tőle is, másoktól is megdöbbentő adatokat olvashatunk az ilyen peres eljárások (amerikai) költségeinek nagyságáról.

A Bermanét követő tíz fejezet mindegyike írójának tömör szakmai portréjával kezdődik. Már ezekből is sokat tanulhatunk arról, milyen felkészültséggel, milyen stratégiákkal érnek el emberek igen jelentős sikereket ezen a területen. Amit pedig ők felvázolnak, az – Bermannel együtt – 11 szakember tapasztalatai, szemlélete, módszertani és stratégiai tanácsai a gazdaságilag létfontosságú célok eléréséhez: ahhoz, hogy a szabadalom birtokosa a lehető legtöbbet tudja kihozni a maga számára szellemi vagyonából. Az ezekből leszűrhető tanulságok hasznosítását nagyban segíti, hogy azok kivétel nélkül erősítik, kiegészítik egymást, s olyan döntésekhez, megoldásokhoz vezetnek, amelyek támogatják egymás kedvező hatását.

Az itt elmondottak tanulságai közül a két legfontosabb minden bizonnyal a következőkben összegezhető: A legjobb innovációs eredményeket is elsősorban a szellemi vagyon kezelésére, menedzselésére és hasznosítására vonatkozó élenjáró szakmai tudás teheti nagy gazdasági értékévé. Amelyik vállalati vezető még úgy gondolja, hogy neki személy szerint nem kell értenie cége szellemi vagyonának hasznosításához vagy akárcsak az iparjogvédelem eszköztárának felhasználásához, annak sürgősen újra kell tanulnia a szakmáját.

A fejezetek mindegyike kiemelkedően érdekes és nagy gazdasági jelentőséggel bíró területre ad betekintést. További példaként említjük még azt, amely a szabadalmi jogérvénysítés egyik különösen kényes vetületéről szól: arról, hogy mennyiben lehet valódi érték a szabadalom az olyan szabadalmas számára, akinek, illetve amelynek nincs elegendő pénze a bitorlókkal szembeni fellépés költségeinek és kockázatainak viselésére. Itt olyan gyakorlatot

ismerhetünk meg, amelyben a jogi képviselők a másik féltől elérni kívánt bevételből való részesedésért végzik a szabadalmas érdekeinek érvényesítését, és ebben van olyan konstrukció is, amelynél még az ezzel járó költségeiket is részben-egészben maguk viselik. Mindezt olyan jogi szakember mondja el, aki pereskedési butikot (kb. speciális ügyekre szakosodott jogi céget) alapított, és azzal szerzett hírnevet magának, hogy egyéni feltalálókat és kisebb cégeket képvisel szabadalmi jogvitákban részesedésért.

Dr. Osman Péter

Révai Új Lexikona 1–18. k. (főszerk. Kollega Tarsoly István). Babits Kiadó, 1996–2006

18. kötetének megjelenésével kiteljesedett a Babits Kiadó nagy vállalkozása, a Révai Új Lexikona létrehozása és megjelentetése. Tiszteletreméltóan hősies, nagy energiabefektetést és pénzügyi kockázatvállalást igénylő feladat, hogy egy honi kiadó ma sok év munkájával létrehoz egy magyar nyelvű és Magyarországról szóló nagylexikont ilyen hatalmas terjedelemmel. Most itt az eredmény, Magyarország XX. századi történelmének ez a kiemelkedően gazdag ismeret- és adattára.

Mi értelme van ma egy ilyen sorozatnak? Milyen nyomós okunk van azt megvásárolni? Főszerkesztője, Kollega Tarsoly István a sorozatot indító előszavában meggyőző és kikezdetlen választ ad erre. Amint mondja (akkor még a rendeltetés meghatározásaként), olyan lexikont adnak közre, amely sok, az olvasó számára fontos, jelentős vagy érdekes adatot tartalmaz, olyanokat, amelyeket a gazdag és értékes mai magyar lexikonirodalom nem ölel fel, és enélkül nyomtalanul a feledésbe merülnének. Ez így a legkorszerűbb, tartalmában és szellemében is magyar lexikon. Nemcsak a nemzetközi mérce szerint jelentős hazai értékeket mutatja fel, hanem a magyarság országos vagy helyi jelentőségű, emlékezetre méltó tényeit, szereplőit, jelenségeit is. Ezzel a Révai Új Lexikona azt a hiányt szünteti meg, amely a XX. századi magyarság mindennapi életének, és az ennek során keletkezett értékeknek a felmutatásában tapasztalható. És emeljük ki: amögött, hogy ez a lexikon a XX. századi Magyarországról szól, ott áll, hogy a Babits reprintben megjelentette a honi lexikonkiadás máig is egyik legnagyobb alkotását, A Révai Nagy Lexikonát. Ez a lexikon tehát a nagy elődre épül, azt folytatja, konzervatívan elegáns küllemében is, amellyel szembetűnő, de nem hivalkodó díszre nappalinak, dolgozószobának vagy akár tárgyalónak.

Az, hogy ez a lexikon célzottan a magyarságról szól, meghatározza mind erejét, mind hatókörének korlátait, és velük a helyét is könyvespolcunkon. Nem az Encyclopaedia Britannica helyére, hanem mellé célszerű tennünk, a nagy egészhez képest viszonylag kisebb, ám nekünk fontos részletekig is elmenő magyar kiegészítésként. Ugyanez elmondható a „Britannica” magyarított változatára, a szintén kiemelkedő szellemi értéket képviselő Britannica Hungaricára is – vele sem versenytársak, hanem sokkal inkább egymás értékes kiegészítői.

Köteteinek tartalma igazolni látszik, hogy jól teljesíti rendeltetését, ami az ország XX. századi sorsának, eseményeinek, eredményeinek és ezek fontosabb szereplőinek lexikonformában való felmutatása, megismerhetővé és adattárszerűen kereshetővé tétele. Nyomós okunk van arra is, hogy honi tudomány- és ipartörténeti adattárként szóljunk róla. Talán megérthető, ám megbocsáthatatlan méltánytalanság mind elődeinkkel, mind önmagunkkal, s még inkább a következő generációkkal szemben, ahogy a modernizálódás mai lázában a feledésbe engedjük hanyatlani csaknem mindazt a megbecsülést érdemlő gazdasági és főként ipari teljesítményt, amelyet Magyarország a XX. században, s különösen annak első felében létrehozott, valamint azokat a cégeket és embereket, amelyeknek, illetve akiknek ebben meghatározó szerepük volt. Csak néhány kiragadott példával: hányan tudják még, hogy a MOM-park helyén a Magyar Optikai Művek, a honi ipar egyik hajdani zászlóshajója állt (hová lett a tavalyi hó?), amely a magyar gazdaság két világháború közötti erőteljes felemelkedését adó innovációk egyik jelentős forrása volt? Ki emlékszik még a Diósgyőri Gépgyárra, amely a Trianon utáni Magyarország legjelentősebb gépipari vállalata volt? Az Orion Rádió és Villamossági Vállalatra, amely a rádiógyártásban világhírű márkát képviselt a '40-es években, és még 1958-ban is aranyérmet nyert a brüsszeli világkiállításon? A talán mind között évtizedeken át a legnagyobb innovációs műhelyre, a Tungsram Rt.-re? A hasonlóképpen méltán kiemelkedő, az innovációival szó szerint világhódító Ganz Villamossági Művekre? És sorolhatnánk ... Legendás szakemberek, legendás cégek, intézmények találhatóak meg e lapokon. Tudjuk: az utóbbi mintegy 130 évben voltak időszakok, amikor kifejezetten erős gazdaságfejlődés emelte felfelé az országot, s egy-egy szakterületen a világ élvonalába vagy annak közelébe jutottunk. Gyáraink, fejlesztési intézményeink közül néhány nemzetközi mércével mérve is az erősek közé tudott emelkedni. Itt olvashatunk ezekről, és találunk rengeteg további adatot arról, hogy a XX. század során sok olyan ember élt és alkotott, sok olyan gazdasági, tudományos, kulturális eredmény született itt, akik, illetve amelyek nagymértékben hozzájárultak ahhoz, ami itt és most az ország javára szolgál. Láthatjuk, hogy joggal büszkék lehetünk tudomány- és ipartörténetünkre. Ilyeténként szolgálhatja e lexikon a XX. századi honi gazdaság-, tudomány-, technika- és ipartörténetünk ismeretét, a reájuk vonatkozó adatok és információk megőrzését.

Fontos tudnunk, hogy a kiadó megjelentetett a korszak Magyarországról egy másik sorozatot is, Magyarország a XX. században címmel. Ez öt impozáns, a Révaival azonos megjelenésű kötetben ad leíró, azaz nem lexikonszerű áttekintést arról, hogyan éltük át az emberiség történelmének drasztikus változásokkal leginkább zsúfolt évszázadát, s mit végeztünk, mire jutottunk benne. A kötetek: I. Politika és társadalom, hadtörténet, jogalkotás; II. Természeti környezet, népesség és társadalom, egyházak és felekezetek, gazdaság; III. Kultúra, művészet, sport és szórakozás; IV. Műszaki és természettudományok; V. Társadalomtudományok.

Dr. Osman Péter

Csenkey Éva, Hárs Éva: A tündéri szépséggé égetett anyag csillogó művészete. Zsolnay a nagyvilágból. Gyugyi László gyűjteménye. Helikon Kiadó, 2006; ISBN 963 2270266

Nagyon kevés olyan cég van a magyar gazdaság- és ipartörténetben, amelyre majd' 150 év óta büszkék lehetünk, és amely a maga területén ma is ott van a világ legjobbjai között. Ilyen a pécsi Zsolnay gyár és az itt készülő kerámia dísz tárgyak. A Zsolnay kerámia készítése a tündéri szépséggé égetett anyag csillogó művészete. Alkotói megvalósították az alkimisták örök álmát: aranyat, legalábbis a legjobb alkotásaikban az aranyéhoz közelítő értéket előállítani a póri kaolinból. A Zsolnay gyár méltó reprezentánsa a korszaknak, midőn Magyarország a kiegyezést követően nekilendült, hogy gyorsuló ütemben megteremtse a maga kultúráját, korszerű iparát, és magára büszkén lépjen ki a fejlett világ színpadára. Így vált a századforduló környékére Európa egyik leggyorsabban fejlődő országává, majd pedig megteremtette a magyar alkotó szellem kimagasló hírét és rangját, amelynek a Zsolnay alkotói is méltó reprezentánsai.

Már honi lexikonjaink öregapja, a Pallas is terjedelmes szócikket szentel Zsolnay Vilmosnak, a „hírneves műiparosnak” és gyáranak. Kiemeli, hogy a gyárat az ő sikeres újításai tették nagygyá. Amint írja, a gyár „egészen önálló és új irányt követett. 1873-ban a bécsi kiállításon gyártmányai nagy feltűnést keltettek, és Zsolnay Vilmos, az alapító-vezető a Ferenc József-rend lovagkeresztjét kapta. Az 1878-as párizsi világkiállításon pedig valódi diadalt aratott, a nagy aranyérmét és a becsületrendet kapta.” A cég máig ívelő, hányattatásoktól sem kímélt sikertörténetéről olvashatunk saját honlapján – www.zsolnay.hu –, és nagyon sok információval szolgál a Babits Kiadó kiemelkedő vállalkozásának, a 18. kötettel most kiteljesedett Révai Új Lexikonának róla szóló, igen tartalmas szócikke. Ebben nyomon követhetjük az egymásra épülő innovációkat is, amelyek révén kivívták és fenntartják e kerámiák kiemelkedő rangját és értékét.

Ez kezdetétől fogva technológiaalapú művészet. Amint a szócikk elmondja, a párizsi siker után Zsolnay folytatta kísérleteit mind a tárgyak anyagára, mind díszítésére vonatkozóan. Magyaros, valamint hímzés stílusú és keleties (török, perzsa, japán) mintájú edényeket készített. Kísérletezett az elefántcsont faragást utánzó, ún. ugrasztott mázzal, az üveg- és méhsejttechnikákkal, később a kristálymázas kerámiával is. A leghíresebb újítása a lüsztertechnika kifejlesztése és tökéletesítése volt. Ez az a csodálatos eozinmáz, amelynek különleges szépsége máig is egészen egyedülálló a színek világában, s amelynek sejtelmes, elbűvölő csillogásához talán csak a bizánci mozaikoké mérhető.

Bármilyen gazdag is nyelvünk, fakó és erőtlén a szó, hogy a Zsolnay kerámiák ezerszínű és -arcú szépségét leírja. Ezt látni kell, elmerülni az alkotások, külön-külön minden egyes alkotás csodálatában, hiszen kivétel nélkül mindegyikük remekmű, a fogalom legvalódiabb jelentése szerint iparművészeti mestermű. Ezt az élményt kínálja a Helikon Kiadónak a témájához méltóan káprázatos szépségű albuma, amely a Zsolnay kerámiák egyik legszebb és leggazdagabb gyűjteményét, az Amerikában élő Gyugyi László magángyűjteményét mutatja be. Félezernél is több műtárgy, váza, tál, virágedény, lámpa, kerámia-festmény és plasztika

az alkotások legjavából, amelyek a Zsolnay gyárban készültek az 1870-es évektől az 1910-es évek végéig. Amint a bevezető is kiemeli, ebben az időszakban vált világhírűvé Zsolnay Vilmos neve és munkássága, s teljesítette ki művét fia, Zsolnay Miklós. Magyarország gazdasági fejlődésének ebben a talán legvirágzóbb korszakában a Zsolnayak a külpiacok meghódításában is igyekeztek megragadni a művészi és gazdasági siker lehetőségét: kézműves módszerekkel, egyedileg alkotott műtárgyaikat a hazai piac mellett már eleve az igényes osztrák, francia, német, angol és amerikai vásárlók számára készítették, s hírük emelésére műveikkel megjelentek a rangos nemzetközi tárlatokon. És nem csekély eredmény mind nekik, mind az ország számára a megbecsülés, amelyet termékeik a világban elnyertek, és máig is élveznek.

Bámulatos az itt sorakozó műtárgyakban megjelenő stílusok és hangulatok sokfélesége, a kimunkálás kecsessége, a tökély, amellyel a Zsolnay gyár művészei, a technológusok segítségével, kihozták e tárgyakból a varázslatos szépség megannyi lehetőségét. Gyönyörű velük az album – a nagyobb méretű képek olyannyira teljes értékű látványt adnak, amennyire ez a kétdimenziós fényképen egyáltalán lehetséges, s még a legkisebbek – amelyeknek a közel 350 nagyalakú oldalon már jutott több hely – is sokat megéreztetnek tárgyuk különleges szépségéből.

Az itt látható alkotások a hazai művészet két fontos stílusirányzatához, továbbá az ország egy kiemelkedő ünnepsorozatához kapcsolódnak. Időrendben és bemutatásuk azt követő sorrendjében ezek a XIX. sz. közepének-második felének méltóságot kereső és teremtő historizmusa, az ország ezeréves fennállását és egyben a legújabb felemelkedését ünneplő millenniumi ünnepek, és a modern idők felvirradását ünneplő nagy stílus, a modern technológia és a művészet nászának csillogó, ma is hódító gyermeke, a szecesszió. Az album képei is bizonyítják: a Zsolnay mindezekben kiemelkedőt alkotott.

És nemcsak megragadó látvány, hanem tanulságos olvasmány is: a kötet kisebb tanulmányokkal is segít, hogy megismerjük a Zsolnay kerámia történetét, kiemelkedő művészeit, az alkotó technikák születését, a tárgyak különleges szépégét adó stílusokat. Ízelítőül csupán néhány cím innen: A Zsolnay kisasszonyok terveit/A luxustárgyak virtuóz technikái/A „Millenium technika” és az eosin születése/A nemzetközi kiállítások magyar csillaga: Zsolnay Miklós gyára/Muzsikáló tájak képei/A szecessziós művészgárda tagjai. A gyűjtők számára pedig kiemelkedően hasznos a műtárgyakon lévő jelzéseket részletesen bemutató tanulmány, amely még a rejtjelezett árázásra is kitér.

Dr. Osman Péter

SUMMARIES

THREE YEARS OF SUPPLEMENTARY PROTECTION CERTIFICATE IN HUNGARY

István Boros, Zsuzsanna Buzásné-Nagy, Lászlóné Csutorás

Since the introduction of the new legal protection form Supplementary Protection Certificate (SPC) altogether 120 applications have been lodged with the Hungarian Patent Office (HPO). The number of the Hungarian SPC applications filed up to present was relatively lower than expected from international tendencies. HPO has published the official notification of the applications and granted certificates and has given opinions on controversial legal issues. 45 certificates have been granted and some applications have been rejected. The office has updated its practice according to recent changes in the legislation [ie. Act CXL of 2004 (Administrative Act), Act XXXIX of 2002 (Patent Act), Government Decree 26/2004. (II. 26.), etc.], is following with attention the open proceedings initiated at the European Court of Justice (ECJ), and it is applying the ECJ's decision during the examination procedure.

The European Parliament and the Council has adopted on 12 December 2006 the Regulation (EC) No 1901/2006 on medicinal products for paediatric use. According to this new regulation additional tasks and responsibilities are referred in the Office's authority.

AUTHORS AND THEIR WORKS IN THE SERVICE OF PERSUASION – CREATORS OF AND FACES IN ADVERTISEMENTS

Dr. Anett Pogácsás

This article reflects to those problems which have recently occurred during the use of the works of copyright in the field of advertisements. The regulation of this legal territory is rather perplexed both in the case of the works made for the purpose of the advertisement and in the case of the use of other existing works. The content of the aforementioned categories is much more exceeded by the quantity of the the law and judicial jurisprudence concerning the special cases of celebrity merchandising. The compiled norms of the publicity right worked out in the United States show a lot of examples for this latter category.

INTERESSANT DECISIONS ON THE USE OF DISCLAIMERS

Dr. Tivadar Palágyi

Two technical boards of appeal of the European Patent Office turned to the Enlarged Board of Appeal with the question whether it is allowable to subsequently modify a claim by inserting a disclaimer when neither the disclaimer itself nor the subject matter excluded by it from the scope claimed is supported by the originally filed application.

The article describes, on the one hand, the decision of the Enlarged Board of Appeal that discloses that the disclaimer is allowable and then, on the other hand, treats in detail the legal situation following the decision and the pitfalls which threaten the applicant inserting the disclaimer. According to the author's final conclusion the subsequent insertion of disclaimers should be avoided.

„EFFECTIVE USE” OF TRADEMARKS IN THE PRACTICE OF THE EUROPEAN COURT

Dr. Sándor Vida

The requirement of effective use of trademarks is discussed in the article. This legal concept was introduced into Hungarian regulation by the recent law in operation concerning trademarks in 1977. Also in the European Union it has a long tradition only in the countries of Anglo-Saxon jurisdiction: in France it was introduced in 1964, and countries with German jurisdiction adopted it just a few years before Hungary as a result of the European directive. So it seems obvious that the necessity of the precise definition of the legal concept of „effective use” has emerged recently. The issue is discussed in the light of court decisions.

NATURE'S INVENTIONS – POLAR BEAR TECHNOLOGIES AND A CITY MYTH

Dr. Judit Vidák

A polar bear has two types of fur; a top layer and an under layer. The top layer is made up of long oily hairs which act like a winter jacket does; it is a protective layer to keep the polar bear dry. The under layer is a soft layer of fur that acts like a sweater does. It keeps the bear warm. Inspired by the fur of polar bear, in 1877 Helly J. Hansen sea captain crafted his first product, the oilskin waterproof jacket to keep sailors dry. The brand new garment of his firm fashioned with HH hollow Lifa T3 (thermic tube technology) – inspired by the fur of polar bear – keep people warm.

SOMMAIRE

<i>Dr. István Boros – Zsuzsanna Buzás-Nagy – Dr. Klára Csutorás</i>	Trois années de la certification de protection supplémentaire en Hongrie 5
<i>Dr. Anett Pogácsás</i>	Auteurs et leurs oeuvres au service de persuasion – créateurs et visages de publicité 21
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	Décisions intéressantes sur l’usage de la renonciation à une revendication 32
<i>Dr. Sándor Vida</i>	„L’ usage effectif” des marques dans la pratique de la Cour Européenne 45
<i>Dr. Mihály Ficsor</i>	FORUM – Remarques de l’Office hongrois des brevets sur le chapitre du projet du nouvel Code Civil concernant les contrats de licence 55
<i>Dr. Judit Vidák</i>	Les inventions de la nature – techniques ours polaire et une légende des grandes villes 93
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	Nouveautés dans le domaine de la protection de propriété industrielle à l’étranger 96
Avis d’expert choisis du Corps des Experts en Droits d’ Auteur	118
Prix Jedlik Ányos décerné en 2007	139
Revue des livres et périodiques	142
Summaries	149

INHALT

<i>Dr. István Boros – Zsuzsanna Buzás-Nagy – Dr. Klára Csutorás</i>	Drei Jahre des ergänzenden Schutzzertifikats (SCP) in Ungarn	5
<i>Dr. Anett Pogácsás</i>	Verfasser und ihre Werke im Dienste der Überzeugung – Werbeschöpfer und Werbebesichte	21
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	Interessante Entscheidung über die Anwendung von Disclaimern	32
<i>Dr. Sándor Vida</i>	„Effektive Benutzung“ der Marke in der Praxis des Europäischen Gerichtes	45
<i>Dr. Mihály Ficsor</i>	FORUM – Bemerkungen des Ungarischen Patentamtes über das Kapitel hinsichtlich Lizenzvertrages des Entwurfes des neuen Bürgerlichen Gesetzbuches	55
<i>Dr. Judit Vidák</i>	Erfindungen der Natur – Techniken eines Eisbären und eine Großstädtische Legende	93
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	Neuheiten auf dem Gebiet des gewerblichen Rechtsschutzes im Ausland	96
Ausgewählte Expertisen des Expertenkollegiums für Urheberrecht		118
Jedlikpreis für das Jahr 2007		139
Übersicht von Büchern und Zeitschriften		142
Summaries		149

Tájékoztató szerzőinknek

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle szerkesztősége örömmel fogad minden, a szellemi tulajdon védelmével foglalkozó írást. A beérkezett kéziratok a szerkesztőbizottság jóváhagyása esetén nyelvhelyességi és a kiadvány stílusához igazodó stilisztikai javítások után kerülnek publikálásra, amelyek nem érintik a mű tartalmi értékét. A kéziratot – a szerkesztőbizottság döntése alapján, az írás témája és mélysége szerint – a Tanulmányok, az Európai jogi figyelő, a Technikatörténet vagy a Hírek, események rovatban tesszük közzé. Az írás terjedelmét nem korlátozzuk, igen hosszú cikket esetlegesen két vagy több részben, egymást követő lapszámokban teszünk közzé a szerzővel történő egyeztetés után. Az egyes cikkekben kifejeződő állásfoglalásnak nem feltétlenül kell tükröznie a szerkesztőbizottság véleményét.

A szövegszerkesztővel, lehetőleg Rich Text formátumban készült kéziratokat mágneslemezen vagy e-mailben kérjük elküldeni az alábbi címek valamelyikére. Kérjük szerzőinket, hogy a szöveget ne formázzák, zárják balra, kiemelésként csak dőlt betűt alkalmazzanak, a címeket, alcímeket ne húzzák alá, a címhierarchiát lehetőleg számozással jelezzék. Tanulmányuk magyar és angol nyelvű összefoglalóját szíveskedjenek kb. 10-15 sorban mellékelni. A szövegben előforduló rövidítéseket, betűszókat első előfordulásukkor fel kell oldani. Az irodalomjegyzékben, hivatkozásokban kérjük az összes bibliográfiai adat (szerző, cím, kiadó, kiadás helye és éve, oldalszám) feltüntetését.

További kérdéseik esetén a szerkesztőség készséggel áll a rendelkezésükre (Magyar Szabadalmi Hivatal, 1370 Budapest 5, Pf. 552, Bana Zsuzsanna szerkesztő, zsuzsanna.bana@hpo.hu, anna.manyoki@hpo.hu, tel.: 474 5554, fax: 474 5555).

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

Megjelenik kéthavonta

2. (112.) évfolyam, 2. szám

Megjelent: 2007. április

Felelős kiadó:

dr. Bendzsel Miklós

Felelős szerkesztő:

Bana Zsuzsanna

Tervezőszerkesztő:

Plette Péter

Szerkesztőségvezető:

Dürr János

Szerkesztőség:

Magyar Szabadalmi Hivatal

1054 Budapest, Garibaldi u. 2., Telefon: 474 5554

Levélcím: Pf. 552, 1370, e-mail: iszjsz@hpo.hu

www.mszh.hu

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletága,

1008 Budapest, Orczy tér 1.

Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőknél,
e-mailen (hirlapelofizetes@posta.hu), faxon: 303 3440.

További információ: 06 (80) 444 444

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk a 06 (80) 444 444 zöldszámon.

Egyes szám ára: 1150 Ft

Egy évre: 6900 Ft

MSZH – Nyomda – 2007.017/2

Felelős vezető:

Dürr János

Tel.: 474 5953

HU ISSN

1587–5563

Szerkesztőbizottság:

dr. Bendzsel Miklós elnök

*Bana Zsuzsanna, Dürr János, dr. Ficsor Mihály, dr. Gonda Imre,
dr. Kiss Zoltán, Kürtös József, Posteinerné Toldi Márta,
dr. Tószegi Zsuzsanna, Ujvári János*